I. EHRENBURG

VIAȚA LUI GRACCHUS BABEUF

E. L. U.

ILYA EHRENBURG

VIAȚA LUI GRACCHUS BABEUF

Traducere de *Cristina Boico*
Coperta: *D. Stănescu*

ILYA EHRENBURG

VIAȚA LUI GRACCHUS BABEUF

București 1963
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

PREFAȚĂ

În imensa literatură care s-a scris despre revoluția burgheză din Franța de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, un loc cu totul deosebit îl ocupă opera lui Ilya Ehrenburg : *Viața lui Gracchus Babeuf*. Nici un alt scriitor n-a reușit să cuprindă într-un volum atît de redus trăsăturile perioadei de sfîrșit a revoluției, perioada atît de complexă a reacțiunii thermidoriene, în care revoluția înfrîntă, agonisantă nu expirase încă, iar masele populare sleite de puteri, înșelate și dezamăgite mai păstrau o rază de speranță și de încredere în Tribunul lor, în Gracchus Babeuf.

Nu este nevoie să-l prezentăm pe Ilya Ehrenburg publicului nostru, care a învățat să-l prețuiască și să-l iubească din marile sale opere scrise de-a lungul unei vieți fecunde. Autorul lucrării *Viața lui Gracchus Babeuf* se apropie însă mai mult de Ehrenburg militant, ziarist și pamfletar, acela care în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei și-a dăruit talentul și pasiunea pentru a dezvălui fața hidoasă a fascismului hitlerist.

În *Viața lui Gracchus Babeuf*, scrisă în perioada dintre cele două războaie mondiale, Ehrenburg ne dezvăluie aspectul societății capitaliste îndată după cucerirea puterii de către burghezie, tabloul zguduitor al acestei societăți în care burghezia veche și nouă, prin speculă, afaceri de bursă și cu furniturile militare, acumula averi fabuloase pe seama maselor înfometate.

Tonul sfătos de cronicar, cu care Ehrenburg începe povestirea : „Era pe la mijlocul săptămînii, în ziua de septidi 19 pluvioz anul III...“ cedează curînd locul tonului de polemist, de pamfletar, de scriitor combativ, care știe să aleagă întotdeauna

elementele cele mai caracteristice şi mai plastice, să folosească contrastele şi alternanţa de planuri pentru a ne face să simţim alături de el toată ambianţa acelei societăţi. De-a lungul întregii povestiri, prin măiestria cu care autorul a ştiut să folosească un detaliu aparent neînsemnat, o imagine, un dialog scurt, cititorul pătrunde şi ajunge să cunoască mai complex decît din multe tratate de istorie aspectele vieţii pariziene din acea epocă, precum şi pe oamenii care guvernau atunci Franţa.

Babeuf s-a născut în anul 1760. Alegînd anul 1795 pentru a începe şirul povestirii, Ehrenburg a vrut să marcheze locul deosebit pe care această dată îl ocupă în istoria luptelor populare din Franţa.

La aproape şase ani de la căderea Bastiliei, după ce poporul francez cucerise *Declaraţia Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului*, proclamase Republica, instaurase un guvern revoluţionar şi obţinuse o constituţie democratică (constituţia de la 1793), condiţiile de trai ale maselor muncitoare de la oraşe ajunseseră mai grele chiar decît înainte de revoluţie. După lovitura contrarevoluţionară de la 9 thermidor (27 iulie 1794) şi căderea guvernului revoluţionar condus de Robespierre, cele mai importante cuceriri populare care stînjeneau cît de cît interesele burgheziei fură călcate în picioare şi treptat lichidate.

E drept că burghezia nu aşteptase thermidorul pentru a-şi afirma politica sa antimuncitorească. După ce în 1789 Adunarea Constituantă proclamase celebra declaraţie a *Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului,* care anunţa lumii că oamenii „se nasc şi rămîn liberi şi egali în drepturi", doi ani mai tîrziu, la 14 iunie 1791, în numele aceleiaşi libertăţi, aceeaşi Adunare Constituantă vota cu deplină unanimitate faimoasa lege Le Chapelier, care interzicea muncitorilor dreptul de a se constitui în organizaţii proprii. Şi a trebuit să treacă aproape un secol de frămîntări şi lupte îndîrjite, pentru ca proletariatul francez să smulgă burgheziei recunoaşterea dreptului de a se organiza în sindicate!

În 1795 însă, nu direct despre organizare şi nu direct despre sindicate era vorba, ci despre pîine şi despre Republică. Descrierea foarte succintă, dar extrem de bogată în detalii istorice, făcută de Ehrenburg, ne prezintă tabloul zguduitor al populaţiei muncitoare din Paris, răpusă de foame şi de frig, murind literalmente pe străzi „în văzul tuturor", în timp ce afaceriştii strîngeau averi de zeci de milioane franci aur, iar luxul, dezmăţul şi risipa claselor avute nu cunoşteau limite.

Legea maximului general, adoptată de Convenţia naţională sub presiunea maselor, oricît de imperfectă fusese, salvase totuşi poporul de la foamete, mai ales că aplicarea ei era supravegheată de guvernul iacobin, în frunte cu Robespierre, şi de cuţitul rece al ghilotinei. Dar o dată cu căderea guvernului revoluţionar şi cu triumful marii burghezii orăşeneşti şi rurale, nimeni nu se mai sinchisea de această lege decît în ce priveşte acea latură care convenea burgheziei: plafonarea salariilor muncitorilor.

Mizeria, foametea, şomajul, exploatarea din ce în ce mai nemiloasă în întreprinderi, uneltirile tot mai neruşinate ale regaliştilor produseră adînci schimbări în conştiinţa maselor. Deşi lipsite de o organizaţie politică proprie, lipsite de un partid muncitoresc conducător, ele elaborară totuşi lozinci care le exprimau interesele economice şi politice: „Pîine“! „Revenirea la Constituţia din 1793“! Şi sub aceste lozinci, ele vor da ultimele mari bătălii de clasă din perioada revoluţiei, bătălii ce vor avea însă o semnificaţie cu totul nouă.

Cu puţin timp înaintea acestor lupte, pe cînd Parisul epuizat de mizerie clocotea de mînie, Babeuf e arestat şi transportat într-o închisoare din provincie. Aci, el va afla despre evenimentele din germinal şi prerial (aprilie şi mai 1795), despre acele revolte în care, pentru prima dată de la începutul revoluţiei, masele plebeiene din Paris s-au ridicat la luptă, singure şi fără aliaţi, apărîndu-şi interesele lor proprii.

Fără a fi încă o insurecţie cu adevărat proletară, mişcările din germinal şi prerial au însemnat o „insurecţie a maselor plebeiene din capitală“, care însă prin adîncimea şi semnificaţia lor politică vor rămîne pentru totdeauna înscrise în istoria proletariatului mondial [1].

În închisoarea din Arras, în contact cu patrioţii întemniţaţi după prerial, Babeuf însuşi îşi va revizui unele aprecieri greşite asupra evenimentelor trecute, îşi va cristaliza definitiv concepţia filozofică şi politică. În închisoare s-a format nucleul de bază al viitorilor participanţi la mişcarea utopist-comunistă. Iată de ce, anul 1795 a fost ales de Ehrenburg pentru a ne introduce în atmosfera Parisului şi pentru a începe povestirea vieţii acestui

---

[1] V. E. Tarlé: Germinal et Prairial, Edition en langues étrangères, Moscou 1959.

mare revoluţionar, ale cărui idei au dominat timp de decenii mişcarea revoluţionară din Franţa.

În 1795 Babeuf avea 35 de ani. Dar, în afara faptului că anii revoluţiei au o altă valoare decît anii calendaristici, înşişi anii din perioada prerevoluţionară au fost pentru el infinit mai lungi şi mai anevoioşi decît pentru ceilalţi oameni de seamă din epoca Revoluţiei Franceze. Tabloul copilăriei şi tinereţii lui Babeuf, pe care Ehrenburg reuşeşte să ni-l evoce în cîteva pagini impresionante, ne pune în faţă toate premizele care au determinat evoluţia ulterioară a lui Babeuf.

François Babeuf s-a născut în Picardia, într-un moment cînd aci, ca şi în celelalte provincii mai evoluate ale Franţei, se împleteau toate contradicţiile ultimilor ani de existenţă a societăţii feudale. Producţia manufacturieră şi industrială luase un avînt puternic. În tot nordul Franţei, industria textilă era în plină dezvoltare; numai Picardia număra, în ajunul revoluţiei, peste 250 de mii de muncitori. Cea mai mare parte dintre aceştia lucrau la domiciliu. Ei nu constituiau încă proletariatul modern, dar nu mai erau nici lucrătorii micilor ateliere din Evul Mediu. Marile întreprinderi în care muncesc femei şi copii sînt încă puţin numeroase, dar, în mod practic, femeile sînt de pe acum smulse vieţii lor casnice, familiei, căci, la domiciliu fiind, ele lucrează totuşi pentru fabricant. De aceea, cînd Babeuf îşi aminteşte de mama lui, el n-o vede altfel decît torcînd, zi şi noapte torcînd: „Ochii îi erau bolnavi de atîta tors, inima-i era bolnavă de viaţă". Şi cu toate că mama lucra, tatăl de asemenea lucra, în lungile seri de iarnă, în casă nu se găseau adesea „nici un capăt de lumînare, nici un blid de linte".

Babeuf cunoscu de timpuriu şi viaţa ţărănimii franceze, crunt asuprită de seniorul feudal. Este adevărat că în ajunul revoluţiei, în Franţa, numărul ţăranilor şerbi rămăsese destul de mic, dar servituţile care apăsau asupra ţărănimii erau cumplit de grele.

Jean Jaurès, unul din cei mai buni istorici ai Revoluţiei Franceze, în opera sa, pe care Lenin o aprecia ca fiind „foarte folositoare" [1], ne înfăţişează tabloul dramatic al exploatării nemiloase la care era supus ţăranul francez.

---

[1] V. I. Lenin, *Opere*, vol. 8, Editura de Stat pentru Literatură Politică, pag. 29.

„Asupra tuturor forţelor naturii, scrie Jaurès, asupra a tot ceea ce creşte, se mişcă, respiră, dreptul feudal şi-a extins puterea: asupra apelor din rîurile cu peşte, asupra focului ce încinge cuptorul şi coace mizera pîine amestecată cu ovăz şi orez, asupra vîntului ce mişcă morile de grîu, asupra vinului ce ţîşneşte din teasc, asupra vînatului prădalnic ce dă năvală de prin păduri sau de prin ierburi, făcînd ravagii în grădini şi ogoare.

Ţăranul nu poate face un singur pas pe drumuri, nu poate traversa un rîuleţ oricît de mic, pe un şubred podeţ de lemn, nu poate cumpăra la tîrg un metru de postav sau o pereche de saboţi, fără a da ochii cu feudalitatea prădalnică şi sîcîitoare“ [1].

Dacă aceasta era în general situaţia ţărănimii franceze, apoi în Picardia ea era încă şi mai grea. Pe acest străvechi pămînt al Jaqueriilor, mîna seniorului, spune Ehrenburg, apăsa de două ori mai greu. Babeuf era aproape copil cînd începu să lucreze la un birou cadastral, avînd posibilitatea să cunoască îndeaproape rapacitatea şi cruzimea seniorului picard, precum şi viaţa grea a ţăranilor din jur. Amintirea marii Jaquerii şi a supliciului celor douăzeci de mii de ţărani în frunte cu Guillaume Carle, nu numai că nu i-a făcut pe ţăranii din Picardia să abandoneze lupta, ci, dimpotrivă, a menţinut vie flacăra luptei pentru o viaţă omenească, pentru dreptate.

Şi tocmai pentru că mizeria ţărănimii îi era lui Babeuf atît de apropiată, primele sale vise asupra unei societăţi bazate pe justiţie şi egalitate se inspiră din idealul lui Jean-Jacques Rousseau, care imagina o societate de mici producători, aşa fel încît „nici un cetăţean să nu fie destul de îndestulat pentru a putea cumpăra pe un altul, şi nici un cetăţean să nu fie atît de sărac pentru a fi silit a se vinde“ [2]. Iar ataşamentul ţărănimii picarde la bunurile comunale, păstrate prin secole de lupte, găseşte un puternic ecou la Babeuf, care fusese pătruns de formula lui Rousseau: Produsele aparţin tuturor, pămîntul nu aparţine nimănui.

În formarea personalităţii lui Babeuf un rol important l-a avut tatăl său, soldat căzut în dizgraţie şi mizerie. Dar soldatul

---

[1] J. Jaurès: *Histoire socialiste de la Révolution Française*, tome I. Editions Sociales Internationales 1939, pag. 18.

[2] Jean-Jacques Rousseau: *Contractul Social*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957.

dizgraţiat era şi el un om al vremurilor sale. Făcuse numeroase fapte vitejeşti pe cîmpurile de luptă şi acum visa pentru fiul său o viaţă eroică. Pe François îl învăţă multe lucruri folositoare, dar în special îl făcu să cunoască pe Plutarh şi vieţile eroilor romani, pe atunci la modă. De altfel, această modă nu apăruse de loc întîmplător; semnificaţia ei o găsim în puternicile frămîntări care au precedat marele asalt asupra feudalismului. Într-adevăr, după cum arată Plehanov, „*«Portretul» literar al burgheziei nu îndemna la eroism.* Or, adversarii vechiului regim simţeau nevoia eroismului, erau conştienţi de necesitatea cultivării virtuţilor *civice* în sînul stării a treia. Unde puteau fi găsite atunci modelele unor astfel de virtuţi? Chiar acolo unde înainte erau căutate modelele gustului literar: *în antichitate.*

Şi iată că renaşte pasiunea pentru eroii antici, iar opera lui Plutarh devine cartea de căpătîi a tinerilor ideologi ai burgheziei"[1]. De aceea, atunci cînd se hotărăşte să-şi consacre întreaga viaţă binelui poporului, François Babeuf va adopta numele legendarilor luptători din antichitate, Gracchus, pe care cu zeci de ani mai tîrziu îi va îndrăgi şi Marx[2].

Revoluţia încă nu izbucnise, dar Babeuf, frămîntat de mizeria şi nedreptăţile de care se lovea la tot pasul, precum şi de lecturile sale filozofice, căuta dezlegare la problema organizării viitoare a societăţii. În vremea aceea, ideile comuniste pluteau oarecum în aer. Trecuse mai bine de treizeci de ani de la apariţia *Codului Naturii* al lui Morelly, care considera că proprietatea privată stă la origina tuturor relelor din societate şi, prin urmare, vedea în desfiinţarea proprietăţii şi punerea în comun a bunurilor singurul mijloc pentru realizarea unei societăţi bazate pe dreptate. Dar, pentru realizarea unei atari societăţi, Morelly nu vedea decît mijloace spirituale: libertatea de critică pentru „a ataca erorile şi prejudecăţile care susţin spiritul de proprietate"[3].

Era firesc ca Revoluţia care a izbucnit în 1789 şi s-a înfăptuit prin participarea activă a păturilor celor mai asuprite şi mai exploatate să fi adus la suprafaţă şi curente de idei care

---

[1] S. V. Plehanov: *Arta şi literatura,* Goslitizdat, 1948, p. 174.

[2] Marx promisese fiicelor sale că va scrie pentru ele o dramă despre fraţii Grachi (V. Amintiri despre Marx).

[3] M. Morelly: *Code de la Nature,* pag. 188.

să exprime mai puternic şi mai concret interesele acestor pături. De aceea scria Marx că: „Revoluţia Franceză a generat idei care duc dincolo de cadrul *ideilor* vechii rînduieli a lumii în ansamblul ei. Mişcarea revoluţionară care a început în 1789 în *Cercle social,* care pe la mijlocul drumului ei a avut ca reprezentanţi principali pe *Leclerc* şi pe *Roux,* şi care a fost înfrîntă pentru un timp o dată cu conspiraţia lui Babeuf, această mişcare a generat ideea *comunistă,* pe care prietenul lui Babeuf, Buonarroti, a reintrodus-o în Franţa după revoluţia din 1830. Această idee, consecvent elaborată, este *ideea unei noi rînduieli a lumii*"[1].

Babeuf se deosebeşte însă fundamental de toţi utopiştii care l-au precedat nu numai pentru că gîndirea lui a pătruns mai adînc în esenţa fenomenelor sociale, ci şi prin aceea că, pentru el, singura cale de transformare a societăţii, singura posibilitate de a dobîndi *Fericirea generală* este lupta revoluţionară a maselor.

Sesizînd cu o admirabilă intuiţie rolul presei revoluţionare, el îmbrăţişează meseria de ziarist. În această calitate, mai întîi în *Corespondentul din Picardia* apoi în *Tribunul Poporului,* el va exprima cerinţele arzătoare ale păturilor celor mai asuprite ale societăţii. Pentru aceste calităţi, Marx situează scrierile lui Babeuf în cadrul literaturii „care a exprimat în toate marile revoluţii moderne revendicările proletariatului"[2].

Dar, între *Corespondentul din Picardia* şi *Tribunul Poporului,* Babeuf a parcurs un drum lung, îmbogăţindu-şi şi completîndu-şi concepţia pe baza experienţei revoluţionare a maselor şi a propriei sale experienţe, eliminînd ce era mistic şi idealist, pentru a se situa pe o poziţie revoluţionară. În această privinţă, tînărul Charles Germain, un iacobin înflăcărat, pe care Babeuf îl întîlneşte în închisoarea din Arras, a avut asupra lui o influenţă binefăcătoare, făcînd din el un discipol pasionat al filozofului materialist Helvétius. O dată cu orientarea materialistă a gîndirii sale, care nu depăşeşte bineînţeles limitele materialismului francez al secolului al XVIII-lea, în concepţia lui Babeuf se precizează problema raporturilor şi a luptelor de clasă. Aceasta îi va permite să se orienteze în noile condiţii

---

[1] K. Marx — F. Engels, *Opere,* vol. 2. E.S.P.L.P. — Bucureşti, 1958, p. 134.

[2] K. Marx — F. Engels, *Opere,* vol. 4, Editura Politică, Bucureşti, 1958, p. 495.

sociale ale Franței după lovitura contrarevoluționară de la 9 thermidor și să înțeleagă fondul contrarevoluționar al thermidorismului. Astfel, dacă la început el nu a pătruns semnificația și necesitatea dictaturii iacobine, bucurîndu-se de căderea lui Robespierre, pe care-l acuza de a fi urmărit depopularea Franței, mai tîrziu, analizînd conținutul acestei dictaturi, Babeuf își rectifică aprecierea făcută inițial. „Mărturisesc astăzi cu bună credință, spune el într-o scrisoare, că-mi reproșez de a fi văzut altădată în culori negre atît guvernul revoluționar cît și pe Robespierre, pe Saint-Just..." Iar în ceea ce privește metodele folosite de guvernul revoluționar, cu care în trecut el nu fusese de acord, acum recunoaște că „salvarea a douăzeci și cinci de milioane de oameni nu poate fi pusă în cumpănă cu menajarea cîtorva indivizi suspecți"[1]. Și, din acel moment, Babeuf analizează toate problemele politice numai în lumina luptei de clasă. În *Tribunul Poporului,* Babeuf întreabă :

„Ce este o revoluție politică, în general ?

Ce este, în particular, Revoluția Franceză ?

Un război declarat între patricieni și plebei, între bogați și săraci"[2].

Pornind de la această idee de bază, el demască diferitele aspecte ale societății franceze din perioada thermidoriană în care aristocrația din naștere fusese înlocuită cu aristocrația banului. Pentru a zdrobi această nouă aristocrație, Babeuf se adresează maselor, pregătindu-le pentru lupta armată. Comunismul în concepția lui Babeuf nu era un regim ce putea fi instaurat pe cale pașnică, ci numai ca o consecință a unei lupte directe și necruțătoare. Acuzat că ar predica războiul civil, Babeuf răspunde : „Voi vorbiți despre război civil, ca și cum acesta n-ar exista ! Ca și cum războiul celor bogați împotriva celor săraci n-ar fi cel mai crîncen război civil, mai ales cînd primii sînt înarmați pînă-n dinți, iar ceilalți sînt fără apărare"[3].

Atunci cînd vorbește de bogați și săraci, Babeuf vede într-adevăr lupta de clasă, dar numai sub aspectul repartiției bunurilor, fără însă a înțelege că rădăcina acestei lupte se află în modurile de producție. Dar așa cum remarcă Roger Garaudy, „contribuția sa la elaborarea comunismului este aci originală

---

[1] G. Babeuf, *Textes choisis,* Editions sociales, 1951, pag. 73.

[2] Idem, pag. 32.

[3] Idem, pag. 61.

şi decisivă... Babeuf vede în relaţiile dintre clase explicaţia şi cauza tuturor luptelor politice şi analiza acestor relaţii de clasă îi determină atitudinea politică“ [1].

Atitudinea lui politică nu este aceea a unui visător, ci a unui revoluţionar, care ştie să îmbine admirabil munca legală, agitaţia politică de masă, cu munca ilegală. În condiţiile celei mai cumplite reacţiuni, organizate după 1795 de Directorat, Babeuf nu încetează nici un moment activitatea sa de agitator legat de mase. Şi Ehrenburg ne dă nenumărate exemple care dovedesc cît de multiple, cît de variate erau formele de agitaţie pe care pasiunea revoluţionară le inspirase lui Babeuf.

Remarcabil în activitatea lui Babeuf e faptul că el a înţeles necesitatea unei organizaţii ilegale ; de aceea, în martie 1796, pune bazele *Conspiraţiei Celor Egali*, condusă de un *Directorat Secret*, în care intră revoluţionari de seamă, apărători înflăcăraţi ai libertăţii, ai unei societăţi bazate pe adevărata egalitate. Printre aceştia au fost Darthé, Félix Le Peletier, Sylvain Maréchal şi Buonarotti. Astfel Babeuf se detaşează de socialiştii şi comuniştii utopici dinaintea lui şi chiar de după el, tocmai prin faptul că la el, gîndirea teoretică era îmbinată cu activitatea practică revoluţionară. De aceea Marx apreciază *Conspiraţia Celor Egali* ca prima apariţie a unui partid comunist, într-adevăr activ... [2]. Desigur, într-o ţară ca Franţa de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, cu un proletariat abia în formare, Babeuf n-a putut înţelege structura de clasă a societăţii capitaliste, a cărei genială analiză o va face Marx, peste o jumătate de veac. Cu toate acestea, în celebrul *Manifest al plebeilor*, el preconizează nu numai comunismul agricol, ci extinderea acestui principiu şi la industrie şi la comerţ, făurirea unei societăţi în care toţi membrii ei să fie „producători şi consumatori în proporţia necesară, ca toate nevoile să fie satisfăcute şi nimeni să nu sufere nici de mizerie, nici de epuizare. E timpul ca mulţimea să nu mai fie o turmă ce poate fi tunsă pînă la piele, sugrumată sau determinată a se sugruma singură. Să se termine cu stăpînii, antropofagii, tiranii, ambiţioşii, să nu mai existe exploatatori şi exploataţi“ [3].

---

[1] Garaudy, Roger : *Les sources françaises du socialisme scientifique*, Editions Hier et Aujourd'hui, p. 71.

[2] Vezi K. Marx — F. Engels, *Opere*, vol. 4, Editura Politică — Bucureşti 1958, p. 343.

[3] G. Babeuf, *Textes choisis*, Editions sociales, 1951, pag. 89.

În ceea ce priveşte modul de a ajunge la ţelul urmărit, Babeuf vede o singură cale pentru a smulge puterea din mîinile acelora care guvernau Franţa, şi anume: insurecţia populară. Mai mult decît atît, lungile sale întemniţări, precum şi experienţa perioadei iacobine a revoluţiei i-au arătat lui Babeuf că revoluţia trebuie să fie categorică: nici un fel de jumătăţi de măsură faţă de vechiul regim de asuprire! „El trebuie nimicit, altfel totul ar trebui reînceput". Prin urmare, atunci cînd o insurecţie victorioasă va răsturna vechiul regim, puterea trebuie să fie încredinţată unei autorităţi numite de poporul insurecţional. După cum remarcă academicianul Volghin „două trăsături caracteristice deosebesc în mod net pe babuvişti, atît de înaintaşii lor, comuniştii din secolul al XVIII-lea, cît şi de marii utopişti de la începutul secolului al XIX-lea: ideea unei răsturnări revoluţionare în numele comunismului şi ideea dictaturii celor ce muncesc, ca etapă de tranziţie spre comunism" [1].

Cu toate trăsăturile pozitive ale concepţiei lui Babeuf, care a însemnat o etapă importantă în istoria comunismului utopic, această concepţie nu s-a putut ridica la nivelul comunismului ştiinţific, în primul rînd datorită nivelului insuficient de dezvoltare a capitalismului din acea vreme şi absenţei unui proletariat modern. Din această cauză, nicăieri în scrierile lui Babeuf nu găsim o expunere sistematică a bazelor societăţii comuniste la care el visa. Cu toate trăsăturile materialiste, teoria babuviştilor rămîne în fond raţionalistă deoarece, după ei, comunismul este un sistem care „corespunde naturii omului" şi decurge din principiul dreptului natural. Totodată, babuviştii nu au înţeles rolul istoric al dezvoltării industriei socotind, sub influenţa lui Rousseau, că societatea viitoare trebuia să fie, în cea mai mare parte, agrară.

Principalele episoade din viaţa lui Babeuf, numeroasele scrisori rămase de la el ni-l prezintă nu numai ca pe un luptător dîrz şi neînfricat, dar, în acelaşi timp, ca pe un om de o rară sensibilitate şi duioşie, animat de un profund umanism. Procedeul artistic al lui Ehrenburg, bazat pe folosirea contrastelor,

---

[1] V. P. Volghin: *De la Babeuf la Marx*, Analele Romîno-Sovietice Nr. 10/1948.

scoate în evidenţă evoluţia politică a lui Babeuf, nu numai prin prizma scrierilor şi activităţii sale revoluţionare, ci şi prin evoluţia sa sufletească. Omul care în 1789, ajuns la Paris, era cuprins de un fior văzînd capul lui Foulon în ţeapă şi mulţimea cîntînd şi dănţuind în jur, peste şapte ani va scrie de nenumărate ori cuvîntul: „Moarte! Moarte!" Era desigur acelaşi om şi, totodată, nu chiar acelaşi. Nu numai suferinţele trecute ale poporului îl îndemnau să ceară moartea pentru asupritori, ci mai ales spectacolul contrarevoluţiei thermidoriene, înăbuşirea răscoalelor din germinal şi prerial, arestarea patrioţilor, acţiunile deschise ale regaliştilor, reîntoarcerea tacită a emigranţilor de la Coblentz, ce se aruncau peste Franţa, după cum va scrie şi Alecu Russo cu jumătate de veac mai tîrziu: „cu furia nesăţioasă de putere şi de averi a Fanarioţilor".

Înţelegînd că revoluţia e o formă a luptei de clasă, o luptă pe viaţă şi pe moarte, Babeuf acceptă toate consecinţele, şi, pe măsură ce dragostea lui pentru popor creşte, pe măsură ce pasiunea revoluţionară îi cuprinde şi îi domină întreaga fiinţă, el pare chiar a rămîne aproape insensibil la suferinţele celor ce-i sînt aproape. Şi totuşi acelaşi om, în clipele cînd, muribund, e tîrît spre eşafod, într-o supremă şi ultimă încordare, găseşte puterea de a mai spune, adresîndu-se poporului asuprit de pretutindeni: „Mor cu dragostea în suflet!"

Conspiraţia Celor Egali fiind descoperită de Poliţia Directoratului, conducătorii ei sînt trimişi în faţa judecăţii. Marea burghezie franceză, deşi abia ajunsă la putere, nu era de loc lipsită de orientare practică. Socotind că Parisul zilelor revoluţionare, deşi dezarmat, e încă primejdios, organizează judecarea acuzaţilor nu la Paris, ci în tihnitul orăşel Vendôme. Aceasta nu a împiedicat însă ca procesul să se transforme într-un rechizitoriu la adresa reacţiunii thermidoriene.

Babeuf, care nu era orator, se pregătea minuţios pentru şedinţe. Nu pentru a-şi apăra viaţa, ci pentru a apăra ceea ce poporul cucerise în anii revoluţiei. La fiecare replică, el aminteşte juraţilor că cauza sa şi a tovarăşilor săi se confundă cu aceea a Republicii. În numele acestei Republici şi împotriva monarhiei, a cărei restaurare o vedea pregătindu-se, Babeuf

cerea gruparea tuturor republicanilor şi lupta comună! Astfel, pînă la ultima sa suflare, Babeuf a rămas un militant înflăcărat, un adevărat Tribun al poporului!

*

Maestru în redarea atmosferei de epocă, cunoscător profund al poporului francez şi al luptelor sale revoluţionare, prin *Viaţa lui Gracchus Babeuf*, Ilya Ehrenburg ne face să participăm intens la viaţa Parisului din perioada de sfîrşit a revoluţiei. El ne învaţă să cunoaştem eroii populari ai acelei epoci şi totodată acea clasă care, pentru interesele ei josnice şi egoiste, a organizat în tinereţe căderea şi uciderea lui Robespierre şi a altor eroi populari şi, cu aproape 150 de ani mai tîrziu, căderea Parisului.

În atmosfera acelei epoci, evocată magistral de Ehrenburg, se conturează mai puternic chipul luminos şi pur al lui Babeuf, acest revoluţionar de seamă, a cărui viaţă s-a contopit cu lupta maselor celor mai exploatate din vremea sa.

Gracchus Babeuf, Tribunul Poporului, a fost ultimul revoluţionar al secolului al XVIII-lea, care, pe plan superior şi văzînd mult mai departe, a încercat să reînvie nădejdile, elanul şi vigoarea maselor, chemîndu-le la luptă pentru înfăptuirea revoluţiei în numele comunismului.

C. BOICO

I

EGALITATE SAU...

Era pe la mijlocul săptămînii, în ziua de septidi 19 pluvioz anul III, sau, după stilul vechi, joi 7 februarie 1795. Fosta Biserică închinase această zi Sfintei Doroteia, iar Revoluţia o dedicase lichenului, plantă parazită după cum fiecare ştie. De altfel, parizienii nu se sinchiseau nici de botanică, nici de calendar. Mai curînd se interesau de pîine. Pe la cozile din jurul brutăriilor, oamenii vorbeau :

— Se zice că astăzi n-o să primim decît două uncii [1].

— În suburbia *Marceau* nu se dă nici atîta...

Dinspre Marea Mînecii sufla un vînt rece şi umed. Nicăieri nu te puteai feri de el. În pragul dughenelor, negustorii de lemne aveau mutre dispreţuitoare : îşi dădeau aere de bijutieri. Dimineaţa, pe strada *Mouffetard* s-au găsit patru cadavre : o femeie cu cei trei copii ai săi. Muriseră de foame, sau poate de frig. Cînd s-a aflat, în cartierul halelor, că în ziua aceea, adică septidi, sau joi, sau ziua lichenului, nu va fi de loc pîine, cetăţeana Moreau a strigat unui brutar :

---

[1] *Uncie* — măsură veche echivalînd cu 30,59 gr. (n.t.).

— Uite copiii mei ! N-am ce să le dau de mîncare. Mai bine ucide-i !

Bineînţeles, cetăţeana Moreau a fost imediat arestată. Unii spuneau că era tricoteză[1] şi că pe vremea lui Robespierre[2] ar fi dănţuit în jurul ghilotinei. Alţii, dimpotrivă, afirmau că ar fi în slujba acelui emigrant obraznic, care îndrăznea să poarte titlul de Delfin[3]. Copiii cetăţenei Moreau plîngeau. Agentul de poliţie Louis Labrat dădea din cap cu un aer reprobator :

„Cîtă bătaie de cap ! Femeile ţin discursuri subversive, recalcitranţii mor în văzul tuturor şi, în plus, vîntul acesta rece dinspre Marea Mînecii, care nu se mai potoleşte ! Nu cumva l-o fi îndreptat chiar Pitt[4] asupra Republicii ?... Ce iarnă ! Sena îngheţată de cinci săptămîni... Nu e de mirare că negustorii de lemne isteţi arborează aere de bijutieri. Şi acum, vîntul acesta !...“

— *Curierul Republican !* Revoluţia a luat sfîrşit !

Agentul ciuleşte urechile : strigăte subversive !

Cine îndrăzneşte ? Regaliştii ? Anarhiştii ? Oamenii lui Coburg[5] ?

Îl înhaţă de guler pe cel care strigase. E un puşti de vreo zece ani, un vînzător de ziare.

---

[1] *Tricoteze* — femei din popor care, în timpul Revoluţiei, asistau la şedinţele Convenţiunii, tricotînd îmbrăcăminte pentru soldaţii Republicii (n.t.).

[2] *Maximilien Robespierre* (1758—1794). Conducătorul iacobinilor în timpul revoluţiei, iar între 1793 şi 1794 şeful guvernului revoluţionar (n.t.).

[3] *Delfin* — titlu purtat de moştenitorul tronului Franţei (n.t.).

[4] *William Pitt* (1759—1806) — om politic englez, prim-ministru între 1783 şi 1801, 1804 şi 1806, principalul organizator al coaliţiei europene împotriva Franţei revoluţionare (n.t.).

[5] *Friedrich de Saxa-Coburg* (1737—1815). General austriac, unul din conducătorii coaliţiei austro-prusace împotriva Franţei revoluţionare. Denumirea de „partizani ai lui Pitt şi Coburg“ cuprindea pe toţi aristocraţii şi regaliştii, duşmani ai Revoluţiei (n.t.).

— Cine ţi-a spus că Revoluţia a luat sfîrşit ?

— Un cetăţean foarte serios. Avea un ceas de aur — aşa de mare ! Mi-a cumpărat un ziar. Mi-a dat o livră şi a spus : „Slavă domnului, s-a sfîrşit cu Revoluţia".

Louis Labrat e un cetăţean conştient. El respectă Convenţiunea, bustul lui Rousseau din grădina Tuileries şi cîntecele patriotice. Iar dacă în adîncul inimii respectă şi ceasurile de aur, asta n-o mărturiseşte nimănui. Morocănos, îl lămureşte pe copil :

— Cetăţeanul acela era, desigur, un agent al Angliei sau o creatură a lui Robespierre. Revoluţia, dragul meu, nu se poate termina. Revoluţia e ceva trainic, e pentru totdeauna. Cu asemenea strigăte n-ai să culegi lauri !

Poliţistul trage după el puştiul care plînge. Incidentul s-a produs în apropiere de Teatrul Republicii. Este un loc de trecere şi o oră de mare animaţie. Peste puţin va fi ora şase. Cetăţenii se îndreaptă în grabă spre sălile de spectacole. Unii se opresc din drum : Cine-i arestat ? Un iacobin ? Un pungaş ? Cînd află despre ce e vorba, toată lumea zîmbeşte ; un bărbat cu bucle lungi, atîrnînd peste gulerul de catifea neagră, izbucneşte în rîs în nasul agentului zăpăcit.

— Da, da, s-a sfîrşit... s-a sfîrşit... de altfel era şi timpul.

Labrat vrea să-l înşface şi pe glumeţul muscadin [1]. Dar mîna lui abia ridicată cade la loc : cine ştie ?... Dacă cumva astăzi Convenţiunea o fi decretat într-adevăr că Revoluţia s-a terminat ? Convenţiunea mai decretase şi altele ! Muscadinul aruncă la casa teatrului un teanc de asignaţii [2] şi, clipind din ochi cu un aer

---

[1] *Muscadini* — tineri din marea burghezie şi din aristocraţie, constituiţi în bande ce se dedau la numeroase acţiuni contrarevoluţionare. Erau denumiţi astfel deoarece se îmbrăcau cu un lux ţipător şi foloseau parfumul de mosc (în fr. *musc)* (n.t.).

[2] *Asignaţii* — hîrtie-monedă cu circulaţie în perioada Revoluţiei şi în permanentă devalorizare (n.t.).

degajat, intră în vestibul, în timp ce Louis Labrat se depărtează, trăgînd după el copilul în lacrimi. Vîntul nu se domoleşte.

La Teatrul Republicii spectacolul începu cu întîrziere.

Lipseau lumînările şi suflerul pretindea să i se plătească onorariul în bani grei ; se jura că nu e în stare să sufle pe nemîncate. Anevoie fu convins să-şi schimbe hotărîrea.

Se reprezenta tragedia *Epicharis şi Neron* [1]. Cînd cortina se ridică, aplauze răzleţe răsunară la galerie : „Bravo Talma !“ [2] ; dar parterul răspunse printr-un murmur ostil : „Ssst“.

Tinerii muscadini cu bucle lungi nu-l iubeau pe Talma : trecea drept iacobin. Actul întîi se încheie în linişte. În pauză fiecare îşi petrecea timpul în felul său. Afaceriştii şuşoteau între ei : revindeau stofe, lumînări, săpun şi cîrnaţi. *Minunatele* [3], fără pic de teamă, scoteau din poşete de mătase mostre de mărfuri. La galerie soldaţii gîdilau fete care chicoteau. Muscadinii se întreceau care mai de care să nimerească în bustul lui Marat [4] cu ouă clocite şi napi degeraţi. În culise, actorul Fusil spunea lui Talma :

— Se pare că astăzi *Tinerimea aurită* [5] pregăteşte ceva...

---

[1] Tragedie în versuri de *Gabriel Legouvé* (1764—1812) (n.t.).

[2] *Talma (François Joseph)* (1763—1826) — actor francez, reprezentant al tendinţei realiste în teatru, a încercat să facă din teatru un promotor al ideologiei revoluţionare. În timpul imperiului a devenit actorul favorit al lui Napoleon (n.t.).

[3] *Minunatele (les merveilleuses)* — nume dat unor femei îmbrăcate excentric, în timpul Directoratului (n.t.).

[4] *Marat (Jean-Paul)* (1743—1793). Unul din cei mai consecvenţi revoluţionari şi conducători ai clubului iacobin (n.t.).

[5] *Tinerimea aurită (La jeunesse dorée)* — tineri aparţinînd aristocraţiei şi marii burghezii ; după 9 thermidor au participat la reacţiunea contrarevoluţionară (n.t.).

Talma făcu un gest care voia să spună : n-are nici o importanță !

Talma juca pe Neron, vicleanul, crudul, nefericitul Neron, atotputernic și neputincios, iritat, plin de amărăciune, izolat.

— N-are nici o importanță !

Talma avea memorie bună. Acum era considerat iacobin ; dar înainte i se spunea „girondinul“ [1]. De fapt ce era ? Pur și simplu un actor, un comedian, un elev al marelui Garrick [2]. Sub Robespierre i s-a interzis să-l joace pe *Brutus* : în această piesă era vorba de rapoarte mincinoase pe baza cărora putea fi arestat un cetățean al Romei... Și de cîte ori, în perioada aceasta, n-a fost silit să rostească cuvîntul „cetățean“, în loc de „prinț“ sau de „marchiz“, cu toate că astfel se rupea cadența unui alexandrin ! De cîte ori, în locul unui monolog, n-a fost obligat să declame textul unui analfabet ! Iar acum este tocmai contrariul. Ba nu, în fond e același lucru. Cînd un actor interpretează un rol de iacobin, e huiduit. Lui Dugazon i se smulge peruca : pricepeți dumneavoastră..., acest Dugazon e un canibal !

Cum îl juca Talma pe Neron ! Cu ce aer sumbru surîdea ! Cît de apăsătoare și cumplită îi era moartea ! Dar degeaba ! Jocul lui nu putea să-i emoționeze pe spectatori : pentru aceștia tragediile deveniseră de mult ceva obișnuit. Într-o lojă din dreapta o doamnă spuse însoțitorului său :

— Ce minunat joacă astăzi Talma ! Se vede că înțelege bine sufletul unui tiran.

---

[1] Girondinii erau reprezentanții marii burghezii industriale și comerciale în Convențiune ; dezlănțuind, în 1793, o rebeliune contrarevoluționară, mulți dintre șefii lor au fost executați (n.t.).

[2] *Garrick David* (1717—1779) — actor englez. Unul din întemeietorii realismului în teatrul Europei occidentale (n.t.).

Dar însoţitorul ei nu era de aceeaşi părere. El prefera vechea Franţă şi vechiul teatru.

Talma, fără perucă, înfăşurat într-un peplum în loc să poarte costumul de paradă, spunînd o tiradă fără s-o cînte, îi apărea mai curînd ca un iacobin ignorant, ca un Robespierre pe scenă.

Răspunse doamnei :

— Talma nu pricepe absolut nimic din teatru. Nici măcar nu e actor ; e doar un jalnic bufon, bun cel mult pentru vreo baracă unde se joacă Shakespeare.

La parter cineva strigă :

— Hei, iacobinule !... Tu mi-ai ucis fratele.

Şi arăta spre un cetăţean aşezat în rîndul al şaselea. Solidarizîndu-se cu el, muscadinii cu bucle lungi începură de îndată să murmure : „Moarte iacobinilor !"... Un spectator de prin mijlocul sălii zîmbea cu un aer nepăsător : privea spre pieptul voluminos al Epicharisei. Continuă să zîmbească chiar după ce un muscadin ţanţoş îl lovi drept în faţă. Blegul se mărgini să bîlbîie :

— Şi mie mi-au ucis un frate. Este, desigur, o fatalitate.

Pe scenă Neron murea. Soldaţii continuau să gîdile fetele, iar *minunatele* puneau la cale afaceri rentabile cu slănină. Într-unul din rîndurile din faţă şedea cetăţeanul Sanson [1]. Purta o redingotă lungă, cafenie şi, din cînd în cînd, simţind aţintite asupra lui privirile femeilor, cetăţeanul Sanson îşi îndrepta, cochet, talia. Tragedia nu-l interesa. Căsca. La Teatrul de Vodevil sau la Teatrul Feydeau, spectacolele erau mai distractive. „Mult le mai trebuie acestor neciopliţi ca să-l ucidă pe Neron. Ce plictiseală !" Căscînd, Sanson îşi reamintea

[1] E vorba de Henri Sanson, călăul din Paris care, împreună cu tatăl său, Charles Sanson, l-a ghilotinat pe Ludovic al XVI-lea; după 1793, rămînînd singurul călău oficial, a executat pe iacobini (n.t.).

de alte crispaţii, de alte personagii, ce muriseră pe o altă scenă. El îi asistase pe toţi. Arătase capetele lor unui public lacom de senzaţii tari. Îşi îndeplinise în mod cinstit slujba pentru toţi : pentru rege, pentru Hébert[1], pentru Danton[2], pentru Robespierre ; numai el singur, Sanson, scăpase. Le era tuturor indispensabil. Sanson nu pronunţa discursuri înflăcărate, nu născocea legi noi, nu făcea jurăminte, nu se bătea cu pumnul în piept, nu urla cîntece ; nu, el doar tăia capetele cu măiestrie. Ce însemnau pentru el tiradele lui Talma ? Nu auzise el pe eşafod rugăciunea ultimului Capet[3], cîntecele girondinilor, rîsul lui Danton şi strigătul de durere, strigătul sălbatic al lui Robespierre rănit, cînd el, Sanson, i-a smuls bandajul care îi lega maxilarul[4] ? Ce-l interesau pe el tragediile ? Se afla în sală doar pentru că după idiotul acesta de Neron era anunţată o piesă veselă. La teatru cetăţeanului Sanson îi place să rîdă. În zadar se străduieşte Talma : aici, nimeni nu-l înţelege.

După *Epicharis şi Neron* trebuia să urmeze o comedie. În pauză muscadinii discută între ei cu însufleţire.

Pe scenă apare actorul Fusil. Joacă în *Crispin, rivalul stăpînului său*[5]. Zîmbeşte cu şiretenie. Numai publicul din rîndul întîi îşi poate da seama că o crispare nervoasă îi contractă faţa. De la parter se aud ţipete :

— Zi-i *Deşteptarea poporului !*

— Vorbeşte mai tare !

— Iacobinule !

— Asasinule !

---

[1] *Hébert, Jacques-René* (1757—1794) — conducătorul aripii stîngi a iacobinilor (n.t.).

[2] *Danton, Georges-Jacques* (1759—1794) — unul din conducătorii aripii drepte a iacobinilor (n.t.).

[3] Ludovic al XVI-lea (n.t.).

[4] Robespierre fusese tîrît la ghilotină grav rănit de un glonte tras în momentul arestării şi care îi zdrobise maxilarul (n.t.).

[5] Comedie în proză de Le Sage, publicată în 1707 (n.t.).

— Monstrule, ai exterminat mii de nevinovaţi la Lyon !

— Asta să declame !... să-i rămînă versurile în gît !...

Zîmbetul şiret a pierit. N-a mai rămas decît un rictus de frică. Ce-i de făcut ? Va trebui să repete acele cuvinte îngrozitoare, acea chemare la măcel plină de ameninţări pentru ai săi şi poate chiar pentru el. Fusil începe, dar muscadinii tot nu se potolesc :

— Nu va avea curajul să le declame !... E nedemn de ele !

— Să declame Talma !... Aviz cititorului !... Hei ! Talma !...

Strigătele devin amenințătoare. Toţi muscadinii se îndreaptă buluc spre scenă. Talma îşi face intrarea. Nu apucase încă să dezbrace toga lui Neron. E totodată afabil şi semeţ. De acord, va recita *Deşteptarea poporului !* N-a mai recitat el şi alte versuri şchioape ? *Odă către Marat, prietenul poporului,* şi *Odă către Charlotte Corday*[1] ? Versurile proaste rămîn versuri proaste, dar aici nimeni nu are nevoie de Shakespeare. E nevoie doar de sînge şi de lăzi cu untură.

Fusil schiţase gestul de a se retrage, dar nu i se dădu răgaz să părăsească scena :

— Stai acolo şi ţine lumînarea !

Neron spunea versurile jalnice ale unui poet fluierat — Souriguières — şi bufonul Crispin ţinea candelabrul. Mîna lui Fusil tremura, iar pe perete dansa caraghios umbra tiranului roman. Posac, fără însufleţire, Talma declama :

Da, pe mormîntul vostru vă jurăm
Ca în nenorocita noastră ţară,
Să facem un măcel, da, un măcel
Din aceşti groaznici canibali.

---

[1] *Charlotte Corday* (1768—1793) — participantă la complotul contrarevoluţionar, ucigaşa lui Marat (n.t.).

Muscadinii reluau în cor : „Un măcel, da, un măcel !“ Nu voiau să vadă comedia :

— Jos cu Fusil !

Cu asta spectacolul luă sfîrşit, spre regretul soldaţilor de la galerie, ca şi al cetăţeanului Sanson care nu apucase să rîdă.

Lăsîndu-i în pace pe actori, muscadinii se ocupau acum de bustul lui Marat. Unii strigau : „Să-l sfărîmăm !“ Alţii : „La canal !“ Aceştia din urmă triumfară. Ideea unei manifestaţii nocturne păru seducătoare.

Manifestaţia se îndreptă mai întîi spre strada *Chabannais*, unde locuia redactorul gazetei *Oratorul Poporului*, ieri iacobin şi comisar al Convenţiunii la Toulon, amator de aur şi de ghilotinări, azi prieten al ordinei, conducător al *Tinerimii aurite*, veşnic cochetul, guralivul şi vanitosul Fréron.

Cu zîmbetul pe buze le ieşi în întîmpinare : pe aceşti muscadini se sprijinea el acum. Aşa cum un colonel ar fi trecut în revistă baionetele, Fréron le examină buclele lungi.

— Ştiţi desigur că n-am puţini duşmani. Evreul Moïse Bayle mă acuză că aş fi participat la masacrele de la Toulon. Dar nu e un adevărat francez şi, pe deasupra, e un mare şmecher. Ar vrea să pună mîna pe *Oratorul Poporului.*

Un muscadin îl întrebă pe un altul :

— Despre ce vorbeşte ?

— Bayle i-a publicat scrisorile din Toulon. Se pare că sub Robespierre Fréron se lăuda că trimite zilnic două sute de capete la ghilotină. Declarase textual : „Capetele cad ca grindina“.

— La ce bun să mai răscolim trecutul ? Puţin ne pasă dacă a fost iacobin, dacă a fost chiar dracul în persoană ! Acum să ne fie de folos.

Fréron mergea în frunte : îşi admira pantalonul de culoarea alunei, fracul în carouri, cizmele moi *à la Souvoroff*, cele două ceasornice de care atîrnau nenumărate brelocuri şi bastonul său împletit. Străzile erau pustii. Muscadinii nu întîlneau decît oameni fără adăpost, ce tremurau în bătaia vîntului rece ca gheaţa. Trecînd pe lîngă ei, îi chemau :

— Veniţi cu noi să celebrăm apoteoza acestui cîine de Marat.

Oamenii mormăiau însă întunecaţi :

— Azi nu s-a distribuit de loc pîine...

Unul din ei, pe jumătate gol, cu pieptul acoperit de peri albi, strigă :

— Sub Marat ne era mai bine. Poate că pentru voi era mai rău, dar nouă ne era mai bine...

Cînd văzu faţa arţăgoasă a omului, Fréron îşi îndesă capul în guler :

— Lăsaţi-l, nu face să ne pierdem timpul cu el...

Ajungînd la Hale, muscadinii se opriră lîngă o măcelărie. Zăriseră sînge în rigolă. Cu zeama aceea cafenie mîzgăliră bustul de ipsos al lui Marat.

— Acum, spuse Fréron, să purificăm aerul. Iată ziarul anarhiştilor, *Tribunul Poporului*[1], să-l ardem !

Dădură foc ziarelor. Şi în jurul flăcărilor cîntară :

Un măcel, da, un măcel
Din aceşti groaznici canibali !

Începură să dănţuiască, scuipînd care mai de care pe statuia lui Marat.

Muscadinul care, în drum spre teatru, îl pusese în încurcătură pe poliţist era dintre cei mai veseli : ţopăia, cînta, scuipa şi repeta, plescăind de plăcere : „Revoluţia

---

[1] Ziar editat de Babeuf (n.t.).

s-a sfîrşit, da, da, s-a sfîrşit". Nu era nici aristocrat, nici regalist, nici agent al lui Pitt. Era pur şi simplu un tînăr zurbagiu zdravăn, de altfel îndestulat, care avea chef să trăiască din plin...

În timp ce Neron murea pe scenă, în timp ce muscadinii petreceau, în timp ce sprintenul Fréron încerca să acopere cu sînge de bou urmele de sînge omenesc, rămase pe mîinile sale moi şi îngrijite, Louis Labrat, poliţistul, muncea de zor. Alerga prin oraş, intra în cafenele, trăgea cu urechea la ce se vorbea. Auzea : „Spion... Cîine!" Dar îşi făcea slujba conştiincios, plecîndu-şi şi mai mult pîlnia trandafirie a urechii spre cei ce-l insultau. Mai degrabă îl sîcîia vîntul, vîntul acela umed dinspre Marea Mînecii. Labrat strănuta. Seara tîrziu se prezentă în faţa şefului cu raportul :

— La Teatrul Republicii a fost fluierat Fusil, apoi a fost stîlcit în bătăi cetăţeanul Borot ; acesta a fost arestat. Bustul lui Marat a fost răsturnat. La Teatrul Feydeau bustul lui Marat a fost sfărîmat. La Teatrul de Vodevil au fost mult aplaudate cuvintele lui Barbier : „Lăsaţi-ne să ne distrăm, poate că peste trei săptămîni nici nu vom mai exista". Am vrut să stabilesc exact cine aplauda, dar mi-a fost cu neputinţă. Cele două busturi ale lui Marat sînt făcute ţăndări. La Teatrul Egalităţii publicul a rîs în hohote cînd o actriţă a spus : „Am mîncat o plăcintă mare, adică o fostă plăcintă..." În foaier un cetăţean zicea : „Acum totul este *fost : fosta*-stradă, *fosta*-marchiză, chiar plăcinta a devenit *fostă*..." Pentru orice eventualitate l-am arestat. Şi acolo bustul lui Marat e sfărîmat.

Şeful zîmbea :

— Şubredă văsărie ! Statuia din piaţa *Carrousel* le va da desigur mai mult de furcă... Dar afară de statui ? Convorbirile de pe străzi, de prin cafenele ?

— Se vorbeşte din ce în ce mai mult despre cursul asignaţiilor. Oamenii se tem că în curînd nu vor mai putea cumpăra nimic cu ele. Fără ruşine, o femeie, în piaţa *Antoine*, a strigat, vorbind despre asignaţii: „Tot le ţiu degeaba, mai bine mă şterg undeva cu ele..."

În suburbia *Antoine* s-au distribuit trei uncii de pîine. Un muncitor s-a adresat brutăresei, numind-o cetăţeană. Ea a început să urle : „Din cauza unor vorbe ca astea nu mai avem noi pîine!" În strada *Charonne* o femeie care îşi alăpta copilul a căzut de inaniţie. Asemenea incidente aţîţă bineînţeles poporul...

— Lasă, Labrat. Dar discuţiile politice ? Victoriile noastre în Olanda ? Schimbarea Constituţiei ?

Mîhnit, Louis Labrat suspină :

— N-am auzit nimic din toate acestea. Toată lumea se plînge de vreme rea, de vînt, de frig, şi apoi, desigur, de şomaj...

După ce-l expedie pe agent, şeful începu să-şi dicteze raportul : „Opinia generală este întrucîtva turburată. Fireşte, cetăţenii cu bun simţ aprobă în întregime măsurile luate de Convenţiunea Naţională pentru a ocroti libertatea comerţului. În ceea ce priveşte clasa muncitoare ea suferă din cauza lipsei de lucru precum şi din cauza vremii rele..." La aceste cuvinte şeful strănută. Slugarnic, grefierul strănută şi el. Dictarea fu întreruptă de apariţia unui planton. Şeful citi ordinul Comitetului de Siguranţă Generală, apoi chemă cîţiva poliţişti, printre care şi pe Louis Labrat :

— Un mandat de arestare pentru strada *Saint-Antoine* nr. 228.

Casa desemnată de poliţistul-şef se afla în colţul pasajului *Lesdiguières*. Era o casă cu patru etaje. Pe faţadă ieşeau în evidenţă, cu litere roşii, cuvintele *Egalitate sau...* Pînă acum cîteva zile, aceasta însemna : *...sau*

moarte. Dar proprietarul casei, măcelarul Garron, ştersese cuvîntul *moarte*, deoarece contraria sentimentele populare. Oamenii de-abia începeau să trăiască. Inscripţia deveni astfel enigmatică: *sau...* ce anume, *sau*? Casa era cufundată în tăcere. La parter se afla un atelier de tîmplărie. Omul căutat de poliţie se ascundea într-o cămăruţă de la ultimul etaj. Deşi era tîrziu, nu dormea. Scria. La flacăra lumînării se putea desluşi o faţă îngustă, ochi pe care insomnia, boala şi un foc lăuntric îi făceau arzători, o haină albastru-marin, o mînă osoasă, foi de hîrtie acoperite din belşug de rînduri scrise în lung şi în lat: se vedea că omul făcea economie de hîrtie. Poliţiştii se urcară cu grijă pe scara în spirală. Labrat era cît pe ce să strănute, dar se reţinu la timp. Sus, omul continua să scrie: „Revoluţia nu s-a terminat, orice ar spune şi oricît ar dori cei ce nu vor decît să înlocuiască vechea dominaţie prin dominaţia lor; sau, dacă într-adevăr revoluţia s-a sfîrşit, ea n-a fost decît o mare crimă..."

Cînd Labrat se repezi la foaia de hîrtie, ultimul cuvînt nu apucase încă să se usuce. Îşi mînji mîneca şi oftă cu tristeţe: o pată... şi era plătit în asignaţii! Pare-se că pînă şi în închisoare omul are parte de mai multă tihnă!...

Poliţiştii îl duseră pe arestat în închisoarea *La Force*, iar Labrat se întoarse liniştit să raporteze şefului. Acesta avusese timpul să primească încă un mesaj din partea cetăţeanului Tallien. Era preocupat. Îl întrebă pe Labrat:

— Cîţi bani ai găsit asupra individului?

— Şase franci, cetăţene.

— Hm... Dar ţi-a propus o sumă importantă ca să-l laşi să fugă, nu-i aşa? A vrut să te mituiască. Ţi-a oferit treizeci de mii de franci...

Bietul Labrat nu pricepea nimic din toate acestea: e și mai complicat decît victoria din Olanda. Răspunse cu naivitate:

— Nu, cetăţene, nu mi-a propus nimic. Atîta doar, m-a înjurat pentru că am murdărit paginile pe care le scrisese; şi, apoi, de unde ar fi putut lua aceşti treizeci de mii de franci? E un pîrlit.

Şeful se supără:

— Ce tot discuţi, Labrat... Dumneata declari că a vrut să te mituiască, bineînţeles, ai refuzat să-i primeşti banii, iar eu te răsplătesc pentru cinstea dumitale: ai priceput, în sfîrşit?

Labrat este radios: desigur că acum a înţeles totul! Trebuie să fie vorba, fără îndoială, de un ordin dat de Convenţiune, şi o dată ce Convenţiunea a hotărît ceva nu mai încape nici o discuţie. Cît despre gratificaţie, cum să nu-l bucure? Numai de i s-ar plăti în bani de argint! Dar ţi-ai găsit, tot asignaţii are să primească! Şi ar trebui să-i cumpere nevestei o rochie...

Labrat redactează la repezeală un proces-verbal cu privire la tentativa de mituire. Scrie şi şeful; îi scrie lui Tallien, expunîndu-i cazul. „Criminalul a încercat să-l mituiască pe agentul de poliţie, dar..." Ar vrea să strălucească prin elocvenţă. În zelul său, scoate vîrful limbii, ca un şcolar... „...dar agentul a dat dovadă de un curaj cetăţenesc demn de eroii de la Thermopyle [1]".

Dincolo de perete se aude plînsul unui copil. Ce se întîmplă? Ah, da, e micul vînzător de ziare. Louis Labrat, eroul de la Thermopyle, îşi dă seama că nici în această chestiune nu poate hotărî fără şef.

— L-am prins pe acest tînăr cetăţean în apropiere de Teatrul Republicii. Striga: „Revoluţia s-a terminat".

---

[1] *Thermopyle* — defileu în Grecia continentală, apărat eroic de trei sute de spartani împotriva Perşilor.

Mi s-a părut că sînt cuvinte subversive, căci aşa gîndesc şuanii[1] şi aristocraţii. Dar, bineînţeles, dacă Convenţiunea...

Şeful face un gest cu mîna, avînd aerul de a spune : taci din gură. De fapt, nu era mai puţin îngrijorat decît imbecilul Labrat. Trase o priză de tutun, însă ideile tot nu i se limpeziră. „S-a sfîrşit Revoluţia ?" Asta s-o spuneţi altora ! Dar Tribunalul revoluţionar ? Dar stilul revoluţionar ? Dar sărbătorile revoluţionare ? E drept că vezi şi revoluţionari băgaţi în închisori sau trimişi la Cayenne[2], sau cărora li se taie capul. Sau poate că vor să termine într-adevăr cu Revoluţia. Mai poţi să-i înţelegi ? Iată-l de pildă pe cetăţeanul Tallien : nu-i prea place să-i aminteşti de trecut : Bordeaux, ghilotina sub ferestrele lui, boneta roşie... Poate că Revoluţia s-a terminat cu adevărat. De altfel, asta nu-i treaba lui. Poliţia trebuie să execute ordinele, nu să se ocupe cu probleme filozofice. Poliţia nu-i Academie.

Şeful îl cheamă pe băieţel la interogatoriu :

— Cîţi ani ai ?

— Zece ani, cred, sau mai curînd nouă. De Adormirea Maicii Domnului împlinesc zece ani, sau unsprezece...

— Acum nu mai e nici un fel de Adormire a Maicii Domnului. Acum, tîmpitule, sînt alte sărbători. De exemplu 9 thermidor, căderea tiranului Robespierre, sau 23 thermidor, căderea tiranului Capet. Ce eşti tu : regalist, iacobin, sau poate orleanist ? Hai, răspunde !...

Copilul se opreşte din plîns. Priveşte cu încîntare cocarda şefului, mutra lui îngîmfată, penele de gîscă cu care scriu grefierii. Răspunde politicos, dar hotărît :

---

[1] *Şuani* — regalişti din Bretania şi Normandia, care au luptat împotriva Revoluţiei (n.t.).

[2] Loc de muncă silnică şi de deportare în colonia franceză Guyana (n.t.).

— Nu, cetăţene, nu sînt decît fiul văduvei Peujot din strada *Ours* nr. 4.

Şeful zîmbeşte; Lebrat, respectuos, zîmbeşte şi el... şi zîmbesc chiar şi cocardele şi penele de gîscă.

— Bine, fiu al văduvei Peujot, poţi să te duci acasă; dar bagă de seamă, termină cu ştrengăriile! Strigă: *Curierul Republican* sau *Mesagerul* sau *Oratorul Poporului*; dar din capul tău — nimic! Dacă mîine îţi dă prin minte să strigi: „Revoluţia a început", iar ai să fii adus aici. „Revoluția, amice, n-are nimic de-a face cu vînzarea ziarelor; asupra Revoluţiei veghează Convenţiunea, nicidecum fiul văduvei Peujot. Ai înțeles, mucosule?...

Duba ajunsese în faţa închisorii *La Force*. Paznicul bombănea şi înjura, căutîndu-şi cheile. Arestatul înjura şi el. În celulă era întuneric. Cineva aprinse un capăt de lumînare.

La această lumină slabă se puteau desluşi grămezi de paie, feţe adormite, fum. Deţinutul nu privi nici zidurile umede, nici paiele putrezite. Ştia el bine cum arătau închisorile Republicii. Era la a cincea arestare. Strigă doar atît:

— Cine sînteţi voi?

Din toate părţile se auzi:

— Patrioţi.

— Victime ale regaliştilor şi ale şuanilor.

— Apărători ai Revoluţiei.

— Dar tu cine eşti?

Noul venit tăcea. Atunci unul din deţinuţi apropie capătul de lumînare de obrazul slab şi livid.

— Gracchus Babeuf! Tribunul Poporului!

De îndată, un strigăt de entuziasm străbătu închisoarea.

„Trăiască Gracchus Babeuf! Ruşine trădătorilor! Libertate sau moarte!"

Toată noaptea, arestaţii intonară cîntece patriotice: *Imnul voluntarilor marsiliezi* sau *Carmaniola.*

În piaţa *Carrousel*, tremurînd în bătaia vîntului rece şi umed, zidarii cîntau şi ei aceleaşi cîntece. Lucrau fără întrerupere, dădeau jos monumentul ridicat în cinstea *Prietenului poporului*, Jean-Paul Marat. Pietrele zburau sub loviturile tîrnăcoapelor, iar zidarii cîntau într-una: „La arme, cetăţeni! Formaţi-vă batalioanele!" [1]

---

[1] Refrenul *Imnului voluntarilor marsiliezi*, ce a căpătat ulterior denumirea de *Marsilieza* (n.t.).

II

CORESPONDENŢA CU DOMNUL DUBOIS DE FOSSEUX

În anul 1787 nimeni nu se gîndeşte încă la uraganul care e atît de aproape : nici Marie-Antoinette, căreia încurcăturile financiare îi încreţesc uneori frumoasa frunte, în mijlocul peisajului bucolic al Micului Trianon, printre capre, curtezani, peruci şi miniştri ; nici Maximilien de Robespierre care, la Tribunalul din Arras, solemn dar fără succes, îşi oferă serviciile unor provinciali chiţibuşari. Acum este încă regalist ; şi regaliştii mai visează o Republică a Naturii, aşa cum o dorea duiosul Jean-Jacques [1]. Poporul tace, poeţii compun elegii şi, fără a se gîndi deocamdată la propunerea lui nemuritoare, doctorul Joseph Guillotin [2] aplică ventuze pacienţilor săi pletorici. Mai tîrziu se va vorbi despre acest timp ca de paradisul pierdut. „Cine n-a apucat să trăiască înainte de Revoluţie nu cunoaşte frumuseţea vieţii".

Gracchus Babeuf nu este de aceeaşi părere. Se întoarce acasă. Îl aşteaptă soţia : „Ai găsit ?" — „Nu, n-am găsit..."

---

[1] *Jean-Jacques Rousseau* (n.t.).
[2] *Joseph Guillotin* — membru al Convenţiunii, a propus adoptarea ghilotinei pentru execuţiile capitale (n.t.).

Nici un ban în casă. Creditorii amenință cu sechestrul. Copiii plîng, iar soția lui Babeuf, răbdătoare ca pămîntul Picardiei — sărăcie de pămînt — tace, îndură. Această simplă și credincioasă tovarășă de viață, fostă slujnică la contesa de Daméry, gătește o supă de linte. Babeuf nu e încă *Tribunul Poporului*. Nu este decît un mărunt slujbaș, un măsurător de terenuri, nu este nici măcar Gracchus. I se spune doar François. E adevărat că-i citește pe *Enciclopediști*, însă cînd are de mers pe la marii proprietari, aceștia îl lasă să aștepte în bucătărie. Babeuf are simțul demnității. Nu e încă Gracchus, nu e decît François. Dar afrontul îl face să roșească.

Și cu ce se ocupă ?

Munca lui o constituie arhivele, anchetele, drepturile prescrise, titlurile de donațiune, hotarele litigioase, genealogiile, fiefurile... Seniorii din Picardia sînt nesățioși și zgîrciți. François Babeuf, feudist, impiegat cadastral, avîndu-și biroul în orășelul Roye, trebuia să le păzească drepturile cu ochi vigilenți : lintea era scumpă.

Să aruncăm o privire asupra suburbiei *Saint-Gilles*, unde se află acest birou care este departe de a fi luxos. Ce mizerie pretutindeni ! Numai cocioabe de lemn dărăpănate, acoperișuri de stuf prăbușite. În case — întuneric. De fereastră nici pomeneală, o înlocuiește ușa. Pe jos — pămînt bătătorit. Gropi, murdărie, duhoare. Într-una din gropi — gunoaie. Pereții picură. O singură odaie și un singur pat pentru toată familia. Aici, lumînarea de seu e un lux ; carnea — un ospăț ; gogoșile — o sărbătoare solemnă... Prin părțile acestea nimeni nu plînge, doar miresele în ziua nunții ; iar omul se gătește o singură dată în viață,

atunci cînd moare, cînd clopoţelul preotului sună pentru ultima împărtăşanie.

Picardia şi Artois-ul nu cunosc nici soarele Provenţei, nici lenevia, nici fericirea. Mîna proprietarului, posesor al unor suprafeţe imense, apasă aici de două ori mai greu decît în alte părţi. Mizeria muncitorului agricol sau a meseriaşului este lipsită de pitorescul meridional.

Dar curînd se va dezlănţui uraganul. Sudul va trimite la Paris visători înaripaţi, sibariţi, martiri şi palavragii. În schimb, fiii Nordului ceţos vor deveni aprigi luptători pentru Egalitate şi partizani ai ghilotinei. Vor fi binefăcătorii crînceni, puritanii vărsării de sînge: Maximilien de Robespierre, Lebas, Joseph Lebon. Va fi Gracchus Babeuf, astăzi încă un biet funcţionar de cadastru. Mult mai tîrziu, plin de amărăciune, dar rezistînd la loviturile vieţii, trăind din idealul său şi din pilule, *Tribunul Poporului* îşi va aduce deseori aminte de aceste cocioabe, de această duhoare, de toată mizeria tăcută a suburbiei *Saint-Gilles*.

Îşi va aduce de asemeni aminte de copilăria lui fără bucurii, de tatăl său, fost maior căzut în dizgraţie, care, după isprăvi militare, după lupte şi recompense, după favorurile împăratului Austriei şi după o nenorocită viaţă de dezertor hărţuit, fusese silit, la bătrîneţe, să lucreze pentru cîţiva gologani la fortificaţiile din *Saint-Quentin*, ca săpător de rînd. În zilele de sărbătoare îmbrăca uniforma de paradă, la care ţinea mai mult ca la ochii din cap; îşi punea pălăria cu galoane de aur, se încingea cu o sabie uriaşă. Apoi se aşeza şi zîmbea. E drept că nu era decît un săpător, dar în momentul acela, îşi închipuia că este

un personaj de seamă. Era mîndru, aşa cum ştiu să fie doar cerşetorii din Castilia. El singur făcuse educaţia micului François, căci nici gînd să-l poată da la şcoală. I-a predat latina, matematica, germana. Şi, în acele seri lungi, nesfîrşite, cînd în casă nu se găseau nici lumînări, nici linte, ci numai stele de aur şi fireturi înnegrite, l-a mai învăţat cum se poate visa şi persevera. Într-adevăr, multe învăţase *Tribunul Poporului* de la acest bătrîn original.

Babeuf îşi reamintea şi de mama sa: zi şi noapte torcea. Ochii îi erau bolnavi de atîta tors, inima-i era bolnavă de viaţă. Îi arăta micului François un cufăr vechi, mîncat de carii, în care frămînta pîinea: „Acesta ţi-a fost leagănul..."

Ca o bună dădacă, François avea grijă de fraţii lui mai mici.

Mai tîrziu căpătă o slujbă la un inspector de cadastru. Patronul ţipa necontenit la copil, dar patroanei îi plăceau buclele lui de un blond-cenuşiu, în care lega funde. Şi pana micului impiegat scîrţîia cu răbdare.

François s-a făcut mare. Acum are şi el copii. Şi trebuie să-i hrănească. — „Ai găsit?..." „Nu, n-am găsit..." O viaţă tristă, într-un orăşel pierdut; o viaţă meschină. Doar imaginaţia şi mîndria îl deosebeau de ceilalţi... Răposatul maior şi-ar fi recunoscut fiul.

Tînărul Babeuf nu stă numai cufundat în colbul arhivelor. Tot timpul liber şi-l petrece citind. Cine poate şti ce-i înflăcărează serile de veghe? Visuri generoase, sau poate numai amorul propriu al unui om nenorocit şi plin de talent? Citeşte pe Mably[1] şi pe Dide-

[1] *Mably, Gabriel-Bonnot* de (1709—1785) — sociolog francez, reprezentant al comunismului utopic egalitar (n.t.).

rot[1], dar autorul său preferat este, bineînţeles, Jean-Jacques Rousseau. De aceea, fiului său i-a zis Émile.

Uitînd de inventare, recită lungi pasagii din *Contractul Social.* De altfel, nu se mărgineşte doar să citească ; gîndeşte mult. Şi-a format chiar unele concepţii proprii. În curînd, visurile lui vor îngrozi pe cei mai înalţi dregători ai Republicii franceze. Deocamdată, aceste visuri nu sînt cunoscute decît de domnul Dubois de Fosseux, secretar permanent al Academiei din Arras.

Domnul Dubois de Fosseux nu locuieşte la Roye, ci la Arras. Dar viaţa e plicticoasă chiar la Arras : peste tot nu se vorbeşte decît despre procese, marinată şi friptură de fazan, sau despre neobrăzarea unor borfaşi de rînd. Iar domnului Dubois de Fosseux îi place filozofia, literatura, visurile filantropice, îi plac versurile lui Parny şi ale lui Ducis. Ca şi funcţionarul cadastral din Roye, şi el este încîntat de marele filozof din Geneva[2]. Dar n-are cu cine sta de vorbă. Academia din Arras formulează diferite probleme, la a căror discutare poate participa oricine. De pildă : „Ar fi avantajos pentru provincia Artois să se reducă numărul drumurilor de ţară, iar celor păstrate să li se dea o lăţime suficientă pentru a se putea sădi pomi pe de lături ?"

La Roye, tînărul visător e fericit ori de cîte ori se iveşte vreun prilej de a-şi spune părerea şi de a se afirma. Babeuf scrie deci secretarului permanent al Academiei. Domnul Dubois de Fosseux îi răspunde pe larg şi chiar cu entuziasm. Astfel începe o cores-

---

[1] *Diderot, Denis* (1713—1784) — strălucit filozof francez, ateu, reprezentant de seamă al materialismului mecanicist. Unul din ideologii burgheziei franceze revoluţionare (n.t.).

[2] *Jean-Jacques Rousseau* (n.t.).

pondență care va dura ani de zile: despre economie și despre poezie, despre o nouă orînduire socială, cît și despre unele imagini antice, prea grosolane pentru nervii doamnelor sensibile.

„Ce probleme ar fi vrednice a reține atenția opiniei publice ?“ întreabă domnul Dubois de Fosseux. Babeuf enunță fără șovăire problemele ce-l frămîntă: „Dată fiind suma totală a cunoștințelor dobîndite pînă acum, care ar fi condițiile de viață ale unui popor ale cărui instituții sociale ar permite să domnească cea mai deplină egalitate între toți membrii săi, fără nici o deosebire ? Și ce s-ar întîmpla dacă pămîntul locuit de acest popor nu ar aparține cuiva, ci tuturora, și dacă totul, inclusiv produsul oricărui fel de activitate, ar fi comun ? Asemenea instituții ar fi ele conforme cu legile firești ? S-ar putea oare ca această societate să fie viabilă, și chiar să se realizeze în practică o repartiție cu desăvîrșire egală ?“

Domnul Dubois de Fosseux e un bun cunoscător al filozofilor din secolul său, și apoi viața e atît de plicticoasă la Arras ! Nu se simte de loc șocat de întrebările curioase ale enigmaticului său corespondent. Dimpotrivă, e bucuros să descrie această Republică fantastică : toți bărbații și toate femeile lucrează pentru societate, iar societatea le asigură prînzul și cina ; nici măcar lucrurile nu aparțin nimănui ; bineînțeles, nici vorbă nu va mai fi de închisori, va domni o deplină libertate de conștiință, într-un cuvînt, va fi raiul pe pămînt.

Bietul domn Dubois de Fosseux ! Ca și mulți alții, el ațîță, fără să-și dea seama, focul care va nimici și operele lui Rousseau legate în piele scumpă, și Academia din Arras, și toată această viață frivolă a unor

visători trîndavi sau a unor prostălăi spirituali. Vor mai trece şase ani, sau poate şapte, şi la Arras va sosi Joseph Lebon. Şi el va vorbi despre o societate nouă, dar fiecare frază îi va fi întărită de pecetea rapidă a ghilotinei. Ce va spune atunci cetăţeanul Dubois de Fosseux ?... Dar, la urma urmei, eruditul secretar permanent nu-i profet. După ce a trăncănit puţin despre noua Republică, trece repede la alte subiecte mai practice. Acum visează la o legislaţie unică pentru toate provinciile Franţei : iată într-adevăr un ideal ! Dar Babeuf răspunde : „Se poate oare nimici prin legi o inegalitate criminală ?“ „Nu. Tot vor mai rămîne copii înfometaţi şi bolnavi, alături de bogătaşii ghiftuiţi.“

Domnul Dubois de Fosseux încearcă atunci să se eschiveze de la discuţie : vorbeşte despre lucrările istorice ale domnului Devienne şi despre versurile domnului Opois. E pasionat de magnetism şi aerostaţie. Îi ridică lui Babeuf problema de înaltă filozofie : „De ce sînt negrii de culoare neagră ?“ Vorbeşte despre aceasta cum vorbise şi despre *Republica celor Egali*. Orice întrebare e bună, cu condiţia să i se poată răspunde spiritual şi cu haz. Totuşi, corespondentul din Roye insistă cu îndărătnicie : „Dar cum rămîne cu Egalitatea ?“ Domnul Dubois de Fosseux se posomorăşte : toate acestea sînt doar vise ale unor minţi luminate. În primul rînd, e irealizabil...

Babeuf se pregăteşte să-i răspundă. E trist şi tăcut. Astăzi n-a reuşit să găsească ceva bani. Ce are să spună brutarul ? Nevasta îi povesteşte :

— Ştii ce-a păţit văduva Herbaux ? Mi-a povestit Luiza... a secerat două braţe de ovăz pe ogorul proprietarului şi a fost pedepsită cu biciuirea ; pe urmă

va fi alungată de aci pe trei ani. Ce se va întîmpla cu copiii ei ?

Babeuf e copleşit de amărăciune. Nici nu-i răspunde. Se gîndeşte la ce-i va răspunde domnului Dubois de Fosseux. Uită că e vorba de o simplă corespondenţă, că secretarul permanent al Academiei îi va citi epistola cu cele mai bune intenţii, că va zîmbi la o idee îndrăzneaţă, şi apoi va clasa hîrtia într-un sertar al biroului : viaţa e atît de plicticoasă la Arras !... Lui Babeuf i se pare acum că această scrisoare este în stare să schimbe tot universul. Babeuf are 27 de ani, dar, la drept vorbind, e tot atît de naiv ca şi băieţelul lui, Émile. Îşi spune cu glas tare :

— Trebuie să doborîm coroanele regilor.

Îngrozită, soţia îşi frînge mîinile :

— Cum vorbeşti, François ? !

Îşi aminteşte de un om spînzurat în piaţa mare. Era un tăbăcar necăjit. Ce l-o fi apucat să spună la cîrciumă, după cîteva pahare : „Omul poate să şi crape de atîtea impozite ! Şi cine sînt jupuiţi ? Bogătaşii ? Ba nu, noi ! Plăteşti pentru sare, plăteşti pentru vin... Dar lasă, că ne-om răfui o dată cu voi !" Şi acum atîrna de spînzurătoare, mic, negru, slab ca o pasăre. „Coroane"... „Regi"... Cum e cu putinţă să rosteşti asemenea vorbe ?

Babeuf zîmbeşte. Se scoală de pe scaun. Ochii lui au o strălucire tristă şi aspră. Vorbeşte confuz, încîlcit, dar cu atîta patimă... Parcă în faţa lui s-ar afla nu o soţie speriată, ci poporul din toate provinciile regatului !

— Da ! Da !... Aşa trebuie să fie... Cînd tata era pe moarte m-a chemat lîngă el. Mi-a spus : „Toată viaţa am citit cartea lui Plutarh. Ţi-o las moştenire. Am citit-o în zile bune şi în zile rele. Printre bărbaţii de seamă ai antichităţii alege unul a cărui pildă merită

să fie urmată. Au fost mulţi oameni mari. Dar nu uita poporul... Inima îţi va arăta calea cea bună. Toţi sînt demni de admiraţie. Dorinţa mea este să mergi pe urmele unuia dintre ei. Mă gîndesc la Caius Gracchus. A pierit, dar n-a trădat. Nu există soartă mai frumoasă decît să ai o asemenea moarte, să mori pentru fericirea tuturor. Jură-mi pe această spadă că nu vei da înapoi, că nu vei trăda poporul..." Am jurat...

Vocea lui Babeuf e înăbuşită. Din ea străbate patimă şi durere. Ca într-un vis, retrăieşte scena: ultimele sfaturi ale tatălui, Plutarh, agonia, jurămîntul pe spadă. Acesta este Babeuf: vorbeşte, şi ceea ce spune devine îndată un adevăr. Chiar dacă nu s-ar fi legat prin jurămînt faţă de părintele său, acum, în clipa de faţă, el face pentru sine acest jurămînt şi nu-l va trăda.

Îşi şterge fruntea. Oarecum liniştit, se aşază din nou la masa de lucru. Pana aleargă pe hîrtie. Îi scrie domnului Dubois de Fosseux: „Pentru a înfăptui o mare revoluţie trebuiesc realizate neapărat prefaceri adînci".

III

SUB FELINARUL RUGINIT

— A căzut Bastilia!...

Zarva mulţimii, răzbind pînă în camera lui Babeuf, îl sileşte să coboare în stradă. Nu coborîse numai el: toţi oamenii din Roye se aflau în seara aceea pe străzi. Bătrînii priveau în jurul lor cu neîncredere: unde o fi oare domnul Comandant al Dragonilor Regelui?... Tinerii rîdeau zgomotos. Ba strigau chiar *Trăiască naţiunea,* ca şi cum Roye ar fi fost Paris, şi ţipetele lor băgau spaima în găini şi în babe. Găinile fîlfîiau caraghios din aripi, iar babele boceau.

Nevoiaşii din suburbia *Saint-Gilles* îl iubeau pe Babeuf. Desigur, ei nu citeau scrisorile lui către domnul Dubois de Fosseux, dar ştiau prea bine că Babeuf era de-al lor, că nu-i va trăda niciodată. Numai ce-l zăriră vecinii afară, că se şi adunară în jurul lui.

Pe faţa lor era întipărit un zîmbet fericit şi inconştient, de parcă s-ar fi îmbătat cu toţii. Unul din ei, Ledain, un berar roşcovan, îl îmbrăţişă pe Babeuf:

— A căzut Bastilia!

Babeuf simte cum ochii i se umplu de lacrimi; ceea ce i-a scris el scepticului secretar permanent al Academiei din Arras începe să se adeverească.

De altfel, în această zi mulţi ochi sînt scăldaţi în lacrimi de înduioşare. Cuvintele : *A căzut Bastilia* au căpătat într-o clipită sonorităţi de izbîndă, accente de epopee. Încăierarea neînsemnată cu cîţiva invalizi pe jumătate morţi de frică, asediul în cursul căruia beciurile fuseseră luate cu asalt în acelaşi timp cu Bastilia ; capturarea unei cazemate pustii şi a steagului alb arborat de apărătorii fortăreţei, care de altfel nu erau cîtuşi de puţin hotărîţi să lupte ; capul marchizului de Launay înălțat curînd în vîrful unei suliţi — toată această mică revoltă ar fi putut să rămînă un fapt divers, un întîmplător schimb de împuşcături, un linşaj nesăbuit. Dar iată că devenise o zi mare, începutul măreţ al revoluţiei : cucerirea unei fortăreţe ce părea de neînvins ; un asalt eroic, entuziasmul generos al întregii Franţe. Devenise *Căderea Bastiliei.* Nici îndrăgostiţii, nici popoarele nu pot trăi fără simboluri.

Acum Babeuf e stăpînit de un singur gînd : să meargă la Paris ! Cu mare greutate găseşte să împrumute banii necesari pentru călătorie. Este urmărit de privirile pline de invidie şi compătimire ale locuitorilor din Roye : „Unde merge ?“ „La Paris !“ „Bine, dar la Paris e Revoluţie ! Ar fi fost mai cuminte să aştepte încă o lună, două...“ În adevăr la Roye toată lumea e convinsă că Revoluția se va sfîrşi pînă în toamnă : Bastilia a căzut, Necker a fost rechemat, bunul rege va scădea birurile şi totul se va aranja.

Babeuf, însă, vede mai limpede. Urcîndu-se în diligenţă, e cuprins de emoție : în urma lui, o viaţă tihnită — o viață plină de lipsuri, tristă, dar totuși tihnită — soția, copiii, cărţile, proiectele sale privind o istorie a Picardiei, patul şi masa sa. Iar în faţa lui ? Parisul, Revoluţia, Istoria...

Babeuf sosi la Paris spre sfîrşitul unei zile toride de iulie. Pe străzi, oameni îngrijoraţi se adunau grupuri-grupuri. Toţi citeau ziarele, ţipau, discutau cu prietenii, cu trecătorii, ba chiar cu pereţii; toţi voiau să-şi răcorească inima, după atîţia ani de tăcere. Babeuf trase la un han în apropiere de piaţa *Grève*. Pe uşă stătea scris: „Aci se închiriază pentru cal şi călăreţ". Încerca să doarmă, dar nu izbutea. În sala de jos oamenii beau şi cîntau, pe un ton de litanie, cîntece noi, înfiorătoare.

Afară era întuneric beznă şi o căldură înăbuşitoare. Mai apoi se porni furtuna, dar nici ea nu izbuti să împrăştie poporul. Tunetele se împleteau cu răgetele mulţimii şi cu cîntecele lugubre şi sîngeroase.

În timpul nopţii Babeuf auzise Revoluţia; a doua zi o văzu. Nu asistînd la o şedinţă a *Stărilor Generale*, nu întîlnindu-se cu La Fayette[1] sau cu Mirabeau[2], cu visătorii sau cu căpeteniile revoltei, şi nici cu batalioanele de răzvrătiţi. Văzu însă un felinar ruginit, pe strada *Vannerie* colţ cu piaţa *Grève*, un felinar din cele mai obişnuite, alături de o dugheană ce purta mîndra firmă *La Colţul Regelui*. În dugheană se vindea cafea, lumînări de seu, zahăr şi săpun; în stradă înghesuiala nu contenea. Aici, sub un felinar ruginit, poporul împarte dreptatea, poporul cîntă.

Babeuf e împins de mulţime spre un zid. Îndoiala

---

[1] *La Fayette Marie Joseph, marchiz de* (1757—1834) — general, om politic. La începutul Revoluţiei Franceze a fost unul din conducătorii burgheziei liberale-moderate. Partizan al monarhiei constituţionale, La Fayette a încercat ulterior să împiedice desfăşurarea revoluţiei.

[2] *Mirabeau, Honoré-Gabriel-Victor Riquetti, conte de* (1749—1791) — om politic, reprezentant al intereselor vîrfurilor burgheziei şi ale cercurilor liberale ale nobilimii (n.t.).

i se întipăreşte pe faţă: e încă la început...

Mulţimea tîrăşte spre felinar un bătrîn slăbănog. Acesta se împotriveşte, se roagă. Pare de şaptezeci de ani, dacă nu chiar de optzeci.

— Cine este ?

Un băieţandru îl priveşte pe Babeuf cu dispreţ:

— Nu ştii cine e ? E Foulon, un nemernic. Se lăuda că o să ne silească să mîncăm iarbă, ca oile...

Foulon a fost adus sub felinar. Unii dintre cei de faţă încearcă să intervină :

— Liniştiţi-vă ! Trebuie mai întîi judecat...

Dar mulţimea strigă :

— Ce-aţi spus ? Sînteţi înţeleşi cu bandiţii ?...

Apărătorii nu mai scot o vorbă: priveliştea felinarului răcoreşte filantropia. Mulţimea îi strigă lui Foulon :

— În genunchi ! Cere iertare !

Bătrînul cade la pămînt. Bolboroseşte:

— Iertaţi-mă ! Băgaţi-mă la închisoare ! Nu vedeţi că voi muri în curînd ?

Dar felinarul ruginit aşteaptă. O frînghie în jurul gîtului lui Foulon, cîteva zvîcniri convulsive, şi ceremonia s-a înfăptuit. Totuşi, mulţimea nu se potoleşte. Cineva a adus un topor. Capul lui Foulon e retezat. În gură i se bagă un smoc de fîn. Babeuf spune atunci cu glas tare:

— E groaznic !...

În jurul lui, lumea rîde zgomotos. — „Groaznic ? De unde ! E caraghios.“ Aici nimeni nu-l va înţelege pe Babeuf. Toată lumea rîde şi cîntă : „La spînzurătoare cu aristocraţii ![1]“... Hainele lui Foulon îi sînt smulse de pe trup şi fiecare se zbate să aibă o bu-

---

[1] Refrenul cîntecului revoluţionar *Ça ira* (n.t.).

cățică cît de mică: se spune că aduce noroc. Apoi capul este înfipt în vîrful unei suliți. Fînul se amestecă cu sînge.

— S-o pască el, iarba!

Babeuf trăiește ziua aceea ca într-un vis: vrea să uite smocul de fîn, dar nu izbutește. Înaintează alături de ceilalți, pășește tăcut, fără să se gîndească la nimic, răsuflînd din greu. Acum a apărut un al doilea cap: din Compiègne a fost adus și ginerele lui Foulon [1]. Trupul i-a fost măcelărit... Sînge, praf, duruitul tobelor, cîntece... Parisul întreg s-a revărsat pe străzi...

— Ah, ce straşnică idee!

— Ia priviți! Socrul și ginerele în vîrful sulițelor!

— Ce zici, bătrîne, e gustos?

— Haide, oiță, behăie! Beeeee!...

Vînzătorii de ziare strigă: „Însemnata lucrare a lui Desmoulins *Discursul Felinarului către parizieni!*“ Mulțimea se năpustește asupra ziarelor. Grozav de bine e scris!... Desigur, un felinar ruginit nu poate să vorbească. Dar cînd un tînăr gazetar, Camille Desmoulins, vorbește în numele lui, partizanii înțeleg de minune limbajul felinarului. Babeuf citește și el cu nesaț: ce pană îndrăzneață!... Exclamă, înflăcărat:

— Iată, dar, ce înseamnă libertatea națiunii. Acum fiecare poate așterne pe hîrtie tot ce dorește.

Dar, în același timp, în fața lui se ivește o țeapă și, în vîrful țepii, capul fostului intendent de finanțe, Foulon. Are gura plină de fîn. Babeuf își aduce aminte cum striga adineauri bătrînul: „Voi muri în curînd“... Mulțimea se amuză, tobele nu contenesc. Unde se află oare? Pe strada *Saint-Martin*. Noaptea s-a și lăsat. Cîte ceasuri a rătăcit astfel prin oraș?... Ceea ce se în-

---

[1] Ginerele lui Foulon, Bertier, era, ca și socrul său, intendent general de finanțe (n.t.).

tîmplă e groaznic. Şi totuşi e un lucru bun. Dar ce nevoie e de aceste capete tăiate ?... Pretutindeni lumea dănţuieşte, bea, cîntă. Parizienii nu vor să-şi piardă timpul filozofînd. Cît de stingher se simte el în mijlocul acestor sute de mii de oameni! Şi cît de stingher, faţă în faţă cu această Revoluţie îndelung aşteptată!

Istovit de îndoieli, de atîta mers, de zgomot, de toate întîmplările primei zile petrecute la Paris, Babeuf se înapoiază la hotel. Aci pune mîna pe condei şi scrie soției sale. Adevărat că ea nu e prea instruită. Nu cunoaşte istoria Romei. Nici măcar pe Rousseau nu l-a citit. Este doar o fostă slujnică, şi de-abia poate să-i scrie soţului ei cîteva cuvinte simple şi drăgăstoase. Dar ea îl va înțelege: e o fată din popor; iar poporul, chiar dacă uneori vorbeşte răutăcios şi cu voce aspră, are o inimă mare. Babeuf povesteşte nevestei sale tot ce a văzut: „Două sute de mii de oameni priveau, insultau leşurile şi se veseleau... Vai! Cît de tare mă durea această veselie! Mă simțeam totodată bucuros şi mîhnit... Atîta cruzime!..."

Lăsînd pana jos, se plimbă în lung şi în lat prin odaie. În faţa ochilor îi apare văduva Herbaux, biciuită: secerase ovăz pe cîmpul seniorului; tăbăcarul Maurice, spînzurat: într-o zi, la cîrciumă, îi înjurase pe cei mari; negustorul de mărunţişuri Moutier: lui i se tăiase o mînă pentru că îndrăznise să vîneze în pădurea marchizului; în faţa ochilor lui Babeuf se perindă bîrna spînzurătorii, călăul, vergelele, toporul, sîngele — atît de mult sînge! Cum de nu e înecată în sînge întreaga naţiune?

Babeuf scrie: „Caznele de tot felul, ruperea mădularelor, schingiuirea, tragerea pe roată arderea pe

rug, biciuirile, spînzurătorile, călăii întîlniți la tot pasul, iată ce ne-a înrăit pe noi! Stăpînii, în loc să ne îmblînzească moravurile, ne-au sălbăticit, pentru că ei înşişi sînt sălbatici. Ei culeg şi vor culege ce au semănat, căci tot ce se întîmplă acum, sărmana mea nevastă, va avea, după cît se pare, urmări îngrozitoare... Nu sîntem decît la început..."

Parisul a adormit... Toată lumea e obosită de atîta dans, de atîta cîntec. Acum, sub felinarul ruginit, perechi de îndrăgostiți se sărută. În timpul zilei şi ei au băut şi au cîntat împreună cu toată lumea. Tînărul spune:

— Ne căsătorim în toamnă, cînd toate astea se vor isprăvi...

Cît timp poate să țină Revoluția? O lună, două, trei... Astfel gîndeşte poporul; astfel gîndeşte şi regele, ațipind, după ce la vestea omorîrii lui Foulon fusese cît pe ce să se întristeze; astfel gîndeşte chiar *Procurorul Felinarului,* Camille Desmoulins. Cei mai sceptici, sau cei mai aprigi spun pe şoptite: „Se zvoneşte că se vor mai tăia încă vreo treizeci de capete vinovate, şi pe urmă totul se va sfîrşi..."

Dar Babeuf umblă pînă în zori de colo-colo, frămîntat de un singur gînd: nu sîntem decît la început!...

Îndrăgostiții s-au dus de mult pe la casele lor, iar felinarul ruginit a rămas părăsit, singuratic.

IV

DUPĂ GRATII

Noaptea în care Babeuf scrisese soţiei sale, povestindu-i primul contact ce l-a avut cu Revoluţia, a fost şi ultima lui noapte de om liniştit, înainte de anii plini de frămîntare, de patos, de ură şi de eroism, ultima noapte a visătorului, a impiegatului de cadastru, a soţului, a tatălui, ultima noapte a lui François Babeuf. Cum acele vremuri răvăşiseră totul, pînă si numele oamenilor, el începu prin a deveni *Camille ;* binefăcătorii Romei erau pe atunci la modă. *Camille* — ce nume putea fi mai nimerit pentru timpul primelor speranţe şi al armoniei dintre oameni ? Mult mai anevoioasă era însă alegerea unei noi profesiuni. Prin abolirea privilegiilor feudale Revoluţia adusese, desigur, o mare bucurie patriotului Babeuf ; dar impiegatul de cadastru îşi pierduse slujba. Totuşi Babeuf nu se lăsă doborît. Încercă de toate. Cine, pe vremurile acestea, mai lucrează în meseria lui ? Poate doar plugarii şi călăii. Măcelarul Legendre devenise un Solon, episcopul Gobel — căpetenia ateilor, iar prinţul de Orléans — un republican înverşunat.

Împreună cu un oarecare Audiffred Babeuf brevetează un „grafometru trigonometric". Invenţia nu-i

aduce nimic ? N-are importanţă, se va face pamfletar. Contele de Mirabeau îi este odios : un palavragiu ! Ca toţi naivii, Babeuf devine dintr-o dată bănuitor şi publică o broşură împotriva eroului zilei. Aşa îi cere datoria lui de cetăţean. De altfel, îşi face şi meseria de pamfletar : într-un fel sau altul omul trebuie să-şi cîştige pîinea ! Din păcate, însă, broşura nu se vinde. Prea circulă multe pamflete. Parizienii s-au săturat. Tipografia a trebuit, fireşte, plătită. Mirabeau a rămas Mirabeau, iar datoriile lui Babeuf au crescut.

Babeuf scrie o carte, *Cadastrul perpetuu*, care nu este lipsită de idei îndrăzneţe. Totuşi, volumul nu se vinde. Nici un ban în buzunar, şi familia la Roye...

Cu multă greutate Babeuf a izbutit să împrumute de la cineva cîţiva franci. De îndată îi trimite soţiei sale. Zbătîndu-se printre pamflete, planuri, grafometre şi ziare, el nu încetează să se gîndească la copiii lui. Fiului său îi scrie : „Bună ziua, scumpul meu copil, bună ziua, micul meu tovarăş... Ţi-am cumpărat un baston foarte frumos, auzi tu ?... Ai să mi-l împrumuţi şi mie ? O, dacă ai şti cît este de frumos ! Uite cum arată, vezi..." şi cetăţeanul Camille încercă să deseneze un baston, dar vai ! nu reuşeşte să reprezinte decît un vătrar. Apoi semnează : „Pîrlitul tău tată, Babeuf". Iar în scrisoarea către soţie aminteşte numirile afectuoase cu care îl dezmierda pe fiul lui : „Ştrengarule", „zdrenţărosule mic", „micul meu tovarăş", „drăcuşorule", „puişorul meu", „micul meu prieten".

Dar cuvintele, chiar cele mai duioase, nu înlocuiesc pîinea. În cele din urmă Babeuf găseşte de lucru : redactează scrisori pentru domnul de Tour. Banii îi trimite soţiei, îi cumpără şi un dar de patruzeci şi opt de gologani, o tabacheră sau, cum se spunea pe atunci, *o cu-*

tiuță patriotică. Din nefericire, domnul de Tour se desparte curînd de Babeuf. Deși savanții n-au decît cuvinte de laudă pentru *Cadastrul perpetuu,* cartea nu se vinde. Este primul an al Revoluției, și vremea carierelor vertiginoase nu a apus încă. Totuși, după trei luni de viață înfrigurată la Paris, stăpînindu-și durerea, Babeuf se întoarce la Roye.

Desigur, Roye nu este Paris ; aici îi va fi mult mai ușor aprigului Camille să se descurce. În primul rînd atacă impozitele asupra sării și dările indirecte : „Aceste impozite lovesc mai ales în cei săraci, sînt deci potrivnice egalității dintre cetățeni". Babeuf publică un ziar. În același timp demască în tot locul autoritățile municipale: pe străzi, prin cîrciumi, în cocioabele suburbiei *Saint-Gilles.* Populația se agită : impozitele îi sînt chiar mai odioase decît Bastilia. Revoluția devine în felul acesta o chestiune personală a fiecăruia.

La ședințele municipalității nu se vorbește decît despre un singur lucru : cum s-ar putea scăpa de Babeuf ? Primarul orașului, domnul Longuecamp, manifestă un zel deosebit. La biserică șoptește enoriașilor influenți : „Acest Babeuf e foarte primejdios, ne poate mușca, pe rînd, pe fiecare, ca un cîine turbat". Primarul scrie zilnic la Paris. Numărul denunțurilor crește. Astfel făcu Babeuf cunoștință pentru prima dată cu mizeria pușcăriilor. Este dus la Paris și închis la *Conciergerie.* Cine să intervină în favoarea lui ? Calicii din *Saint-Gilles ?* Cum ar fi cu putință ? Ei nu știu nici măcar să scrie. Domnul Longuecamp răsuflă ușurat : „Să guste din zeama chioară a temniței... Nu este așa de ușor să ieși din închisoare."

Domnul Longuecamp uită un singur lucru, că la Paris e totuși Revoluție, că la Paris trăiește cetățeanul

Marat. Cu toate că Marat se ascunde de poliţie, fiecare număr din *Prietenul Poporului* capătă valoare de sentinţă. Babeuf era întemniţat de două luni, cînd, în *Prietenul Poporului*, Marat ceru eliberarea patriotului din Picardia, şi Babeuf fu pus îndată în libertate. Întors la Roye, nu mai şovăie în alegerea unei profesii. Aşadar, iată ce înseamnă un ziar !... Revoluţia trebuie apărată şi aici, în Picardia, aşa cum o apără la Paris cetăţeanul Marat !

În oraşul vecin, la Noyon, locuia un tipograf pe nume Devin. El avea pentru Babeuf o stimă deosebită. Se învoi bucuros să scoată gazeta săptămînală *Corespondentul din Picardia*. Această foaie publica decretele Adunării Naţionale, felurite anunţuri, precum şi articole filozofice semnate de Babeuf, în care el stătea de vorbă cu umbra lui Lycurg. Era o gazetă minusculă, scrisă într-o retorică provincială şi cu materiale reproduse după alte ziare. Dar domnul Longuecamp, de cîte ori o citea, se făcea roşu de mînie : ce insolenţă ! În cîrciumile din *Saint-Gilles* cei care ştiau carte citeau gazeta cu glas tare. Şi fiecare cuvînt era sorbit cu nesaţ ! Primul ziar liber ! Babeuf continua să demaşte sistemul fiscal, îşi bătea joc de îngîmfarea înaltei societăţi din Picardia şi de prostia administratorilor locali. Ideile abstracte nu-l împiedicau să se ocupe şi de mizeria din jur. Ca o anexă a ziarului deschise şi un *Birou de consultaţii.* Toţi cei nedreptăţiţi veneau să ceară sfatul lui Babeuf.

Acum, domnul Longuecamp îl învinuieşte pe Babeuf de provocare la jaf : Babeuf este pentru legea agrară, pentru împărţirea pămînturilor. Domnul Longuecamp obţine un nou mandat de arestare. De data aceasta Babeuf face cunoştinţă cu o altă închisoare din Paris, anume cu *Châtelet.*

Stătu acolo mai bine de o lună. Reîntors la Roye, bineînțeles, tot nu se liniști. Cartierul *Saint-Gilles* îl alese în Consiliul Comunal, însă domnul Longuecamp izbuti să anuleze alegerile : eliberarea lui Babeuf era, pare-se, doar condiționată și, prin urmare, el nu putea ocupa nici o funcție electivă.

Dar Babeuf nu se dădea bătut. Orășelul murmura. Se ceru ajutorul a două plutoane de dragoni. Poporul striga : „Jos privilegiile ! Trăiască Națiunea !" Poporul îl urma pe Babeuf.

Din nou, domnul Longuecamp obține arestarea lui Babeuf. Dar vremurile s-au schimbat și, de data aceasta, primarul întîmpină greutăți : ce învinuire i s-ar putea aduce acum lui Babeuf ? Primarul nu poate să născocească nimic împotriva lui, așa încît el este eliberat. Acum Babeuf s-a obișnuit cu Revoluția : nu-l mai surprind arestările neprevăzute, și nici eliberările la fel de neașteptate. În închisoare se simte ca la el acasă.

Roye este o localitate retrasă și, de aceea, cînd Babeuf este adus la *Châtelet*, parizienii îl privesc de sus pe acest provincial naiv : „Impozitul pe sare, ce idee !... Două plutoane de cavalerie..." Dar Babeuf are ochi buni : vede departe. Cînd toată Franța este entuziasmată de liberalismul regelui, Babeuf se pronunță pentru Republică. Cînd toți socotesc că Revoluția constă în libertatea conștiinței și în libertatea cuvîntului, el exclamă : „Nu e de ajuns să răstorni regi, asta nu înseamnă Egalitate. Bunăstare pentru toți, învățătură pentru toți... iată țelul nostru." Babeuf duce fățiș o campanie pentru împărțirea pămîntului. Cînd unii privesc urna electorală ca pe sfîntul altar, Babeuf zeflemisește : „Nu prin numărare de voturi se face o Revoluție, ci prin înțelepciune, vitejie cetățenească și sacrificiu".

Babeuf prevede bine viitorul ; dar nu poate desluşi ceea ce se întîmplă în jurul lui. Nu e cîtuşi de puţin un om politic : e uneori filozof, alteori apostol. Seamănă cu acei oameni care privesc istoria ca amenajarea unei case. Este prezbit : vede în domnul Longuecamp sau în municipalitatea din Roye duşmanii Franţei. Şi îşi pune toate puterile în lupta cu aceşti provinciali stupizi, cartofori şi alcoolici.

Numit în cele din urmă administrator al departamentului Somme, munceşte din răsputeri. Duşmanii lui devin însă din ce în ce mai îndrăzneţi şi, la fiecare pas pe care-l face, Babeuf se loveşte de împotrivirea lor. Revoluţia trăieşte momente de confuzie : pînă acum a distribuit numai sărutări frăţeşti, dar nu s-a hotărît încă să pună în funcţiune ghilotina.

Babeuf e din ce în ce mai popular. În acelaşi timp, neîncrederea lui creşte. Totuşi naivitatea nu şi-o pierde. Zădărniceşte un complot : contrarevoluţionarii voiau să predea oraşul Peronne trupelor aliate. Mai descoperă şi denunţă un nou plan de înfometare a oraşului, urzit de regalişti.

Pretutindeni duşmani ! Pretutindeni comploturi. Babeuf e uneori patetic, alteori pur şi simplu ridicul. În tot oraşul, se povesteşte cum cetăţeanul Camille a declarat război unei trupe de actori ambulanţi, care jucau *Eroii francezi* şi *Hanul ticsit*. Nu erau oare piese regaliste ? Indignat, Babeuf strigă actorilor : „În numele moravurilor noastre noi, în numele educaţiei noi ce se cuvine a fi dată poporului unei Republici născînde, vă intentez proces, luînd drept judecători pe toţi cetăţenii spectatori aflaţi în această incintă".

La Amiens oamenii fac haz : sîntem abia în 1792. „Acuzaţii" pot să se machieze fără grijă. Critica teatrală

nu a ajuns încă de competenţa tribunalelor revoluţionare..

Dar mulţi nu se mărginesc să rîdă. Duşmanii lui Babeuf ştiu prea bine că nu teatrul constituie preocuparea lui de căpetenie. Împărţirea pămîntului, lupta împotriva luxului, ideea de egalitate, iată gîndurile care-l frămîntă pe acest preazelos administrator. Babeuf are duşmani mulţi. Şi puternici. De la Amiens este mutat la Montdidier.

Dar nici aici nu renunţă la luptă. La Paris ar fi devenit orator de vază la *Clubul iacobinilor*, poate chiar judecător, gazetar sau comisar al Republicii. Acolo ar fi fost la locul lui. Într-un orăşel liniştit din Picardia el devine un fel de sperietoare. Revoluţia a pus stăpînire pe întreaga lui fiinţă. Nu se gîndeşte decît la ea. Cînd fiul său este bolnav de pojar îi scrie: „Te simţi mai bine, trăiască Republica! Tăticul tău." Nu este o simplă poză de cabotin stupid. Este delirul unui om obsedat. La Montdidier, ca şi la Roye, cînd se află de execuţia lui Ludovic al XVI-lea oamenii îşi fac cruce, aruncă priviri speriate în dreapta şi în stînga, plîng. Aceasta nu înseamnă că ei îl iubeau pe răposatul Capet. Nu, nu-l iubeau de loc. Dar cum poţi tăia capul unui rege? Printre şoaptele sfioase răsună puternic glasul lui Babeuf: „Bravo, Paris! Moarte tiranului!" Babeuf protestează împotriva slăbiciunii autorităţilor, care nu au confiscat pămînturile emigranţilor şi aruncă în foc blazoanele şi efigiile regelui.

Totodată rîndurile duşmanilor săi se îngroaşă. În fruntea lor se află tot domnul Longuecamp. Mai trebuie doar să se găsească un motiv de proces, căci acum nu mai e posibil să fie arestat un om pentru ideile lui republicane. Duşmanii îl urmăresc pe Babeuf pas cu pas.

Sărac ca mai înainte, nu poate fi acuzat nici de gestiune frauduloasă, nici de delapidare de fonduri. Şi, totuşi, cum să scape ei de acest patriot recalcitrant ?...

Babeuf veni el însuşi în ajutorul duşmanilor săi. Era încrezător şi imprudent. El, care pricepea destul de limpede destinele Republicii, nu înţelegea nimic din formalismul birocratic. Odată, un orecare Devillas, preşedintele districtului, veni la dînsul şi îi ceru să legalizeze actul de vînzare al fermei din Fontaine. Această fermă îi fusese adjudecată pentru o sumă de şaptezeci şi şase de mii două sute livre. El declarase însă pe dată că adevăratul cumpărător al fermei, trecută pe numele său, era un oarecare Levavasseur. Dar afacerea începută cu Levavasseur nu se mai încheie şi, în cele din urmă, ferma fu preluată de un anume Leclerc. Actul trebuia întărit cu semnătura lui Babeuf şi cu aceea a unui alt administrator : Jaudhouin. Amîndoi semnară fără şovăire. În mai puţin de două ceasuri domnul Longuecamp declară triumfător că Babeuf şi Jaudhouin se făcuseră vinovaţi de fraudă. Cei acuzaţi lămuriră imediat fondul chestiunii, dar direcţia districtului îl destitui pe Babeuf din postul pe care-l ocupa. Cazul fu înaintat procurorului din Montdidier.

Îndată, Babeuf plecă la Paris pentru a se dezvinovăţi. Nu cere decît un singur lucru : „Judecaţi-mă la Paris“. Nu are nici o îndoială cu privire la sentinţa ce aveau să o dea judecătorii din Picardia ! Dar la Paris i se spune : „Stai aici, ai răbdare“.

Babeuf rămîne deci la Paris. Tribunalul din Amiens respinsese învinuirea de fraudă, achitînd pe Devillas şi pe ceilalţi. Babeuf, însă, fu condamnat în contumacie la douăzeci de ani de muncă silnică : cei din Amiens nu-l uitaseră pe înflăcăratul administrator. Domnul Longuecamp, fost procuror al regelui, acum bineînţeles patriot

şi republican, se răfuise în fine cu Babeuf! Nu numai că îl gonise din Picardia, dar îl compromisese în ochii tuturor: „Ce ziceţi de acest apostol al egalităţii, care a fost în stare să săvîrşească frauda cea mai grosolană, şi numai pentru bani! Acum se ascunde, chefuieşte la Paris..." De fapt, la Paris Babeuf moare de foame. Urmărit, singuratec, el caută în zadar un mijloc de trai. Cetăţeanul Fournier îi propune, în cele din urmă, să redacteze pentru el nişte scrisori. Babeuf comunică îndată această veste soţiei sale: „Mă acuză pe mine, care întotdeauna am avut groază de intrigă şi de josnicie, mă acuză că pentru bani mi-am călcat îndatoririle! Ar trebui să vină să-şi vadă opera: copilaşii mei plîng pentru că n-au pîine! Scumpa mea, fă tot ce poţi, împiedică-i să moară de foame încă cîteva zile... Cetăţeanul Fournier mi-a dat ceva de lucru. Trebuie să primesc nişte bani chiar mîine..." Se pare însă că cetăţeanul Fournier a plătit foarte prost redactarea corespondenţei sale.

Cineva bate la uşă. Cu un gest de deznădejde soţia lui Babeuf merge să deschidă. Sînt creditorii: brutarul Danger cere treizeci de livre pentru pîinea vîndută; Clavier, birtaşul — douăzeci şi şase de livre şi şase gologani pentru alimentele procurate lui Babeuf. Mobilele familiei sînt sechestrate. Locuinţa nu seamănă nici pe departe cu un palat: un pat de lemn, două saltele vechi, dintre care una e umplută cu cîlţi, iar cealaltă cu lînă proastă, o masă, o măsuţă de scris din lemn vopsit, cu sertare, şase scaune de paie cu lemnul de culoare închisă, o plapumă violetă de stambă, căptuşită cu pînză cenuşie. Asta-i tot. Soţia lui Babeuf se hotărăşte să plece la Paris cu copiii... Dacă trebuie să moară, măcar să fie cu toţii împreună...

Babeuf fusese ajutat de sarcasticul şi originalul poet Sylvain Maréchal, un omuleţ oacheş, bîlbîit, bolnăvi-

cios, pe scurt, o ființă cu totul oropsită de natură, dar totuşi îndrăgostită de ea — la drept vorbind de o natură mai mult convenţională şi poetică, după gustul lui Jean-Jacques Rousseau. Înainte de Revoluţie Maréchal scrisese elegii frivole, încîntîndu-se de idilele păstoriţelor, şi denunţase viclenia tiranilor, ceea ce-l făcu să cunoască închisoarea *Saint-Lazare*. Era un ateu desăvîrşit, primul născocitor al calendarului republican, groaza tuturor preoților. Imagină sisteme noi de ordine socială, propuse o amnistie totală şi greva universală. Mai presus de toate îi plăceau acrostihurile, fluturii şi familiile numeroase. Cînd îl întîlni pe Babeuf, Maréchal colabora la ziarul *Revoluţiile din Paris*. Îi găsi de lucru lui Babeuf. Acesta ar fi putut să-şi vadă în linişte de treabă. Dar încăpăţînat şi activ ca întotdeauna, el reclamă curînd revizuirea procesului. Puţin timp după aceea, la cererea procurorului din Montdidier, a fost arestat.

Maréchal este destul de influent pentru a veni în ajutor noului său prieten. El sugerează poliției din Paris să ceară dosarul procesului. Procurorul din Montdidier păstrează, bineînţeles, tăcerea. Atunci Babeuf este pus în libertate pe cauţiune. Dar ce înseamnă pentru el libertatea ? Nu mai poate trăi în afara discuţiilor, a proiectelor de legi, a tuturor frămîntărilor sociale. Pretinde să fie repus în toate drepturile sale. Este numit secretar al Administraţiei Aprovizionării Parisului. Dar sforţările domnului Longuecamp n-au fost zadarnice. Calomniile curg din belşug. Condamnarea lui Babeuf, deşi în contumacie, este totuşi o condamnare. Ministrul Justiţiei, un ministru al celui mai revoluționar dintre guverne, nu poate scăpa nici măcar pe un secretar al Aprovizionării de urmările unei hotărîri judecătoreşti. Ministrul declară : „Dacă cetățeanul Babeuf este con-

damnat, trebuie să fie închis". De data aceasta, Babeuf nu aşteaptă mandatul de arestare, ci se predă el însuşi autorităţilor. În închisoare scrie o scrisoare lungă în care îşi denunţă calomniatorii. O dată mai mult — pentru a cîta oară ? — trebuie să se gîndească la afurisita aceea de fermă pe care Devillas a vîndut-o lui Leclerc şi nu lui Levavasseur. Tertipuri iscusite îl leagă de mîini şi de picioare.

Evenimente extraordinare se petrec pretutindeni. Republica este învingătoare la Jemmapes. Duşmanii ei sînt puşi pe fugă. Convenţiunea proclamă *Declaraţia Drepturilor Omului*. În piaţa Revoluţiei se înalţă ghilotina, şi măcelarul Legendre spune rîzînd : „Aici o să batem monedă nouă !" O aristocrată îl ucide pe *Prietenul Poporului*. Poporul plînge. Poporul dănţuieşte în jurul ghilotinei. Căpeteniile Revoluţiei se iau la harţă. Se acuză reciproc de trădare. Au şi căzut capetele lui Chaumette, Anacharsis Clootz, Hébert... Începe o vară caniculară. Pretutindeni oamenii luptă, mor, iar el, Babeuf, trebuie să se gîndească la ferma din Fontaine...

În fine, se iveşte o rază de speranţă : după ce a ascultat raportul privitor la Babeuf, Convenţiunea trimite procesul în faţa Curţii de Casaţie, care anulează judecata şi expediază dosarul la tribunalul departamentului Aisne. Babeuf este transferat la închisoarea din Laon. Dar cererea unui patriot oarecare, condamnat la închisoare, trece cu totul neobservată : „Dobitocul, ar trebui să se considere fericit ! E acuzat de fraudă, dar dacă ar fi liber, ar fi acuzat de contrarevoluţie." Ghilotina funcţionează fără întrerupere. Abia cu cîteva zile înainte răsunase în Paris un „Ah !" de uimire, cînd în mîna călăului căzuse capul enorm al lui Danton. Cine se mai sinchiseşte acum de procesul iscat în jurul fermei din Fontaine, şi de prietenul sărăcimii din suburbia *Saint-*

Gilles ? Se joacă acum partida hotărîtoare : *Incoruptibilul* dă bătălia împotriva trădătorilor.

Iar Babeuf zace şi tot zace în închisoare. Revoluţia, el n-o vede decît prin fereastra zăbrelită a celulei. Nu-i vede saloanele de recepţie, decretele asupra nemuririi sufletului, zîmbetul frumosului Saint-Just[1], victoriile patrioţilor, nu vede nici măcar alura suplă a lui Robespierre care, scuturîndu-şi cîteva fire de praf de pe fracul impecabil, contrasemnează din mers condamnările la moarte, pornind în întîmpinarea *Fericirii Generale ;* nu, Babeuf nu cunoaşte decît cealaltă faţă a Revoluţiei ; patul de lemn, maldărul de paie, lacrimile noilor veniţi, frămîntarea osîndiţilor, căruţele pornind spre eşafod, îmbrăţişările, groaza, agonia.

Adesea, în aceste zile dogorîtoare de vară, cînd, în toată Franţa, membrii tribunalului, leoarcă de sudoare, semnează fără răgaz, semnează, semnează mereu noi şi noi condamnări la moarte ; cînd, printre nobile idealuri şi cheaguri de sînge, Maximilien şi poporul francez se istovesc deopotrivă ; cînd Revoluţia, ca soarele la zenit, a ajuns de o copleşitoare strălucire şi este gata să se mistuie în flăcări ; cînd pretutindeni se revarsă îngîmfarea, grandilocvenţa şi crima ; în acele nopţi înăbuşitoare ale anului 94, Babeuf îşi aminteşte poate, adesea, de o altă noapte, la fel de înăbuşitoare, de fiorul lui la vederea primului şuvoi de sînge, de capul lui Foulon, de zorile crunte ale acestei zile mărețe.

Cît timp să fi trecut ? Cinci ani, sau un veac ? În tot cazul e mult de atunci. Era pe vremea cînd oamenii mai știau să zîmbească.

---

[1] *Saint-Just, Louis-Antoine-Léon* (1767—1794), revoluţionar înflăcărat, reprezentant al aripii stîngi a iacobinilor. În perioada guvernului revolutionar a fost unul din colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui Robespierre (n.t.).

V

TRIBUNUL POPORULUI

Babeuf fu eliberat în ziua de 30 messidor [1]. Tribunalul departamentului Aisne nu-l găsise vinovat cu nimic. Babeuf ar fi vrut să pornească de îndată spre Paris, dar boala fiului său îl făcu să-şi amîne plecarea. La 9 thermidor se mai afla deci la Laon. Ca întreaga Franţă, aflînd despre prăbuşirea lui Robespierre, a exclamat cu naivitate : „Cromwell [2] a căzut ! Revoluţia merge înainte !"... Prea mult timp respirase aerul greu al închisorilor ca să nu-l încînte discursurile despre libertate. Este uşor să scrii : „Vom nimici pe cei laşi, pe cei nedemni, pe cei nehotărîţi" ; e însă mult mai greu să vezi în fiecare zi căruţele încărcate cu trupuri vii, să auzi alături de tine, pe aceleaşi paie putrede, tînguirile, plînsul, nebunia osîndiţilor. Pornirile inimii fură mai puternice decît strategia politică. Babeuf avea o fire înflăcărată, violentă, dar duioasă. Nu semăna cu eroii pretin-

---

[1] *Messidor* — a zecea lună a calendarului revoluţionar francez. 30 messidor corespundea cu 19 iulie (n.t.).

[2] *Cromwell, Oliver* (1599—1658) — om politic englez, conducătorul burgheziei şi al nobilimii îmburghezite în perioada revoluţiei burgheze engleze din secolul al XVII-lea. Din 1653 se înscăunează „lord protector" al Angliei, Scoţiei şi Irlandei (n.t.).

selor tragedii clasice la modă în vremea lui. Era un om ca toţi ceilalţi. Îi repugnau denunţurile, teama animalică, ghilotina. În ziua cînd la Paris, montaniarzii[1] — chiar ei, montaniarzii, nu trădătorii girondini şi nici regaliştii — l-au răsturnat pe Robespierre, proclamînd : „Destulă vărsare de sînge !“, Babeuf a aplaudat cu căldură.

Dar ştia el pe cine aplaudă ? Babeuf credea în sinceritatea gesturilor. Cuvintele sonore ale unor mediocri vorbitori îi storceau uneori lacrimi de emoţie. A avut încredere în Tallien, acest fost majordom, asasin şi hoţ, care, prins de Robespierre asupra faptului, gesticula cu un pumnal în mînă în faţa Convenţiunii pentru a-şi salva pielea. A avut încredere în Barras, destrăbălatul, în Fréron, flecarul, în Fouché, vulpoiul. (Fouché se purtase ca un prieten dezinteresat ; cum să nu aibă încredere în el ?) A avut încredere în această bandă de tîlhari şi de laşi, care se temeau de Robespierre nu ca de un tiran, nu ca de un Cromwell, ci ca de un sergent de stradă gata să-i înşface de guler şi să le golească buzunarele de toate bijuteriile de familie luate aristocraţilor, morţi sau vii. Dar aceşti hoţi ştiau să folosească vorbe alese. Franţa a avut încredere în ei. Babeuf a avut şi el încredere în ei.

În 1789, toată lumea gîndea că Revoluţia se va sfîrşi în cîteva săptămîni. Trecînd pe lîngă Robespierre rănit, membrii Convenţiunii strigau : „Trăiască Revoluţia !“... Acum, toată lumea avea convingerea că Revoluţia era nemuritoare. Cîteva capete căzuseră ? Ei,

[1] *Montaniarzi* — denumire dată membrilor Convenţiunii, care ocupau băncile cele mai de sus în timpul şedinţelor (de la *montagne* — munte). Ei reprezentau partea cea mai progresistă a Convenţiunii, dar de fapt în rîndurile lor au existat diferite tendinţe politice. Începînd din toamna anului 1792, după alungarea girondinilor din *Clubul iacobin* cuvintele *montaniard* şi *iacobin* au devenit sinonime din punct de vedere politic (n.t.).

și ? După Hébert — Danton, după Danton — Robespierre. A fost doar o neînsemnată schimbare de decor ; totul s-a petrecut în familie. Şefii cei noi erau departe de a se gîndi la sfîrşitul Revoluţiei. O iubeau sincer : unii pentru *Declaraţia Drepturilor Omului*, alţii pentru diamantele „rechiziţionate".

În ziua de 10 thermidor, gravorul Mauclair, din strada *Trois Canettes*, îşi tăiase beregata cu briciul. Lăsase o scrisoare : „Pistolul meu a dat greş. Totuşi, nu renunţ... Mi-este cu neputinţă să mai trăiesc ; ieri, Revoluţia a murit..." Dar patrioţii îşi băteau joc de acest dobitoc de gravor. Spuneau : „Revoluţia de-abia acum începe"... Pe socoteala lui Robespierre se scorniseră cele mai absurde poveşti ; toată lumea le credea, pentru că dorea să le creadă. Se zvonea că *Incoruptibilul* ar fi vrut să se însoare cu fata lui Ludovic al XVI-lea. Curţile străine l-ar fi recunoscut atunci, cum au recunoscut-o pe Ecaterina a Rusiei... Poporul, care ieri încă îl adora pe Robespierre, acum îl batjocorea :

— Să poftească să se mai însoare !

— Ruşine ! Uzurpatorul voia să ucidă Revoluţia !

Gravorul din strada *Trois Canettes* nu mai putea să-şi spună cuvîntul : fusese aruncat la groapa comună.

Iată-l pe Babeuf la Paris. Încearcă să se orienteze. El crede încă în Fouché, în Tallien, dar tot mai des i se poate citi pe faţă tulburarea, scîrba ori indignarea. Bineînțeles, el e împotriva vărsărilor de sînge. Cît de mult s-a înşelat Robespierre folosind Teroarea ! Nu se poate guverna prin groază. Babeuf e cuprins de îndoieli : Robespierre dorea *Fericirea Generală,* Robespierre era un cinstit propovăduitor al *Egalităţii.* Poate că se gîndea numai să micşoreze populaţia Republicii,

pentru a asigura bunăstarea celor rămaşi ? Proiect criminal ! Nu ar fi fost mai bine ca fiecare să-şi restrîngă nevoile ? Spartanii ne-au dat pilda unui trai aspru şi chibzuit.

Babeuf scrie un pamflet împotriva fanaticului Carrier, acel „patriot“ care îneca oameni nevinovaţi în fluviul Loire. Thermidorienii îl aplaudă pe Babeuf, dar Babeuf priveşte cu neîncredere în jurul său : cine sînt aceşti noi prieteni ? Nu sînt oare nişte aristocraţi?... Şi apoi : „Totuşi, Robespierre avea dreptate în multe privinţe...“ Atunci, cei care de-abia l-au aplaudat exclamă cu indignare : „Cum ? Avea dreptate tiranul ? Avea dreptate Cromwell ?“

Da, avea dreptate ! Robespierre era pentru *Egalitate.* Cine luptase împotriva luxului criminal ? — *Incoruptibilul.* El ştia că sprijinul Revoluţiei erau muncitorii şi ţăranii. Pusese temelia unei legislaţii noi, încercase să desfiinţeze prisosul de avere şi mizeria monstruoasă. În această privinţă Babeuf îl aprobă pe Robespierre.

Astfel se produce ruptura dintre thermidorieni şi Babeuf. Lupta începe. Babeuf publică ziarul *Libertatea Presei.* Organizează Clubul Electoral. Acolo sînt studiate proiecte de legi sociale, sînt alcătuite petiţii ce urmează a fi adresate Convenţiunii. În toată ţara reacţiunea se înteţeşte. Totuşi, această reacţiune este încă numită Revoluţie, iar *Clubul iacobinilor* este închis în sunetele *Carmaniolei.*

Babeuf îşi schimbă tonul, şi totodată numele. Ziarul său se va chema de acum înainte *Tribunul Poporului.* Este mai pe înţelesul tuturor. Iar el nu va mai fi Camille : Camille urmărea doar înţelegerea între patricieni şi plebei. Nu, acum el este Gracchus, pasionatul, neînfrîntul Gracchus. După ani de zile de viaţă vegeta-

tivă, de intrigi provinciale, de lupte cu primarul din Roye, după o perioadă de inactivitate silită, el apare ca un nou actor pe scena Revoluţiei. Eroii putrezesc de mult în cimitirul de la Picpus. Rolurile lor sînt dublate în chip jalnic de cei care joacă sfîrşitul tragediei: în locul lui Danton, Tallien vorbeşte mulţimii, iar incapabilul Fréron reia tiradele lui Desmoulins. Actorii şi spectatorii sînt deopotrivă de obosiţi. Dar Gracchus Babeuf e plin de înflăcărare. Pentru el, într-adevăr, Revoluţia abia începe. Parisul e surprins de avîntul lui sincer, care nu s-a măcinat încă în luptele interne. Numele lui, cunoscut pînă acum doar de locuitorii din Roye şi poate de paznicii din vreo zece temniţe, devine dintr-o dată un nume răsunător.

Tallien încearcă să-l îmblînzească pe acest turbat Gracchus, dar degeaba. Babeuf răspunde: „Robespierre este ponegrit de voi". Ceea ce îl desparte pe Babeuf de Robespierre e Teroarea, ghilotina, sîngele. Dar tocmai sîngele şi ghilotina îl apropie pe Robespierre de thermidorieni. *Tribunul Poporului* spune: „*Fericirea Generală* nu este o vorbă deşartă. Ea trebuie să capete viaţă" — şi întreg Parisul citeşte ziarul lui Babeuf. Iată banda *Tinerimii aurite*, care-şi expune ostentativ buclele şi lornioanele. Doamnele poartă perucă albă. Ciudată pieptănătură: părul este adunat în vîrful capului. E moda nouă, în amintirea osîndiţilor. Frumoasele imită pe cei ce mergeau la ghilotină. Acum nu mai e nici o primejdie. Muscadinii citesc un ziar. Ce ziar? *Tribunul Poporului*, fireşte! Şi se indignează:

— Coada lui Robespierre! Un cuib de iacobini! Ce păzeşte Convenţiunea? Moarte lui Babeuf!

Pe cheiurile Senei, muncitorii citesc acelaşi ziar.

— Bravo, Babeuf! Păruieşte-i bine!...

Muncitorimea e nemulţumită; preţurile se urcă şi patronii scad lefurile. Babeuf scrie pe bună dreptate: „Cum poate să trăiască un cetăţean cu cinci franci?..."

Toată lumea vorbeşte numai de Babeuf. Thermidorienii sînt îngroziţi. N-au trecut nici trei luni de la primele discursuri despre libertate şi iată că un membru al Convenţiunii, Merlin de Thionville, se suie la tribună şi zice: „Un anume Babeuf, care a îndrăznit să calomnieze, care a fost condamnat cîndva la muncă silnică, s-a refugiat acum în sînul Clubului Electoral unde a ţinut un discurs încă mai subversiv decît primul... Conform legii, Comitetul de Siguranţă Generală a ordonat arestarea lui Babeuf." Tallien zîmbeşte. Dar îl aşteaptă o dezamăgire. Tribunul Poporului are mulţi prieteni. Poliţiştii se întorc cu mîna goală... Numitul Babeuf a dispărut.

Ziarul îşi continuă apariţia. Deşi interzis, este totuşi tipărit, vîndut, lumea îl cumpără. Pentru prima dată se vorbeşte oamenilor săraci din Paris pe înţelesul lor. E adevărat că din primele zile Revoluţia i-a linguşit. Mizeria lor a fost ridicată la rangul de virtute cetăţenească. În cinstea acestei mizerii calendarul republican a numit *san chilotide* patru zile ale anului. Fără sprijinul suburbiilor *Antoine* şi *Marceau* cu greu s-ar fi scris istoria. Cine a coborît în stradă în zilele de 14 iulie şi de 10 august? Nu gazetarii, nici avocaţii, ci mica negustorime, hamalii din Hale şi dulgherii. Li se vorbise de Rousseau, de nemurirea sufletului, de frăţia tuturor popoarelor, de prizonierii din Martinica şi chiar de Revoluţia din China. Fuseseră îndemnaţi la fapte vitejeşti ca şi la răzbunări josnice. Au răspuns la toate chemările. Au sugrumat deţinuţi în zilele de septembrie şi

au murit eroic la graniţele Republicii. Ce va fi mîine ? se întreabă ei acum. Cinci livre pe zi ? Pîine uscată... Zdrenţele curg de pe ei. În şedinţele Convenţiunii se striga: „Trăiască bravii noştri *sanchiloţi*[1]". Dar pantaloni tot n-au primit. Pe străzi — echipaje luxoase, muscadini, burghezi ghiftuiţi, speculanţi. În galantarele prăvăliilor apar din nou ceasornice bătute în pietre scumpe, şaluri de caşmir, fructe exotice. Dar ei, cei pe care lumea îi numeşte *sanchiloţi*, ce pot face cu gloria lor de apărători ai Revoluţiei, cînd n-au decît cinci livre pentru patrusprezece ore de muncă ? Brutarii au încercat să facă grevă, dar poliţia i-a readus cu sila la muncă. Trebuie să se poarte ca buni patrioţi şi să lucreze cinstit! Aşa vrea Republica. Dar, atunci, la ce le mai foloseşte Republica ?

Şi iată că un oarecare Babeuf spune: „Există două partide diametral opuse... sînt gata să cred că amîndouă doresc Republica, dar fiecare o doreşte în felul său. Unul o vrea burgheză şi aristocratică; celălalt pretinde, deoarece e opera lui, să o menţină întru totul populară şi democratică..." Nu se înţeleg toate cuvintele lui, dar e foarte bine spus!... Muncitorii ciulesc urechile.

Babeuf urmează: „Celălalt partid doreşte, pentru toată lumea, nu numai egalitatea în drepturi, egalitatea scrisă în cărţi, dar şi adevărata bunăstare a fiecăruia, satisfacerea garantată prin legi a tuturor nevoilor materiale, a tuturor năzuinţelor sociale, şi aceasta ca o justă şi indispensabilă retribuţie a părţii de muncă adusă de

---

[1] *Sanchiloţi* (fr. *sans-culottes)* li se spunea oamenilor din popor care purtau pantalonul lung, în timp ce aristocraţii purtau pantalonul scurt. În timpul revoluţiei, această denumire era dată antiregaliştilor, patrioţilor şi în general elementelor revoluţionare active (n.t.).

fiecare la înfăptuirea sarcinii comune". Şi acum muncitorii strigă: „Bravo, Babeuf!"

Muscadinii se obrăznicesc din ce în ce mai mult. Pe străzi stîlcesc oamenii în bătăi: „Puneţi mîna pe iacobini!"... Li se zice *Tineretul lui Fréron.* Sînt bucuroşi c-au scăpat teferi în timpul Terorii; dar bucuria lor e zgomotoasă, ostentativă; ba sfarmă statui, ba aruncă în apă pe cîte un meseriaş, ba se mulţumesc să zbiere: „Să se isprăvească o dată cu prostiile!" Cei mai în vîrstă, mai potoliţi, nu sparg statui; gîndesc însă, în adîncul sufletului, că a sosit timpul să-şi vină lumea în fire. Pretutindeni se vorbeşte numai de reorganizare.

Thermidorienii sînt la putere şi, bineînţeles, doresc să se menţină. Iacobinii se leapădă de iacobini, şi montaniarzii de ieri se roagă cu umilinţă de foştii girondini să uite injuriile din trecut; dar aceste injurii nu sînt doar nişte cuvinte de ocară, ci pur şi simplu cîteva zeci de mii de morţi. Nu e zi să nu se organizeze cîte o „epuraţie": oamenii suspectaţi de a fi fost simpatizanţi ai iacobinilor sînt scoşi din slujbe, arestaţi, deportaţi la Cayenne. Cei care fac această epuraţie sînt iacobini de ultimă oră. Ei se bizuie atît pe lipsa de memorie a oamenilor, cît şi pe propria lor pricepere în a se camufla. Îmbogăţiţi prin jafuri, aceşti bădărani se străduiesc să înveţe manierele aristocratice. Măcelarul Legendre, care devenise cunoscut prin setea lui de sînge de aristocraţi, face acum curte unor foste-contese. Tallien îşi lustruieşte unghiile şi poartă un evantai. Fréron, ca să pară distins, începe să graseieze[1] — el, care, pe vremea masacrelor de la Toulon, zbiera: „E păcat să prăpădim gloanţele republicane pentru ei! Străpungeţi-i cu sabia."

[1] Fréron imita astfel pe muscadini care, prin pronunţarea defectuoasă a literei „r", afectau o vorbire elegantă (n.t.).

Toată această drojdie a societăţii, ajunsă la conducere, tremură la fiecare foc de armă. Se teme şi de patrioţi şi de şuani. Se teme de toţi şi de toate. În fruntea ei se află soţia lui Tallien, cetăţeana Tereza Cabarrus care, la Bordeaux, lucra în comandită cu soţul ei : el condamna la ghilotină, iar dînsa, pentru cîţiva galbeni, obţinea graţierile. În budoarul ei se rezolvă problemele de stat. După ce luxul ei va fi secat fondurile din Bordeaux, ea le va consuma pe cele ale bogaţilor săi adoratori. Toată Convenţiunea se ocupă de această femeie spirituală şi frumoasă. E, dragă doamne, *Madona Thermidorului!* Astfel, după Burboni, după girondini, după Robespierre, o intrigantă, o tîrîtură guvernează Franţa. E greu de presupus că s-ar putea ajunge mai jos ; dar toate acestea se numesc încă *Marea Revoluţie.* Obosit de Tereza, Tallien exclamă cu mîndrie : „Trăiască Libertatea !"

În acest timp Babeuf se declară de acord cu *Moţiunea curajoasă a lui Noël Pointe* — unul din cei doi muncitori aleşi în Convenţiune — prin care se denunţă mizeria poporului şi luxul neruşinat al speculanţilor ; plăpumarul Armonville, celălalt muncitor din Convenţiune, fusese atacat cu furie de *Tineretul lui Fréron,* pentru că nu voia să renunţe la boneta roşie. Reacţionarii îi strigau : „Jos creasta !", „Monstru iacobin !"

Babeuf spune : „Laşi plebei, nu vedeţi că aceste neruşinate patriciene, că aceste aventuriere de neam mare, care azi vă fac cinstea să se prostitueze în braţele voastre de oameni din popor, au să vă sugrume îndată ce vor fi izbutit să readucă, cu propriile voastre mîini, vechea stare de lucruri ?... Francezi, aţi recăzut sub domnia tîrfelor !"

Cetăţeanul Tallien nu mai poate răbda. Întreaga poliţie a fost mobilizată. În seara în care Talma juca rolul lui Neron, şi muscadinii batjocoreau bustul lui Marat, Tallien îşi ieşea din fire. Abia noaptea tîrziu, după ce primi raportul poliţiei, se întoarse acasă. Îi anunţă vesel Terezei :

— În sfîrşit, Babeuf a putut fi prins !

Femeie practică, Tereza se încruntă :

— Bagă de seamă să nu scape prea curînd.

VI

TEMNIŢA ŞI CONSACRAREA

Nimic nu-l putea înfrînge pe Babeuf. Încă de la primul interogatoriu răspunsurile lui sunau astfel: „Numele dumitale? — Gracchus. — Vîrsta? — Treizeci şi patru de ani. — Profesia? — Tribun al Poporului." Nimic de zis, este un copil al epocii sale, al acelei epoci în care cea mai mică piaţă se transformă oricînd într-un for. Babeuf era dornic de cuvinte răsunătoare. Dar nu minţea. A antrena masele devenise acum profesia lui, profesie la care îi era desigur mai greu să renunţe decît la aceea de impiegat de cadastru.

Thermidorienii îşi închipuiau că vor reuşi să scape de Babeuf, îngropîndu-l de viu în închisoare. L-au îndepărtat de periferiile Parisului, trimiţîndu-l la Arras. Dar celula în care se afla deveni sediul unui adevărat stat-major. Babeuf era bolnav, avea dureri de cap, crize de inimă, reumatism. Totuşi, era bine dispus, uneori chiar vesel. Obişnuit de mult cu viaţa din închisoare, nu deznădăjduia; un colţ de cer zărit pe fereastră, plimbarea pe pămîntul bătucit al celulei, cîntecele şi discuţiile pătimaşe din fiecare seară, toate acestea îi erau atît de familiare!... S-ar fi zis că uitase cu desăvîrşire de pădunicea de lîngă Roye, unde se ducea împreună cu soţia şi

cu fiul său să petreacă zilele de sărbătoare. În tot ce scria mărturisea o dragoste nețărmurită pentru natură : orașul îi deformează și îi strică pe oameni. Dar niciodată nu se găsise față-n față cu acea natură pe care o dorea atît de mult. Cocioabele din *Saint-Gilles,* zece închisori diferite, cămăruțele strîmte în care trebuia să se ascundă de poliție — atîta cunoscuse el din viață.

În timp ce Babeuf se afla la închisoarea *Baudets* din Arras, pe zidurile Parisului apăru o proclamație anonimă. Parizienii erau anunțați că fusese arestat nemernicul care-și dăduse numele de Gracchus, fost condamnat pentru fraudă la douăzeci de ani de muncă silnică. Proclamația o redactase Fréron, care știa prea bine că Babeuf era nevinovat, că judecata tribunalului din Amiens fusese de mult anulată. Dar prin aceasta nădăjduia să-l compromită pe Tribunul Poporului. Din păcate, limba i-a fost prea lungă : „Babeuf este arestat pentru provocare la rebeliune, la asasinat, la dizolvarea Reprezentanței Naționale". Cinstea lui Babeuf era însă îndeobște cunoscută. Parizienii nu puteau decît să-și bată joc de obrăznicia lui Fréron care, acum, în locurile cele mai deocheate din *Palais-Égalité,* huzurea din birurile jăcmănite la Toulon.

Babeuf lucra. Avusese ideea să redacteze în închisoare mai multe numere ale ziarului său. Scrisese *Epistola Tribunului Poporului către locuitorii din suburbia Antoine și către toți sanchiloții din Paris.* Uneori, puterile îl părăseau și se prăbușea pe patul de paie, pierzîndu-și cunoștința. Într-o zi, un cetățean necunoscut veni să-l vadă :

— Sînt ofițer sanitar.

Babeuf se aștepta la un interogatoriu, dar cetățeanul necunoscut îi luă mîna spre a-i cerceta pulsul.

— Ah, un medic ?

Babeuf pufni în rîs. Nu s-au priceput să îmbunătăţească nimic, dar, în schimb, au inventat o serie de titluri noi : servitorii se numesc „persoane de încredere", spionii — „agenţi ai puterii", călăii — „executanţi ai înaltelor ordine".

— Aşadar, sînteţi „ofiţer sanitar" ? Ah, ce dobitoci!

Medicul, care era un om prudent, nu răspunse. Se mulţumi să prescrie calmante şi pilule.

În închisoare era înghesuială mare, dar şi multă veselie. Cine, pe timpurile acelea, nu era în închisoare ? Găseai borfaşi, patrioţi, ucigaşi, preoţi care nu depuseseră jurămîntul, prostituate, regalişti, cetăţeni prea moderaţi sau, dimpotrivă, extremişti, iacobini, gazetari, falsificatori de bani, şuani, proprietari, *sanchiloţi ;* toţi aceşti oameni nu se deosebeau cu nimic de cei care rămăseseră în libertate. Mai bine zis, în închisoare se aflau ghinionistii.

Îndată, Babeuf începe să discute, să convingă : îşi caută partizani. În acelaşi timp cu el fusese adus din Paris cetăţeanul Lebois, redactor la ziarul *Prietenul Poporului.* Dar Lebois nu e destul de înflăcărat, el se pronunţă pentru aşteptare. Nu se pot urzi la nesfîrşit lovituri de stat. Poporul e obosit. Lebois afirmă că cea mai mare nenorocire nu este nici Fréron, nici Tallien, ci limita puterilor omeneşti. Situaţia din 1793 nu se poate repeta în fiecare an. Acum trebuie să muncim, să traducem treptat în viaţă marile principii ale Revoluţiei. Babeuf zîmbeşte : Să aşteptăm ? Ce să aşteptăm ? Momentul cînd regaliştii camuflaţi vor fi exterminat pînă la ultimul patriot ? Să aşteptăm ca toţi oamenii nevoiaşi să fi murit de foame ? Nu ! Orice aşteptare este criminală !

Aşadar, Lebois nu e omul potrivit, cu atît mai mult cu cît este un afemeiat incorigibil. Într-o scrisoare adre-

sată unui tovarăş a scris din greşeală „draga mea“, în loc de „dragul meu“. Desigur, este mai obişnuit să trimită răvaşe de dragoste. În asemenea oameni nu poţi avea încredere. Patrioţii trebuie să renunţe la tot, spre a se dărui luptei pentru egalitate.

Dar Babeuf a găsit un discipol credincios, un prieten sigur, un adept. Este un tînăr husar din Narbonne. Nu are decît douăzeci şi patru de ani. E plin de avînt, se numeşte Charles Germain, e un patriot adevărat şi, cu toate că este tînăr şi destul de bine făcut, nu se gîndeşte la inima femeilor, ci la eroii proslăviţi de Plutarh. Se află în altă închisoare din Arras, la *Providence*. De acolo, trimite o elegie „tovarăşilor săi de suferinţă“ :

Astfel se vede în Roma şi Atena
Scăpînd din lanţurile-i înjositoare,
Semeaţa crimă izgonind virtutea ;
Din patria sa, pe Aristide-l exilează,
Lui Caton dă pumnalul pentru-a se ucide,
Alungă pe Pompei, pe Cassius îl înfrînge ;
La Sparta, marele Lycurg victimă îi cade.

Versurile sînt indiscutabil proaste. Dar nici enumerarea eroilor romani şi greci, nici rimele şchioape nu-l supără pe Babeuf. N-a scris şi el odinioară :

Fiu al lui Vulcan,
Pigmeu viclean, galopînd spre Lemnos...

Acesta este limbajul epocii. În schimb, vehemenţa tînărului husar îl încîntă pe Gracchus. De la o închisoare la alta trimite o epistolă de bun venit. Fetiţa temnicerului face pe poştaşul. Germain răspunde îndată : „Scumpul meu Gracchus... Libertatea nepieritoare... Democraţii trebuie să se unească. Te îmbrăţişez ca un adevărat *sanchilot.*“ Astfel începu o corespondenţă însufleţită între cei doi patrioţi siliţi să trăiască în inactivitate.

Charles Germain nu era nici filozof, nici profet. Era înflăcărat şi entuziast şi, poate, un om prea înzestrat pentru vremea lui. În afară de aceasta, era un meridional activ, care vorbea aprins şi convingător. Se exprima atît de frumos, încît pînă şi paznicii închisorii rămîneau cu gura căscată. Ar fi putut fi un avocat de mîna întîi, dar părinţii lui erau săraci şi el nu mersese decît puţin timp la şcoală. Se făcuse husar. Sub steagul republican se bătuse împotriva austriecilor, citise *sanchiloţilor* din Italia *Declaraţia Drepturilor Omului*, era partizan al lui Robespierre, capturase mai multe drapele şi obţinuse gradul de locotenent.

Odată, într-un club, pronunţase un discurs cam prea înflăcărat. Femeile, înduioşate, îl îmbrăţişară. Dar vremurile se schimbaseră. Pe atunci era în luna fructidor şi, după cum se ştie, fructidor vine după thermidor. Elocventul locotenent trebui să-şi dea demisia. Bineînţeles, se îndreptă spre Paris : acolo veneau toţi provincialii dornici să dobîndească gloria sau titlul de Salvator al Republicii. Dar şi acolo caracterul lui violent îi pricinui neplăceri. Într-o zi, asista din întîmplare la o şedinţă a Convenţiunii. Tallien vorbea ; vorbea într-un mod insinuant şi mieros, încercînd să reintre în graţiile girondinilor reveniţi în Convenţiune. Alături de Germain şedea un muscadin. De la prima vedere îţi puteai da seama că era un şuan, şi acest şuan strigă : „Atît timp cît nu vom strivi şi ultimul adept al lui Robespierre, în Franţa nu va fi linişte". Germain spuse : „Linişte, aristocratule!" Celălalt răspunse : „Nu mai eşti în 93!" Germain, scos din sărite, urlă : „Trăiască 93! Glorie eternă lui Maximilien!" Amîndoi fură arestaţi pe loc, dar şuanului i se dădu imediat drumul, în timp ce Germain a fost trimis la Arras. Acolo, de dimineaţă pînă seară, putea citi pe Plutarh şi compune elegii. E uşor

de închipuit cît de mult îl bucurară scrisorile lui Babeuf. Nu trecea săptămînă fără ca el să nu insiste pe lîngă Gracchus : „Arată-ne drumul, Tribune !..."

Prietenii nu-şi trimiteau doar bileţele, ci chiar memorii voluminoase. Pentru prima dată, Babeuf expune minuţios şi temeinic critica pe care o aduce ordinii existente. Nu amănuntele îl indignează, nu josnicia cutărui sau cutărui thermidorian, şi nici măcar atitudinea Convenţiunii. Nu. El priveşte acum mai departe. Îi scrie lui Germain : „Trebuie abrogată legea barbară a capitalului". Astfel iau naştere primele proiecte ale unei societăţi noi, întemeiate pe egalitate. „A sosit vremea să trecem la acţiune : destul am flecărit". Aceste scrisori aride şi arzătoare îl răscolesc pe Germain. Plin de avînt, tînărul husar răspunde. Inima-i bate puternic, i se pare că pana nu-i merge destul de iute cînd scrie cuvintele : „Da, sînt de acord, fir-ar să fie, îţi strîng mîna, sînt gata oricînd să te urmez. Am şi vorbit cu trei patrioţi de nădejde. Sînt gata să intre în rîndurile noastre, ale luptătorilor pentru Sfînta Egalitate."

Germain are o inimă curată şi este plin de avînt. Ideile lui Babeuf înseamnă pentru el mai mult decît un program politic : o revelaţie. Se simte emoţionat. Oare el, Charles Germain, este pregătit pentru un rol atît de însemnat ? Îşi aminteşte de zilele Terorii, de sîngele şiroind. Tresare fără să vrea. Acum, tristeţea a înlocuit exaltarea de adineauri. Este oare necesar atîta sînge ?... Aşa vrea poporul ?... Dar la douăzeci şi patru de ani îndoielile trec repede. Acum zîmbeşte. Îi povesteşte lui Babeuf lupta lui sufletească, referindu-se bineînţeles, pentru exemplificare, la eroii antichităţii : „În momentul în care era gata să înfigă pumnalul în pieptul lui Cezar, nemuritorul Brutus simţi în sufletul său o nedesluşită tulburare..." Îl bucură chiar insomnia, chiar nelinişte şi îngrijorarea care au pus stăpînire pe el. Doar într-o

supremă frămîntare sufletul găseşte puterea de a se smulge în sfîrşit din preocupările mărunte ale lumii înconjurătoare. Germain se pregăteşte pentru lupta politică, aşa cum primii creştini se pregăteau să înfrunte martiriul: cu ochii rătăciţi şi un zîmbet fugar. Acum, omul acesta este în adevăr fericit. Glumeşte, scrie parodii în versuri — pe scurt, îşi înveseleşte tovarăşii în fel şi chip. Îl sfătuieşte chiar pe Babeuf să-şi petreacă timpul în mod plăcut: „este cel mai bun mijloc de a-i face pe tirani să turbeze“.

Lui Babeuf nu-i vine aşa uşor să se distreze. Babeuf nu este un novice. Nu are decît zece ani mai mult decît Germain, dar zece ani, astăzi, fac cît o jumătate de veac dinainte de Revoluţie. El cunoaşte dedesubturile Istoriei. Îndoielile lui sînt totodată şi mai simple, şi mai apăsătoare. Într-una din scrisorile sale recunoaşte: „Din păcate, nu avem bagheta magică ce ne-ar fi de folos, pe de o parte pentru a spulbera trecutul, iar pe de altă parte pentru a face să răsară din pămînt tot ce este necesar instaurării unei *Societăţi a celor Egali*“. Astfel vorbeşte omul care-şi aduce aminte de poporul dănţuind în jurul capetelor însîngerate, care îşi aduce aminte de închisorile din 93, de minciuna, de venalitatea, de denunţurile, de setea de aur şi de sînge de care au dat dovadă unii republicani înflăcăraţi. Dar, curînd, în locul omului vorbeşte Tribunul Poporului. Acesta nu se teme să înlocuiască bagheta magică cu puşti şi cu topoare. „Trebuie să acţionăm! Trebuie să luăm legătură cu Parisul, cu patrioţii din Arras... Fereşte-te însă de spioni. Adună în jurul tău un nucleu solid.“ Husarul nu stă pe gînduri. Răspunde: „Orice îndoială înseamnă o dare înapoi. Să mă ia dracul, dar treaba o să meargă! Aştept doar un cuvînt de la tine, un semnal, ca să încep!...“

E cinci dimineaţa. O rază de soare piezişă îi luminează faţa. Germain întredeschide ochii. Se întinde cu voluptate. Nici sforăitul vecinilor, nici atmosfera din celulă nu-l amărăşte. E tînăr, zîmbeşte soarelui. Scoate o carte de sub saltea. Ce citeşte el oare cu atîta tragere de inimă? Un roman englezesc? Sau *Almanahul Muzelor?* Nu, sînt operele lui Helvétius[1]: „Ar trebui îndeosebi să se suprime moneda, care înlesneşte inegalitatea averilor. În ţările cu monedă, banul este adesea recompensa viciului şi a crimei... iată de ce banii au fost întotdeauna priviţi ca un izvor de corupţie." Şi Germain surîde privind cartea, surîde visului său, surîde unei Franţe zămislite de închipuirea sa, asemenea Spartei. Ora cinci dimineaţa. Douăzeci şi patru de ani. Prima dragoste a husarului din Narbonne.

În afara zidurilor închisorii totul îşi urmează cursul normal. Revoluţia scade în ochii tuturor, întocmai ca un rîu după ce şi-a revărsat apele. Lovitura din urmă nu-i este dată nici de aliaţi, nici de vandeeni[2], nici măcar de muscadinii cu lornion; nu, ea moare pe patul ei de paradă, înconjurată de drapele decolorate, în sunetul cîntecelor pe care lumea le auzise pînă la saturaţie. Eroii, fanaticii, iluminaţii, sau doar disperaţii, fac o ultimă încercare. Blochează străzile; opresc căruţele ţăranilor sau cîte un pluton de dragoni, dar nu pot ţine în loc istoria. Alături de ei merg cu miile, cu zecile de mii, înfometaţii. Niciodată Parisul nu a cunoscut o asemenea mizerie. Pieţele răsună de strigătele mulţimii. Unii cer revenirea la Constituţia din 93. Alţii cer pîine. Dar anul 93 s-a

---

[1] *Helvétius, Claude-Adrien* (1715—1771) — filozof materialist, unul dintre ideologii burgheziei revoluţionare franceze (n.t.).

[2] *Vendée* — provincie din vestul Franţei, înapoiată din punct de vedere economic. În primăvara anului 1793 izbucneşte aici o răscoală condusă de nobilimea regalistă. Ulterior acest nume a devenit un simbol al curentelor contrarevoluţionare (n.t.).

dus şi pîine nu se găseşte. Ţăranii nu dau pîine nici pentru *sanchiloţi,* nici pentru regalişti, nici măcar pentru copii. Thermidorienii înăbuşă răscoală după răscoală. Cea din germinal e înfrîntă, înfrîntă şi cea din prerial! Închisorile ticsite au ajuns prea puţine. Acum totul e prea puţin : închisorile, pîinea, banii şi mintea.

Patrioţii arestaţi sînt trimişi la penitenciarul din Arras. Privesc în jurul lor cu un aer întunecat. Mai au încă în faţa ochilor praful, sîngele şi zgomotoasa frămîntare a zilelor din prerial. Îi povestesc lui Babeuf :

— Patrioţii cereau adevărata egalitate!...

— La Paris foametea face zilnic victime printre cetăţeni...

— Ştii cine i-a zdrobit pe răsculaţii din cartierul *Antoine ?* Trădătorul Tallien.

— A cerut predarea tuturor armelor. Generalul Menou adusese tunuri. Tallien a declarat : „Vă dau răgaz un ceas să vă gîndiţi ; de nu, ghiulele au să vă facă să vă vie mintea la cap!" Acum, toţi muncitorii sînt dezarmaţi... Zeci de mii de patrioţi au fost arestaţi.

Babeuf e indignat :

— Cum ? Tallien, iacobinul, comisarul Convenţiunii la Bordeaux ? El a vrut să bombardeze cartierul *Antoine,* leagănul Revoluţiei ? Toţi oamenii aceştia sînt descompuşi de vii! Dacă poporul nu preia conducerea, Franţa e pierdută. Şi atunci generalul Menou, sau vreun alt general, va pune mîna pe putere. Au trădat muncitorimea ; au preferat epoleţii.

Unul dintre deţinuţi povesteşte moartea membrilor din Convenţiune, care trecuseră de partea insurecţiei :

— Şase din ei au fost judecaţi şi condamnaţi la ghilotină. Printre ei erau Goujon, Romme şi Soubrani. Dar ei nu s-au predat de vii în mîinile noilor tirani... Încă cu cîteva săptămîni înainte de prerial, Goujon, întîlnind

un prieten chirurg, i-a spus : „Arată-mi bine locul inimii, pentru ca mîna mea să nu dea greş în cazul cînd *Egalitatea* va pieri". Şi nu a dat greş. Atunci, Romme, smulgînd pumnalul din mîna rece a lui Goujon, strigă cu toată puterea : „Ultima mea suflare va fi pentru cei oropsiţi şi cei asupriţi..." De acelaşi pumnal s-au folosit toţi şase...

La aceste cuvinte, Babeuf întoarce capul, se depărtează, se retrage într-un ungher întunecat. Noaptea s-a lăsat. Se face apelul. Deţinuţii au adormit. Babeuf nu doarme ; îi vede pe „cei şase" aievea, în faţă. Vede Revoluţia : o băltoacă de sînge. „Unde e inima ?... Pentru ca mîna mea să nu dea greş..."

Aici. Ce rău îl doare !... Ce se întîmplă ? Încă o criză de inimă. Pilulele nu-l mai ajută. Inima bate puternic, îl doare ! Ce tortură ! Poate că şi el, Babeuf, va trebui curînd să ridice acest pumnal...

Toată noaptea se scurge astfel, cu palpitaţii, cu deznădejde. O nesfîrşită noapte neagră — cine o va trece ?...

Spre dimineaţă puterile îi revin. O scrisoare trimisă la Paris. Un bileţel primit de la Germain. O convorbire cu un nou patriot. Se apucă iar de lucru. Săptămînile şi lunile trec. Într-o zi i se aduce o scrisoare de la soţia sa, o biată scrisoare, cu greşeli de ortografie şi de o duioşie sfîşietoare : fetiţa lui a murit, a murit de foame ; nu se distribuiau decît două uncii de pîine şi, ca să poată cumpăra peste raţie, nu erau bani... Ochii lui Babeuf se adîncesc şi mai mult în fundul capului. Mai aspră şi mai plină de amărăciune îi răsună vocea. Scrie *Scrisoarea către Armata Infernală.* Toţi patrioţii din Arras sînt acum alături de el. În oraş, revolta este pe punctul să izbucnească. Autorităţile şovăie. N-ar fi mai bine să-l transfere pe Ba-

beuf la Paris? E periculos pretutindeni — în libertate ca şi în închisoare; în capitală ca şi în locul cel mai uitat. S-ar părea că acest om nu se va potoli decît în mormînt.

Dar nopţile sînt lungi, nopţile sînt crîncene: un coşciug de copil, o familie înfometată, bolile, slăbiciunea, trădările patrioţilor, poporul înşelat, Revoluţia aproape în agonie. Îl îneacă lacrimile, lacrimi de bărbat, de om singuratic, lacrimi pe care nu le poate stăvili. Dar să nu se creadă că Babeuf a renunţat la luptă! Un tovarăş îl întreabă:

— Eşti amărît, Gracchus?

— De loc, sînt vesel.

În adevăr, Babeuf rîde.

— Vezi, sînt vesel, ca să-i fac pe tirani să turbeze.

VII

MADONA THERMIDORULUI

Aniversarea zilei de 9 thermidor fusese declarată sărbătoare națională: „Prăbușirea tiranului Robespierre". Negustorii sînt bucuroși să închidă prăvăliile: acum le pare rău după marfa care iese din dugheană; de-a lungul zilei încasează teancuri de asignații care, seara, nu mai valorează nici cît o ceapă degerată. Poporul se bucură de sărbătoare: Directoratul a anunțat că fiecare cetățean va primi în ziua aceea cîte o livră[1] de pîine.

Dar nu s-a ținut de cuvînt: e mai ușor să dobori încă o sută de tirani, decît să faci rost de făină!

Din pricina ploilor și a frigului care au durat toată luna messidor, recolta a fost proastă. Și viile se prăpădiseră, așa încît numai intendenților militari și membrilor Convențiunii le mai dădea mîna să cumpere vin. În cinstea sărbătorii se distribui totuși o litră de pîine. Mucaliții spuneau: „Maximilien, care toată viața n-a făcut decît rău, s-a răzgîndit după moarte și ne mai face și cîte un bine". Pîinea era neagră, cleioasă,

[1] *Livră* — unitate de măsură echivalînd cu jumătate de kilogram (n.t.).

compactă, dar nimeni nu făcea mofturi. E drept că pe piaţă se găsea pîine din belşug: o pîine albă ca zăpada, însă costa optsprezece franci livra. Ţăranii stăteau mîndri în căruţe, ca nişte regi pe tronuri. Şi nu se temeau de vreun 10 August[1]. Pe ei nu-i putea răsturna nimeni. Aveau şi făină, şi slănină, şi unt. Priveau cu scîrbă asignaţiile prea noi. Dispreţuind sentimentele cetăţeneşti, pretindeau să li se plătească cu bani de argint, purtînd efigia lui Capet, ghilotinatul.

O litră de pîine, în sfîrşit! În acest caz, trăiască sărbătoarea naţională!

Nici măcar victoria de la Quiberon[2] asupra regaliştilor nu-i impresionase pe parizieni. *Gazeta Franceză* scria cu melancolie: „Chiar şi cucerirea lumii întregi sau triumful universal al Revoluţiei ar produce mai puţină bucurie acestui oraş, decît sporirea raţiei de pîine, fie numai cu o uncie".

De altfel, nu toată lumea murea de foame. Cetăţenii isteţi ştiau să îmbine pasiunea republicană cu propriile lor interese: furnizau armatelor revoluţionare cămăşi, şei, cizme, jambiere, furaj, slănină şi chiar cocarde tricolore. Cîştigau binişor. Alţii făceau pur şi simplu speculă. Cetăţeana fost-marchiză Bertin cîştigase nu de mult şaptezeci şi cinci de mii de livre numai din ulei de măsline, iar cetăţeanul Sirot, fostul ei rîndaş, revînduse treizeci de lăzi de pălării florentine şi cumpărase o cabrioletă la modă.

---

[1] *10 August 1792,* răsturnarea regelui Ludovic al XVI-lea de către masele populare (n.t.).

[2] *Quiberon* — mic port pe coasta Atlanticului, unde a avut loc în 1795 o încercare de debarcare a regaliştilor emigraţi, efectuată cu ajutorul Angliei. Încercarea a fost zdrobită de către Hoche, iar Tallien a ordonat împuşcarea prizonierilor (n.t.).

Boulevard des Italiens era poreclit *Micul Coblentz*[1]. Acolo se adunau toţi cei care cumpărau pîine albă la liber. Dimineaţa traficau cu bucăţi de pînză sau cu rezerve de pielărie, iar seara aveau aventuri galante, se bucurau de victoriile armatelor inamice, ori se uitau pur şi simplu unii la alţii. Aveau şi de ce să se uite! Bărbaţii se făleau cu evantaie, cu buclele lor pudrate, zise „urechi de cîine", cu vestele încheiate în optsprezece nasturi[2]. Cucoanele adoptaseră costumele Greciei antice, pieptănătura *à la Diana* sau *à la Cleopatra,* purtau sandale, pantaloni portocalii sau verzi ca smaragdul, brăţări la mîini şi la picioare. În privinţa modei *Micul Coblentz* avea tendinţe revoluţionare. Trebuia să dai dovadă de o mare artă cînd ieşeai în oraş după-amiază, ca să nu te pomeneşti spre seară demodat şi ridicol ca un provincial. Fiecare doamnă avea cel puţin patruzeci de peruci. Înfăţişarea *minunatelor* indigna pe oamenii din popor. Nu numai din punctul de vedere al moralei, ci şi al cartofilor. Gospodinele afirmau că toţi cartofii erau folosiţi la fabricarea pudrei, şi că de aceea nu se mai găseau cartofi pe piaţă.

Cît despre *minunate,* ele consumau bucate mai fine, nu cartofi. După ani grei, venise o epocă de mare poftă de mîncare. Pentru patru sau cinci sute de livre se servea la restaurant un prînz modest: cotlet de berbec, fazan împănat, pateu de iepure, sufleu cu ciocolată. Corsetul nu le mai stingherea pe elegante; puteau să mănînce cît le dorea inima. În acest an de foamete Parisul bogătaşilor se umfla din ceas în ceas,

---

[1] La Coblentz, oraş din Renania, se concentraseră numeroşi aristocraţi emigranţi, care unelteau împotriva Republicii (n.t.).

[2] În acest mod se manifestau ca partizani ai lui Ludovic al XVIII-lea (n.t.).

ca un balon. Acum, medicii trebuiau să-şi ferească pacienţii nu de boli, ci de sănătate; un doctor se îmbogăţi de pe urma unor pilule care permiteau să mănînci în voie fără să te îngraşi.

În afară de mesele copioase, dansul făcea de asemenea bucuria *minunatelor*. Nu de mult, ele se mai ascundeau prin pivniţe. Stătuseră acolo vreme îndelungată, simţind doar mirosul cadavrelor. Acum aveau chef să danseze. În primul an de „viaţă liberă", s-au deschis şase sute patruzeci şi patru saloane de dans. Printre acestea, la modă era *Balul Zefirilor*, din cimitirul *Saint-Sulpice*. Norocoşii, care din întîmplare scăpaseră cu viaţă, dansau pe morminte. Doliul deveni ţinuta de petreceri. Cine n-ar fi dorit să asiste la celebrul *Bal al Victimelor*, la care nu puteau lua parte decît strict rudele celor ghilotinaţi ?...

Parisul era plin de provinciali: privită de departe, viaţa capitalei părea atrăgătoare. Camerele mobilate nu rămîneau niciodată neînchiriate, iar zidurile caselor erau acoperite de mici anunţuri: parizienii nu mai citeau acum ordine de rechiziţii, ci reclame pentru „elixirul frumuseţii" sau pentru „baluri în Serai". La *Palais-Royal* [1], care se numea acum *Palais-Égalité*, mişunau speculanţii. Aveau parcă un fel de uniformă a lor: ghete galbene, haină lungă, scufie cu ciucure. Adeseori, veneau pe fugă la cafenea; dar n-aveau nici timp să soarbă ceva, atît de repede se ridica cursul monedelor de aur. Ieri, un ludovic preţuia şapte sute de livre în asignaţii, azi, se şi ridicase la opt sute cincizeci.

---

[1] *Palais-Royal* (Palatul regal) — palat din Paris, reşedinţa lui Ludovic al XIV-lea; din 1692 a trecut în proprietatea ramurii de Orléans a Burbonilor. După 9 thermidor devine locul unde se puneau la cale afacerile de bursă şi de speculă (n.t.).

În galeriile din *Palais-Égalité* s-au redeschis prăvălii unde se vindeau bijuterii, articole de băcănie şi ultimele noutăţi ale modei. Vreo zece restaurante, cu saloane separate şi muzică, atrăgeau pe trecători. Librarii vindeau gravuri pornografice. La etajul de sus erau instalate tripouri. Pe masa verde apărea uneori chiar o sută de mii de franci în monedă de aur : era beneficiul patrioţilor care vînduseră armatei postav putred sau untură rîncedă.

Într-o parte a clădirii ce purta firma *Masaje Egiptene*, fost-vicontese pregăteau unui muscadin o baie de vin spumos ; cînd muscadinul era în baie i se masa burta. Cunoscătorii afirmau că asta ajută la curăţirea sîngelui şi dă feţei un aer de aristocratică melancolie : foşti-lachei sau bărbieri visau să semene cu stăpînii lor de ieri.

În fiecare seară, societatea cea mai aleasă se întrunea la cofetarul Garchy. Printre tot soiul de şerbeturi şi de parfeuri se puneau la punct afaceri şi uneori chiar chestiuni de înaltă politică. Iată o femeie frumoasă. O cheamă Diana. Pentru o Diană este poate puţin prea grasă. Dar tinerii suspină în extaz : „Ce zeiţă !" E îmbrăcată cu o tunică uşoară de voal, după moda lansată de cetăţeana Tallien. Pe braţele ei grăsulii, puţin deasupra cotului, poartă o brăţară. Pălăria îi este împodobită cu trandafiri de mătase, şi aceşti trandafiri sînt parfumaţi — cea mai recentă invenţie a Dianei. După ce au privit-o pe zeiţă prin lornioanele lor minuscule, tinerii gîngăvesc :

„Minunat ! *Admiaabil !* Divin ! De *nechezut !*"

Graseiază, vorbesc peltic, şuierat — aşa cere bontonul. Ei nu sînt dintre acei care odinioară se repezeau să deschidă uşile trăsurilor, sau vindeau găteli pe la

cucoane. Ah, de loc, sînt adevăraţi aristocraţi, aristocraţi pur sînge!

Dar despre ce vorbeşte zeiţa cu atîta însufleţire? Despre săgeţile lui Cupidon, poate? Aş, de unde! Le-a trecut vremea! „Pînză de olandă"... „Lumînări"... „Cafea"... Zeiţa ştie că, acum, nici îngheţata de fistic nu se dă pe gratis.

Muscadinii discută politică. Fréron nu e destul de îndrăzneţ. Ar trebui exterminaţi toţi teroriştii, domnule! (da, „domnule", căci la Garchy doar lacheii mai sînt „cetăţeni"). Domnul de Mun soseşte din Marsilia. El povesteşte despre isprăvile săvîrşite de *Companionii Soarelui* — astfel erau numiţi în sudul Franţei oamenii „bine". Într-o clipită au curăţat toate închisorile. E foarte simplu: deţinuţii nu au arme, iar paznicii au ochi ca să nu vadă! Patru sute de capete în două zile. De altfel nimic îngrijorător. La Marsilia, de asemenea, lumea dansează şi petrece. După o treabă atît de bună se poate merge la bal. Doamnele răsplătesc cu generozitate pe neînfricaţii cavaleri. Povestirea marsiliezului stîrneşte invidie.

— Ce tot aşteaptă Fréron?

— Se teme. N-a fost şi el terorist? E un laş.

— Închisorile din Paris sînt pline de criminali! Ar trebui lichidaţi odată toţi cei din prerial, toţi anarhiştii...

— Şi în primul rînd, Babeuf...

Deodată se face tăcere. Un murmur general de entuziasm şi de evlavie se ridică: „E dînsa!" „Dînsa", bineînţeles, este *Madona Thermidorului*. Cînd apare ea, toţi au uitat de pînzeturi, de omoruri, de preţul postavului şi de Babeuf. Toţi sînt în extaz. Nu înseamnă că doamna Tallien place chiar la toată lumea, dar moda, moda...

Totuşi, pentru aniversarea zilei de 9 thermidor, *Madona* nu onorase pe cofetarul Garchy cu graţioasa-i prezenţă. Nu-i era gîndul la şerbeturi. În cinstea Naţiunii, a Republicii şi a Revoluţiei prezida banchetul din acea zi istorică, întruchipînd pe zeţia Raţiune, ceea ce nu o împiedicase, bineînţeles, să se despoaie în voie, aşa încît unul din invitaţi, privind pieptul bogat al Terezei, uită de „Raţiune" şi exclamă :

— Ah ! Venera din Capitoliu !

Tereza primeşte musafirii în „coliba" ei. Este o căsuţă de operetă : acoperişul de stuf a fost creat de un artist şi de jur împrejurul căsuţei sînt aşezate mici ghivece cu flori. Aşa petrecea şi criminala austriacă[1] la Micul Trianon ; de ce nu s-ar distra la fel cetăţeana Tallien, soţia unui membru al Convenţiunii ?

Nu trecea zi fără ca Tereza să nu născocească o modă nouă. De astă dată îşi minunează invitaţii, arătîndu-şi picioarele goale. Coturni înlocuiau sandalele, iar la degetele picioarelor purta inele cu rubine. Servitorul Terezei are limba ascuţită. Prinzînd momentul potrivit, şopteşte unei cameriste :

— Căţeaua asta poartă inele şi pe labele dinainte, şi pe labele dinapoi.

Tereza, zîmbind discret, ascultă complimentele :

— Picioare divine ! Parcă ar fi zeiţa Hebe !... Driadă ieşită dintr-un copac ! Aurora în mijlocul norilor...

— Dar ştiţi că şobolanii mi-au ros picioarele cînd eram în închisoare, la Bordeaux... în timpul Terorii ?

Şi Tereza suspină amarnic. Naivul Louvet îi priveşte atent picioarele, căutînd urmele rănilor. Nu le găseşte, şi nici nu le poate găsi. Tereza nu a stat în închisoarea de la Bordeaux decît cel mult o zi sau două, căci Tal-

---

[1] *Marie-Antoinette* (n.t.).

lien a eliberat-o. Tallien era mare amator de femei şi, în acelaşi timp, reprezentant al Convenţiunii! Ea era o frumoasă aristocrată, care protesta pentru că argintăria bărbatului ei fusese rechiziţionată. Din primele momente, fost-lacheul şi fost-marchiza s-au înţeles. Povestea cu şobolanii nu fusese scornită decît după thermidor. Tereza se pricepea să inventeze şi altceva decît mode noi!

După ce povesti pentru a suta oară vătămarea pricinuită de şobolani, Tereza întrebă:

— Dar coturnii mei, cetăţene Louvet? Cum vă plac coturnii? Asta ne apropie de moravurile Arcadiei, nu-i aşa? Ah, Grecia, iată idealul meu! Orice încălţăminte e aşa de grosolană... Dar, spune-mi, ai auzit că la Meudon au fost descoperite rămăşiţele unui atelier îngrozitor, unde se fabricau cizme din piele de om? Se spune că monstrul acela de Saint-Just purta cizme din piele de girondin.

Auzind aceste cuvinte, nici chiar naivul Louvet nu-şi poate ascunde un zîmbet. Ia te uită, Tereza asta! Dar cum era să scape prilejul de a-l ponegri pe Saint-Just o dată mai mult? Şi în special cu ocazia aniversării lui 9 thermidor!

— Nu mă miră din partea lui!...

Musafirii au fost poftiţi la masă.

A doua zi, ziarul oficial, *Curierul*, vorbea despre un modest prînz între camarazi. Comesenii trebuie să fi zîmbit cînd au citit această notă, amintindu-şi de ospăţul din ajun!

Tereza era mare amatoare de artă. Pe clavecinul ei se găseau notele reginei ghilotinate, iar supa era servită în ceşti de porţelan de Sèvres. Tallien se lăuda cu vinurile lui, şi pe bună dreptate: „Ce vin de Beaune! Ce Tokay!" — Totul provenea din pivniţele emigran-

ţilor. În seara aceea se bău după pofta inimii. Nu se bău pur şi simplu, ci se închină fiecare pahar: era un obicei nou, adus din Anglia, şi cu toate că blestematul de Pitt mai guverna acea ţară, toţi oamenii din lumea bună se străduiau să-i imite pe britanici. Toasturile subliniau caracterul politic al banchetului: thermidorienii fraternizau cu girondinii.

Dacă la banchet n-ar fi fost decît Tallien, Barras şi Fréron, ei ar fi putut să se mărginească la un singur toast, de altfel sugestiv: „În sănătatea noastră, care ne-am salvat pielea!" Data de pe calendar trezea vrînd-nevrînd anumite amintiri: o zi de arşiţă, înăbuşitoare, o ceaţă albicioasă, privirile piezişe şi înfricoşate ale membrilor Convenţiunii, care nu ştiau încă cine va ieşi învingător şi, în fine, strigătul cumplit al lui Robespierre: „Pentru ultima dată, preşedinte de asasini, îţi cer cuvîntul"... Dar asasinilor nu le plac cuvintele de prisos. Fouché manevrase bine: în jurul lui Robespierre se făcuse vid. Fratele acestuia strigă: „Vreau să împărtăşesc soarta lui Maximilien!" Eroismul, fie chiar al unui singur om, îngrozeşte întreaga haită de şacali. Fréron, ştergîndu-şi fruntea pe care spaima o acoperise cu broboane de sudoare, şopteşte: „Ce greu e să dobori un tiran!"

Thermidorienii, cînd ridică acum paharul în cinstea zilei de 9 thermidor, își pot aminti multe lucruri. Trecutul îi leagă. Aceşti oameni furaseră? Da, toţi. Şi toţi, întorcîndu-se din oraşele jefuite — de la Bordeaux, de la Marsilia, de la Toulon — mergeau să-şi prezinte omagiile lui Robespierre. Ah, odaia aceea din strada *Saint-Honoré*, privirea tăioasă a *Incoruptibilului*, ochelarii, salutul lui scurt şi rece, nesiguranţa lor: i-o fi iertat? Le-a hotărît pieirea? Cît de bine îşi amintesc de aceste pelerinaje... Au scăpat nevătămaţi.

Acum beau vin de Tokay, iar cupele zăngănesc biruitor : „Trăiască ziua de 9 thermidor !“

Spaima din trecut le cimentează cîrdăşia, dar cu cîtă plăcere — chiar în această clipă şi la această „masă camaraderească“ — se vînd unii pe alţii ! Trebuie multă băgare de seamă : cînd îşi împart prada, asemenea bandiţi nu păcătuiesc prin exces de nobleţă. Unde sînt acum prietenii lor din thermidor ? Fouquier-Tinville a fost executat. Collot d'Herbois şi Billaud-Varenne — deportaţi la Cayenne (aşa-zisa „ghilotină seacă“). Barrère şi Amarzac — în închisoare. Iar Fouché — sufletul întregii conspiraţii — Fouché el însuşi este în dizgraţie. Unii după alţii, thermidorienii, pentru a se salva, îşi trădează camarazii, linguşindu-i pe moderaţi.

Azi, Tallien se gudură pe lîngă Boissy d'Anglas, Louvet, Lanjuinais. Îi măguleşte. N-au girondinii destule motive să-l urască, pe el, fost iacobin ? În timp ce chefuia cu Tereza la Bordeaux, ei se ascundeau prin beciuri. Tallien toastează :

— Pentru victimele tiraniei trecute !...

Girondinii beau în tăcere. Ce gîndesc ei ? Nimeni nu ştie. Tallien, sentimental, declamă :

— Plîng pe cenuşa lui Vergniaud, a lui Condorcet, a lui Desmoulins...

La drept vorbind el nu plînge, ci mănîncă friptură de curcan împănat cu trufe, dar vocea îi vibrează la fel ca şi cristalul cupelor. Boissy d'Anglas şopteşte prietenului său Louvet :

— Mai bine i-ar fi apărat atunci, decît să-i plîngă acum.

Ah, cît de anevoioasă este politica înaltă pentru cetăţeanul Tallien ! Afară de vechea ură a Girondei are şi alte griji : Siéyès a mirosit ceva. Blestematul de

Robespierre avea dreptate cînd spunea despre Siéyès că este „cîrtiţa Revoluţiei". Scormoneşte mereu pămîntul sub picioarele cuiva. Ieri, i-a dat să înţeleagă lui Tallien că avea cunoştinţă de unele scrisori, şi Tallien e neliniştit. E oare vina lui dacă îi plac femeile, hainele frumoase, jocul de cărţi, vînătoarea de cerbi de la *Saint-Germain*, într-un cuvînt, toate plăcerile vieţii, inclusiv *masajul egiptean? Incoruptibilul*, care îl cunoştea bine, spunea : „Tallien este în stare de orice, pentru o fustă sau pentru bani". Numai Tereza cît îl costă!... Tallien are nevoie de bani. Alţii vînd postav sau zahăr. El însă joacă în stil mare : vinde „spre demolare" Republica Franceză, inclusiv Constituţia, Convenţiunea şi drapelele. Numai el singur ? Parcă Barras, vecinul lui, nu lucrează la fel ? Important e ca, pentru moment, nimeni să nu ştie nimic. Şi iată că păcătosul acela de Siéyès a mirosit ceva... o fi vorba despre convorbirile purtate cu spaniolii în favoarea monarhiei ? Se prea poate. Dar s-ar putea de asemenea să fie vorba despre scrisoarea adresată de Ludovic-Xavier[1] fratelui său, contele d'Artois. Într-un fel sau altul, Tallien trebuie să arate că este duşmanul de moarte al regaliştilor. Barras ridică paharul :

— În sănătatea lui Tallien, învingătorul de la Quiberon !

Tallien s-a hotărît : regaliştii care s-au predat vor fi împuşcaţi. Astfel prestigiul său va creşte în ochii poporului. Iar dacă lui Siéyès îi va trece vreodată prin cap să dezvăluie afacerea cu scrisorile, Tallien va putea răspunde : „Am dovedit ura ce o nutresc faţă de partizanii tronului".

---

[1] Fratele lui Ludovic al XVI-lea şi viitorul Ludovic al XVIII-lea (n.t.).

Încă un toast: „Trăiască noua Constituţie!" Nu mai e vorba de divagaţiile unor iacobini, ca în 93: acum este o adevărată Constituţie, identică cu cea a englezilor: cu Cameră înaltă şi vot censitar, într-un cuvînt o pavăză pentru „oamenii cumsecade", nu pentru plebe. Tallien îi aminteşte lui Boissy d'Anglas:

— În zilele lui prerial, cînd mulţi erau încă şovăielnici, eu am strigat cel dintîi: „Să piară criminalii înainte de răsăritul soarelui!..."

Toată lumea tace, încurcată. Romme, Goujon, Soubrani — imaginea acestor oameni este prea neprihănită! Chiar şi Barras se simte stingherit de uşurinţa cu care Tallien vorbeşte de ei: au fost lichidaţi; perfect! Ce rost are să se mai amintească?

Dar gîndurile lui Tallien se îndreaptă acum în altă parte: fondurile din Bordeaux s-au epuizat; regele, pentru moment, e ceva problematic; nu mai rămîne decît specula. A înjghebat o afacere cu intendentul militar din strada *Tanneries*. Tare ar vrea să-şi asigure sprijinul lui Barras. Printre zăngănitul cupelor, şopteşte:

— Pentru armata din Italia... Patruzeci de mii... Stăm de vorbă mai tîrziu. Dar Tallien nu are timp să se înţeleagă cu Barras. O ceartă a izbucnit; Louvet aduce învinuiri lui Fréron. Amîndoi lovesc cu cuţitele în farfuriile de porţelan de Sèvres. Lanjuinais încearcă să facă o diversiune, toastînd:

— Trăiască Kosciuszko şi toţi cei care, la fel cu el, zac în lanţuri pentru cauza libertăţii! În cinstea eroilor! a victimelor!

Prea multe toasturi. Emigranţii se pricepeau la vinurile de Tokay. Comesenii s-au congestionat la faţă, se agită. Un strigăt. Paharele zboară. Glasurile devin ameninţătoare.

— Fouché îl susţine în taină pe Babeuf.
— Vreţi poate să introduceţi din nou Teroarea ?
— Ba voi sînteţi nişte anarhişti !
— Iar voi, prietenii celor care au debarcat la Quiberon !
— Şi tu, Fréron, cu Tineretul tău ?...

Cel mai mult are de suferit porţelanul de Sèvres. O ceaşcă îl loveşte pe Barras. Cineva îşi înşfacă vecinul de guler.

— Asasinule !

Atunci, dominînd larma, răsună vocea drăgălaşă a stăpînei casei :

— Vai, de ce vă agitaţi aşa ? Propun un toast în cinstea uitării !

Care dintre cei de faţă nu ar vrea să bea pentru uitarea păcatelor trecute ? Clătinîndu-se pe picioare, invitaţii se scoală şi vin să sărute mîinile *Madonei*. Cincisprezece toasturi nu sînt un fleac. Tereza, în loc să-i dea lui Barras mîna, îi întinde piciorul. Barras şovăie o clipă, apoi îl sărută, socotind că merită osteneala.

VIII

ROLUL ŞI ROLURILE LUI TALMA

Cu toată înzorzonarea exterioară şi pompa din acele vremi, evenimentele îşi urmau cursul cu oarecare monotonie.

Minunatele schimbau peruci după peruci, armatele republicii dobîndeau victorii, poporul murea de foame, şi nu trecea lună fără ca la Paris să nu izbucnească vreo răscoală — cînd a iacobinilor, cînd a regaliştilor. Toată lumea îi dispreţuia pe conducătorii întîmplători ai Franţei, dar nimeni nu reuşea să smulgă puterea din mîinile lor slabe şi neputincioase. În zilele din prerial, Convenţiunea fusese salvată de *Tineretul* lui Fréron : regalişti camuflaţi, aristocraţi scăpaţi de la ghilotină. Îi urau pe Tallien, pe Barras, pe Carnot, dar totuşi i-au salvat. Dintre două rele îl alegeau pe cel mai mic.

Au trecut de atunci patru luni. La 13 vandemier [1] regaliştii hotărîră să-şi încerce norocul. Generalul Menou, căruia nu-i lipsise curajul să tragă în muncitorii din *Saint-Antoine,* dădu ordin de retragere îndată ce văzu în faţa lui o ceată de muscadini. Membrii Cor-

---

[1] 5 octombrie 1795 (n.t.).

venţiunii se pregăteau să fugă. Cît de bucuroşi ar fi fost să se predea! Un singur lucru îi oprea: frica. Nu tot ei l-au trimis pe Ludovic al XVI-lea la ghilotină? Emigranţii făcuseră jurămînt: nici o iertare pentru asasinii regelui. Da, numai frica împiedicase Convenţiunea de a capitula. Din nou, laşii fură salvaţi de vitejia patrioţilor care mai supravieţuiau, precum şi de prezenţa de spirit a unui tînăr general cu numele de Buonaparte.

Barras sărbători victoria cu fraze bombastice. Perucile de culoare închisă îşi făcură apariţia. Foametea se agrava din ce în ce, iar închisorile gemeau de lume. Guvernul era urît şi de muncitorime, şi de burghezie, şi de aristocraţie. Mulţi erau cei în care mai ardea o flacără lăuntrică şi care erau gata să moară — unii sub drapelul Republican, alţii sub prapurul vandeenilor. Dar, în mijlocul patimilor, al zarvei, al foametei, al asignaţiilor şi al urii, fost-contele de Barras continua să sărute mîinile Terezei şi să zîmbească cu un aer satisfăcut.

Sleirea unei ţări care a dezvăluit lumii imagini de măreţie eroică şi înflăcărată — ce temă nobilă pentru un artist! În Franţa însă nu erau, pe vremea aceea, nici poeţi, nici scriitori, nici dramaturgi. André Chénier pierise pe eşafod şi fratele său, Joseph, devenise autorul favorit al epocii. Scria piese despre prăbuşirea tiranilor şi versuri patriotice de circumstanţă.

Teatrele prezentau farse tendenţioase sau tragedii alegorice, compoziţii stupide şi lipsite de inspiraţie. Un autor — unul şi acelaşi — fusese destul de şmecher ca să scrie înainte de thermidor *Apoteoza lui Marat*, iar un an mai tîrziu *Apoteoza Charlottei Corday*. După Molière, Racine şi Beaumarchais actorii jucau tragedia *Judecata de apoi a Regilor* de Sylvain

Maréchal, protectorul lui Babeuf. Fără îndoială, Maréchal avea sentimente cetăţeneşti frumoase şi o inimă plină de compătimire; dar în ce priveşte talentul lui de dramaturg... În piesa lui *sanchiloţii* din lumea întreagă, înfrăţiţi, exilau pe toţi regii într-o insulă pustie unde Ecaterina cea Mare plîngea pe pîntecele Papii. Pe urmă, erupea un vulcan şi toţi regii săreau în mare, în sunetele inevitabile ale *Marsiliezei*. Bineînţeles, această tragedie fusese jucată în anul 93. După thermidor, ea fu înlocuită cu o piesă oarecare, *Guvernul Terorist*, în care, în mod josnic şi prostesc, erau împroşcaţi eroii din ajun.

În *Almanahul Muzelor* sau în *Jocurile lui Apollo* se publicau versuri greţoase, pline de cuvinte sforăitoare ca: tiran, despot, drapele, otravă, Lycurg, Brutus, Decemvirat. Nici unul dintre cei care văzuseră Revoluţia nu se pricepea să o descrie. Publicul citea traduceri după romane englezeşti. La Grenoble, un băieţandru de doisprezece ani, Henry Beyle, observa întoarcerea călugărilor fugiţi, dansurile în stradă, spînzurarea mai întîi a aristocraţilor şi apoi a iacobinilor, desele schimbări de guverne, de cîntece, de steme. Privea cîte o băltoacă de sînge şi ochii mari deschişi ai poporului. Este viitorul Stendhal care începe să studieze patimile omeneşti, ambiţia şi singurătatea.

Tragedii vulgare, poezii idilice dintre cele mai sarbede, portrete stîngace ale îmbogăţiţilor de ultimă oră, care se căzneau să semene cu aristocraţii. Shakespeare corectat de Ducis, monumentele *Hidrei contrarevoluţionare*, alegorii, împuşcături, plictiseală...

Doi oameni se ridicau deasupra jalnicului conformism al confraţilor lor. Erau legaţi printr-o dragoste comună pentru arta Greciei, prin învăţămintele Revoluţiei şi, în fine, printr-o prietenie profund umană.

David era pictor, Talma era actor. Poate prea mărunţi pentru Revoluţia Franceză, dar cît erau de mari pentru Franța revoluţionară! Uneori primeau laude, alteori injurii. Prea puţini erau cei care îi înţelegeau! Mai tîrziu vor căpăta şi onoruri şi bogăţii; dar în anii aceştia, cînd în Franța domnea Tereza cea destrăbălată, David stătea la închisoare pentru că fusese prietenul lui Robespierre, şi nu era zi în care Talma să nu aibă de îndurat insultele *Tineretului lui Fréron.*

Chiar în închisoare David lucrează. Ar fi putut avea clipe de deznădejde: nu visase el oare triumful Raţiunii, învierea artei antice, serbări populare în pieţele publice, un Paris nou cu străzi largi şi drepte, un Paris luminos şi precis ca o figură geometrică? În loc de toate acestea întrezărise doar coturnii din picioarele Terezei. Îşi aminti atunci de arta sa. Chiar dacă cel mai bun tablou pe care l-a pictat cîndva, *Moartea lui Marat,* e scos din clădirea Convenţiunii, chiar dacă el însuşi e zvîrlit în închisoare, atît timp cît poate ţine o pensulă în mînă, va continua lupta. Va crea pe pînză ceea ce nu a putut realiza în viaţă. David concepe atunci marile sale lucrări, izvorîte nu din inimă ci din raţiune. Nu degeaba îl iubea David pe Robespierre; ca şi acesta, el dispreţuia simţămintele confuze. Într-o zi, la începutul Revoluţiei, bătrînul Fragonard îi spusese: „Admir arta dumitale, dar eşti lipsit de sentiment. Tinerii te urmează şi îţi baţi joc de mine. Dar să ştii că va veni o zi cînd toţi se vor lepăda de dumneata, iar pînzele mele vor face şcoală. Din toate timpurile, raţionalismul şi sentimentele se succed alternativ. Doar un geniu poate să asocieze precizia formei cu bătăile inimii." David era prea pătimaş pentru a se înţelege cu Fragonard; îşi închipuia

că prin opera sa *Răpirea Sabinelor* va inaugura în artă o epocă nouă, demnă de cei Vechi.

Talma nu era nici membru al Convenţiunii, nici organizator de manifestaţii cetăţeneşti, nici matematician pasionat. Era pur şi simplu un mare actor. El nu putea trăi în speranţa viitorului: creaţiile sale mureau în fiecare seară, în mijlocul decorurilor, al candelabrelor şi al fluierăturilor. Trebuia să-şi risipească talentul pentru nişte gură-cască obraznici care, în loc să meargă la *Balul Zefirilor* sau la *Haremul Drăgăstos*, intraseră din greşeală la teatru. Ce s-ar putea spune mai mult despre geniul lui Talma, decît că reuşea să stoarcă lacrimi chiar unor asemenea oameni ?

E ora zece. Spectacolul a luat sfîrşit. În cabriolete cu clopoţei, spectatorii se întorc acasă. Soldaţii din posturi controlează actele. În pieţele oraşului — detaşamente ; soldaţii moţăie. Încă o insurecţie. Ce va mai fi mîine ?...

Talma se demachiază, îşi scoate toga şi îmbracă un frac de culoare măslinie, apoi pleacă spre casă ; locuieşte într-o vilă elegantă, pe strada *Chantereine*. Modul cum e aranjată casa reflectă gustul stăpînului şi este aprobat chiar de David : panouri decorate în stilul vaselor etrusce, lire, pajuri, oglinzi de jos pînă sus, coloane, lămpi cu picior în loc de lustre, mobilă pompeiană, o ordine desăvîrşită şi o uşoară impresie de frig. Seamănă mai degrabă cu un decor de tragedie clasică decît cu o casă de locuit. Dar Talma nu cunoaşte hotarul dintre proza zilnică şi versul alexandrin.

Această casă are, bineînţeles, un pod şi o pivniţă. Dar acum în ele nu se usucă rufe şi nu se păstrează vinuri ; nu, în pivniţă locuieşte actorul Fusil, iacobin care, odinioară, a participat la reprimarea rebeliunii

din Lyon, unul din clienţii obişnuiţi ai cafenelei *Chrétien* şi partizan înfocat al lui Babeuf. După prerial poliţia voise să-l aresteze. Talma îi dădu adăpost. Dar în pod? Mai încape vorbă? Şi podul este locuit!... Acolo se ascunde un oarecare de Bressan, tînăr regalist ce luase parte la tulburările din vandemier.

Talma ajunge acasă; o întreabă pe Julie, soţia lui: „Cine ia masa cu noi astă-seară?..." Talma pofteşte la cină cînd pe Fusil, cînd pe de Bressan. Dar azi îi spune Juliei:

— Ce-ar fi să-i invităm pe amîndoi?... Cu aşa viaţă, chiar dacă scapă de ghilotină, vor muri de plictiseală. O să le facem cunoştinţă, bineînţeles sub nume false. Tu să ai grijă ca discuţia să nu alunece spre politică, şi totul va merge bine...

În adevăr, cina decurge în linişte. Se vorbeşte la masă despre noua piesă a lui Ducis, despre năzbîtiile doamnei de Beauharnais şi despre ascensiunile în aerostat.

Talma spune:

— Ce puţin se preocupă contemporanii noştri de progresele realizate de geniul omenesc! Noua perucă a cetăţenei Tallien e cunoscută de toată lumea, dar abia cîţiva oameni luminaţi ştiu că Lalande a descoperit o planetă nouă, pe care a numit-o Mercur.

Fusil zîmbeşte:

— Astea sînt distracţii deşarte de aristocraţi. Ştiinţa trebuie să servească nevoilor poporului. Aerostatele vor fi poate de folos pentru operaţiile militare, dar nu poţi hrăni pe nimeni cu stele.

— Daţi-mi voie să vă torn un pahar cu vin...

Talma vrea să evite discuţia. Julie aduce un coşuleţ cu fructe. S-ar părea că primejdia a trecut... Dar tînărul regalist sare în apărarea stelelor.

— Astronomia este bună pentru că nu dăunează nimănui. Dar — fiindcă veni vorba — credeţi că poporul poate fi hrănit cu sînge? Sub vechiul regim, era pîine pentru toată lumea, şi nu se măsura cu uncia!...

Talma încearcă să îndepărteze furtuna. Julie propune să se cînte o nouă melodie italienească. Dar stăpînii casei nu mai au nici o putere! Nu-i mai ascultă nimeni. Fusil strigă:

— Vorbeşti de libertate?... Am văzut cu ochii mei cum *Tineretul lui Fréron* — să nu-ţi vină să crezi! — smulgea de la gîtul unei femei un medalion pe care era portretul unui cetăţean cu bonetă roşie.

— Şi pe bună dreptate. Boneta roşie provoacă nemulţumirea. De ce să fie roşie? Spune şi dumneata. A romanilor era albă, a lui Wilhelm Tell era cafenie. Roşul nu e culoarea sîngelui?

— Ba da, a sîngelui! A sîngelui vărsat de eroii noştri, şi a sîngelui tiranilor, care va curge şi pe viitor...

De Bressan pune mîna pe un scaun, ca să-l arunce în capul lui Fusil:

— Numai un iacobin poate să vorbească aşa!

Fusil nu vrea să rămînă dator:

— Numai un regalist poate vorbi astfel!

Discuţia e cît pe ce să degenereze în bătaie.

Deşi situaţia e destul de tragică, Talma îşi ascunde cu greu un zîmbet. Îi ia de braţ pe cei doi adversari şi le spune cu blîndeţe:

— Sst! Mai încet, prieteni. Nu ştiţi că trec tot mereu patrule? S-ar putea să vă audă. Atunci are să vă pară rău, dumitale după pivniţă, şi dumitale după pod.

Stupoarea, mai mult decît teama, îi pironeşte în loc pe cei doi duşmani gata să se năpustească unul asupra celuilalt : cum, şi el stă aici ?... Tăcură o clipă, apoi, neputîndu-se stăpîni, izbucniră în rîs : felicitări, Talma !...

Gazdele rămaseră singure. Şezură încă mult timp cu capul plecat, fără să scoată o vorbă. De mult nu mai răsunase în această încăpere ecoul patimilor politice. Unde sînt cei care o însufleţeau altădată ? Brissot, Vergniaud, Condorcet — toţi pieriseră. Oare cu sînge se dovedeşte adevărul ? Collot d'Herbois, actorul fără talent, devenit membru al Comitetului de Salvare Publică, ordonase pe loc arestarea tuturor artiştilor de la Comedia Franceză. Ce lucru simplu, şi cît de irevocabil !

Acum le-a venit rîndul altora. David, mîndria Franţei, David este în închisoare ! „Talentul nu poate fi invocat ca o scuză", a spus josnicul Tallien. Poporul, sărmanul, îşi trimite geniile la moarte. Gîndirea lui Condorcet era prea înaltă. Dar Chénier, duiosul Chénier, prietenul Juliei, el care aci, în acest colţ, îşi recita cu emoţie elegiile... I-au tăiat capul. Talentul — o scuză ? O, nu ! Pentru ei nu există decît o singură scuză — josnicia !

Julie s-a apropiat de soţul ei, trecîndu-i drăgăstos braţele în jurul gîtului. Era mai puţin tînără, mai înţeleaptă şi mai tristă decît el — ea nu avea parte nici de scenă, nici de glorie, şi nici nu o mistuia o flacără lăuntrică. Toţi prietenii ei muriseră pe eşafod, şi ea îşi dădea seama că va veni ziua cînd tînărul Talma o va părăsi. Ghicind gîndurile soţului ei, spuse :

— În adevăr, este o epocă groaznică. Dar sînt totuşi fericită că am trăit în vremea aceasta. Îmi pare

că durerea noastră ne-a îngăduit să fim mai dezinteresaţi şi mai lucizi.

Talma, care se priveşte acum în oglinda lui imensă, nu răspunde imediat ; îşi admiră faţa crispată de un rictus plin de cruzime şi de neputinţă...

— Da, Julie, da, prietenă dragă, Revoluţia m-a învăţat multe. Mi-a permis să-mi înţeleg rolurile.

Talma, după cum se ştie, juca în multe piese ; interpreta şi eroi şi criminali. Dar personajele pe care le întruchipa cel mai bine erau ambiţioşii fără scrupule, fanaticii singuratici şi oamenii copleşiţi de o adîncă melancolie.

IX

ÎNTÎLNIREA CU FOUCHÉ

După lungi tratative şi intrigi complicate, urzite de Barras — Carnot şi Letourneur, omul său de încredere, ghebosul şi cătrănitul Larevellière, predicator al teofilantropiei şi, în fine, Reubell, dibaciul om de afaceri, s-au ales cu uniforme de mare ţinută, pălării cu penaj, apartamente în Palatul Luxemburg, şi înaltul titlu de *Cetăţeni-Directori*.

Directoratul continua politica Convenţiunii: naviga, cînd la dreapta, cînd la stînga. După înfrîngerea regaliştilor îi scoase pe patrioţi din temniţe. Nici chiar *Cetăţenii-Directori*, cu toată făţărnicia lor, nu puteau să menţină în acelaşi timp toate partidele în închisoare. Nu se gîndeau cîtuşi de puţin să consolideze Republica, dar ţineau să-şi asigure bunăvoinţa Republicanilor. Deşi valoarea asignaţiilor se micşora de pe o zi pe alta, niciodată oamenii nu au crezut cu mai multă evlavie în puterea banului. Directoratul distribuia cu mărinimie pensii, subvenţii, slujbuliţe mănoase prin oraşe pierdute în fund de provincie, antreprize, sau pur şi simplu daruri. Tiparniţele de asignaţii funcţionau din plin. Patrioţii se vindeau cu hurta sau cu bucata. Iacobinii erau şi ei oameni! După jalnica viaţă de puşcărie nu le

displăcea de loc perspectiva unui post de perceptor la Montpellier, sau de funcţionar la intendenţa militară din Besançon. Cursul probităţii cetăţeneşti era din ce în ce mai scăzut.

Sistemul corupţiei era sistemul lui Barras ; constituia toată înţelepciunea politică şi toată filozofia lui. El nu spunea niciodată nu, cînd era vorba de o mită serioasă. Pentru o sumă respectabilă era gata să vîndă lui Ludovic-Xavier întreaga Republică ; pentru cîţiva galbeni, îţi concesiona o întreprindere de bidoane necesare armatei, accepta înapoierea în Franţa a oricărui emigrant, sau încetarea urmăririlor împotriva unui escroc din cale-afară de imprudent. Barras era ferm convins că orice se poate obţine cu bani.

Gracchus Babeuf, eliberat după vandemier, îşi editează mai departe ziarul *Tribunul Poporului*. El demască Directoratul. Spune : „Revoluţia este războiul dintre bogaţi şi săraci". „9 thermidor, o zi nefastă pentru naţiune..." Moravurile Directorilor îl indignează : „Oare rostul Revoluţiei este în adevăr să pună, în locul celor pe care i-a detronat, o clică nouă, şi să-i dea din belşug aur, avuţii, pămînturi, palate, curtezane seducătoare, pe scurt, toate bunurile din lume ?" Dar Babeuf merge mai departe : se apucă să propage principii la care nimeni nu se gîndise pînă atunci. Nici măcar acea lege agrară nemaipomenită — împărţirea integrală a pămînturilor — nu-l mai mulţumea : ce folos să împarţi pămînturile, dacă mîine va domni din nou inegalitatea ? Nu, Babeuf cere azi suprimarea averilor şi muncă obligatorie controlată de guvern. Poporul, pe care foametea, şomajul, scumpetea l-au sleit de tot, poporul acesta se simte atras de cuvintele lui Babeuf. Revoluţia e pierdută, toată lumea a trădat, poate că totuşi Gracchus spune adevărul... Numărul partizanilor lui Babeuf creşte. Cetăţeanul

Barras surîde cu indulgență. Babeuf adversar al Directoratului ? Avem noi leac pentru el : îl cumpărăm. Pîrlitul acesta de Babeuf nu a simțit nici măcar mirosul unei vieți îndestulate. Se pare că a și fost închis cîndva pentru o încercare neizbutită de fraudă. Să-i făgăduim un trai bun, și o să-l vedem proslăvind la toate răspîntiile patriotismul Directoratului !

Barras își cunoștea meseria. Se apucă îndată să caute omul de care avea nevoie. Cu Tallien, Babeuf rupsese de mult orice legătură. Să-l trimită pe Javogues ?... Dar Javogues era un impulsiv și un ambițios. Ar fi fost în stare să compromită totul. Atunci... Poate pe Fouché ?... Nu e el prieten cu Babeuf ?... Dar desigur, Fouché !...

A doua zi Babeuf primi un bilețel de la „prietenul său credincios F.“, care-l poftea la el pentru o chestiune importantă.

Toată lumea se temea oarecum de Fouché, chiar și de un Fouché în dizgrație. El locuia cu familia într-o mansardă întunecoasă, mai bine zis în podul unei case ; trăia sărac și singuratic. Doi oameni mai păstrau legături cu el : Barras și Babeuf. Barras știa că Fouché îi putea fi util : acest bun tată de familie, care pierduse un copil, îl adora pe cel de-al doilea, o biată stîrpitură. Acum, pentru bani era gata să facă orice. Și Barras îl întrebuința, folosindu-i atît viclenia, cît și curajul. Cînd fusese reprimată rebeliunea regalistă, Fouché îl ajutase pe Barras — dar pe ascuns, căci numele lui Fouché era prea urît de moderați și Barras nu voia să se compromită. Barras îl aprecia pe Fouché. Dar Babeuf ? Babeuf credea în el...

Încrederea este o mare însușire : nimic nu poate să o clintească. „Fouché nu s-a vîndut nobililor“, spunea Babeuf, apărîndu-și prietenul. Avea dreptate : Fouché nu urmase dintr-o dată calea lui Fréron și a lui Tallien.

Dar dacă nu se vînduse, e pentru că nu se prezentase deocamdată nici un cumpărător, afară de Barras, acest om cu totul lipsit de scrupule. La Londra, emigranţii cereau capul lui Fouché. „Trebuie spînzurat..." Fouché îşi dădea seama că ceasul lui nu venise încă; se străduia să rămînă în umbră. Părea ieşit pentru moment din istorie şi, mulţumindu-se să trăiască într-un pod strîmt, aştepta.

Babeuf se duce la Fouché. Îi strînge mîna cu căldură: sărăcia locuinţei îi întăreşte încrederea. Iată soarta adevăraţilor patrioţi. Fouché este un prieten de nădejde: pe cînd Babeuf se afla în închisoare i-a ajutat familia, i-a dat zece franci.

Din ce trăieşte acum? Fouché îi spune că s-a făcut negustor de porci. N-are încotro. Astăzi, toată lumea face comerţ. Supărat, Babeuf se încruntă. Cum, toată lumea? Dar patrioţii devotaţi Revoluţiei? Şi Babeuf are familie, şi el este un tată bun! Dar, la urma urmei, mai bine să faci negoţ cu porci decît cu sentimente cetăţeneşti... Fouché îi dă bucuros dreptate: nu a suflat încă nici un cuvînt despre propunerea lui Barras.

Babeuf vorbeşte despre unirea neapărat necesară a tuturor patrioţilor. Acum, ţelul ce trebuie atins este clar: nu schimbarea celor care sînt la putere, nici măcar revenirea la Constituţia anului 93, ci egalitatea în fapt.

Fouché zîmbeşte ironic:

— E vechea mea idee. Tu abia acum ai ajuns la ea, dar eu, încă de pe vremea cînd eram la Lyon, declaram: „Revoluţia trebuie adîncită, pentru ca burghezia să nu ia locul aristocraţiei". Eu, cel dintîi, am introdus munca obligatorie, eu am ordonat ca din brutării să nu iasă decît „pîinea egalităţii", eu am proclamat impozitul progresiv şi le-am luat bogătaşilor a şasea parte din capitaluri...

Fouché nu minte. În tot ce întreprinde e îndrăzneţ şi inventiv. A fost un patriot desăvîrşit, va fi sprijinul lui Napoleon şi chiar omul de încredere al M. S. preacreştine Ludovic al XVIII-lea. Dintre toate carierele îl ispiteşte însă cea de poliţist. A şi căpătat în această direcţie o oarecare experienţă. La Lyon nu s-a mulţumit să vorbească despre adîncirea Revoluţiei — a trecut chiar la acţiune. Cine, pe vremea lui Hébert, distrugea bisericile şi adăpa măgarii în artofoare, cine scria pe porţile cimitirelor că se moare o dată pentru totdeauna ? — Fouché. Cine ceruse nimicirea Lyonului : oraşul să fie ras de pe faţa pămîntului şi pe cenuşa lui să se înalţe un monument comemorativ : „Lyonul a dus război împotriva libertăţii... Lyonul nu mai există“ ? — Acelaşi Fouché. Cine a executat ordinul de distrugere şi a dărîmat oraşul casă cu casă ? Cine a înlocuit ghilotina cu artileria, pentru că ghilotina lucra prea încet faţă de ritmul revoluţionar ? Cine extermina zilnic sute de cetăţeni ? Tot el, fostul seminarist, discipolul lui Machiavelli, acelaşi Fouché veşnic stăpîn pe sine şi puţin sarcastic.

Babeuf repetă :

— Tu, cel puţin, n-ai trădat...

Ah, ce mare însuşire e încrederea !... Pe cine nu a trădat Fouché ? A fost mai întîi alături de girondini, i-a trădat la timp. A mizat totul pe Danton. S-a înşelat ? Nu face nimic, îl trădează şi pe Danton. Umil, merse atunci să-şi prezinte omagiile lui Robespierre. Îşi renegă ateismul, chiar şi atrocităţile din Lyon. Îl convinse pe Robespierre de nevinovăţia lui şi, după ce îl convinse, îl trădă şi pe el. Cui îi vine rîndul să mai fie trădat ? Lui Babeuf ? Lui Barras ? Poate amîndorura... Fouché se apropie treptat de problema principală : trebuie să rămînem în expectativă. Repetă maxima lui preferată :

„Principalul e să ţinem seamă de împrejurări. Timpul lucrează pentru noi şi împotriva lor.“

Vorbeşte pompos, în citate şi alegorii, folosind cînd o logică excesivă, cînd un puhoi de figuri complicate de retorică. Ar fi putut fi un excelent predicator. Nu degeaba — în timp ce la ordinul său se băgau porci în catedrale — el umbla să descopere vreun preot îngrozit, pentru a discuta cu el teologie.

A ajuns în fine la scopul urmărit :

— Barras e legat de mîini şi de picioare. Carnot, fără îndoială, îi ocroteşte pe regalişti, dar Barras e patriot pînă în adîncul inimii. El vrea să ne ajute. Rău faci, Babeuf, că ataci atît de violent Directoratul. Înlesneşti astfel succesul şuanilor. Acum, după ce am străbătut drumurile drepte, trebuie să băgăm de seamă să nu alegem o potecă greşită. Îţi propun o mînă de ajutor. Am citit numărul 34 al *Tribunului*, e mult prea aspru pe alocuri. Ar fi cuminte să-mi arăţi gazeta înainte de a o da la tipar. Împreună, vom putea modera unele articole spinoase. *Tribunul* trebuie să fie pentru Republică, împotriva regaliştilor. În felul acesta va putea fi chiar sprijinit. Scoaterea ziarului e acum destul de grea, nu-i aşa ?

Fără să fi prins bine sensul cuvintelor lui Fouché, Babeuf răspunde, posomorît :

— Te cred ! Totul se face pe ascuns. Vînzătorii sînt arestaţi. Prietenii îmi spun : „Dar tu eşti în libertate“. Vorba vine. Am ieşit dintr-o închisoare ca să intru în alta. Sînt nevoit să lucrez într-o pivniţă întunecoasă, hîrtia îmi lipseşte, şi apoi, ai văzut ce de greşeli ? La fiecare rînd ! Cerneala e proastă, ziarul se citeşte greu. Dar, în definitiv, n-a lucrat şi Marat tot aşa, într-o pivniţă, pe vremea cînd era silit să se ascundă de aristocraţi ? Şi totuşi, *Prietenul Poporului* strîngea în jurul

lui armate de patrioţi. Nu-mi pierd curajul. Dar tu de ce te-ai îndulcit aşa ? Tu, Fouché, îl aperi pe trădătorul Barras ? Îmi propui să-i cruţ pe aceşti pungaşi ? Nu te mai recunosc, prietene.

Babeuf a întors capul. Nu vede zîmbetul imperceptibil de pe chipul lui Fouché.

— Eu am rămas acelaşi, dar timpurile s-au schimbat. Trebuie să ştii să baţi în retragere ca orice strateg priceput. Altminteri, te aşteaptă înfrîngerea. Ce înseamnă fiţuica ta, alături de *Curierul* sau de *Oratorul* care se vînd la orice colţ de stradă ? Îţi trebuie bani, adică abonaţi. Stai liniştit !... E limpede : n-ai abonaţi, n-ai ziar. Cîţi abonaţi are *Tribunul* în momentul de faţă ? Două sute ? Trei sute ? Dacă ne înţelegem, mîine vor fi şase mii, şi toţi cu plată. Îţi dai seama — şase mii !

— Cine ţi-a spus asta ?

— Cine ? Barras, fireşte.

Babeuf se scoală, îl priveşte pe Fouché drept în ochi. A înţeles tot. Cu greu se stăpîneşte să nu se repeadă asupra trădătorului. Dar Fouché continuă să zîmbească cu acelaşi calm. Pentru prima dată Babeuf înţelege că Fouché este primejdios. Faţa albă, fără un strop de sînge, a acestui om nu a roşit şi nici nu a pălit vreodată. Are ochii roşii, ca iepurii de casă. Nu priveşte niciodată în faţă, dar a-l privi este la fel de greu : nu vezi un obraz, vezi o mască. Danton, Robespierre, Couthon, toţi, pînă la urmă, l-au părăsit. Dar Babeuf nu-l slăbeşte din ochi. Îi spune, cu glas înăbuşit :

— Nu te mai cred, eşti ca şi ceilalţi. Vrei să mulţumeşti în acelaşi timp pe toată lumea — pe ei şi pe noi — şi trădezi pe toată lumea. Rămîi cu bine, Fouché, noi doi nu avem acelaşi drum.

Babeuf iese, iar Fouché continuă să surîdă, singur, fără martori, numai pentru sine şi pentru istorie. „Nu

avem acelaşi drum... !“ Sigur că nu !... Revoluţia e o iapă nărăvaşă şi Babeuf, ca un prost, se aruncă de-a dreptul sub copitele ei. Dar Fouché ? El va şti s-o stăpînească.

Ploaia izbeşte în ferestruica podului. Pe masă — un sfert de pîine neagră. Soţia e desculţă, ghetele i s-au rupt. Neguţătorul de porci Fouché mîngîie duios un copilaş albicios, cu ochii roşii ca ai tatălui. Nu şi-a pierdut curajul. Alţii pot deznădăjdui, el însă ştie că timpul lui trebuie să vină.

X

BABEUF E ÎNSĂŞI REVOLUŢIA

Acest nivoz[1] era deosebit de aspru şi mulţi îşi aduceau aminte de iarna anului trecut ca de „vremuri bune".

Parisul muncitoresc era frămîntat.

Ascultase discursuri înflăcărate despre *Drepturile Omului*, asistase la serbări, la focuri de artificii, la dansuri, la ospăţurile *Fraternităţii* şi la toată recuzita sîngeroasă a Revoluţiei. Luase armele în mînă, pusese la cale lovituri de stat şi fremătase prin sute de cluburi. Acum, viaţa-i devenise însă mai grea decît înainte. Patronii plăteau în asignaţii. Dar ce se putea cumpăra cu aceste petece de hîrtie ? În casele muncitorilor, carne nu se mînca decît în zilele de sărbătoare. Rar de tot pîlpîia focul în sobă, şi atunci mai multe familii veneau să se încălzească la această flacără plăpîndă.

Condiţiile de muncă erau crunte. Lucrul începea dimineaţa la orele cinci, şi nu se termina decît seara la şapte, cu o întrerupere de o oră pentru prînz. Cînd, în al şaselea an al Revoluţiei, legătorii de cărţi ceru-

---

[1] *Nivoz* — a patra lună a calendarului republican (21 decembrie — 19 ianuarie) (n.t.).

seră această zi de lucru de paisprezece ore, toată lumea se mirase de îndrăzneala lor : puturoşii! au pierdut obiceiul să muncească !

Nici copiii nu erau cruţaţi. Între două ovaţiuni, preamărind pe cei asupriţi din lumea întreagă, defuncta Convenţiune vînduse filatorului Butel cinci sute de fetiţe sub zece ani, luate din orfelinate. Copilele lucrau numai pentru hrană, fără nici o plată.

Fabricantul Delaître îngrijea copiii care munceau în filatura sa după sistemul contelui de Rumford. Delaître era republican, Rumford aristocrat, dar cine nu-i gata să plece o ureche atentă la nişte sfaturi înţelepte ?... Contele de Rumford inventase metode noi pentru alimentarea muncitorilor. Pîinea, carnea, slănina erau, bineînţeles, prea scumpe. O zeamă chioară primise denumirea pompoasă de Supă *à la Rumford*. Şi astfel, hrana a o sută cincisprezece muncitori îi revenea lui Delaître, acest industriaş de avangardă, atît cît costa o singură farfurie de supă *à la fost-Condé* în restaurantele din *Palais-Égalité*.

Dar o altă invenţie drăcească îi îngrozea pe muncitori mai mult chiar decît supele *à la Rumford*. De dimineaţă pînă noaptea parizienii se adunau la Insula Lebedelor. Acolo fusese pusă în funcţiune prima moară cu aburi. Oamenii bine informaţi afirmau că la turnătoriile din Creusot vor fi instalate în scurtă vreme zece maşini, şi că toţi muncitorii vor fi daţi afară. După turnători, va veni rîndul ţesătorilor, care şi ei vor rămîne fără lucru. Ce puteau face bieţii oameni cînd se născoceau asemenea maşini diabolice... ?

De altfel, e poate mai bine să mori cît de repede !... „Poţi să roboteşti şaisprezece ore în şir şi tot să n-ai de-o pîine..." Buna dispoziţie şi chiar situaţia politică

a zilei depindeau de mărimea raţiilor. Frimar[1] şi nivoz fuseseră luni de foamete cumplită. Ieri în cartierul *Temple* nu s-a distribuit absolut nimic ; azi, în cartierul *Panthéon*, s-a distribuit pîine mucegăită. Astfel începură grevele muncitoreşti.

Hamalii din portul Bernard se adunaseră în strada Senei, declarînd că nu puteau trăi cu trei sute de livre pe zi. Au fost împrăştiaţi, iar conducătorii lor băgaţi în închisoare. După hamali urmară turnătorii de la uzina de tunuri din strada *Lille*. Alte arestări. Cu toate acestea grevele nu încetau : tîmplarii de mobilă, hamalii, dulgherii, tarabagiii, tipografii, ţesătorii, cu toţii preferau închisoarea sau chiar moartea, acestei ocne a foametei.

Patronii adresaseră o petiţie Directoratului. Se plîngeau de obrăznicia muncitorilor : era oare admisibil ca oamenii plătiţi de ei să mai discute condiţiile de muncă sau salariile ?...

Directoratul făcea tot ce-i era cu putinţă : greviştii erau băgaţi la gherlă şi în locul lor se trimiteau soldaţi. Miniştrii pregăteau un decret de interzicere a grevelor care erau asimilate cu tîlhăria la drumul mare. Dar muncitorii n-aveau nimic de pierdut şi agitaţia nu se domolea.

În fosta biserică Sfînta-Elisabeta se instalase un mare atelier de saci, în care lucrau trei sute de femei. Cetăţeanul Delay, om cu relaţii, obţinuse concesiunea unei întreprinderi de saci. Se muncea de la orele cinci dimineaţa, pînă la o oră înaintată din noapte. Atelierul era rece, umed, întunecos. Mîinile amorţeau şi ochii lăcrimau. Copiii ţipau de foame. Odată, copilaşul unei muncitoare murise în mijlocul zilei de lucru.

[1] *Frimar* — a treia lună a calendarului republican (21 noiembrie—20 decembrie) (n.t.).

Mama începu să plîngă. Întregul atelier se alarmă. Dar sacii trebuiau predaţi la timp: „Ce vă holbaţi aşa ?... Parcă n-aţi mai văzut un copil mort!?... Imediat la lucru!"

Într-o zi, vreo treizeci, patruzeci de muncitori intraseră în atelier. Strigaseră către muncitoare:

— Neghioabe ce sînteţi! Ştiţi măcar pentru ce munciţi ?... Mai bine ne-ar împuşca pe toţi, decît să avem parte de un astfel de trai!

Muncitoarele părăsiră îndată lucrul. Totuşi, nu izbutiră să iasă din atelier. Cu ajutorul unui pluton de dragoni toată lumea a fost arestată. Asupra unuia din agitatori s-a găsit un cuțit vechi şi ziarul lui Babeuf. Ministrul poliţiei, triumfător, informă pe *Cetăţenii-Directori* că revolta partizanilor lui Babeuf a fost înăbuşită. Bineînţeles, el nu mărturisea că dragonii, închisorile, decretul de suprimare a raţiilor, grosolănia patronilor şi, în fine, chiar el, ministrul poliţiei, totul şi toţi, serveau de fapt cauzei lui Babeuf.

Tribunul Poporului continua să se tipărească clandestin. Poliţia o arestase pe Maria Babeuf. Femeia aceasta n-avea nici cea mai mică idee despre politică. Înainte de Revoluţie, ca şi după Revoluţie, ea trudea din greu. Soţul ei era mereu arestat. El îşi avea visele lui, rostea cuvinte înflăcărate, umbla cu febrilitate în lung şi în lat. Maria nu înţelegea nici citatele din Plutarh, nici viața aceasta zbuciumată. De ce discută oamenii aşa de mult, de ce atîtea cîntece şi atîta foamete, de ce se trimit unii pe alţii în închisori şi ce e cu dansurile acestea macabre în jurul ghilotinei? Revoluţia îi apărea ca un vis absurd şi rău. Dar femeia aceasta simplă credea cu sfințenie în cinstea soţului ei François, căruia acum trebuia să-i zică Gracchus. Fără

un cuvînt de împotrivire, ea îndura lipsurile, bolile, moartea copiilor ei. În acelaşi oraş şi în aceeaşi vreme trăiau două femei: fosta marchiză Tereza Tallien şi fosta servitoare Maria Babeuf.

După arestarea soţiei lui Babeuf, ministrul poliţiei zîmbea, mulţumit de sine. Acum îl avea în mînă şi pe Tribunul Poporului. Ce nu va fi în stare să facă această mamă iubitoare, ştiind că i-au rămas copiii singuri, la poarta închisorii?

— Unde ţi se ascunde bărbatul?

Tăcere.

— Nu te încăpăţîna. Spune-ne numai atît, şi-ţi dăm drumul. Gîndeşte-te la copiii dumitale.

Au într-adevăr nevoie să-i mai răscolească durerea? Parcă ochii ei roşii, umflaţi, nu spun destul? Dar de la ea nu vor obţine nimic! François e un om cinstit, el crede în ceea ce face, şi nu ea îl va trăda.

Pornind împotriva lui Babeuf, Directoratul se străduia în acelaşi timp să-şi asigure sprijinul babuviştilor. Politica lui Barras era atît de încîlcită încît mulţi, mirîndu-se de atacul dat pe neaşteptate într-o direcţie, îşi închipuiau că el urmăreşte un plan foarte subtil. De fapt, Barras n-avea nici un fel de plan. El se învîrtea pur şi simplu ca o sfîrlează de vînt, cînd la dreapta, cînd la stînga; anula seara dispoziţiile luate dimineaţa, fără a pierde însă nici un moment aerul omului care ştie să guverneze.

Înspăimîntat de agitaţiile regaliştilor, Directoratul dăduse partizanilor lui Babeuf autorizaţia de a înfiinţa o *Societate a Prietenilor Republicii*. Bineînţeles, agenţii de poliţie deveniră membri plini de rîvnă ai acestei societăţi. Barras nădăjduia că oamenii, dornici să-şi spună păsul, se vor mulţumi cu o tribună de club şi se vor mărgini să ţină discursuri.

Noua societate ţinea întrunirile fie în fostul refector, fie într-o subterană a mînăstirii Sfînta-Genoveva, din vecinătatea Panteonului. I se spunea, obişnuit, *Societatea Panteonului*. Panteonul era pe-atunci arena unor aprige lupte politice : nici morţii nu erau lăsaţi să se odihnească în pace. Mirabeau şi Marat, care fuseseră mai întîi înmormîntaţi solemn în Panteon, curînd după aceea au fost zvîrliţi afară.

Locul unde se ţineau întrunirile *Societăţii Panteonului* dădea acestora o nuanţă de romantism : fum de torţe, întuneric, zumzet de voci, pereţi mucegăiţi, cruci antice şi cocarde tricolore. Numărul adepţilor creşte cu repeziciune ; au şi ajuns la două mii. În subteranele mînăstirii Sfînta-Genoveva, ca şi în catacombele din Roma, îşi găseau adăpost toţi oropsiţii, toţi vizitatorii şi, de asemenea, toţi răzvrătiţii. În plină înflorire a balurilor şi a saloanelor, aici e ultimul refugiu al Revoluţiei hăituite, dar care încă n-a murit. Fără îndoială că nu toţi panteoniştii sînt partizani ai lui Babeuf. Adevăraţii babuvişti, sau mai bine zis *Egalii*, cum îşi spun singuri, sînt puţini la număr. De altfel, ei nu se manifestă făţiş pentru a nu speria pe cetăţenii care — deşi indignaţi de acţiunile *Tinerimii aurite* sau de proasta calitate a pîinii — continuă să respecte sfîntul drept de proprietate, proclamat de noua Constituţie.

Urmărit de poliţie, Babeuf nu poate să conducă personal activitatea clubului. Dar el redactează rapoarte, elaborează rezoluţii, stabileşte împreună cu prietenii lui programul fiecărei şedinţe. E înconjurat de partizani devotaţi şi energici. În afară de adunările populare de la *Clubul Panteonului*, *Egalii* se întîlnesc acum şi prin case particulare. Acolo au loc discuţii asupra viitorului apropiat cît şi a celui îndepărtat : care trebuie să fie situaţia femeilor în republica *Celor Egali*? Sau : ce

poziţie trebuie luată faţă de noile arestări de patrioţi?

Pe lîngă fostul husar Germain, recrutat în închisoarea din Arras, Babeuf mai are doi tovarăşi de luptă foarte apropiaţi. E vorba de cei doi oameni care însufleţesc întrunirile clubului: Darthé şi Buonarroti. E greu de închipuit oameni mai diferiţi: un entuziast şi un fanatic, un muzician şi un cazuist; Darthé, întunecat, dîrz, cu fruntea lui joasă, şi Buonarroti, nobilul din Piza, prea gingaş pentru viaţa care-l aşteaptă. Ce poţi face? Chiar printre *Cei Egali* nu există deplină egalitate. Dar, în conspiraţie, devotamentul masiv al lui Darthé e tot atît de necesar ca şi spiritul luminos al lui Buonarroti.

Darthé e omul care o dată ce şi-a format o convingere nu se mai abate de la ea. Încă din primele zile ale Revoluţiei el s-a alipit extremiştilor. A luat parte la toate luptele de stradă. Viaţa lui obişnuită se confundă cu revoluţia, fără de care n-ar mai fi putut trăi. De copilărie şi de anii de studenţie îşi amintea cu un zîmbet plin de indulgenţă: ce epocă stupidă! Nu se putea compara cu vremea cînd participa la luarea Bastiliei, cînd, împreună cu tot poporul, mergea la Versailles să-l scoată pe Capet din bîrlog şi cînd, în fruntea unei cete de patrioţi, procura făină pentru Parisul înfometat. I s-a părut că Robespierre era cel mai de stînga, şi l-a urmat pe Robespierre.

În perioada Revoluţiei apăruseră felurite profesii. Ca fost student în drept, Darthé a devenit bineînţeles nu apărător, ci acuzator. Multe familii din Arras şi din Cambrai au vărsat lacrimi din pricina lui. El n-ar fi furat niciodată, era cinstit şi incoruptibil, ca şi idolul său Maximilien. Dar lacrimile valorau pentru el tot atît de puţin ca şi galbenii. Faţă de duşmani nu cunoştea îndurare. Şi nu pentru că el, Darthé, ar fi fost de o cruzime deosebită, nu, dar în vremurile acelea chiar

fetele tinere rîdeau, văzînd căruţa cu condamnaţi în drum spre ghilotină. Cu mult calm, ca un om de afaceri, Darthé scria concetăţeanului Lebas: „La Cambrai ghilotina nu şomează. Conţii, baronii, marchizii, bărbaţi şi femei, cad ca grindina". La 9 thermidor scăpă din întîmplare cu viaţă, dar nu renunţă la luptă. Nu se pocăi, ca atîţia alţii, pentru greşelile din trecut. Fiind arestat, strigă: „Trăiască Robespierre!" Cu Babeuf s-a întîlnit în închisoare. Robespierre nu mai exista, dar pentru că Babeuf făcuse jurămîntul de a continua opera *Incoruptibilului,* Darthé nu stătu mult timp pe gînduri şi deveni un babuvist înflăcărat.

Babeuf discută adeseori cu Darthé despre mijloacele care ar trebui folosite pentru răsturnarea Directoratului criminal. În clipele libere vorbeşte cu Buonarroti despre Rousseau, despre Egalitatea naturală, despre înţeleapta simplitate a grecilor iubitori de libertate.

Philippe Buonarroti, descendent din neamul lui Michel-Angelo, era unul din oamenii cei mai luminaţi ai vremii sale. Cînd, în Franţa, Darthé şi tovarăşii săi luaseră Bastilia, făcînd să tremure întreaga Europă, Buonarroti locuia la Florenţa. Era foarte tînăr, frumos şi de spiţă veche. În acest oraş al umaniştilor, al chiparoşilor şi al palidelor Venere ducea o viaţă lipsită de griji. Părăsind totul, plecă în Corsica, unde publică un ziar, vorbi despre frăţia dintre popoare şi, curînd, stîrni împotrivă-i tot clerul. Persecutat, se refugie în munţi. Îşi făcu din nou apariţia şi încercă să debarce în Sardinia. Fu închis la Livorno. Averea sa din Toscana îi fu confiscată, dar lucrul acesta nu-l întristă cîtuşi de puţin. Acum nu mai avea decît o singură patrie: Revoluţia. Ajuns la Paris deveni un adept al iacobinilor. Drept recompensă pentru serviciile aduse Republicii, Convenţiunea îi acordă titlul de cetăţean francez. Desigur, în

timpul Revoluţiei apăruseră multe profesiuni. Buonarroti nu deveni procuror. El merse în rîndurile armatelor republicane, propovăduind printre *sanchiloţii* italieni ideile Revoluţiei Franceze. Ca şi Darthé, îl iubea pe Robespierre, îl iubea însă pentru alte motive. Robespierre avea o personalitate destul de complexă pentru a atrage spre el oameni foarte diferiţi. După thermidor, Buonarroti fu arestat în apropiere de Genua. Ca Germain şi Darthé, făcu cunoştinţă cu Babeuf într-o închisoare. Doctrina *Fericirii Generale* îl emoţionă pînă la lacrimi. Nu era el partizan al egalităţii desăvîrşite încă din primele zile ale Revoluţiei ? Văzînd ce se petrece acum la Paris, exclamă cu indignare : „Cum ? Să înlocuieşti o clică cu o altă clică, asta înseamnă Revoluţie ?“ În persoana lui Gracchus Babeuf, Buonarroti găsise un tovarăş de idei, un prieten, un conducător.

În afară de Buonarroti, Darthé şi Germain, Babeuf avea mulţi prieteni de nădejde. Printre aceştia : fostul său protector, originalul Sylvain Maréchal ; fostul primar al Lyonului, cetăţeanul Bertrand ; fost-marchizul d'Antonelle, visător liniştit, care, în timpul insurecţiei, citea, plimbîndu-se prin aleile din Tuileries, fără să observe focurile de puşcă ; Didier, om simplu şi sincer, care era departe de a fi un visător şi care fusese judecător pe vremea lui Robespierre. În rîndurile partizanilor lui Babeuf se numărau zeci de filozofi dezinteresaţi şi sute de oameni necăjiţi. Spre Babeuf veneau adepţii sinceri ai *Egalităţii ;* aristocraţii Buonarroti, Antonelle, Lepeletier, ziaristul Maréchal ; veneau spre el muncitorii care mai credeau în înfăptuirea *Egalităţii,* ultimii reprezentanţi ai rasei *sanchiloţi* care se stingea. Spre Babeuf veneau de asemeni amatorii de lovituri de stat, care-şi pierduseră rostul, cei ce simpatizau cu *Tribunalele felinarelor* şi cu ghilotina, aventurieri, palavragii, seminebuni, semi-

criminali, toţi acei pe care ordinea nouă îi nemulţumea, toţi acei care erau geloşi de uniforma lui Barras şi de afacerile lui Tallien: foşti membri ai Convenţiunii şi foşti judecători ai tribunalelor revoluţionare, pervertiţi de imensa lor putere şi de groaza generală pe care o inspirau.

Toată lumea aleargă spre Babeuf. El încearcă să se dezmeticească, să se orienteze în această năvală de virtuţi şi de vicii. Uneori izbuteşte să respingă cîte o mînă prea murdară. Astfel s-a întîmplat cu Fréron, acest pungaş ordinar, acest palavragiu fără talent, care lătra la toată lumea. De ce Barras să fie în Directorat, iar el, Fréron, să nu mai joace nici un rol? Îl părăsea chiar preafaimoasa lui *Tinerime*. În ochii acesteia, rămăsese un iacobin. Fréron hotărî deci să revină la dragostea dintîi: ceru să fie primit în rîndurile babuviştilor. La *Societatea Panteonului* uşile erau larg deschise pentru toţi, dar se închiseră zgomotos în nasul lui Fréron.

Totuşi, Babeuf şi prietenii săi nu reuşeau întotdeauna să discearnă între adevăraţii partizani ai *Egalităţii* şi ambiţioşii fără scrupule. Dar integritatea şefului acoperea totul. Parisul muncitoresc crede în Tribunul său; nu este o credinţă oarbă, ci o dragoste sinceră. În suburbiile *Antoine* şi *Marceau* numele lui Babeuf este cunoscut acum şi de copii. Oamenii vorbesc de el ca de unul de-al lor, ca de un lăcătuş sau de un dulgher oarecare. Îşi bat joc de poliţişti: „Ce se aude, l-aţi găsit pe Babeuf?..." Patronilor şi negustorilor, le spun: „Să vedeţi ce vă aşteaptă cu Babeuf!..." O licărire de speranţă face să pară chiar zeama chioară ceva mai gustoasă: „În curînd, Babeuf are să treacă la acţiune!"

Ecoul ciudatei glorii dobîndite de acest gazetar pătrunde pînă şi în saloane, unde numele lui era aproape necunoscut: „Despre cine e vorba?" — „Se zice că

ar fi un fost topometru". — „E însetat de sînge, ca şi Marat". — „Un pungaş ; a comis nişte fraude"... Deputaţii din Consiliul celor Cinci Sute [1], oamenii de litere, avocaţii, ambasadorii străini, sînt cu toţii uluiţi : „De ce Babeuf ?..." Uimirea lor e plină de teamă. Nu sînt de loc siguri de ziua de mîine. E adevărat că Robespierre a fost ghilotinat, e adevărat că muncitorii au fost dezarmaţi. Dar este cu neputinţă să-i sileşti pe oameni să uite evenimente încă atît de recente. Cine poate fi sigur măcar de armată ? Se spune că şi soldaţii sînt de partea acestui enigmatic Babeuf.

În amîndouă taberele numele lui Babeuf răsună din ce în ce mai puternic, creşte, dar nu desemnează numai un bun gazetar, un filozof îndrăzneţ — nu, acum, Babeuf e însăşi Revoluţia.

Printre atîtea zvonuri, în mijlocul pornirilor de ură şi de dragoste, în tăcerea grea a acelui an hotărîtor, Babeuf — omul — se ascunde prin maghernițe, prin subsoluri, prin podurile caselor, peste tot unde cineva se poate ascunde... Acolo el scrie, convinge, de acolo îşi alege partizanii — lucrează mereu, fără odihnă. E slăbit, sănătatea îi e şubredă. Trăieşte retras de lume ; a uitat şi de soare, şi de glume, şi de veselia lui copilărească de altădată ; acum, nu mai poate să fie vesel, nici măcar ca să-i facă pe tirani să turbeze. Încetul cu încetul moare în el tot ce este complex, incert, maleabil, omenesc. Fiinţa lui se încheagă într-o singură idee : *Egalitatea.* Oamenii care vorbesc cu el îşi dau seama că focul dogorîtor din privirile lui este mai puternic decît toate cuvintele ; cînd se despart de Babeuf, sînt parcă mistuiţi de flăcări.

[1] *Consiliul celor Cinci Sute* — corp legislativ creat prin Constituţia dată de thermidorieni (n.t.).

O zi de decembrie. Ceaţă deasă. Încă de dimineaţă, lămpile ard în luxoasele prăvălii din *Palais-Égalité*. Dar uleiul e scump, şi Parisul munceşte în beznă. Toată lumea bodogăneşte, se înjură. Numai poliţiştilor le este de folos această ceaţă. Se strecoară prin strada *Saint-Honoré* fără să atragă atenţia trecătorilor. Iată casa unde, în clipa de faţă, se ascunde desigur acest Babeuf, pe care nimeni nu poate să pună mîna. După rapoartele spionilor, aci se află redacţia ziarului său. Dar Babeuf este apărat. Gîfîind, un băieţandru dă buzna în odaie :

— Vin copoii !

Trecînd pe sub bolta casei, Babeuf se izbeşte de poliţişti, îi îmbrînceşte, aleargă. Poliţiştii îl fugăresc, strigînd :

— Puneţi mîna pe el ! Hoţul !...

La colţul străzii Revoluţiei, un traficant de asignaţii încearcă să-l prindă. Babeuf scapă. Fuge din nou. Acum, cîţiva gură-cască îngroaşă rîndurile poliţiştilor : o haită întreagă e pe urmele lui. Şi toţi zbiară :

— Puneţi mîna pe el ! A furat un ceas...

O bandă de muscadini mai încearcă să-l oprească. Cîţiva ghionţi, şi drumul e liber. Dar puterile lui Babeuf încep să-l părăsească. În apropierea mînăstirii Adormirea Maicii Domnului mai mulţi oameni îl înhaţă.

— Hoţul ! Puneţi mîna pe el !

Ceaţa este atît de deasă, inima lui Babeuf bate atît de tare, încît el nu-şi poate da seama, în primul moment, cine l-a înşfăcat. Se uită mai bine. Feţe înroşite de bătaia vîntului. Un miros de piele şi de sudoare. Sînt muncitorii din Hale. Atunci, plin de încredere, le spune :

— Nu sînt un hoţ. Eu sînt Gracchus Babeuf. Poliţia mă urmăreşte.

Hamalii îl privesc mai întîi cu bănuială : oare e într-adevăr Gracchus Babeuf ?... Dar unul din ei zice :

— L-am văzut la club. E Babeuf. Hai cu noi, cetăţene, că n-o să te predăm.

Unul îşi scoate pălăria de pîslă cu margini late şi o înfundă pe capul lui Babeuf, altul îl împinge sub o poartă. Cîteva minute mai tîrziu Babeuf, suflînd din greu, îşi povesteşte păţania lui Darthé, care şi-a găzduit prietenul în fosta mînăstire a Adormirii Maicii Domnului. În timpul acesta, hamalii rîd de poliţiştii care de-abia îşi trag sufletul :

— Ce se aude ? L-aţi prins pe Babeuf ?...

Sînt mulţumiţi şi mîndri : ei, muncitorii de la Hale, au salvat astăzi Revoluţia.

XI

IDILA DIN PALATUL LUXEMBURG

Agenţii Biroului Central al Poliţiei nu reuşiră să-l aresteze pe Babeuf. Cu toate acestea nu trîndăveau. Îşi făceau datoria conştiincios. În rapoartele lor se găseau multe sfaturi practice şi nu mai puţine cugetări adînci. Poliţistul Maisoncelle, de pildă, scria: „Este neapărat necesar să rămînă santinele de pază lîngă ghilotină, pentru a împiedica copiii să se caţere pe ea, deoarece acest lucru tulbură ordinea publică şi nu corespunde principiilor filantropiei". Alt copoi, Astier, era şi mai înţelept. Ştia că Directoratul decretase un împrumut forţat; or, dacă oamenii erau siliţi să subscrie la un împrumut, însemna fireşte că statul dădea din colţ în colţ. De aceea, Astier scrie într-un raport: „Ieri, un oarecare Huro, locuind în *Culture Saintc-Catherine*, la numărul 62, s-a lăudat într-o cafenea din strada *Martin* că, nu de mult, a dat o masă care l-a costat optzeci de mii de livre. Acest individ va fi supravegheat, iar un extras din raport va fi trimis Departamentului Finanţelor, pentru ca Huro să fie trecut pe lista suplimentară a împrumutului forţat..." *Cetăţenii-Directori* puteau să doarmă liniştiţi, ştiindu-se păziţi de agenţi atît de zeloşi. Dar vai, nici în această privinţă nimic nu

era stabil. Poliţiştii prezentau zilnic rapoarte cu privire la diferitele greve. Muncitorii nu voiau să primească nici asignaţii, nici noua hîrtie-monedă: *mandatul*. Veni însă şi ziua cînd nu se primi nici un raport. Copiii se puteau juca în voie pe ghilotină, speculanţii puteau să cheltuiască milioane pentru un singur prînz: agenţii poliţiei se puseseră şi ei în grevă. Întrucît erau mai răi decît alţii? În loc de hîrtie-monedă, ceruseră şi ei cei treizeci de arginţi tradiţionali.

Nu-i venea uşor Directoratului să găsească oameni de încredere. Uşierii Palatului Luxemburg căpătaseră uniforme somptuoase. Purtau haină neagră îmblănită şi tocă de culoare roşu-aprins. Chiar şi ciorapii lor erau împodobiţi cu rozete tricolore. S-ar fi zis că n-aveau nici un temei să se răzvrătească. Dar iată că într-o zi cetăţeanul Larevellière, înspăimîntat, întrerupse discursul despre succesele diplomatice ale Republicii, ţipînd cu glasul său ascuţit:

— Trebuie să dăm afară îndată pe toţi uşierii. Am primit un denunţ: toţi simpatizează cu Babeuf. Sînt în stare să ne ucidă!

Pitt e uitat îndată, iar starea de spirit a uşierilor devine subiectul discuţiei. Fiecare vrea să-şi spună părerea. Pitt e departe, dar uşierii pot în orice moment să-i înhaţe pe membrii Directoratului şi să le facă de petrecanie.

În fruntea Directoratului se află cetăţeanul Barras, omul cu trăsăturile moi şi expresia blajină. Unul din uşierii cu pricina, văzîndu-l în baie, a povestit apoi că l-a confundat pe *Cetăţeanul-Director* cu o femeie. Dar acest uşier nu este un om de încredere. În orice caz, în timpul şedinţelor Directoratului, cetăţeanul Barras este fără îndoială un bărbat: mai întîi pentru că poartă un pantalon de nanghin, ciorapi în dungi şi cizme cu rever

galben, un frac albastru cu nasturi octogonali, o cravată imensă şi mănuşi verzi. Spada lui de aur străluceşte falnic. Îşi ţine pe genunchi pălăria mare, cu fireturi. Într-adevăr, cetăţeanul Barras este cel mai ţanţoş cavaler din întreaga Republică. Este galant, leneş şi plin de graţii. La urma urmei nu e tot un fost-conte ? Dacă nu are nici o idee în cap, în schimb e un vînător pasionat, un minunat povestitor de anecdote, un cinic şi incorigibil seducător. Pentru el Revoluţia este o comoară, o moştenire neaşteptată, un beneficiu enorm. Cetăţeanul Barras a cîştigat la toate jocurile!

La începutul carierei sale politice a fost stînjenit de Robespierre. Acest moralist nu numai că nu ştia să trăiască cum trebuie, dar nici pe ceilalţi nu-i lăsa să se bucure de viaţă. Atunci, împreună cu Fréron, Barras a făcut o plimbare prin sudul Franţei : gurile rele preţuiau la optzeci de mii de livre în monedă de aur prada luată de *Cetăţeanul-Director* la Toulon. Cifra era probabil exagerată, deoarece Barras a mai fost nevoit să-şi completeze veniturile. Dar acum, slavă domnului, Robespierre nu mai exista.

În salonul lui Barras întîlneai speculanţi cu neveste gălăgioase şi împopoţonate, samsari de tot felul, bancheri : toată noua aristocraţie franceză! Jucau *whist* şi *triezeci şi unu*. Cărţile de joc, după cum se cuvenea, dovedeau spiritul revoluţionar al casei : riga purta tricorn, iar dama — bonetă frigiană... Furnizorii armatei pierdeau necontenit : voiau să obţină comenzi.

Contelui îi plac aristocraţii. Este înconjurat de puşlamale cu blazon. Dar, n-are încotro, trebuie să suporte şi purtarea grosolană a speculanţilor. Fără bani, nu se poate trăi. Şi în aceşti ani de Revoluţie Barras s-a obişnuit să trăiască pe picior mare.

Mai mult ca orice pe lume îi plac femeile sau, mai degrabă, nu femeile, ci succesele pe care le are la ele. Într-o şedinţă a Directoratului, în timp ce se vorbeşte despre fortificaţii, iar Carnot ţipă şi dă cu pumnul în masă, Barras, încîntat de sine şi mijind din ochi ca un motan bine hrănit, şopteşte lui Reubell :

— Aş vrea să o mărit pe Rose de Beauharnais cu corsicanul. Omul acesta ne poate fi de mare folos. Dar cînd am vorbit cu Rose despre planurile mele, a podidit-o plînsul : Cum să mai poată trăi cu altul, după ce a cunoscut dragostea lui Barras ?... Trebuie să recunosc că era foarte drăgălaşă aşa emoţionată, dar, drept să-ţi spun, m-am cam săturat...

În momentul de faţă, Barras se gîndeşte să o înlocuiască pe văduva lui Beauharnais cu proaspăta Tereza. Este zeiţa Parisului, şi Barras este destul de vanitos ca să se mîndrească cu noua sa legătură. Tallien a trebuit să închidă ochii. În schimb, Barras îi dă tot sprijinul în ce priveşte furniturile militare. Tereza îşi împarte zilele şi nopţile între coliba rustică şi Palatul Luxemburg.

Barras nu este vanitos numai în chestiuni de dragoste. Înnebunit de orgoliu, n-are alt gînd decît să-i convingă pe toţi — membri ai Directoratului, miniştri, uşieri, ambasadori, negustori, chiar şi pe statui — că el, Barras, e primul dintre cei Cinci. El este totul. Fără el n-ar mai fi nici Franţa, nici Revoluţia! La cererea lui, un vas de război din Toulon a primit numele de *Barras*. Adevărata lui fire se arată în această vanitate : înainte de toate e un tip de provincial. Pentru el, trăncănelile uşierilor devin o problemă de stat, iar finanţele Republicii parc-ar fi datoriile răposatei sale mătuşi : cutare nu trebuie plătit, de la cutare trebuie obţinut mai mult. Pe deasupra, e un om din Sud, mai exact din Provenţa. Se cunoaşte imediat... Acest conte atît de fermecător

amețește cucoanele elegante cu mirosul său de usturoi : îi place la nebunie usturoiul... Anecdotele prea libere, lăudăroșenia și flecăreala îi trădează de asemenea obîrșia.

Aflînd despre nemaipomenitele succese guvernamentale ale lui Barras, toată familia părăsi Provența și năvăli la Paris. Nevasta rămase bineînțeles acasă, la Foix : la Paris ea nu ar fi putut decît să-l stingherească. Dar mătușile, unchii, verișoarele sosiră buluc. Un miros de usturoi umplu tot palatul. Era de ajuns ca vreun muscadin sau vreun antreprenor să se arate în lume fără soție, pentru ca îndată să-l înconjoare cucoanele : poate că e bun de însurătoare!... O vară de-a lui Barras, doamna de Montpierri, căuta să o mărite pe Clementina, odrasla ei destul de coaptă — neagră, unsuroasă, lucioasă ca o măslină.

Reubell nu împarte cu Barras intrigile amoroase, dar amîndoi își împart afacerile cu furnizorii. Reubell este un om de afaceri, și femeile frumoase îl preocupă prea puțin. Chestiunile de politică înaltă îl lasă de asemenea cu totul nepăsător. E tată de familie și face economii pentru zile negre. Fiul său, de optsprezece ani, muscadin și pierde-vară, petrece pentru amîndoi. Tot soiul de povești circulă în oraș despre isprăvile acestuia : scaldă femei frumoase în vin, trage la țintă în nimfele de bronz și nu trece zi fără să-și comande o vestă nouă. Parizienii spun că nici fiul regelui nu risipea atîta.

Cu Larevellière, cocoșatul, nu numai natura se arătase vitregă, ci și Revoluția : el fusese nevoit să se ascundă odată cu ceilalți girondini. În vremea aceea Carnot și Barras erau la putere. Acum locuiesc împreună, în același palat. Dar Larevellière n-a uitat grozăviile trecutului. E veșnic arțăgos. Parcă ar fi un cimpanzeu fu-

rios în uniformă de paradă. Îi place să respire mireasma florilor şi să discute despre noua religie: teofilantropia. Mai are altceva de făcut? Să-l înfurie pe Barras într-atîta, încît acestuia să nu-i mai rămînă decît să fugă din sala de şedinţe, trîntind uşile? Să-l scoată din fire pe Carnot? Şi apoi să se plimbe printre straturile de flori şi — înspăimîntînd prin urîţenia sa pe verişoarele lui Barras — să demonstreze unor prieteni răbdători că este neapărat necesară raţionalizarea religiei.

Barras nu se teme nici de el, nici de Letourneur, care este un încrezut obez şi stupid. Desigur, Letourneur este omul lui Carnot, dar nu-i cîtuşi de puţin primejdios pentru Barras. E violent: în timpul şedinţelor zbiară, îşi spune părerea înaintea celorlalţi. Prostia lui e atît de vădită, încît pînă şi vizitiii îşi bat joc de el, ca să nu mai vorbim de uşieri, de altminteri suspecţi.

Nu, adevăratul duşman al lui Barras este Carnot. Carnot nu are nici viclenia, nici eleganţa contelui: e mai din topor. Nu farmecă pe nimeni. Dar, în schimb, nu cunoaşte şovăiala. Sub Robespierre a fost un iacobin extremist, membru al Comitetului de Salvare Publică; Barras îl numeşte „ucigaşul lui Danton" iar, pentru Larevellière, Carnot este un călău din mîinile căruia el însuşi n-a scăpat decît din întîmplare. Şi are dreptate. Totuşi, la ora actuală, Carnot este acela care apără ordinea. Colegii săi bat pasul pe loc, dar el, greoi şi stîngaci, merge înainte.

Revoluţia a luat sfîrşit. Aceasta este convingerea lui Carnot. Ea trebuie lichidată prin propriile ei mijloace, altminteri o vor nimici regaliştii. Nu este un politician acest Carnot, ci mai degrabă un soldat. Şi nu are nimic dintr-un conducător, cu faţa lui vulgară: obraji buhăiţi, privire ştearsă, cap chilug. Pe deasupra are un spirit mult prea potolit: nu este nici un fa-

natic, nici o fire îndrăzneaţă, nici un aventurier, ci doar un administrator cinstit, dar fără vederi largi, care trăieşte în mijlocul unor evenimente măreţe şi al unor oameni cu gheare la mîini. Nu e iubit de nimeni. Patrioţii îl socotesc un trădător, regaliştii — un asasin. Pentru Franţa este un poliţist mediocru, înzestrat cu bune intenţii şi cu o chelie enormă.

Aceştia sînt oamenii care guvernează Franţa. Ei au sosit la Palatul Luxemburg urmaţi de o escortă de cavalerişti ce-şi jucau caii în frîu. Îndată, au ţinut şedinţă. Dar pentru aceasta aveau nevoie de o masă şi de scaune... Revoluţia străbătuse palatul, şi palatul rămăsese gol. Membrii Directoratului cu greu îşi putură procura o masă şchioapă. Călcîndu-şi pe inimă, un paznic le împrumută un braţ de lemne. Se temea că noii-veniţi vor fi zvîrliţi afară chiar de a doua zi! şi atunci: „S-a zis cu lemnele mele!..." Pentru mai multă siguranţă oamenii de serviciu îşi cerură simbria dinainte.

Totuşi, *Cetăţenii-Directori* nu-şi pierdură cumpătul. Dacă nu le-a fost dat să restaureze Franţa, cel puţin restaurară tot fastul de odinioară al Palatului Luxemburg.

Lui Barras, acestui erou de la Toulon, îi place să vorbească despre Franţa pe un ton dogmatic.

— A reconstrui este mult mai greu decît a distruge.

Toată lumea, bineînţeles, îl aprobă.

În ce priveşte palatul, Barras face apel la modestia republicană:

— Să fim spartani! Propun, pentru început, să ne mărginim la cincizeci de perechi de hamuri şi la douăzeci de caleşti...

Azi au luat în discuţie numeroase chestiuni : finanţele, problema uşierilor, foametea, caleştile. Au hotărît să trimită în dar Republicii Geneva un drapel tricolor. Acum îi aşteaptă o treabă anevoioasă. Larevelliére raportează că în ajun a fost văzut pe strada Senei un popă în sutană ; şi nu era un actor în rolul lui Tartuffe, ci un popă adevărat, în carne şi oase. În pofida tuturor decretelor el se plimba, sfidător, în hainele lui preoţeşti. Dar mai mult decît atît : toate bisericile sînt ticsite de lume şi dughenele sînt închise duminica dar, în schimb, deschise în fiecare *decadi*[1]. Toată lumea ştie că parizienii au sărbătorit Anul nou în luna nivoz[2] : au dansat chiar pe străzi, în văzul tuturora. Directoratul hotărăşte să înăsprească măsurile de supraveghere în aşa fel încît nimeni să nu mai îndrăznească să facă comerţ într-un decadi.

O altă chestiune îl tulbură pe Barras — aceea a cîntecelor. Directoratul a ordonat tuturor teatrelor să execute în fiecare seară cîntece patriotice. Publicul face opoziţie : uneltiri de-ale regaliştilor ! Unii se duc în foaier, alţii cască zgomotos, alţii mai şi fluieră, iar cînd sînt arestaţi declară că nu au fluierat cîntecele, ci pe cîntăreţi, care, după spusele lor, ar fi cîntat fals. Publicul teatrului Feydeau este cel mai îndărătnic : nu e seară fără scandal. Spectatorii ţipă : „Am plătit ca să auzim piesa, nu cîntecele voastre ! Nu mai behăiţi atîta ! Ne-am săturat !" Directoratul hotărăşte să înăsprească măsurile de supraveghere.

Problema cea mai supărătoare a rămas să fie discutată la urmă. Ministerul Poliţiei face cunoscut că

---

[1] Calendarul revoluţionar împărţea luna în trei decade ; a zecea zi a decadei — decadi — era zi de odihnă (n.t.).

[2] *Nivoz* — ianuarie ; după calendarul revoluţionar, Anul nou era la 1 vandemier (22 septembrie) (n.t.).

Societatea Panteonului a luat un caracter vădit anti-guvernamental. Toţi suspecţii din Paris acolo se întrunesc. Citesc cu glas tare ziarele lui Babeuf şi insultă Directoratul. Participanţii sînt pe zi ce trece mai numeroşi. Cînd unul din *panteonişti* — care era un spion — propuse redactarea unei noi petiţii către Directorat, abia mai scăpă cu viaţa. Toţi iacobinii aceia strigau : „De arme avem noi nevoie, nu de petiţii !" E lucru dovedit că în fruntea *Panteonului* nu se află nimeni altul decît Babeuf. Ministrul Poliţiei cere insistent închiderea clubului.

Carnot nu se mai poate stăpîni ! În adevăr, nu popimea şi nici cîntecele sînt adevăratul pericol. Pericolul este Babeuf ! Şi hotărăşte să taie în carne vie :

— Trebuie să arestăm toţi conducătorii !

Insistenţa lui Carnot îl supără pe Barras. E uşor de zis „să arestăm". Înseamnă însă o adevărată declaraţie de război. Şi dacă s-ar dovedi că ceilalţi sînt mai puternici decît Directoratul ? Barras preferă să cîştige timp. Carnot se încăpăţînează.

— E timpul să se termine cu aceşti oameni. În toate ocaziile dumneata îi ocroteşti. Cine l-a autorizat pe Pocholle să vină la Paris ? Se ştie că este un fost extremist.

Reubell zîmbeşte :

— Dar tu, Carnot, ce erai pe atunci ? un mieluşel ?

O clipă de tăcere. Amintirea trecutului stînjeneşte pe toată lumea, aci. O glumă salvează situaţia :

— Oare fără extremişti ne-am găsi noi acum în Palatul Luxemburg ?

După o îndelungată discuţie fiecare e gata să facă concesii. S-a hotărît : se va închide *Clubul Panteonului*, dar nimeni nu va fi arestat. Barras îşi aminteşte deodată că echilibrul este absolut necesar :

— Ca să potolim spiritele, vom închide pentru cîtva timp, numai pentru opt zile, teatrul Feydeau, precum şi o bisericuţă oarecare, Sfîntul Andrei, de pildă.

Încîntat de ideea lui, surîde fără a se mai gîndi nici la terorişti, nici la Babeuf, nici la trecut. Tereza îl aşteaptă acum în grădină. Dar mîine ? Mîine va avea loc o vînătoare de mistreţi la Raincy.

Carnot nu este atît de uşuratic : el se gîndeşte la închiderea clubului tot aşa cum se gîndeşte la războiul din Italia. Cărui general i se poate încredinţa o operaţiune atît de primejdioasă ? Se zvoneşte că aproape tot Parisul este de partea babuviştilor. Lui Letourneur, şi comandantul Armatei din Interior îi este cam suspect. Desigur, s-a distins în vandemier[1], dar atunci era vorba de regalişti ; acum, va trebui să lupte împotriva unor prieteni de-ai lui.

Barras linişteşte pe toată lumea.

Tînărul general este protejatul său. Nu e cîtuşi de puţin un anarhist. Îşi vede de treabă, este devotat şi nici nu încearcă să-şi impună părerea. Este un tînăr modest, lipsit de orice ambiţie.

— Garantez pentru Buonaparte.

Cetăţenii-Directori se despart. Larevellière merge să vorbească despre dumnezeu. Reubell — să discute cu furnizorii : ce, cui, şi cît trebuie să concesioneze. Iar Barras, zîmbind cu un aer satisfăcut, îi spune Terezei :

— Cred că în curînd voi rămîne singurul conducător al Franţei.

---

[1] La 13 vandemier (5 octombrie 1795) regaliştii încearcă o lovitură împotriva Republicii. Prin riposta hotărîtă dată la Paris de *sanchiloţi* şi de Armata din Interior, condusă de Bonaparte, rebeliunea a fost înăbuşită (n.t.).

Dar astăzi Tereza nu este bine dispusă: croitoresele cer bani şi zăpăcitul acela de Tallien are totdeauna buzunarele goale. Tereza răspunde cu asprime:

— Nu cred, eşti mult prea fricos.

Cît de uşor este să te cerţi cu cineva! Dar pe alee vine spre ei un om mărunt, cu obrazul ars de soare. Îşi scoate pălăria şi salută politicos. Barras îi spune cu un aer protector:

— Trebuiesc aşezate tunuri... Avem rezerve de pulbere? Bagă bine de seamă: să nu uiţi de toboşari. În caz de primejdie voi veni chiar eu în ajutorul tău...

O licărire de ironie străluceşte în ochii lui Buonaparte; salută din nou şi spune:

— *Cetăţene-Dircctor,* ordinele dumneavoastră vor fi executate fără întîrziere şi fără şovăire.

Curioasă din fire, Tereza ciuleşte urechea şi, în timp ce Buonaparte se depărtează, îşi spune gînditoare:

„Cred că m-am înşelat în prevederile mele. Ah, această Rose... a fost mai deşteaptă decît mine."

XII

PARTIDA HOTĂRÎTOARE

Generalul Napolione Buonaparte adusese trupe așezase tunuri și se pregătea de luptă. Își întărea spatele, căci nu știa unde se află dușmanul. Se spunea că anarhiștii sînt atotputernici, că Parisul este împotriva Directoratului. Cu toate acestea, degeaba mobilizase generalul atîtea escadroane.

Ca în fiecare zi, la cozile de pe lîngă brutării era agitație, sacagiii se înjurau și un abur ușor (iarna nu se terminase) se înălța în văzduh printre suspine: Cît o să mai dureze?...

Era într-o zi liniștită de săptămînă. Caii dragonilor nechezau. Soldații făceau glume. Uneori muncitorii le strigau: „Ați face mai bine să vă duceți la graniță decît să stați aici să călcați oamenii în picioare".

Generalul Buonaparte, cu capul puțin plecat înainte, cu pași repezi — poate cam prea mari pentru statura lui — se apropie de ușile vechii biserici unde-și avea sediul *Societatea Panteonului.* La posturile lor, artileriștii așteptau un semnal. Dar paznicul, fără un cuvînt de împotrivire, predă generalului cheile, chei uriașe, de biserică, asemenea unor trofee antice. Buonaparte zîmbește — nu avea încă obiceiul de a cuceri

oraşele — iar caii, care stătuseră prea mult pe loc, se avîntară cu vioiciune. Zgomotul copitelor vestea parizienilor, indiferenţi la toate evenimentele din lume, noua victorie a „generalului din vandemier".

Încă nu de mult era eroul patrioţilor: „salvase Republica şi Revoluţia". Iacobinii spuneau despre el: „Buonaparte e de-ai noştri". Îşi aminteau de asediul Toulonului şi de discursurile înflăcărate ale tînărului patriot. Chiar *Cei Egali* ţineau isonul cu simpatie: „Buonaparte nu-i Menou". Desigur, era tînăr, uşuratic, dar se dovedise un apărător al *Egalităţii*. Nu degeaba fusese prieten cu fratele mai tînăr al lui Robespierre. Pe el nu-l preocupau numai isprăvile militare: se gîndea şi la organizarea societăţii. În anul 91, nu declarase acest corsican în mod public „că legislaţia civilă trebuie să asigure fiecăruia nevoile materiale, că setea nestinsă de bogăţie trebuie să fie înlocuită prin sentimentul binefăcător al fericirii ?" Buonaparte era sensibil la aceste laude căci de-abia începuse jocul. Partida întîi o cîştigase. Ce-i oferise oare viaţa pînă atunci? Multe vise, dar şi mizerie, singurătate, cărţi, focuri de arme, exemplul eroilor antici, hărţi geografice. Cîte visuri nu-l frămîntaseră înainte de vandemier! Să plece în Turcia ca să se pună în slujba sultanului... da, n-ar fi o idee rea... Era atît de sărac, încît, după vandemier, cînd s-a prezentat în faţa Convenţiunii, privea cu îngrijorare cum îi stau pantalonii: purta nişte pantaloni de antilopă ai prietenului său Talma.

Ziua aceea din vandemier fusese hotărîtoare în multe privinţe. În acea zi, corsicanul îşi legase soarta de destinul Franţei. La naiba cu sultanul! Orientul... poate, mai tîrziu. Dar nu ca un condotier anonim, ci ca un cuceritor.

Evenimentele din vandemier, iniţial o împrejurare favorabilă, deveniseră apoi începutul bine calculat al unei partide complicate. După patrioţi, trebuia să-i cîştige şi pe ceilalţi : pe moderaţi, adică pe aristocraţi şi muscadini, pe cei care formau *Micul Coblentz,* pe negustorii bogaţi, pe furnizori, pe neîncrezătorul Carnot, înalta societate — toţi cei care tresăreau numai cînd auzeau numele lui Babeuf. Zăngănind cheile *Panteonului,* Buonaparte se bucura : şi partida a doua a fost cîştigată. N-a fost nevoit să tragă în patrioţi. S-a mărginit să execute un ordin. Ura poporului se va răsfrînge asupra Directoratului, nu asupra lui. Mai mult, el a devenit astăzi un erou în ochii celor care sînt pentru menţinerea ordinii. Şi-a îndeplinit misiunea cu punctualitate, a acţionat fulgerător. Cei care îi ziceau „anarhist" pot să-şi muşte limba. Nu, el nu sprijină nici un partid, el este cu Naţiunea.

Buonaparte, ca şi Barras, se străduieşte să nu supere pe nimeni. Aşteaptă ca cele două tabere duşmane să se macine reciproc. Între general şi *Cetăţeanul-Director,* nu e decît o diferenţă de calibru : unul întruchipează toate darurile naturii omeneşti, celălalt — doar josnicia ei.

După ce şi-a prezentat în faţa Directorilor raportul asupra închiderii *Panteonului,* Buonaparte s-a retras repede : era grăbit. Barras îi aruncă o privire zglobie : „dragostea nu aşteaptă". Contele nu se gîndea decît la femei. Buonaparte nu se gîndea decît la glorie. Joséphine de Beauharnais, care, pînă atunci, se numise Rose, nu era pentru el nici o zeiţă, nici o păstoriţă, nici o curtezană : era o victorie care venea la timpul potrivit, era un al treilea vandemier. Studiind îndeaproape vremurile acelea, ajunsese să le cunoască bine. Avea obiceiul să zică : „La Paris nu poţi ajunge la ceva

decît prin femei", şi o spunea mai mult cu ciudă decît cu zîmbetul pe buze. De fapt, femeilor le prefera istoria Romei sau vreun atlas. Fire modestă şi necomunicativă, el nu se simţea în largul lui prin saloanele Directoratului... Dar ce putea face ? Un şef de oaste, cînd întîlneşte în cale un rîu, nu se întoarce din drum : caută vadul...

Rose sau Joséphine de Beauharnais nu mai e în prima tinereţe. Dacă i se compară frumuseţea cu acea a rozelor, desigur nu e un boboc, ci un trandafir bine înflorit. Vîrsta ei îl pune oarecum pe Buonaparte în încurcătură. Nu în legătură cu frumuseţea Rosei, ci cu ironiile ce s-ar putea face pe socoteala lor. Logodnica este cu şase ani mai mare decît logodnicul. Ca să se îmbătrînească puţin, el foloseşte actele fratelui său, chiar dacă în felul acesta nu cîştigă decît optsprezece luni.

Joséphine nu e nimic mai mult decît o femeie a vremii sale : soţul ei a fost ghilotinat ; ea a scăpat din întîmplare de la moarte. De aceea are o şi mai mare dorinţă de viaţă. Prietenă cu Tereza Tallien, poartă aceleaşi tunici şi aceleaşi peruci. În alegerea amanţilor nu prea face mofturi. E adevărat că Barras, Directorul, şi Hoche, generalul, sînt iluştri ; dar pe acelaşi Hoche, ea îl va înşela la prima ocazie cu rîndaşul său Vanakre.

Preocupat de alte probleme, Buonaparte nu dă ascultare trăncănelilor. El caută măreţie în toate, chiar şi în alcov. Fixîndu-şi alegerea asupra Joséphinei de Beauharnais, îi atribuie de îndată toate virtuţile. El nu se însoară cu amanta unuia sau mai multor rîndaşi, ci se căsătoreşte cu cea mai virtuoasă dintre aristocrate.

Totuşi, nu e vorba nici de virtute, nici de frumuseţe, nici chiar de bogăţie. Căsătoria lui cu doamna de Beauharnais e doar a treia partidă a jucătorului. Acea-

-stă căsătorie împacă pe neînsemnatul corsican, pe iacobinul suspect, cu cartierul *Saint-Germain*, cu aristocrația franceză. Buonaparte e îndrăgostit, chiar fericit. Dar în toiul îmbrățișărilor idilice, suspinele se schimbă curînd în fîlfîit de drapele, iar cuvintele de dragoste — în vuiet de mulțime, în tropăit de paradă, în larmă de victorii. Toate acestea se petrec în vila lui Talma. Buonaparte a cumpărat de la prietenul său, divorțat de curînd, această casă în care veniseră adesea André Chénier și Condorcet: casa cu coloane, cu lire și cu pajuri. Buonaparte o privește pe Joséphine, dar privește și spre vulturi.

Buonaparte s-a căsătorit zece zile după „atacul asupra *Panteonului*". Darul de nuntă al lui Barras a fost grandios. Îl răsplăti cu generozitate pe „modestul general lipsit de ambiție" — duiosul soț al amantei sale. După oarecari șovăieli, Directoratul aprobă decretul de numire a lui Buonaparte în calitate de comandant suprem al tuturor armatelor din Italia.

Carnot fu de altă părere: „Cum se putea încredința un post de așa mare răspundere unui tînăr general care nu s-a distins decît în mici lupte de stradă?" Carnot se temea ca Buonaparte să nu fie omul de încredere al lui Barras sau poate un iacobin camuflat. Dar iacobinii erau mai de temut cînd îi aveai lîngă tine, decît cînd erau departe. Și Carnot se lăsă convins.

Buonaparte e grăbit. Va cuceri Italia, va cuceri și Franța. Se pregătește pentru viitorul care-l așteaptă. În această zi, Napolione Buonaparte a murit. Un nume străin nu stă bine unui erou național. Știe că mîine întreaga Franță îl va primi cu urale. *Joséphine* sună mult mai distins decît acel prostesc *Rose*. Mîine toată lumea va trebui să strige: „Trăiască Napoléon Bonaparte!"

XIII

REVOLUŢIE PENTRU EXPORT

Plecînd în campanie, Bonaparte nu se preocupa numai de ortografia numelui său. El ştia că armatele Republicii nu puteau birui doar cu tunurile. Parisul trimitea soldaţi, trimitea pulbere. Bonaparte hotărîse să ducă şi altceva: Revoluţia.

Prietenul lui Babeuf, Phillippe Buonarroti, fu chemat să se prezinte la Ministerul Relaţiilor Externe. După închiderea *Panteonului* el se aştepta din zi în zi să primească un mandat de arestare. Totuşi, nu fusese convocat de poliţie, ci de cetăţeanul Delacroix, la cererea generalului Bonaparte.

Bonaparte îl cunoscuse pe Buonarroti în Corsica. Îi aprecia curajul, cultura, inteligenţa. De altfel, el nu dispreţuia ajutorul nimănui. Dacă *Cei Egali* îi pot fi de folos, trebuie stat de vorbă cu *Cei Egali*. În Franţa, Revoluţia se terminase, era vădit. Patrioţii aveau poate inimi nobile, dar nu aveau cap. Prin urmare, lichidase *Panteonul*. Se aşteptase atunci la o rezistenţă, la lupte, poate la victoria iacobinilor. Dar Parisul închisese ochii. Muncitorii nu mai aveau nici arme, nici avînt. Arme s-ar mai fi găsit, dar inima Parisului se mistuise în flăcări. Acum, puteau să mai aibă loc zeci de complo-

turi, de răscoale, dar revoluţii nu vor mai fi cel puţin vreo jumătate de secol, pînă cînd va fi dispărut această generaţie care a văzut cu ochii ei teroarea şi foametea. La ce bun să-i mai aţîţi pe patrioţi ? Sînt neputincioşi. Trebuie guvernat cu dibăcie. Este puţin probabil ca cei cinci palavragii să poată face acest lucru. Aşadar, Bonaparte va aştepta. În momentul de faţă el are alte scopuri : comunicatele de victorie, dragostea armatei, înfricoşarea Europei. Revoluţia a devenit acum o marfă de preţ : trebuie exportată în străinătate. Ideile lui Babeuf — ce divagaţie ! Bonaparte vorbea şi el despre egalitate, dar în 1791, cînd avea 22 de ani, iar Revoluţia — doi. Acum, ce-i pasă de Fericirea Universală ? Totuşi, Babeuf şi prietenii săi sînt încă plini de înflăcărare. În Franţa ar trebui poate arestaţi, dar, pentru acţiunea din Italia, la cine să cauţi avînt revoluţionar ? În nici un caz la Barras...

Generalul Bonaparte ceruse ministrului Relaţiilor Externe al Directoratului să se pună de urgenţă în legătură cu cetăţeanul Buonarroti şi să obţină concursul *anarhiştilor.*

Această întrevedere n-a fost de loc un lucru obişnuit. Delacroix era de felul lui semeţ şi grosolan. Îl socotea pe Buonarroti ca pe un conspirator care într-o zi sau alta va fi închis. Cu toate acestea, încerca să vorbească acestui anarhist în mod politicos, aproape ca unui plenipotenţiar străin. Aşa sunau instrucţiunile lui Bonaparte.

— Aşadar, cetăţene Buonarroti, noi ne bizuim pe sprijinul partizanilor dumneavoastră italieni.

Buonarroti este bănuitor :

— Vă rog să-mi spuneţi, cetăţene ministru, dacă patrioţii din Italia se pot bizui pe sprijinul dumneavoastră.

Delacroix rîde în sinea lui : sfîntă nevinovăţie ! Cunoaşte el bine intenţiile Directoratului şi ale lui Bonaparte. Trebuie alungaţi austriecii din Italia şi întărită poziţia regelui din Sardinia, prin Lombardia. Răspunde deci, în mod evaziv :

— Datoria patrioţilor italieni este de a uşura armatelor noastre intrarea în Italia.

— Pentru ce ? Pentru ca să-i trădaţi după aceea, aşa cum aţi trădat aici patrioţii din Franţa ?

Delacroix se burzuluieşte :

— N-o să ne apucăm să vorbim despre probleme interne, nu acesta este subiectul întrevederii noastre. În ceea ce priveşte pe patrioţii italieni, nu-i vom trăda de loc. Dacă Republica este victorioasă, ea va lua în cursul tratativelor de pace toate măsurile, pentru ca interesele personale ale patrioţilor italieni să fie apărate.

Aici, Buonarroti îşi pierde răbdarea.

— Nu e vorba de interese personale, patrioţii nu au interese personale. Noi vrem să ştim cu ce scop faceţi războiul. Ce urmăriţi în Italia ? O pradă de război sau instaurarea Republicii ? Acolo, totul este gata. La Genova, patrioţii aşteaptă numai un semn. În Sicilia, zece mii de patrioţi gem în închisori. Nu trece o zi fără ca să curgă acolo sîngele eroilor. Îndată ce flota va apare în larg întreaga Sicilie se va ridica. În Toscana sînt turburări. Acelaşi lucru la Veneţia. Foarte adesea, patrioţii din Piemont au încercat să se revolte. Dar nu au arme. Dacă sosim în Italia ca eliberatori, toată Italia va fi alături de noi.

— Sîntem împotriva răscoalei în Piemont. Acţiunea patrioţilor trebuie subordonată planului diplomatic. Cetăţene Buonarroti, vă rog să-mi prezentaţi un me-

moriu scris asupra măsurilor ce trebuiesc neapărat luate. Îl voi comunica generalului Bonaparte.

— Dar noi avem neapărat nevoie de garanţii. Dacă soldaţii au să mai jefuiască, dacă veţi mai pune această ţară sub conducerea unor militari barbari şi despotici veţi îndepărta de la Republică toată naţiunea italiană. Riscaţi un dezastru militar şi exterminarea patrioţilor. Cuvîntul de ordine al armatelor republicane trebuie să fie : „Pace colibelor, război palatelor".

În loc să răspundă, cetăţeanul Delacroix se ridică : audienţa s-a terminat. S-a săturat să mai asculte aceste divagaţii absurde. Aşteaptă deci memoriul scris...

Seara, Buonarroti îi spune lui Babeuf :

— Doar primul pas e greu ; după ce au trădat Franţa, ce le pasă dacă trădează acum Italia ?...

Bonaparte, înainte de a pleca în Italia, citeşte cu atenţie voluminosul memoriu al lui Buonarroti. Peste două luni, la Milano, va asculta discursurile iacobinilor localnici : „Vom introduce aici marile idei ale Revoluţiei din 93. Vom instaura adevărata egalitate." El dădea din cap în semn de aprobare. Știa că atunci cînd va sosi timpul, cei ce ţineau aceste discursuri vor putea fi daţi pe mîna poliţiei, a papei, a regelui, a oricui... Pentru moment, ei erau folositori. Trebuie profitat de orice. De ce ar fi aceşti visători mai de lepădat decît doamna de Beauharnais ?

XIV

DIRECTORATUL SECRET

După ce a fost închis *Clubul Panteonului, Cei Egali* s-au împrăştiat în toate colţurile Parisului. Acum se întrunesc fie în grădina Tuileries, fie prin localuri aparţinînd unor buni patrioţi, cum ar fi cafeneaua *Chrétien,* de pildă, sau cafeneaua *Cauvin.* Dar cartierul lor general se află la *Băile Chinezeşti.* Este o clădire cu totul neobişnuită, care face colţul dintre *Boulevard des Italiens* şi strada *Michodière,* la doi paşi de *Micul Coblentz.* Provincialii rămîn cu gura căscată privindu-i faţada, acoperită toată cu zei chelboşi, cu umbreluţe, clopoţei şi semne ininteligibile. Într-o vreme, cînd lumea se prăpădea după „chinezării", erau acolo nişte băi foarte căutate. Mai tîrziu, antreprenorul băilor se ruină şi, la începutul Revoluţiei, în clădire se deschise o cafenea. Aci îşi dădeau întîlnire patrioţii. Nu e uşor de înţeles de ce aleseseră acest local. Ferestre mari permiteau trecătorilor să observe tot ce se petrecea înăuntru. Ciudăţenia construcţiei bătea la ochi. Era binecunoscut că pe *Boulevard des Italiens* obrăznicia regaliştilor şi a speculanţilor de asignaţii nu avea margini. Peste drum de *Băi* se afla o prăvălioară care atrăgea multă lume : zi şi noapte muscadinii se opreau în faţa

vitrinei, ca să admire cravatele şi mănuşile la modă. Conspiratorii se întruneau aşadar în văzul tuturor. Poate că le inspirase încredere stăpînul. Într-adevăr, acesta era socotit ca un patriot de nădejde. Complotiştii nu ştiau că acest patriot era, de fapt, agent secret al poliţiei.

La *Băile Chinezeşti* este ca întotdeauna forfotă şi zarvă. În jurul unei sobe mari se duc discuţii înfocate: „Ce este mai important ? Constituţia din 93 sau modificarea radicală a dreptului de moştenire ?“ Prietenii lui Babeuf — Darthé, Germain, Didier — recrutează noi adepţi. Aci se ascultă rapoarte şi se dau dispoziţii ; cei şovăielnici sînt lămuriţi ; se explică noilor-veniţi scopurile urmărite de *Cei Egali*. Ziarele foşnesc. Cînd intră cîte un muşteriu necunoscut, toată lumea tace brusc. Uneori regaliştii se năpustesc în cafenea şi se iscă o încăierare. Într-o zi, la o învălmăşeală, au fost sparte toate geamurile.

O tînără înaltă, cu părul roşcat, Sophie Lapierre, cîntă aci noile cîntece ale *Egalilor*. Bineînţeles, toate sînt compuse de acelaşi Sylvain Maréchal. Sophie nu are o voce nemaipomenită. Dar, în schimb, e plină de însufleţire. Acum cîntă *Cîntecul nou pentru periferii :*

Murind de foame şi de frig,
Popor de orice drept lipsit,
Tu suferi în tăcere ;
Fără ruşine, cel bogat,
De bunătatea ta cruţat,
Se-mbată de plăcere...

Cînd Sophie ajunge la acest vers, toţi cei de faţă, mohorîţi — căci pe ei o cafea proastă şi o speranţă vagă cu greu îi mai poate încălzi — privesc fără să vrea pe fereastră, spre frumoasele *minunate* şi spre

muscadinii *de nechezut*. Dar Sophie își continuă cîntecul :

Îmbogățitul ghiftuit,
Deși nicicînd nu a trudit,
Ne fură nouă stupul ;
Iar tu, popor muncind pe brînci,
De poți, încearcă să mănînci
Bucăți de fier, ca strutul.

Toți cei din sală reiau în cor :

Bucăți de fier, ca strutul !

O mare parte din ei de mult nu simțiseră miros de friptură, și ochii le scăpărau mai degrabă de foame decît de mînie. Sophie le amintește :

...cel bogat

De bunătatea ta cruțat...

Ah, unde sînt felinarele răposatului Camille ! Sau reprezentațiile date de cetățeanul Sanson în piața Revoluției ! Cîți nu le-au scăpat atunci din mînă ! Dar de data aceasta le va veni rîndul altora, și nimeni nu va fi iertat ! Acum, patrioții au învățat ce înseamnă viața. Pumnii amenințători se strîng cu putere. Cîntecul devine un răcnet de ură, și nelipsiții *Micului Coblentz*, care trec prin apropierea *Băilor*, se privesc înfricoșați. Își amintesc și ei de aceleași zile, de același felinar, de sîngele negricios, închegat. Teama îi face să uite chiar de manierele elegante. Fără să mai graseieze, urlă :

— Anarhiștii ! Teroriștii !

Și muncitorii, grămăticii sau notarii scăpătați, croitorii, hamalii, femeile de stradă, cu toții continuă, plini de amărăciune, să cînte în gura mare.

Uneori, pentru patrioţii cu o gîndire adîncă, pentru cei cărora le place să găsească, fie chiar în cîntece, maxime filozofice, Sophie Lapierre cîntă şi alte cuplete, de acelaşi Sylvain Maréchal :

Ne-ai zămislit să fim egali,
O ! Natură, binefăcătoare mamă !

Este *Imnul Celor Egali.* La *Băile Chinezeşti* lumea cîntă de zor. Uneori, aceste întruniri de conspiratori seamănă a şcoală de muzică. Patrioţii răspîndesc cîntecele lor prin tot Parisul. Ele pătrund în ateliere, în curţile întunecoase ale suburbiei *Saint-Antoine,* în închisori, în cazărmi. Cetăţeana Sophie Lapierre nu se străduieşte în zadar. Pentru a răscula Parisul nu sînt de ajuns ideile lui Babeuf, mai trebuiesc şi cîntece. La Paris nici dragostea, nici încăierările serioase, nici Revoluţia nu se pot lipsi de cîntece.

Fireşte *Cei Egali* nu se mulţumeau numai să cînte. În decurs de o lună au pus în circulaţie nenumărate proclamaţii : *Poporul să afle adevărul, Ostaşule, opreşte-te şi citeşte, Un cuvînt stăruitor adresat de Tribunul Poporului tuturor patrioţilor, Tribunul Poporului către Armata din Interior.* Aceste manifeste trec din mînă în mînă. Se poate spune că le citea tot Parisul. Erau tipărite clandestin, iar poliţia nu reuşea să dibuiască tipografia *Celor Egali.* Şi ziarul lui Babeuf îşi continua apariţia. Dar *Cei Egali* nu aveau bani, prin urmare nici hîrtie. *Tribunul Poporului* nu se tipărea decît în trei mii de exemplare, însă ajungea pînă la armata din Italia, unde era aşteptat cu nerăbdare de soldaţi. În cursul nopţii, la Paris, patrioţii lipeau afişe pe toţi pereţii.

E amiază. Suburbia *Antoine.* Poporul se adună în faţa zidurilor. Cîte un muncitor citeşte cu glas tare, răspicat, ca pentru şcolari : „Analiza doctrinei lui Ba-

beuf, proscris de Directoratul executiv pentru că a spus adevărul... Cînd unii se istovesc muncind şi duc lipsă de toate, în timp ce alţii se scaldă în belşug fără a face nimic — aceasta înseamnă asuprire. Nimeni nu a putut, fără a săvîrşi o crimă, să-şi însuşească exclusiv roadele pămîntului sau bunurile realizate de mîna omului. Într-o societate desăvîrşită, nu trebuie să existe bogaţi şi săraci."

Cineva, în spatele celui care citeşte, suspină maliţios :

— Cam tîrziu îşi aduc aminte ! Cîţi ticăloşi nu s-au îmbogăţit prin Revoluţie şi acum pretind că Revoluţia e terminată !

Muncitorul citeşte mai departe : „Revoluţia nu s-a terminat, deoarece bogătaşii au pus mîna pe toate bunurile şi au toată puterea, pe cînd cei săraci muncesc ca robii, îşi duc zilele în mizerie şi nu reprezintă nimic în stat".

În mulţime, un cetăţean se manifestă împotriva doctrinei lui Babeuf. Mormăie printre dinţi. În cele din urmă nu se mai poate stăpîni :

— Sînt dornici de sînge ! Din nou vor să ne măcelărească !

Dar suburbia *Antoine* e altceva decît *Palais-Égalité :*

— Jos cu şuanul ! Alungaţi-l pe regalist !

Un poliţist intervine. Bineînţeles, aici ca în toate părţile, se găseşte oricînd un agent de poliţie. Deodată, ţipete, înjurături, ghionţi. Pălării, cu sau fără cocardă, zboară prin aer. În cele din urmă, atît cel care citea, cît şi „şuanul" au fost arestaţi. Barca lui Barras mai navighează cînd la dreapta, cînd la stînga, dar comisarul de poliţie din cartier a şi pus piciorul pe pămînt ; fără să

şovăie, îl eliberează imediat pe cetăţeanul bine îmbrăcat, iar pe „terorist" îl trimite la închisoare.

Aceeaşi scenă se petrece în diferite cartiere ale oraşului. Copiii nu mai aud acum decît un singur cuvînt: „insurecţie". Pe la *Pont-au-Change* şi piaţa *Grève* se adună zilnic o mulţime de şomeri. Cer „pîine", „egalitate", „revenirea la Constituţia anului 93". Plutoanele de cavalerie îi împrăştie. Şi foametea? Foametea creşte fără încetare. Noile *mandate* se prăbuşesc tot atît de repede ca şi asignaţiile. Ţăranii nu aduc în Paris nici carne, nici făină. Acum e greu de găsit ceva care să-i ispitească: în colibele lor, alături de copaie, stă şi cîte o măsuţă de palisandru, gîştele păşesc pe covoare şi plozii sfarmă porţelanuri. La oraş, şomajul a luat proporţii de epidemie: patronii închid atelierele. Pretind că împrumutul forţat i-a ruinat. Regaliştii devin pe zi ce trece mai îndrăzneţi. Se arată în public purtînd pălării împodobite cu flori de crin[1]. Cu glas tare, proslăvesc succesele armatelor duşmane.

Se deschid baluri noi şi, din primele zile de primăvară, în *Bois de Boulogne*[2] răsună pocnetul bicelor, rîsul elegantelor, galopada sprintenilor călăreţi. Un original s-a apucat o dată să numere cabrioletele la modă dar, ajungînd la o mie, a trebuit să renunţe, încurcîndu-se în socoteală.

În piaţa *Grève*, săbiile dragonilor sclipesc, pietre zboară prin aer. Toată lumea întreabă acelaşi lucru:

— A început cumva?

Între două afaceri sau între două dansuri, oamenii fac pronosticuri: cînd are de gînd să pornească?

Gracchus Babeuf scrie zi şi noapte. Numără forţele

---

[1] *Trei crini* — emblema monarhiei franceze (n.t.).
[2] *Bois de Boulogne* — mare parc în vecinătatea cartierelor elegante ale Parisului (n.t.).

de care dispune. Se pregăteşte. Pe umerii plăpînzi ai acestui om apasă o povară care îi depăşeşte puterile! Trebuie să însufleţească şi să organizeze, să spună mulţimii cuvinte pe înţelesul ei, cuvinte de răzbunare sau de năzuinţă şi totodată să elaboreze planul de organizare a societăţii noi, astfel încît victoria să nu-l găsească nepregătit.

Babeuf se ascundea în casa unui patriot belgian. Clercx, o mică locuinţă de pe lîngă Hala de grîu. Tot acolo aveau loc şedinţele conducătorilor. Luaseră numele de *Directorat secret.* În afară de Babeuf, în acest *Directorat* intrau Buonarroti, Darthé, Germain, Lepeletier, Sylvain Maréchal şi Debon.

Deseori izbucneau discuţii aprinse : era greu să unifici punctele de vedere ale unor oameni atît de diferiţi. Maréchal primise însărcinarea să redacteze *Manifestul Celor Egali.*

Îl scrisese destul de bine. Buonarroti, entuziasmat, întrerupe de multe ori citirea textului, exclamînd : „Foarte bine! Bravo!“ Totuşi, *Manifestul* stîrneşte controverse. Discipolul lui Rousseau scrisese: „Să piară, dacă e nevoie, şi artele şi ştiinţa, numai să ne rămînă adevărata egalitate“. Asemenea cuvinte, desigur, se potrivesc cu idealul *Celor Egali,* cu dragostea lor pentru natură şi viaţă simplă ; dar Babeuf se revoltă împotriva acestui principiu.

— Artele şi ştiinţa pot fi folositoare poporului, trebuie făcută o deosebire între distracţiile unor blazaţi şi cerinţele sănătoase ale cetăţenilor. Sînt departe de a fi duşmanul maşinilor. Tu crezi că maşinile vor duce la o sclavie şi mai cruntă, şi vrei să le distrugi ; nu, maşinile sînt, dimpotrivă, folosite pentru a uşura munca omului. Eu voi stimula invenţiile noi.

— De ce? Grecii vechi nu cunoşteau maşinile şi erau mult mai fericiţi decît contemporanii noştri. Gîndeşte-te la arte: la ce servesc portretele aristocraţilor sau palatele din Versailles?

— Palatele pot fi folositoare în felul lor... Dar tu însuţi? Nu scrii şi tu versuri? Se spune că pictorul David, sfătuindu-se cu Robespierre, avusese de gînd să modifice planul Parisului. David era partizan al străzilor largi, în linie dreaptă. Îmi închipui cum va arăta noua arhitectură a Republicii noastre: case simple, curate, confortabile; un farmec deosebit emană din uniformitatea şi simetria lor desăvîrşită. Edificiile publice sînt măreţe: şcoli, case de cultură, magazine publice, biblioteci, muzee. Pentru a le clădi, nu ne putem lipsi de arte şi de ştiinţă; fără ele am cădea în barbarie.

Mohorîtul Darthé îl întrerupe:

— Totuşi, vor trebui supravegheaţi inventatorii, savanţii şi artiştii, pentru ca gîndurile să nu-i poarte într-o lume a închipuirii, ruptă de realitate.

Babeuf urmează:

— Dar veşmintele noastre? Ce urîte haine purtăm! Sînt nepotrivite pentru muncă, şi apoi evocă ideea de inegalitate. Va trebui să introducem o îmbrăcăminte unică pentru toţi cetăţenii, admiţînd, desigur, anumite derogări în funcţie de vîrsta şi meseria fiecăruia.

Antonelle, flegmaticul Antonelle, îl întrerupe pe Babeuf:

— David şi Talma au şi încercat; David a creat modelul unui costum nou, pe care Talma a avut curajul să-l poarte în oraş. La început a fost luat drept nebun, apoi arestat ca spion al unei puteri străine.

Toţi izbucnesc în rîs.

— Cetăţenii sînt încă înapoiaţi. Trebuie să-i reeducăm. Am văzut un proiect de îmbrăcăminte pentru mun-

citori, întocmit de deputatul Sergent. Mi s-a părut bine conceput. Vezi deci că nu putem tăgădui valoarea artelor sau a maşinilor, pentru singurul motiv că, azi, doar aristocraţii şi bogătaşii profită de ele!

Deşi Sylvain Maréchal este autor de elegii, el nu se dă bătut: nici arte, nici maşini! Toate acestea nu-s decît geniul rău al oraşelor.

Paragraful următor al *Manifestului* stîrneşte şi mai multe discuţii: „Să dispară o dată revoltătoarele deosebiri dintre bogaţi şi săraci, dintre cei mari şi cei mici, dintre stăpîni şi slugi, dintre cei care conduc şi cei care sînt conduşi".

— Pretinzi să se suprime orice fel de autoritate? Dar este un lucru inadmisibil!

Celor Egali li se spune „anarhişti", dar ei sînt totuşi partizani ai unei conduceri ferme.

Numai Maréchal este pentru libertatea integrală:

— De ce credeţi că bîta din mîna noastră ar fi mai bună decît bîta din mîna lui Barras? Am văzut ce au fost în stare cu toţii, pe rînd, de la Capet la Legendre: toţi sînt la fel. Nu oamenii constituie elementul hotărîtor, şi nici măcar legile; esenţialul este însuşi principiul: puterea îi perverteşte chiar şi pe cei mai virtuoşi.

Dar Maréchal neizbutind să clintească părerea tovarăşilor săi, *Manifestul* n-a mai fost publicat.

Altă dată s-a ivit o neînţelegere în problema dictaturii. Cine va conduce Franţa după lovitura de stat? Din nou Convenţiunea? un dictator? un comitet ales dintre *Egali*? Toţi îşi dădeau seama că nu se putea guverna fără o conducere hotărîtă. Buonarroti declara: „Dacă respectăm într-adevăr poporul, care nu este încă destul de conştient, trebuie să instaurăm dictatura". Darthé era de părere ca autoritatea supremă să fie în-

încredințată unui singur om. Babeuf, care odinioară urîse dictatura, păstra o repulsie față de acest cuvînt. În cele din urmă, se luă hotărîrea ca puterea să fie preluată de un Comitet Revoluționar.

Babeuf trebuia să mai învețe multe. El nu se putea sprijini nici pe experiența premergătorilor săi, și nici pe învățămintele din cărți. Bîjbîia în beznă, mînat doar de o pasiune arzătoare. *Directoratul secret* aprobă cinci decrete elaborate de Babeuf și Buonarroti.

Decretul privind problemele economice a fost cel mai greu de întocmit. Minte deschisă și pătrunzătoare, Babeuf nu era de acord cu cei care doreau o simplificare excesivă a economiei. Cu toate acestea, viața de la sate rămînea pentru el un ideal.

În concepția sa era necesară o reducere simțitoare a orașelor, atît în ce privește rolul cît și dimensiunile lor. Tot răul venea de la oraș. Prostituate, proxeneți, hoți, comedianți fără de lucru se întîlnesc numai în orașe. Trebuie descongestionat Parisul. Toată lumea trebuie să muncească, în afară de invalizi și de bătrînii care au depășit șaizeci de ani. Muncile deosebit de grele sau de neplăcute vor fi efectuate cu schimbul. Toți vor fi trecuți pe liste, după locul domiciliului sau după locul de muncă. Mesele se vor lua în comun. Lucrătorii vor primi cele necesare: îmbrăcăminte, hrană și lucrurile trebuincioase gospodăriei. Deplasările nu vor putea avea loc decît cu știința administrației supreme. Comunitatea Națională face recensămîntul produselor agricole și industriale și le repartizează pe categorii. Principalul este de a ține o evidență exactă : administrarea unei țări nu se face cu discursurile deputaților, ci cu ajutorul aritmeticii. Comerțul particular cu străinătatea este interzis sub pedeapsa cu moartea, el fiind un drept exclusiv al Comunității. Republica numește funcționari cu atribuții

speciale pentru comerţul exterior : ei cumpără în străinătate materiile prime necesare şi vînd în afară surplusul de bunuri al Comunităţii. În interiorul ţării, moneda este desfiinţată. Rezervele de aur vor fi folosite pentru comerţul exterior.

Decretul pentru organizarea poliţiei deosebea în populaţia Republicii două categorii de oameni : *cetăţenii* şi cei care erau denumiţi *străini*. Cetăţeni sînt cei care depun o muncă utilă : muncitorii, plugarii, meşteşugarii şi soldaţii. În problema savanţilor se iviră unele greutăţi. În cele din urmă, se hotărî că pot figura şi ei în categoria *cetăţeni*, dar numai pe baza unei recomandări speciale a Comunităţii. *Străinilor* nu li se permite să participe la adunările politice, nici să poarte arme. Pentru o comportare proastă ei pot fi internaţi în penitenciare. Insulele Margueritte, Honoré, Oléron, Ré şi Hyères sînt transformate în lagăre de recluziune pentru *străinii* suspecţi. Aceste insule trebuie să fie bine păzite şi inaccesibile celorlalţi oameni.

Oricine va dori să publice o lucrare va trebui să prezinte mai întîi manuscrisul la control. Dacă lucrarea va fi socotită folositoare, i se va da autorului posibilitatea să o tipărească. Va fi cu desăvîrşire interzisă orice publicaţie contrară marilor principii ale *Egalităţii.*

Se vor bucura şi femeile de aceste drepturi ? Părerile erau împărţite : Buonarroti şi Maréchal spuneau că femeile nu aveau încă pregătirea necesară pentru a participa la administraţia treburilor statului. Babeuf era, dimpotrivă, pentru deplina egalitate în drepturi : el ştia bine de cît eroism este capabilă chiar o simplă slujnică.

Puterea va fi încredinţată poporului în mod treptat. Mai întîi e nevoie să se instaureze principiile *Egalităţii.* Cînd Republica va fi devenit destul de puternică, ce-

tăţenii-muncitori vor fi convocaţi la adunări electorale pe baza Constituţiei din 1793.

Uneori, elaborarea cutărui sau cutărui decret stîrnea îndoieli la vreunul din *Egali* : proiectul era oare realizabil ?... Bineînţeles, Antonelle, mai mult decît ceilalţi, avea rezerve. Dar Babeuf se indigna :

— Cum să nu fie realizabil ? Acum, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea ?

Totuşi, Babeuf se temea şi el că poporul nu ar fi încă îndeajuns de pregătit pentru societatea *Celor Egali*. De aceea socotea ca un lucru deosebit de important educarea copiilor : ei vor fi în măsură să înţeleagă totul... Desigur, Republica nu va putea încredinţa părinţilor o misiune atît de plină de răspundere. Copiii vor fi trimişi în Case de Educaţie. Acolo se va ţine seamă şi de aptitudinile lor, şi de nevoile ţării, şi se vor pregăti un anumit număr de învăţători, de lăcătuşi, de apicultori... Studiul istoriei şi al legilor Republicii va căli inimile adolescenţilor.

Pentru educarea adulţilor sînt necesare unele manifestaţii solemne : apoteoza oamenilor de seamă, serbări publice, jurămînt depus de apărătorii *Egalităţii*. Va trebui instituită o ceremonie care să înlocuiască botezul : noul născut să fie înfăţişat comunităţii.

Atît timp cît celelalte state nu vor fi urmat exemplul Franţei şi nu vor fi înfăptuit *Egalitatea*, va fi necesar să se închidă graniţele. Afară de agenţii Republicii, nimeni nu poate părăsi ţara. În Franţa vor intra numai muncitorii dornici să se elibereze de sub jugul sclaviei, sau eroii persecutaţi de despoţi.

După ce a aprobat proiectul privind societatea viitoare, *Directoratul secret* se ocupă cu întocmirea unor hotărîri menite să atragă pe cetăţenii care preferau o bucată de pîine albă unor speculaţii filozofice. Ce se

va întîmpla după lovitura de stat ? În casele bogaţilor vor fi de îndată mutaţi locuitorii suburbiilor *Antoine* şi *Marceau*. Apoi, se vor distribui imediat celor săraci haine luate din depozite sau din prăvălii particulare. Bunurile emigranţilor şi ale celorlalţi duşmani ai poporului vor fi distribuite apărătorilor Revoluţiei. Poporul să primească cinstea ce i se cuvine. Babeuf sau Buonarroti sînt gata să-şi dea viaţa pentru *Egalitate ;* dar poporul vrea să trăiască : va avea deci case luminoase, bunurile nobililor şi, în sfîrşit, îmbrăcăminte pentru acei coate-goale care au făcut Revoluţia, pentru neînfrînţii *sanchiloţi...*

Cum se face că Babeuf, care nu fusese de acord cu Robespierre în privinţa Terorii, a ajuns şi el la Teroare ? Poate că s-a obişnuit pur şi simplu cu Revoluţia, el, care stătuse tot timpul în închisoare pînă atunci. Şi, după cum se ştie, Revoluţia a fost generoasă în toate : în idei, în asignaţii şi în sînge. Pe atunci, orice sistem filozofic, cel mai mărunt proiect de lege era însoţit şi de cîteva capete tăiate. Poate că Babeuf se schimbase : cu doi ani înainte, în închisoarea din Laon, se afla un om ca toţii oamenii ; astăzi, acest om este Tribunul Poporului, şeful *Directoratului secret,* autorul decretelor, sufletul Conspiraţiei. Dar poate că şi cei din jurul lui se schimbaseră. Robespierre trimisese la ghilotină pe Chaumette, pe Clootz, pe Hébert. Erau eretici, dar nu trădători. Poate că desfrîul Terezei Tallien, *Balul Victimelor,* traficanţii din *Palais-Égalité, Tinerimea aurită,* vicleanul Barras, dezmăţul ultimilor meseni care se înfruptă din ospăţul revoluţionar, lipăind prin funduri de pahare şi păstrîndu-şi locurile la masă pentru dimineaţa următoare, pentru toată ziua, pentru veşnicie ; poate că tot acest spectacol îl silise pe cinstitul Babeuf să scrie de-atîtea ori cuvîntul „moarte“, „moarte“, „moarte“. El

se pregătea să îndeplinească o misiune înaltă : să transforme omenirea. Ştia că pentru aceasta avea nevoie de căldură, de înfrăţire şi — lucrul cel mai anevoios — de răgaz. Ca un medic zorit de împrejurări, recurgea la leacul îndelung verificat : sîngerarea.

Pentru ceilalţi membri ai *Directoratului secret*, afară doar de Buonarroti şi de Germain, Teroarea, fără a fi devenit o profesie, era în tot cazul un lucru foarte obişnuit. Pe vremuri, Antonelle trimisese pe girondini la eşafod, Debon proclamase binefacerile ghilotinei, iar Darthé le experimentase asupra locuitorilor din Cambrai. Iată de ce „pedepsirea trădătorilor Revoluţiei" (astfel erau denumite de *Cei Egali* execuţiile proiectate) stîrnea mai puţine controverse decît îmbrăcămintea muncitorească.

Bineînţeles, *Directoratul secret* nu se mărginea să redacteze decrete : el se pregătea activ pentru insurecţie. Parisul era împărţit în douăsprezece arondismente, iar fiecare arondisment avea cîte un delegat revoluţionar care menţinea contactul cu *Directoratul secret* prin intermediul lui Didier — agentul de legătură. Delegaţii nu ştiau nici măcar numele celor care se aflau la conducerea conspiraţiei. Compoziţia *Directoratului* a rămas tot timpul secretă.

Printre delegaţii din arondismente se găseau militari, muncitori, avocaţi, gazetari — cu toţii patrioţi încercaţi, foşti partizani ai lui Robespierre, acum adepţi ai *Egalităţii*. Babeuf ştia prea bine pe cine se poate bizui. El socotea că sprijinul său cel mai sigur era arondismentul al doisprezecelea : suburbia *Marceau*.

Babeuf stă de vorbă cu cetăţeanul Moroy, reprezentantul suburbiei *Marceau*, se informează asupra numărului atelierelor, asupra stării de spirit a muncitorilor. Cetăţeanul Moroy răspunde : sînt două vopsitorii, cu

cîte optzeci şi treizeci de muncitori, devotaţi cu toţii, ca un singur om, cauzei *Celor Egali.*

Delegaţii făceau agitaţie, promiteau că muncitorii vor primi casele celor bogaţi, că se va distribui îmbrăcăminte ; promiteau izbînda ; îşi băteau joc de laşitatea lui Barras şi a poliţiştilor săi, afirmau că mîine *mandatele* se vor vinde la kilogram, întocmai ca şi asignaţiile, că Directoratul era înţeles cu regaliştii, că nu mai exista pîine de loc, că Bonaparte mînca bătaie în Italia şi că nenumărate primejdii ameninţau Republica. În general spuneau adevărul. Uneori exagerau. Alteori minţeau cu bună-ştiinţă : în instrucţiunile pe care le primeau delegaţii revoluţionari li se recomanda să răscoale populaţia prin toate mijloacele.

Delegaţii revoluţionari erau mai toţi oameni săraci. Totuşi, îi pofteau uneori pe patrioţi la cafenea, şi acolo, în faţa unui pahar de vin, cînd inima se deschide, întrebau :

— Cum stau lucrurile în atelierul vostru ? Toată lumea e gata ?

Patrioţii răspundeau :

— Nu aşteptăm decît un semnal.

Dar delegaţii trebuiau să plătească vinul şi *Directoratul secret* n-avea nici o lescaie. Cea mai mare sumă de care a dispus cîndva a fost de două sute patruzeci de franci. De altfel, Babeuf dispreţuia banii. De multe ori nu avea ce mînca ; şi, totuşi, el nu trăia în societatea utopică a *Celor Egali,* ci în Parisul anului IV al Revoluţiei, în Parisul balurilor, al lui Barras, al furnizorilor, al prăvăliilor elegante, în acel Paris gata să cadă în genunchi în faţa oricăror bani, chiar şi în faţa unor zdrenţe de *mandate.* Conspiratorii trebuiau să înlocuiască banii cu eroismul. Aceasta era năzuinţa lui Babeuf, dar nu şi a Parisului.

E drept că *Cei Egali* aveau pretutindeni partizani devotaţi. Doi ofiţeri ai Legiunii de poliţie, care făceau de gardă la Palatul Luxemburg, se oferiră să-i omoare pe membrii Directoratului. Babeuf respinse această propunere : el nu dorea o revoluţie de palat, ci o insurecţie populară. Trimise noi instrucţiuni delegaţilor : mai multă energie ! Să se ţină evidenţa precisă a tuturor patrioţilor ! Să se păstreze secretul cel mai desăvîrşit ! Se apropie ceasul !

Da, ceasul se apropie ! Aşa spun rapoartele poliţiei, aşa se poate citi în ochii lui Babeuf, care nu mai reflectă nici oboseală, nici entuziasm. Gîndirea lui înfierbîntată e ca un fier încins, ajuns la punctul de fuziune : izbîndă sau moarte ! Sarcina uriaşă a fost îndeplinită. Într-o cămăruţă, urmărit de poliţie, un om a organizat nu numai o conspiraţie cum au mai fost şi altele, ci a creat un ideal nou. Cu banalităţile idilice ale veacului al XVIII-lea a alcătuit articole de legi, care, mîine, vor deveni o realitate. El va arăta că Fericirea Universală nu constă nici în lux, nici în victorii militare, nici în jocul amăgitor cu care se distrează acum atît cetăţeanul Talma, actorul, cît şi cetăţeanul Sanson, călăul. Nu, Fericirea Universală constă în *Egalitate* !

Şi-l închipuie pe fiul său Émile, după o zi de lucru. A tuns pomii din livadă. A povestit tinerilor fii ai Republicii despre începuturile *Societăţii Celor Egali*, despre Robespierre şi Saint-Just. În faţa ochilor săi se desfăşoară liniştea cîmpenească ; el vede copii jucîndu-se, vede soarele binefăcător care dispare pînă a doua zi, şi simte răcoarea binemeritată a odihnei. E fericit. Fericirea lui poate fi invidiată : e fericit pentru că este unul dintre *Egali*, pentru că fericirea lui nu e smulsă din sudoarea, din lacrimile sau din sîngele altora. Cînd se vor înfăptui toate acestea ? Să fie abia peste zece

ani ? Gracchus, sleit de puteri, va mai ajunge oare să admire acest tablou evocator ?

O clipă de visare — şi neliniştea îl cuprinde din nou. E totul gata ?... Rapoartele oamenilor de legătură sînt pline de optimism. Acum, Babeuf nu mai iese aproape de loc din casă, căci toată poliţia îl caută. De la fereastra lui nu se văd decît cerul şi acoperişurile. Nici nu zăreşte Parisul. De aceea îşi aşteaptă tovarăşii cu nerăbdare. Îi întreabă :

— Ce se întîmplă ?... Nu, nu vreau dări de seamă... Ce spune Parisul ? Străzile, mulţimea, oamenii ?

Tovarăşii dau răspunsuri felurite. După o zi de succese, totul le pare minunat : „Parisul e în fierbere ca la 31 mai [1]". Dar sînt şi zile grele cînd oboseala îi cuprinde. Azi, Buonarroti soseşte mohorît : în tăcere, îi strînge mîna lui Babeuf.

— Ce spune Parisul ?

Buonarroti, fără să-l privească, răspunde încetişor :

— După părerea mea, Parisul nu e cu ei, dar nu e nici cu noi. Este cu totul nepăsător.

Babeuf tresare, îl îmbrăţişează pe Buonarroti :

— Nu, nu e cu putinţă ! Cunosc bine Parisul. Nu-l poţi înflăcăra cu vorbe, dar cînd are să vadă vitejia *Celor Egali* are să se aprindă în el o văpaie uriaşă. Noi nu trebuie să fim gazetari, ci adevăraţi apostoli.

---

[1] Între 31 mai—2 iunie 1793 a avut loc răscoala populară care a dus la răsturnarea girondinilor — reprezentanţii marii burghezii comerciale şi industriale — şi preluarea puterii de către un guvern revoluţionar (n.t.).

XV

FERICITA ÎNTÎMPLARE A UNUI OM FĂRĂ NOROC

În ziua de zece germinal, la ora patru după amiază, un tînăr ofiţer, Georges Grisel, pleca de la Şcoala Militară ca să meargă la mătuşă-sa. În ciuda zilei însorite de primăvară, Grisel era prost dispus : situaţia lui nu se aranja de fel. În loc să chefuiască prin cabaretele din *Palais-Égalité,* era nevoit să mănînce supă de praz şi să asculte tînguirile mătuşii, care se plîngea într-una de precupeţii din piaţă : curată jecmăneală ; îţi cer treizeci de franci pe o legătură de ceapă, de parcă ceapa ar fi ananas !...

De la mătuşă-sa nu vedea nici un gologan. De asemenea, nici o avansare nu se arăta la orizont. Şi cîţi locotenenţi n-au devenit într-un singur an colonei, ba chiar generali ! Cel puţin lor, afurisita asta de Revoluţie le servise la ceva... Dar Grisel era căpitan, şi atîta tot. Nimic mai mult. Cînd te gîndeşti că Bonaparte, un aventurier, fusese numit comandant suprem ! Halal carieră ! De ce nu dădea şi peste el aşa noroc ? Parcă Grisel nu era şi el un cutezător ?...

Mergînd de-a lungul cheiului *Tuileries,* nu lua seama nici la copacii înfloriţi, nici la zîmbetul elegantelor. Pe mătuşă nu o aştepta o cină prea veselă.

Din cea mai fragedă tinereţe Grisel nutrea visuri de glorie. Îl pizmuia nu numai pe cetăţeanul Tallien, dar chiar şi pe cetăţeanul Sanson — ia gîndiţi-vă, e de ajuns să apară călăul la teatru, pentru ca lumea să şi-l arate. Apoi, Sanson cîştiga bine, nu era silit să alerge la capătul pămîntului, la o zgripţuroaică bătrînă, pentru o farfurie de supă.

Grisel era fiul unui croitor: copilăria şi-o petrecuse în orăşelul Abbeville. Cînd a împlinit optsprezece ani, a şterpelit două sute de franci de la tatăl său şi a plecat la Paris. Era cît pe ce să se angajeze în marină. Escadra pleca spre Gibraltar. Dar Grisel, care era mic de statură, fu respins.

Începu Revoluţia. Alţi ambiţioşi deveniră oratori, deputaţi, ziarişti; Grisel rămase croitor. Punea petice, cosea nasturi. În cele din urmă intră în armată. Ajunse căpitan, dar acolo se opri. O soldă păcătoasă, o uniformă învechită, mesele la mătuşă — la asta se mărginea viaţa lui Georges Grisel. Era deci firesc să umble cu un aer posac...

Deodată, cineva îl strigă. Este cetăţeanul Meunier.

— Grisel!... De cînd nu ne-am mai văzut!

Cu un an înainte de Revoluţie amîndoi locuiau în aceeaşi odaie, amîndoi erau croitori. Prietenii se îmbrăţişează. Meunier îl pofteşte pe Grisel:

— Hai să bem o sticlă cu vin.

Nu i se întîmplă aşa des lui Grisel să fie invitat, ca să mai stea pe gînduri. Amicii se duc la cafeneaua *Genève*. Meunier întreabă:

— Cum îţi merge?

Grisel are mîndria lui. Doar n-are să se jeluiască în faţa acestui croitoraş de cinci parale.

— Destul de bine, după cum vezi. Sînt în slujba Republicii. Comand Batalionul 3 din semibrigada 38.

Meunier se întunecă la faţă :

— Republica ? Ehei, am servit-o şi eu, prietene. Timp de şase luni. După zilele din prerial. Mă-nţelegi ? Am fost în închisoare la Plessis, cu toţi patrioţii. Serviciu credincios, dar fără grade ! Nimic de zis, frumoasă treabă şi Republica asta ! Oamenii cinstiţi mor de foame în timp ce tîrfele se scaldă în aur. Cînd stai şi te gîndeşti de ce ne-am vărsat noi sîngele !...

Prietenia înveseleşte pe om, şi vinul de asemenea. Grisel nu discută cu Meunier. Nu se prea pricepea la politică. Într-o doară critică Directoratul. Ce riscă ? Acum toată lumea îl bîrfeşte.

— Cinci flecari !

Cafeneaua *Genève*, ca atîtea altele, este un loc de întîlnire pentru patrioţi. Aci, toată lumea îl cunoaşte pe Meunier, fiecare ciocneşte cu el cîte un pahar ; bineînţeles, Grisel bea şi el. La dracu, supa mătuşii ! N-are decît să se răcească ! Dacă nu-i chip de chefuit cu fete nostime într-un local elegant, să dea pe gît barem ceva poşircă cu muncitorii aceştia. Bine că face cinste Meunier ! Cineva îi oferă lui Grisel cafea cu coniac. Are succes ca o femeie frumoasă. Un anume Monnier, maestru curelar, se arată deosebit de atent cu el. Acest Monnier repetă într-una :

— Armata va veni în curînd în ajutorul nostru. Nu-i aşa, cetăţene ?

Grisel mai soarbe cîte un păhăruţ.

— Păi sigur că da.

Cînd iese din cafenea toate i se încurcă în cap : mătuşa şi patrioţii, Meunier şi Monnier. Ce păţanie ! E serios ameţit. Întors acasă, adoarme îndată. A doua zi cu greu îşi aminteşte zgomotoasa seară din ajun. Se posomorăşte : muncitori... Acum, totuşi nu mai e un croitoraş, e coşcogeamite căpitanul.

Cu toate acestea nu s-ar putea spune că Grisel este mofturos. Cînd noul său prieten, cetăţeanul Monnier, întîlnindu-l peste cîteva zile, îl pofteşte : „Hai să iei masa la mine", Grisel numai de formă şovăie o clipă. Unde să meargă ? Tot la nenorocita aceea de mătuşă ?

Monnier îl duce pe Grisel la el acasă, îl prezintă soţiei sale. Sînt oameni săraci, dar primitori. Pe masă nu sînt decît o bucată de cîrnat şi o sticlă cu vin. Monnier discută cu Grisel ca de la patriot la patriot.

— Soldaţii sînt gata să ne sprijine ?

— Sînt gata.

În sinea lui, Grisel e nedumerit. Ce i-a apucat pe toţi ? N-ar fi mai bine să vorbească despre fete... ca să poată străluci şi el cu idei originale ? Nici nu înţelege prea bine despre ce-i vorbeşte Monnier.

— Cum ? Nu citeşti ziarul lui Babeuf ? E ruşinos pentru un patriot.

Grisel se scuză : slujba, păcătoasa asta de slujbă. Şefii sînt nişte puturoşi, iar el, Grisel, n-are nici o clipă de răgaz. Monnier îi arată ultimul număr al *Tribunului :* iată proclamaţia către armată.

— Straşnic, nu-i aşa ?

Pe Grisel l-au trecut năduşelile cînd a citit : „Să fie omorîţi cinci regi". În ce s-a băgat ? Jocul e periculos. Dar ce să mai facă acum ? Să-l contrazică ? Monnier e mai voinic. Grisel ar putea să iasă serios scărmănat din discuţie. Aşa încît, plin de zel, îi dă dreptate. Încîntat că are în faţa lui un om cu care se poate sta de vorbă, Monnier nu mai conteneşte :

— Cine a închis *Panteonul ?* Cine a falsificat Constituţia ? În închisorile din Marsilia cine a ucis sute de patrioţi ? Tot ei. Dar ne răfuim noi curînd cu dumnealor !...

Îngrijorat, Grisel întreabă :

— Cum asta ?

— Cum ? Foarte simplu : aşa cum s-a procedat cu Capet. Totul este gata. Acum, Comitetul n-are decît să comande : „Foc !" şi imediat, în rînd spre stînga, înainte marş ! Ai înţeles ?

Grisel nu păcătuia numai prin laşitate, era şi de o nemaipomenită curiozitate. Nu se mai putu stăpîni :

— Şi cine face parte din comitet ?

Monnier pufni în rîs :

— Auzi întrebare ! De unde vrei să ştiu eu, omule ? Nimeni nu ştie — nici Carnot, nici patrioţii, nici copoii poliţiei. De aceea i se zice *secret.* Dar dacă vrei să faci cunoştinţă cu patrioţi adevăraţi, am să te duc la *Băile Chinezeşti.*

Monnier l-a poftit şi pe vecinul său, pălărierul Goveau. Toţi trei ies în stradă. Grisel încearcă să-şi ia rămas bun de la ceilalţi :

— Altă dată... slujba...

Patrioţii îl reţin : las-o încolo de slujbă ! hai cu noi... Grisel stă la îndoială : desigur, ar fi interesant de văzut... Numai să nu se bage în vreo încurcătură... Aşa se intră în închisoare pe nesimţite. Dobitocul de Meunier trecuse şi el pe acolo... În cele din urmă, curiozitatea învinge, Monnier şi Goveau îl prezentară pe Grisel ca pe un patriot încercat. Grisel se mulţumea să zîmbească şi să dea din cap : nu mai ştia ce e cu el. Pînă atunci se tot ferise de Revoluţie. Nu frecventase nici cluburile, nici adunările. Expresia întipărită pe faţa celor din cafenea îl înfricoşa. Ca întotdeauna, Sophie Lapierre cînta cuplete patriotice. Grisel auzea : „A murit marele *Incoruptibil*... a murit pentru Revoluţie... a murit pentru noi toţi..." Fără să vrea, Grisel aruncă de jur împrejur o privire sfioasă : nu cumva visează ? Oamenii de aci îl glorifică pe Robespierre în văzul lu-

mii, parcă ar fi tot în anul 93. Îi veni în gînd să se facă nevăzut... Dar complimentele cu care era copleşit îl reţinură. Fudul, se umfla în pene : Ah ! În fine, era şi el preţuit ! Unul din patrioţi, după ce schimbă cîteva cuvinte în şoaptă cu Monnier, spuse lui Grisel :

— Ai făcut bine că ai venit. Trebuie să intrăm în legătură cu cazărmile. Poţi desigur să ne fii de folos.

Era Darthé, prietenul lui Babeuf. Grisel nu ştia cu cine stătea de vorbă, dar, încîntat de sine, îi răspunse :

— Fireşte, dacă aveţi nevoie de mine, am să pot...

Darthé arată lui Grisel manifestul lui Babeuf către armată. Prinzînd curaj, Grisel critică :

— Cu asta nu ajungeţi departe. Aşa se vorbeşte soldaţilor ? Asta e curată filozofie. Soldatul trebuie bine bătut la cap ca să înţeleagă ceva. Babeuf al vostru poate fi un om deştept, dar e limpede că nu a simţit niciodată mirosul cazărmii.

Darthé îl cercetează cu privirea pe acest îndrăzneţ căpitan. În sinea lui îi dă dreptate. Adesea i-a demonstrat lui Babeuf că, pentru Revoluţie, cuvintele tari sînt mult mai folositoare decît Rousseau şi toţi filozofii din lume.

— Te-ai încumeta să scrii tu aşa cum trebuie ?

— Păi eu sînt militar, n-am bani să tipăresc lucruri de-astea.

— Nici o grijă, tipărirea ne priveşte pe noi. Tu numai să scrii. Sînt sigur că ai o pană straşnică !

Grisel nu e în stare să reziste laudelor. Bine, mîine, cel mai tîrziu poimîine, manifestul va fi gata.

Reîntors la Şcoala Militară, Grisel e din nou în încurcătură. Ar fi mai cuminte să lase baltă toată treaba asta. Orice ar spune cei de-acolo, e puţin probabil să fie ei cei mai tari. Ei îşi închipuie că soldaţii sînt de partea lor. De fapt, soldaţii joacă cărţi, beau vin, se

culcă cu fete, și puţin le pasă de Revoluţie. Desigur, dacă totul s-ar fi întîmplat cu trei ani în urmă, Grisel i-ar fi urmat îndată. Pe vremea aceea, lumea era condusă de nişte nebuni. Dar atunci nimeni nu-i ceruse nimic. Acum — alţii să-i creadă... Oare să raporteze şefului său ? Ce ar avea de cîştigat ? Sigur că poliţia cunoaşte întrunirile anarhiştilor de la *Băile Chinezeşti.* Lui i-ar rămîne tot monotonia serviciului, datoriile, mătuşa... Toate astea sînt atît de plicticoase ! Cel puţin, cu ceilalţi îl aşteaptă gloria. Atunci, ce e de făcut ?...

Grisel se gîndeşte îndelung şi, în cele din urmă, se hotărăşte să ceară sfatul camaradului său Montyon.

— Să le cîştig poate mai întîi încrederea, şi după aceea să denunţ tot complotul. Cu siguranţă că ar fi bine plătit ! Să vezi apoi ce chef îi tragem !...

Montyon era un om prudent.

— Fă cum crezi. Pot să-ţi făgăduiesc că dacă ţi se întîmplă ceva, voi fi de partea ta. O să spun că mi-ai povestit totul de la început, şi că nu te-ai dat cu ei decît ca să-i supraveghezi mai bine.

Cuvintele lui Montyon îl liniştiră oarecum pe Grisel. De altfel, nici nu era convins că Directoratul avea să fie mai puternic decît complotiştii. Dacă, pe neaşteptate, ieşeau învingători patrioţii, atunci, dintr-o dată, ar fi numit general ! Ţinteşte mai sus : comandant suprem ! Iar dacă se adevereşte că totul nu e decît pălăvrăgeală, Grisel va raporta celor în drept, şi Montyon îl va susţine.

Grisel îşi recăpătase buna dispoziţie. Luă o foaie de hîrtie, şi scrise toată noaptea. Spre dimineaţă, manifestul era gata. Darthé se arătă entuziasmat : „Ce om !" Grisel avea în adevăr un stil savuros : la fiecare rînd cîte o glumă. Şi ideile erau potrivite : compusese *Scrisoarea lui Franclibre, soldat al armatei din zona*

pariziană către prietenul său La Terreur din armata de pe Rin! Începea astfel: „Dracul ne ia, sărmane prietene La Terreur. Da, ne ia dracul, fără doar şi poate, dacă înghiţim tot hapul pe care ni l-au băgat în gură..." Mai departe, era vorba de Paris, „frumosul Paris din anul 93..."

Lăsînd deoparte cuvintele grosolane, se putea spune că Grisel strălucea prin măreţia stilului: „Lei cu blană aurie ar fi sugrumat, sfîrtecat şi devorat pe părinţii, pe prietenii noştri, şi chiar libertatea însăşi... cinci tigri pe care i-au îmbrăcat, i-au înzorzonat şi împodobit cu pene ca pe nişte cai de dric... În ei este concentrat de cinci ori mai mult dispreţ, obrăznicie, tiranie şi despotism decît în răposatul ce... Capet, demnul lor înaintaş."

Manifestul a fost tipărit, apoi înmînat lui Grisel pentru ca acesta să-l răspîndească. Grisel se încuie în cameră şi arse pe loc toate foile. Totuşi, continua să se mai întîlnească cu Darthé şi cu Germain. Se mai îndoia: „cine va ieşi învingător?" Nu-şi pierdea răbdarea. Într-o zi Darthé îi dădu un plic sigilat.

Mîinile lui Grisel tremură. Deschide plicul. Sigiliul înfăţişează o nivelă de zidar. În susul paginii: *Fericirea Universală*. Georges Grisel citeşte brevetul său de delegat militar al *Directoratului secret* pe lîngă tabăra de la Grenelle.

Fără îndoială, ar fi fost mai bucuros să citească brevetul său de numire în gradul de comandant de semibrigadă. Dar nu era nimic de făcut — jocul continua. Grisel îşi îndeplineşte îndatoririle de delegat militar. Trimite *Directoratului secret* rapoarte pline de sfaturi înţelepte: trebuie să fie daţi peste cap generalii, dar cruţaţi tinerii ofiţeri. Trebuie să contribuim în toate

chipurile la nimicirea disciplinei. Să vorbim mai mult despre jaf : jefuirea celor bogaţi este o cauză sfîntă. Soldaţii nu pricep cînd li se vorbeşte despre egalitate : ar fi deci mai bine să nu se insiste în această privinţă... Principalul este pregătirea în vederea zilei hotărîtoare. În ajunul insurecţiei e necesar să se organizeze baluri pe la cîrciumioarele de la răspîntii şi să se dea de băut soldaţilor.

Deşi *Directoratul secret* a fost de acord în linii mari cu unele din aceste sugestii, Grisel nu e mulţumit : tot Babeuf ! Tot doctrina ! Tot cine ştie ce *Societate a Celor Egali* ! Acum nu mai încape îndoială : a făcut o socoteală greşită. Nu sînt decît nişte palavragii. Poporul poate fi răsculat numai dacă i se spune : „Jefuieşte !" Iată un lucru plăcut pentru toată lumea. Dar ce caută *Egalitatea* în toate acestea ? Fiecare să jefuiască cum se va pricepe, e o chestiune de talent personal. Nu îl poţi compara pe strălucitorul Grisel cu cenuşiul Montyon, deşi amîndoi au acelaşi grad. Se vede că Babeuf visează cai verzi pe pereţi ; Grisel n-are nici în clin nici în mînecă cu asemenea gură-cască.

Grisel dispăru. Zadarnic îl mai aşteptară *Cei Egali* la *Băile Chinezeşti*. Darthé e disperat. Tocmai acum aveau mai multă nevoie de Grisel. Ziua insurecţiei se apropie. *Directoratul secret* a convocat o conferinţă a delegaţilor militari în vederea întocmirii unui plan de acţiune şi iată că Grisel lipseşte.

Un necunoscut soseşte la Şcoala Militară :

— Sînt o rudă a căpitanului Grisel, e absolut necesar să vorbesc cu el numaidecît...

Grisel nu e lăsat în pace : destinul, evident, vrea să facă din el un erou. Un bileţel : „Fraţii tăi te aşteaptă, D.T.H." Solul pofteşte pe căpitan să-l urmeze îndată...

Se duc mai întîi la Didier. Acesta spune : „Vino cu mine". Grisel tresare : „Unde ?" Tăcere. Strada *Saint-Honoré*. Mai departe. Biserica *Saint-Eustache*. Cotesc. Ce o fi ulicioara asta ? Este strada *Grande-Truanderie*. Au sosit. Se urcă pe scară. Etajul al treilea. Un coridor lung.

În cameră — lume multă. Sînt acolo şi Darthé şi Germain. Îl primesc cu bucurie pe Grisel : în fine, a sosit ! Se temeau să nu fi fost închis ! Îl îmbrăţişează. Acesta, uimit, priveşte de jur împrejur : cine mai e de faţă ? În clipa aceea se apropie de el un om plăpînd, sleit de puteri, cu ochi arzători, un om care îl strînge în braţe cu căldură :

— Bine ai venit, prietene !

Este Gracchus Babeuf. Ca să-i convingă pe conspiratori de devotamentul său, Grisel se grăbeşte să-l îmbrăţişeze la rîndul lui pe Babeuf. Dar nu mai are nici o îndoială. Acum ştie ce are de făcut. Omul acesta — un şef ? Ce dobitoci ! Se pricepe el să vorbească cu eleganţă ? Ştie el să înjure, să strîngă pumnii, să-şi încrucişeze braţele maiestos pe piept ? Nu el poate fi Tribunul Poporului ! E doar un biet pui de vrabie !

În afară de membrii *Directoratului secret* la întrunire mai asistau şi cîţiva delegaţi militari, foştii generali Fyon şi Rossignol, precum şi cetăţeanul Massard.

Babeuf expuse planul insurecţiei : în frunte merg generalii. Îi poţi recunoaşte uşor după panglicile tricolore pe care le poartă în jurul pălăriei. Clopote de alarmă, trompete. Fanioane pe care scrie : *Egalitate, Constituţia din 93 sau moartea, Fericirea Universală*. Poporul pune stăpînire pe Tezaurul statului, pe magaziile militare, pe depozitele de arme, de alimente. Membrii guvernului

sînt trimişi pe loc în faţa judecăţii. Femeile trebuie să-i convingă pe soldaţi să nu tragă în muncitori. Patrioţii fraternizează cu soldaţii. În caz de jaf — moartea. Pîinea este rechiziţionată în brutării. Se proclamă autoritatea Comitetului Revoluţionar.

Grisel asculta atent, temîndu-se să nu-i scape vreun cuvînt. Îşi rumega planul. Dar o idee îl urmăreşte neîncetat: nu cumva are să-i apară lui Babeuf ca un patriot prea puţin zelos?

— Propun să se dea foc, cu un ceas înainte de insurecţie, tuturor castelelor din împrejurimile Parisului: Bellevue, Trianon, Meudon etc. Guvernul va trimite, bineînţeles, trupe într-acolo, ca să stingă incendiile, şi, în timpul acesta, noi vom pune mîna pe Palatul Luxemburg.

Darthé strigă: „Bravo!" Dar generalul Fyon se pronunţă împotriva acestei idei. În castele se găsesc multe lucruri de preţ. Babeuf îl sprijină pe Fyon.

— Incendiile premeditate ar fi o crimă împotriva naţiunii.

Grisel nu se mai miră. N-a înţeles el din prima clipă că marele Babeuf este un naiv şi un simplist? Conspiratorii se despart. Grisel vrea să-şi întipărească bine în minte casa, dar se teme ca ceilalţi să nu observe că a rămas mai în urmă... Parc-ar fi numărul 27. Din nenorocire se înnoptează, aşa că nu poate distinge nici o firmă, nici un număr. Căpitanul Grisel nu se mai preocupă de panglicile tricolore de la pălării şi nici de Constituţia din 93. Un singur gînd îl frămîntă: ce număr are casa?...

Patru zile mai tîrziu cetăţeanul Carnot primea un bileţel misterios. Un oarecare Guermande cerea Direc-

toratului o audienţă secretă : era în joc salvarea Republicii. Carnot răspunse îndată. Îl pofti pe cetăţeanul Guermande să se prezinte personal la 10 seara. La ora fixată, un ofiţeraş slăbuţ păşea în marea anticameră a Palatului Luxemburg. Se uita în jurul lui cu teamă, dar în acelaşi timp îşi umfla pieptul cu mîndrie.

Grisel începu astfel :

— Cetăţene Carnot, conspiraţia *Celor Egali* e în mîna mea.

XVI

DOI LAŞI

Cu trei săptămîni înainte de întîlnirea lui Carnot cu Grisel, în incinta Palatului Luxemburg pătrundea un alt membru al conspirației. Dar de data aceea nu era vorba de un trădător. Germain se uita la somptuoasa îmbrăcăminte a uşierilor nu cu spaimă, ci mai curînd cu ironie. Deosebit de amuzante i se păreau rozetele mari ce le purtau pe ciorapi. Dar prin ce împrejurare neaşteptată un membru al *Directoratului secret* se găsea în Palatul Luxemburg ?

Activitatea *Celor Egali* era, bineînțeles cunoscută de Directori. Tot Parisul o cunoştea. Nu trecea zi fără ca cetăţeanul Cochon, ministrul Justiției, să nu prezinte rapoarte pline de îngrijorare : anarhiştii se pregătesc... Cochon şi Carnot se înțelegeau de minune : amîndoi erau partizani ai măsurilor drastice. În afară de protecția lui Carnot, ceea ce mai determina convingerile politice ale ministrului Poliţiei era siguranța că regaliştii vor dobîndi victoria finală. Cochon, membru al Convenţiunii la timpul său, votase moartea lui Ludovic al XVI-lea. Acum se străduia să-şi răscumpere

vechile păcate. Regaliştii făgăduiseră că vor uita trecutul dacă el va lupta împotriva patrioţilor. Cochon insistă : era necesar să fie zdrobiţi anarhiştii. Majoritatea Directoratului îl susţinea, numai contele de Barras avea o părere proprie. El nu avea încredere nici în Carnot, nici în Cochon, nici în toţi agenţii poliţiei. Se temea de Paris. Parisul, lucru vădit, nu era alături de Directorat. Prin urmare, Parisul era alături de Babeuf.

În sînul Directoratului începu o luptă îndîrjită. Dintre toţi, numai nepăsătorul Reubell îl susţinea pe Barras. Cochon turna gaz peste foc : în rapoartele sale nu uita niciodată să menţioneze atacurile conspiratorilor la adresa lui Carnot. Deci, în mod consecvent, aceleaşi rapoarte treceau sub tăcere numele lui Barras... Iar Barras zîmbea cu trufie : era mai isteţ decît Carnot, avea pretutindeni prieteni. Ducea tratative cu regaliştii. Avea chiar legături cu partizanii ducelui d'Orléans. Toţi generalii erau de partea lui, a lui Barras : şi Bonaparte şi Hoche, şi Jourdan. Chiar anarhiştii aceştia strigau : „Carnot la moarte !" Dar nu spuneau nimic despre Barras. Iată ce înseamnă să fii un politician cu cap !

Îndată ce Cochon îşi sfîrşeşte raportul, Barras îndreaptă discuţia asupra altor subiecte : victoriile din Italia, sau chiar Doamna de Staël — ce bărbătoi ! Carnot ţipă. Perfid, Larevellière aduce vorba despre lipsa de seriozitate a lui Barras : e totuşi imposibil să cochetezi cu toată lumea în acelaşi timp. Dar nimic nu ajută. Barras evită să tragă concluzii. Ce-ar cîştiga el printr-o victorie a guvernului ? Întărirea lui Carnot ? Mai bine aşteaptă.

În sfîrşit, la urechile lui Barras ajunge zvonul că deputatul Drouet, eroul de la Varennes[1], participa la complot. Atunci Barras îşi pierde definitiv cumpătul. Dacă Drouet este de partea lui Babeuf, înseamnă că într-o zi sau alta va trebui să părăsească Luxemburgul. Despre curajul, inteligenţa şi ingeniozitatea lui Drouet circulau numeroase legende. Cînd galopase de la Saint-Menehould[2] la Varennes şi-i arestase pe fugarii regali, Drouet nu era decît un modest şef de poştă. Noaptea aceea îl făcuse celebru. Ca membru al Convenţiunii, el se situă bineînţeles de partea montaniarzilor. Căzut prizonier la austrieci, cu ocazia luării oraşului Maubeuge, a fost adus pentru a fi interogat în faţa lui Metternich. Bineînţeles, contele se cam zbîrli auzind unele expresii pe care Drouet le aflase în repertoriul cluburilor iacobine. Prizonierul a fost internat în fortăreaţa Spielberg. Dar el nu aşteptă să izbucnească revoluţia în Austria. Îşi confecţionă un fel de paraşută şi sări printr-o fereastră a fortăreţei: îşi rupse un picior. Cînd fu adus din nou în celulă, era în pragul morţii. Totuşi supravieţui. Era extraordinar de robust, puternic, chiar masiv. La Spielberg rămase mai mult de un an. Libertatea nu şi-o redobîndi nici cu paraşuta, nici cu ajutorul *sanchiloţilor* austrieci, ci prin înalta diplomaţie: în urma unor lungi tratative, prizonierii au fost schimbaţi contra fiicei lui Ludovic al XVI-lea, care, după moartea părinţilor şi a fratelui său. rămăsese în captivitate. Pa-

---

[1] *Varennes* — mică localitate din estul Franţei unde a fost arestat Ludovic al XVI-lea în momentul cînd se pregătea să fugă în străinătate (22 iunie 1791) (n.t.).

[2] *Saint-Menehould* — acolo Drouet îl recunoscu pe Ludovic al XVI-lea care se îndrepta spre frontieră, călătorind sub un nume fals. Alergă călare pînă la Varennes, anunţă municipalitatea şi pregăti arestarea fugarului (n.t.).

risul îl primi pe Drouet ca pe un erou şi-l acoperi cu onoruri. Dar, cu toate acestea, Drouet rămase nemulţumit de acest Paris. În timpul cît fusese la război şi apoi închis în fortăreaţă totul se schimbase. Plecase din Parisul Revoluţiei şi se întorsese în Parisul Terezei Tallien. Onoruri i se dădeau, dar nu i se deschidea nici un drum. Îşi tîrîia pe străzile Parisului piciorul rănit şi dezamăgirea : avea chiar de ce să fi sărit pe fereastră !

Cînd se aduse la cunoştinţă lui Barras că Drouet era alături de Babeuf, el trimise îndată pe secretarul său particular să-i aducă pe unul din *Egali* — pe tînărul Germain. Trebuia ajuns la o înţelegere cît mai era timp. Germain fu adus într-o trăsură închisă şi, cu multă băgare de seamă, fu condus în dormitorul lui Barras. Să joace totul pe cartea lui Babeuf, la asta contele nu se hotăra şi voia să ascundă lui Carnot întîlnirea cu conspiratorul.

Convorbirea dură aproximativ o oră. S-ar putea spune mai degrabă că n-a fost o convorbire, ci un monolog. Germain tăcea sau arunca cuvinte care nu însemnau nimic : „Poate", „Nu ştiu", „Dumneavoastră ştiţi mai bine decît mine".

— Am auzit că vreţi să răsturnaţi Directoratul. E o greşeală. Gîndeşte-te. Cum ar putea patrioţii să meargă împotriva mea ? Înţeleg prea bine că Directoratul nostru e departe de a fi ideal. Nu pentru asta am luptat noi pînă acum. Făcea oare să-l doborîm pe Capet ca după patru sau cinci ani să vedem cum emigranţii se răzbună împotriva patrioţilor ?... Oricum, aşa stau lucrurile. Eu însumi sînt cel mai indignat. Noi nu sîntem duşmani, Germain, sîntem tovarăşi. Scopul nostru este să lovim în regaliştii declaraţi sau camuflaţi. Sînt în-

conjurat de duşmani... Înţelegi doar. Trebuie să coordonăm toate acţiunile noastre. Cînd va bate ceasul, mă voi îndrepta spre popor. Locul meu nu e aici, în Palatul Luxemburg, ci în mijlocul muncitorilor din suburbia *Antoine*...

Contele mai vorbi îndelung despre devotamentul său faţă de ideea *Egalităţii*. În cele din urmă, Germain se ridică — era grăbit. La plecare, Barras îi dădu un permis permanent de intrare în Palatul Luxemburg.

— În orice problemă luaţi legătura cu mine.

În aceeaşi seară Germain aduse la cunoştinţa *Directoratului secret* discuţia avută cu Barras. Babeuf aprobase numirea lui Grisel ca delegat militar ; pe Grisel nu-l cunoştea, în schimb îl ştia prea bine pe Barras. Zise cu scîrbă :

— Ticălosul ! L-a răsturnat pe Robespierre. A trădat eroii din prerial. Ipocrit josnic ! Îndrăzneşte să vorbească despre *Egalitate*, după dezmăţul cu Tereza, cu furniturile lui Ouvrard, după balurile de la Luxemburg. Dacă n-am fi în stare să dobîndim victoria decît cu ajutorul lui, aş prefera înfrîngerea...

Fură cu toţii de acord, aşa încît Barras nu primi nici un fel de răspuns de la Germain. Începură săptămîni pline de nelinişte : ce se va întîmpla dacă conspiratorii ar fi nu numai împotriva lui Carnot, dar şi împotriva lui Barras ?

În ajunul luptei hotărîtoare, doi oameni se agitau în noapte plini de groază, neştiind în ce parte să se avînte : unul era căpitanul semibrigăzii 38 — Georges Grisel, celălalt, *Cetăţeanul-Director* — Paul Barras.

Grisel, care încă nu de mult era cu totul nepriceput în politică, ştia acum foarte bine cine era Drouet, cine

îl vizita pe Cochon şi care erau simpatiile cutărui sau cutărui Director. Adresîndu-i-se lui Carnot, mersese la sigur.

După ce ascultă povestirea amănunţită a trădătorului, care începea arătînd cum mergea el într-o zi la mătuşă-sa... şi care se termina cu incendiile premeditate, Carnot se simţi înduioşat. Fără pic de repulsie îi strînse mîna lui Grisel: „Bravo, căpitane!" Îi dădu lui Grisel ordinul de a nu-i părăsi pe conspiratori, de a supraveghea locul unde se întîlnea *Directoratul secret*, în scopul de a pune mîna pe toţi criminalii deodată. Carnot, acest om palid, cu ochii stinşi, acest chelbos posac şi ciupit de vărsat strălucea de bucurie. Acum, nu numai că va lichida banda asta de seminebuni, dar va pune mîna şi pe Barras! Grisel era la curent cu discuţiile dintre Directorat şi conspiratori şi, bineînţeles, nu-i ascunsese lui Carnot acest amănunt atît de important pentru amîndoi: era mult mai important pentru Carnot să-l compromită pe Barras, decît să-l aresteze pe Babeuf! Cîte nopţi n-a pierdut Grisel meditînd asupra purtării ciudate a contelui! Lui Grisel îi era teamă ca nu cumva Barras să fie mai tare decît Carnot...

Carnot luă hotărîrea de a convoca o şedinţă a Directoratului, la care Barras să nu participe. Nu era un lucru greu: contele nu aştepta decît un pretext pentru a se eschiva. Înainte de toate era un leneş şi şedinţele îl plictiseau, mai ales vara, pe o vreme atît de frumoasă. Era mai plăcut de mers la vînătoare la Raincy sau la Saint-Cloud cu Tereza: păsărele, flori şi dragoste. Barras nu era mai rău decît un altul, îi plăceau şi lui Grecia, viaţa simplă, laptele proaspăt (acesta doar în poezie). Era destul să i se spună: „azi nu se discută decît pro-

bleme neînsemnate" şi îndată un zîmbet îi lumina faţa, apoi, încîntat, pretexta o durere de cap şi se retrăgea.

La şedinţă cei patru Directori hotărîră să se exprime lui Grisel mulţumiri pentru sentimentele sale cetăţeneşti şi să fie folosite informaţiile date de el pentru arestarea conspiratorilor, inclusiv a lui Drouet, deputat în Consiliul celor Cinci Sute. Ca de obicei Letourneur nu lăsa pe nimeni să vorbească şi zbiera :

— Ce importanţă are dacă e deputat! La ghilotină cu el!

Dar Carnot înţelegea că nu era lucru simplu să-l aresteze pe Drouet şi, cu atît mai mult, să-l trimită în faţa judecăţii. De aceea, moderă zelul lui Letourneur :

— Vom vedea după aceea. Principalul e să punem mîna pe documentele compromiţătoare ale conspiratorilor. Altminteri vor fi din nou dezvinovăţiţi... Au doar protectori în sferele înalte...

Nimeni nu răspunse. Reubell încercă să facă pe naivul :

— Nu se poate! Unde anume ? La cei Cinci Sute ?

Larevellière izbucni în rîs. Rîdea într-un mod neplăcut, parcă lătra.

— Nu. Aici, prin apropiere.

Nici unul nu pronunţă numele lui Barras. Se vorbi despre fel de fel de lucruri : se puteau încrede în Grisel ? Cum să se organizeze arestarea ? Era nevoie să se aducă armata ? Împreună cu Cochon, elaborară un plan de acţiune. Nu mai rămînea decît să aştepte ca Grisel să le indice adresa.

Grisel se prezentă a doua zi. Ascultă felicitările cvartetului şi fu chiar poftit la masă de Carnot. Era altceva decît supa mătuşii! Nu numai vinul directorial i se suise la cap — unde se afla oare ?... la Palatul Luxemburg!

Visurile sale din copilărie începeau în sfîrşit să prindă viaţă. Ce lustre! Ce cristale! Preşedintele Directoratului sta prietenos de vorbă cu el. Nu numai Bonaparte e un om norocos... Grisel îl linguşea pe Carnot: „Fără Dumneavoastră Republica ar fi pierdută". Preafericitul Grisel surîdea: „Avansarea mi-e asigurată". Căuta să-l liniştească pe Director: „Mîine, neapărat, vă voi aduce adresa..."

Totuşi, în cele din urmă a trebuit să părăsească apartamentele lui Carnot şi entuziasmul de adineauri se transformă în spaimă. Pe scară, numai zărind strălucirea unei săbii, era cît pe ce să leşine. Îl sprijini la timp un uşier. Dar dacă o fi fost Barras?... Pe Grisel îl obsedează ideea că Barras îl urmăreşte, că Barras are să-l ucidă. Se căieşte că s-a dus la Babeuf, se căieşte că s-a dus şi la Carnot. Oricum, mesele la mătuşă erau cu mult mai liniştite! Laşul acesta, fără să-şi dea prea bine seama ce face, căzuse de-a dreptul în mocirla unei încăierări „revoluţionare", care ajunsese la termen: Carnot îl dobora pe Barras. Nu era destul că se temea de conspiratori. Acum trebuia să se teamă şi de Directorat. Drăguţă situaţie!

Şi, astfel, Grisel dispăru. Carnot îl aşteptă degeaba, aşa cum îl aşteptase şi Darthé. Carnot începea chiar să se întrebe dacă Grisel nu-l înşelase. Poate că a trecut din nou în tabăra conspiratorilor.

Cît despre acesta, după masa de la Carnot, izbuti să facă faţă şi la cina lui Darthé. Se strădui chiar să se arate plin de curaj.

— Cel mai important lucru e să se organizeze baluri în toate cîrciumioarele şi să se adape soldăţimea. Desigur că *Directoratul secret* nu are bani. Dar am prevăzut totul. Banii mei personali (treizeci şi cinci de mii) se

găsesc la fratele meu, la Abbeville; i-am scris să mi-i trimită. Apoi, nu v-am vorbit niciodată de vărul meu. E un anume Popricourt, notar aici în Paris. E putred de bogat şi — se înţelege — regalist. Mi-a propus adeseori să-mi dea bani ca să mă îmbrac: „Cum e posibil să umbli în halul acesta? Parcă ai fi un *sanchilot*, nu un căpitan!" Bineînţeles, am refuzat. Dar acum aş putea împrumuta de la el zece mii de franci, ca şi cum ar fi pentru uniformă. Iată deci deodată patruzeci şi cinci de mii — cu asta se poate plăti băutură pentru un escadron întreg. În rezumat, garantez pentru tabăra de la Grenelle.

La sfîrşit, Darthé îi spuse:

— Vino astă seară la o şedinţă hotărîtoare. Peste trei zile vom ataca. Trebuie să punem la punct amănuntele. Vino pe la ora opt. În strada *Saint-Honoré* 90, deasupra unui magazin de parfumerie.

Grisel întreabă sfios, temîndu-se să nu trezească bănuielile lui Darthé:

— Oare am să găsesc?... Vezi că nu ştiu la cine are loc.

— Ai să găseşti. E apartamentul lui Drouet.

Grisel, el însuşi, nu era mulţumit de întrebarea pe care o pusese. Visa necontenit să descopere locul unde se întruneau conspiratorii. Acum are în mînă adresa. Succesul e asigurat? O fi, dar şedinţa are loc la Drouet. Drouet înseamnă Barras. Barras ştie de pe acum totul. Barras îl va ucide.

În sfîrşit, Carnot îl revăzu pe Grisel. Căpitanul abia-abia dacă se mai ţinea pe picioare.

— Ce ţi s-a întîmplat? Eşti bolnav?

— Nu, *Cetăţene-Director*. Sînt numai obosit. Alerg toată ziua. Îmi fac datoria. La deputatul Drouet... În

seara asta. Trebuie să intraţi prin surprindere... Am să fiu şi eu acolo...

Reubell avu timpul să-l prevină pe Barras despre denunţul lui Grisel. „Prietenul patrioţilor“ nu era chiar atît de grăbit să meargă în suburbia *Antoine* şi să se alăture muncitorilor pentru a salva Republica. De loc. Cîntărise foarte repede totul. Carnot fusese mai isteţ decît el. Cu toate că Drouet era de partea lui Babeuf, alături de Drouet era şi Grisel. Conspiratorii pierduseră partida. Pentru Barras devenise clar că trebuia să iasă din joc. Desigur că acel Grisel era la curent cu vizita lui Germain.

La prima şedinţă a Directoratului, fără să mai aştepte atacul lui Carnot, Barras, roşu de mînie şi de frică, începu deîndată să urle :

— Ştiu totul!... Sînt şi eu împotriva anarhiştilor... Cine a închis *Panteonul?* Sînt înconjurat de intrigi. Foarte bine, sînt gata să răspund la provocare. Am să mă prezint în faţa Adunării. N-am nimic de ascuns. Eu acţionez întotdeauna sincer şi deschis...

Se dezvinovăţi îndelung, jură credinţă colegilor săi, ameninţă cu sciziunea, cu demisia, cu scandalul. Reubell, fireşte, îl susţinea. Letourneur avu aerul de a propune o anchetă, dar Carnot însuşi era pentru o înţelegere. Chiar şi fără o sciziune, Directoratul se aştepta să treacă prin momente grele. Cine ştie cum va primi Parisul arestarea lui Babeuf ? Deputaţii trebuiau convinşi să-l predea pe Drouet. Barras e acuzat că întreţine legături cu iacobinii : perfect, n-are decît să-şi aresteze prietenii clandestini. E mult mai sigur şi mai spiritual. În jurul lui Barras să se facă gol! Atunci, el, Carnot, va avea misiunea de a restabili ordinea.

Şi Carnot îl linişti pe Barras : la ce bun atîtea vorbe pline de amărăciune ? Aici, toată lumea are încredere în el, toţi îl stimează. Larevellière îşi stăpîni zîmbetul.

Dar lui Barras nu-i era uşor să se liniştească. Dacă se află că a propus ajutor militar generalului Rossignol, sau că a dat lui Germain un permis de intrare în palat ? Nervos, Barras se uită toată vremea la ceas : peste puţin va fi ora nouă. Acuşi au să fie înşfăcaţi cu toţii... Ce se va întîmpla ?

Iar Grisel merge pe strada *Saint-Honoré*. La fiecare pas întoarce capul : i se pare că cetăţeanul Barras e pe urmele lui.

XVII

ALARMĂ FALSĂ

Cei Egali aflară că parte dintre montaniarzi, deputaţi în dizgraţie, thermidorieni care-şi pierduseră iluziile asupra thermidorului se pregăteau şi ei pentru insurecţie. Aveau un duşman comun: Directoratul, dar scopurile lor erau deosebite. Montaniarzii erau pentru revenirea la vechea Convenţiune, pentru lupta împotriva regaliştilor, pentru Teroare, pentru reîntoarcerea la legile, la practicile şi chiar la cîntecele anului 93. Ideile lui Babeuf li se păreau nişte aiureli: oare în Constituţia revoluţionară a anului 93 nu fusese proclamat dreptul de proprietate ca un drept „sfînt“? Aceştia nu erau nici filozofi, nici reformatori, ci numai obişnuiţii membri ai cluburilor iacobine, în prezent fără ocupaţie. În fruntea lor se afla Drouet. Acesta nu putea să uite cei doi ani petrecuţi în fortăreaţă. Era urmat de Javogues, Huguet, Ricord, generalul Rossignol, oameni sau prea cinstiţi ca să poată concepe că tocmai Carnot, acest iacobin, îi aresta pe patrioţi, sau prea vanitoşi ca, de bună voie, să cedeze altora locurile, iar ei să se întoarcă la dughenele lor sau la registrele lor de notari.

Babeuf şi prietenii săi nu aveau prea multă încredere în montaniarzi: nu-s democraţi adevăraţi! *Cei*

Egali cinsteau memoria lui Robespierre. Dar, printre foştii deputaţi, se pare că nu se afla măcar unul singur care, după thermidor, să nu-l fi batjocorit pe „Tiranul doborît". Totuşi, în politică sentimentele n-au mare importanţă şi *Cei Egali* începuseră tratative cu montaniarzii.

Drouet şi Ricord n-aveau o concepţie ideologică, aşa încît, în faţa raţionamentelor lui Babeuf, ei nu găseau nimic de spus. Cu toate acestea, erau ferm convinşi că nicicînd ţăranul francez n-ar consimţi să-şi dea pămîntul în folosinţă comună. Era greu să discute prea mult asupra decretelor lui Babeuf, care erau logice şi simple. Dar ia să încerce Babeuf să-i spună lui Petre sau lui Paul că livada lui va aparţine comunităţii... ...Montaniarzii ascultau liniştiţi declaraţiile *Celor Egali*. N-au decît să se distreze! Altceva îi preocupa pe ei: cine va intra în noul guvern? *Cei Egali* pretindeau ca la conducere să vină oropsiţii, plugarii, muncitorii, meşteşugarii. În această problemă, montaniarzii fură neînduplecaţi. Voiau întreaga putere numai pentru ei. N-aveau decît o lozincă: „Trăiască vechea Convenţiune!"

Babeuf era indignat:

— Nu putem face concesii. A fost oare nevoie de atîtea lupte pentru ca Franţa să fie din nou guvernată de acea Convenţiune pe care Robespierre a numit-o pe bună dreptate „Adunare de ucigaşi"? Nu se poate, oamenii aceştia cunosc gustul puterii, şi-au înmuiat buzele în cupă, sînt otrăviţi. Adevărul e că trebuiesc forţe noi, adevăraţi *sanchiloţi* — nu politicieni, ci poporul.

Şi totuşi *Cei Egali* trebuiră să facă concesii! La o consfătuire ţinută împreună cu montaniarzii se hotărî să fie restabilită Convenţiunea, dar să fie completată

cu revoluţionari încercaţi, cîte unul de fiecare departament.

Şedinţa hotărîtoare, cea din urmă, trebuie să se ţină la Drouet. Massard prezentă un plan de insurecţie, aprobat de către *Directoratul secret*. În suburbia *Antoine* — baricade : dacă guvernul s-ar gîndi să cheme în ajutor soldaţii din cazărmile de la Vincennes, aceste baricade le-ar tăia drumul. Palatul Luxemburg are ieşiri subterane. Trebuie vegheat ca Directorii să nu poată fugi. Trebuie ocupată colina *Montmartre* : în caz de rezistenţă, de-acolo pot fi bombardaţi reacţionarii ; în caz de înfrîngere ar fi punctul de regrupare a forţelor. Se va forma un pod de vase pe Sena pentru a lega cartierele *Antoine* şi *Marceau*. Femeile şi copiii vor fi puşi în faţă pentru ca soldaţii să nu tragă.

Ce zi ar trebui aleasă ? Din păcate, după vechiul obicei, numeroşi patrioţi respectau odihna de duminică. Cel mai bine ar fi dacă o duminică ar coincide cu un decadi : atunci, toată lumea ar fi în stradă.

Conspiratorii făcură recensămîntul forţelor pe care se puteau bizui : revoluţionari, 4000 ; membri ai fostelor comitete, tribunale, comisariate, 1500 ; artilerişti, tunari, 1000 ; ofiţeri destituiţi, 1000 ; revoluţionari din provincie aflaţi provizoriu la Paris, 1000 ; grenadieri din garda Consiliului celor Cinci Sute, 1500 ; soldaţi arestaţi, 500 ; legiunea de poliţie, 6000 ; invalizi, 1000 ; în total 17.000 de oameni. Această cifră înveseli pe toată lumea : 17.000 ! În plus, Grisel se grăbi să declare :

— Puteţi adăuga toată tabăra de la Grenelle. Am muncit ceva acolo : soldaţi şi ofiţeri, toţi sînt cu noi.

Armata insurecţională fu împărţită în trei divizii. Tema de luptă : se va croi un drum pînă la cele două

tabere: Grenelle şi Vincennes. Astfel, opt mii de oameni se vor alipi mişcării. Dacă situaţia devine defavorabilă, atunci să se construiască baricade, să se arunce peste agenţii represiunii apă clocotită, vitriol, pietre. Se adaugă: a se pregăti pietre.

Deodată, un zgomot de copite în stradă. Vin soldaţi. Massard se repede la fereastră şi încearcă să ridice jaluzelele grele. Drouet îl împiedică. Ar putea fi observat. Un minut nesfîrşit. În cele din urmă stăpînul casei, care trecuse într-o cameră neluminată, strigă: „Au plecat!" Alarmă falsă — era o patrulă obişnuită. Cu toţii rîd şi glumesc. Cu toţii, în afară de Grisel. Pentru dînsul pericolul nu trecuse, abia începea: de ce oare nu soseşte poliţia? Ar fi posibil ca Barras să devină învingător?

Consfătuirea discută acum despre mijloacele de a asigura aprovizionarea Parisului după victorie. Grisel aşteaptă cu nerăbdare: ora nouă şi jumătate, zece — nimeni! Iată, conspiratorii se ridică, îşi iau rămas bun! E aproape ora unsprezece, şi după unsprezece patrulele opresc pe trecători. Babeuf n-are asupra lui nici un paşaport. Darthé îi dă un act de identitate oarecare, iar Drouet le propune:

— Mai staţi să bem o sticlă de Burgundia.

Dar conspiratorii refuză — nu-i momentul să se gîndească la vin! N-a mai rămas decît Darthé; mai trebuie să discute cu Drouet despre forţele de care dispun montaniarzii. Odată cu ceilalţi a plecat şi Grisel. Luîndu-şi repede rămas bun, aleargă glonţ spre Palatul Luxemburg. Ce s-a întîmplat?

Carnot îl priveşte fără să înţeleagă nimic.

— Ai spus la ora unsprezece...

— Eu? Am spus ora nouă.

— Acum Cochon e cu siguranţă acolo.

— Dar n-are să mai găsească pe nimeni. Contramandaţi ordinul. După o asemenea alarmă vigilenţa lor ar creşte... Repede, *Cetăţene-Director!*...

Carnot trimite o ştafetă cu un plic. Ştafeta dă pinteni calului.

Prea tîrziu. Cetăţeanul Cochon a şi intrat în casa locuită de Drouet. Piaţa Vendôme e plină de soldaţi călări. Locuitorii din împrejurimi privesc: ce înseamnă desfăşurarea asta de trupe? Duşmanul? Regaliştii? O insurecţie? Cochon forţează uşa, e gata să tragă, să scoată sabia. Îl vede pe deputatul Drouet în papuci, degustînd vinul de Burgundia cu un consătean. Drouet se ridică. Clocoteşte de indignare.

— Austriecii erau mai politicoşi cu mine! Să spargi noaptea uşile oamenilor e interzis chiar şi de Constituţia voastră. Dealtfel, aţi uitat poate, cetăţene Cochon, că eu sînt deputat?

Lui Cochon nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să născocească o poveste idioată şi, cerîndu-şi scuze, să se retragă cu tot alaiul de infanterişti şi cavalerişti, cu avîntul lui războinic cu tot, şi cu ordinul Directoratului sub tunică.

Carnot şi Grisel se acuză reciproc. Preşedintele Directoratului şi ofiţeraşul au uitat diferenţa de rang. Amîndoi strigă: „N-am spus aşa“, „Ba da, aşa ai spus“. „Ora nouă“, „Ora unsprezece“.

Babeuf a adormit. Spre dimineaţă Darthé îl trezeşte.

— A fost poliţia la Drouet. Am avut noroc. Tocmai plecase toată lumea... n-o fi cumva o trădare?...

— Cine lipsise de la consfătuire? Germain? Da, dar pe Germain îl cunosc. El nu poate trăda. E desigur o întîmplare. V-aţi înţeles asupra zilei? Bine ai făcut

că m-ai trezit. Dorm de trei ceasuri şi trebuie să lucrez. Timpul nu aşteaptă. Trebuie să termin decretul economic: sistemul de repartizare a braţelor de muncă... Totul să fie gata pentru momentul victoriei.

— Dar dacă am fost trădaţi? Dacă vom fi arestaţi înainte de ziua stabilită?

— Eşti obosit, Darthé, spui prostii. Trebuie să învingem şi vom învinge.

XVIII
PARISUL TACE

Văzîndu-l pe Darthé, Grisel se cutremură: îşi închipuia că acesta se va năpusti asupra lui, strigînd: „tu eşti trădătorul!“ şi-l va omorî. Darthé îl salută însă prietenos şi îl pofti la o cafea; examinară împreună mijlocul de a atrage în conspiraţie soldaţii din tabăra de la Grenelle, apoi Darthé îl convocă pe Grisel la o şedinţă.

— Cred că este mai sigur în timpul zilei. Seara circulă peste tot patrule. Deci, mîine ne vom întruni la amiază. E clar că Drouet este urmărit. Am găsit un loc minunat, în strada *Papillon.*

Grisel se strădui să păstreze o atitudine firească; apoi. ascunzîndu-şi emoţia printr-un căscat, întrebă:

— La cine? Adică unde? La ce număr?

Darthé făcuse destule imprudenţe: el îl introdusese pe Grisel în organizaţie, el îl propusese ca delegat militar. şi, după toate. îi indicase locuinţa în care se ascundea Babeuf. Dar acum parcă ceva îl reţine. Indispus, răspunde:

— De ce vrei să afli totul dinainte? Vino la mine la ora unsprezece. Am să fiu acasă. Vom merge împreună.

Bineînţeles, Grisel nu mai insistă. Urîtă treabă !

De-ar putea măcar recunoaşte casa lui Babeuf ! Se duce în strada *Grande-Truanderie*. Se străduieşte să-şi amintească unde îl dusese Didier. Parcă ar fi aci... Nu, poarta era mai mare. Dincoace ? S-ar putea, dar s-ar putea şi dincolo... Să le ia dracul ! Toate casele astea seamănă una cu alta ! Şi pe deasupra mai e şi întuneric... Grisel se încruntă şi suspină melancolic. Deodată, iată-l pe Didier :

— Ce întîmplare te aduce pe-aici ?...

Grisel se face alb ca varul : s-a dat de gol. Se bîlbîie:

— E un cizmar în apropiere... îmi face o pereche de cizme...

Are glasul sugrumat. Doar un criminal prins de poliţie are aşa voce.

Didier are să-l înhaţe. Nicidecum. Didier e departe de orice bănuială.

— De ce eşti răguşit ?... Înţeleg... Nu-i uşor să faci instrucţie cu soldaţii. Hai să intrăm în cafeneaua de colo, îţi fac cinste cu un păhărel de vin. Să vezi ce bine îţi drege glasul !

Şi de data aceasta a scăpat ! Plin de entuziasm, Grisel bea în cinstea victoriei. Restul zilei şi-l petrece rătăcind pe străzile Parisului, cu nădejdea că va descoperi cele două numere căutate : unul pe strada *Papillon*, celălalt pe strada *Grande-Truanderie*. Dar cum să descopere aceste numere ? Grisel se căzneşte în zadar.

Şi în Palatul Luxemburg domneşte emoţia. Toată seara *Cetăţenii-Directori* au ciulit urechile cu îngrijorare la orice zgomot de paşi : Vine ? Nu vine ? Soarta lor se află acum în mîna unui ofiţeraş suspect. Pericolul i-a împăcat între ei : Carnot nu se mai ia la ceartă cu Barras. Directorii încearcă să-şi uite îngrijorarea, ascultînd ştirile politice.

Delacroix spune că Rusia își concentrează armata spre granița cu Finlanda. Suedezii sînt foarte neliniștiți. S-ar putea chiar să izbucnească un război.

— Ar fi bine pentru noi. Să se războiască între ei. De altfel, Ecaterina nu ne arată prea multă bunăvoință.

— Dar se spune că moștenitorul, acel Pavel Petrovici, e cam iacobin. În orice caz, a venit în Franța incognito, arătîndu-ne chiar simpatie.

— Dar în Italia cum merg lucrurile ?

— Regele Sardiniei e gata să cedeze Tortona. Cu Bonaparte nimic deosebit, muncește...

— Cum se face că nu a sosit încă ? E trecut de ora zece.

— Poate că l-au ucis...

— Sau, mai simplu, poate că ne duce de nas, ca să le înlesnească treburile.

— Situația nu-i faimoasă !

Grisel sosi după unsprezece, și sosi cu mîna goală : pe străzile acelea casele nu aveau numere. Totuși, îi mai rămînea o speranță.

— Mîine, spre ora zece, fiți gata. Puneți polițiști la toate colțurile, bineînțeles în civil. Nu e greu să punem mîna pe conspiratori. Dar asta nu e de ajuns. Cu siguranță că Babeuf, după cîte mi-a spus Darthé, nu se va duce acolo. Dar la adunările lor nu se poate găsi nici un fel de document. În schimb, la Babeuf sînt vrafuri întregi, le-am văzut cu ochii mei. Parcă nici n-ar fi o odaie, ci o adevărată cancelarie. Este neapărat necesar să știm la ce număr locuiește Babeuf.

De la slugărnicie, Grisel trece cu ușurință la un ton obraznic. Simte că acești oameni depind acum de el.

Se căzneşte, printr-un aer semeţ, să compenseze o statură derizorie.

— Într-un cuvînt, *Cetăţeni-Directori*, nu deznădăjduiţi ! Vă puteţi bizui pe mine.

Toată noaptea Grisel cugetase. Pînă dimineaţă îşi făurise planul. Noaptea aceea a fost pentru mulţi o noapte de veghe. Babeuf redacta un proiect de *Manifest către poporul biruitor.* Nu mai apuca să termine. Corecta anumite cuvinte, umbla prin odaie, din nou scria. Lucra şi Carnot. Preşedintele Directoratului, îmbărbătat de cuvintele lui Grisel, semna mandate de arestare. Îi obosise mîna : în cursul nopţii semnase 245 de mandate. În susul fiecărei foi era tipărit : „Libertate, Egalitate". De altfel, cetăţeanul Carnot nu citea aceste cuvine : se obişnuise de mult cu ele. Cu o deosebită plăcere semnă foaia pe care figura numele cetăţeanului Louis Brutus, secretarul particular al lui Barras. Acest Brutus nu avea nimic de a face cu *Cei Egali.* Se povestea despre el că, după ce luau sfîrşit şedinţele Directoratului, fura capetele de luminări. Dar Cochon îl trecuse pe Brutus pe lista babuviştilor ca să-i facă în ciudă lui Barras. Şi Carnot zîmbea : să se mai necăjească un pic ! Ştia prea bine că Barras, înfricoşat, nu va interveni în favoarea secretarului său. Pentru a-şi salva pielea, Barras ar fi capabil să îngăduie chiar şi arestarea scumpei lui Tereza.

Dis-de dimineaţă Grisel merse la cetăţeanul Clercx, la care Babeuf locuise mai înainte. Ştia că Clercx îi transmitea acestuia scrisorile care îi erau adresate. Scrise în grabă un bileţel : n-ar fi posibil să se organizeze chiar azi o şedinţă cu delegaţii militari şi adjutanţii lor ? S-ar putea ca aceştia să mai aibă îndoieli cu privire la forţa organizaţiei. Grisel adăugă în postscriptum : „Am uitat numărul casei din strada *Papillon*

unde s-a stabilit să se ţină şedinţa". Rugă pe cetăţeana Clercx să ducă îndată acest bileţel lui Babeuf. Totuşi. nu se hotărî să o urmărească pentru a vedea unde se duce. Încredinţă această misiune unuia dintre agenţi : „O să vedeţi îndată ieşind din casă o femeie între patruzeci şi cincizeci de ani, care se va îndrepta spre Hala de Grîu. Luaţi-vă după ea."

Grisel era atît de turburat încît, vorbind cu Carnot. indicase greşit ora întrunirii de la Drouet. Acum se încurcase din nou. Postase poliţistul în faţa unei alte case. Acesta stătea acolo şi aştepta — nu apăru însă nici o femeie. În cele din urmă, plictisit de atîta stat, plecă. Văzînd că dăduse greş, Grisel hotărî să joace ultima carte. Frica îi dădu curaj. Se repezi în casa lui Clercx.

— Soţia dumitale nu s-a întors ? Ce încurcătură ! Am o treabă urgentă cu cetăţeanul Babeuf. M-aş duce chiar eu la el, dar am uitat numărul casei. Ce chestie ! De atîtea ori am fost acolo şi tot nu-l ţin minte ! De cînd am zăcut de friguri mi-a slăbit memoria...

Clercx îl linişti :

— Nici eu nu cunosc numărul. Dar e lesne de găsit şi fără să-l ştii. Cum coteşti, pe strada *Verderet*, e prima uşă, o uşă mai mare, ca un fel de poartă...

Grisel plecă ; se întoarse după un ceas ! Ii mai lipsea numărul casei din strada *Papillon*. Cetăţeana Clercx îi înmînă răspunsul lui Babeuf. Acesta era de părere să nu lărgească cercul participanţilor la întruniri. La ce bun să fie iniţiată atîta lume în problemele comitetului insurecţional ?... Partea aceasta a scrisorii nu-l interesa de fel pe Grisel. În schimb, în post-scriptum, Babeuf îi dădea adresa exactă a cetăţeanului Dufour din strada *Papillon*, unde urma să aibă loc şedinţa.

Izbîndă ! Grisel comunică ambele adrese generalului în civil. Apoi, el însuşi porni în grabă nu spre *Cetăţenii-Directori,* ci spre mătuşă. Azi preferă supa de praz celor mai alese mîncăruri ale lui Carnot. Dacă cumva conspiratorii ar opune rezistenţă ? Cine poate şti ?... La mătuşă se simţea mai în siguranţă. Cînd se va vedea precis cine a fost mai tare, atunci abia va apare la lumina zilei !

Sarcina arestării lui Babeuf fusese încredinţată cetăţeanului d'Ossonville, inspector principal de poliţie. Acest d'Ossonville ajunsese celebru numai prin faptul că, în schimbul unei recompense onorabile, se pricepea să şteargă orice nume de pe listele de emigranţi. Cînd era vorba de a împrăştia mulţimile de şomeri se dovedea un maestru. După indicaţiile lui Grisel, Carnot schiţase un plan exact al locuinţei în care se ascundea Babeuf. Operaţia fusese matur chibzuită ; Tribunul Poporului trebuia arestat fără a se atrage atenţia. Strada *Grande-Truanderie* era situată în preajma Halelor, într-un cartier foarte animat. Acolo Babeuf era cunoscut şi iubit. Nimeni nu-l va preda. Carnot avu o idee : un agent trebuia să răspîndească zvonul că fusese descoperită o bandă de tîlhari.

Agenţii se apucară îndată de lucru. La Hale, prin cîrciumile din jur, pe străzi, însăilară poveştile cele mai năstruşnice ; vă amintiţi că a fost jefuită văduva Lucien ? Şi o dugheană în strada *Verderet ?* Aceiaşi bandiţi le-au făcut pe toate !... Se spune că ar fi nişte străini, nişte belgieni, după cît se pare. Dracu ştie !... Noroc că poliţia e pe urmele lor !...

Poliţiştii ceva mai deştepţi se avîntau chiar în tirade patriotice.

— În sfîrşit, sînt băgaţi şi bandiţii la puşcărie. Cine erau arestaţi pînă acum ? Numai oameni cinstiţi, pa-

trioţi, muncitori. Pungaşii se plimbau în voie şi-şi făceau de cap. E timpul să ne vină minţile la loc.

La oarecare distanţă, pe străzi lăturalnice, erau postate companii de infanterie şi plutoane de cavalerie. Totul părea să fie gata. Dar cetăţeanul d'Ossonville cutreiera oraşul. Nu pornise în căutare de tunuri, ci de persoane oficiale care să legalizeze arestarea. Oricît, există şi forme legale: poliţia are nevoie de prezenţa unui magistrat. Poliţaiul aleargă la cetăţeanul Lefrançois. Este judecătorul de pace al circumscripţiei *Brutus*.

— Vă rog să asistaţi la o arestare.

— Ce arestare ?

— Nu vă e totuna ?... Arestarea unor criminali, a unor anarhişti. E ordinul Directoratului.

Cetăţeanul Lefrançois, mic şi firav, nu este nici conspirator, dar nu este nici Grisel. Răspunde cu indignare :

— Vreţi să iau parte la arestarea unor patrioţi ?... Niciodată ! Mai bine îmi dau imediat demisia.

D'Ossonville n-are timp de pierdut cu discuţii. Se repede la alt judecător de pace, cel de la secţia *Contract Social*.

— Să arestez patrioţi ? Iertaţi-mă, nu pot. Sînt bolnav ! Am crize de inimă.

Mai departe... La judecătorul de pace al secţiei *Bon Conseil*.

— Sînteţi obligat să mă însoţiţi. Strada *Grande-Truanderie* se află în circumscripţia dumneavoastră.

— Pentru nimic în lume ! Puteţi să mă reclamaţi, să mă revocaţi, să mă daţi în judecată, puteţi face tot ce vă va trece prin minte, dar nu voi merge cu dumneavoastră.

D'Ossonville găsi în fine un om supus. La drept vorbind, nu era magistrat, ci comisarul de poliţie al circumscripţiei *Brutus*. Convorbirea cu el fu scurtă:

— Sînteţi gata?

Ora unsprezece dimineaţa. Conspiratorii se îndreaptă spre locuinţa lui Dufour, din strada *Papillon*. Poliţiştii se ascund prin curţile învecinate, Babeuf şi Buonarroti nu au venit la şedinţă. Babeuf nu iese în timpul zilei: oricare poliţist l-ar putea recunoaşte.

Babeuf termină de scris manifestul: *Către poporul învingător*. Nu aude nimic din ce se petrece în jur. D'Ossonville a dat dispoziţii să fie opriţi caii în strada *Verderet*, astfel încît conspiratorii să nu aibă timp să-şi distrugă documentele. Urcă scara cu paşi înăbuşiţi.

Sună la uşă. Stăpîna casei, cetăţeana Tissot, vine să deschidă.

— Soţul dumitale e acasă?

— Nu, a ieşit.

Grăbit, d'Ossonville o împinge şi se repede în fugă pe coridor. O uşă pe stînga. În odaie: Babeuf, Buonarroti şi Pillé, copistul lui Babeuf. Babeuf scrie. Cînd intră poliţiştii, se scoală, ţinînd încă pana în mînă. A mai avut timp să scrie: „Popor victorios!... Popor descătuşat şi învingător! veseleşte-te fără teamă: stăpînii tăi sînt doborîţi." D'Ossonville ordonă:

— La ferestre!... Sînteţi arestaţi. În caz de încercare de rezistenţă sau de distrugere de documente ordon să se tragă.

Babeuf, încă stăpînit de cuvintele răsunătoare ale manifestului *Către poporul învingător*, spune îngîndurat:

— Totul s-a sfîrşit, tirania triumfă.

Apoi, într-o izbucnire de furie, strigă către d'Ossonville:

— Nu ţi-e ruşine ? De ce asculţi ca un cîine de stăpînii tăi ?

D'Ossonville răspunde mîndru — e doar înconjurat de subalternii săi :

— Ascult de un guvern pentru care poporul s-a pronunţat cu hotărîre şi te rog să nu intri în discuţie cu mine.

Toate hîrtiile sînt adunate sub paza santinelelor. Dar cum să-i scoată pe arestaţi din casă ? Dacă cumva mulţimea îl va recunoaşte pe Babeuf ? Mulţimea a năvălit în stradă. Aici toată lumea îl iubeşte pe Babeuf. Totuşi, nimeni nu ştie că el se află în această casă, că este arestat, că va fi transportat chiar acum, cu această trăsură care aşteaptă. Agenţii în civil strigă :

— Bravo ! Nu-i scăpaţi din mînă ! Bandiţii ! Asasinii ! S-a găsit la ei o mare sumă de bani...

Poliţiştii înalţi şi voinici îl înconjoară pe Babeuf, îl împing şi-l azvîrlă repede în trăsură. Comedia a luat sfîrşit. Nimeni nu l-a recunoscut pe Tribunul Poporului. Buonarroti încearcă să strige ceva, dar zbieretele poliţiştilor îi acoperă glasul :

— Pungaşilor ! Bandiţilor !

Mulţimea strigă şi ea :

— Moarte ucigaşilor !

Sub escortă puternică arestaţii sînt duşi la închisoarea *Abbaye*. Curînd după aceea şi alte trăsuri sosesc la porţile închisorii : sînt aduşi conspiratorii arestaţi în strada *Papillon* : Drouet, Darthé, Germain, Didier, Ricord. Pînă la căderea nopţii toate celulele gem de deţinuţi.

Carnot a întocmit un manifest *Către toţi cetăţenii Franţei*, în care spunea că fusese descoperit un com-

plot criminal, că Babeuf şi acoliţii săi visau „să dezlănţuie un jaf general şi cel mai groaznic măcel".

Grisel plecase de la mătuşă şi, fără a mai privi în jur, se îndreptă trimfător spre Palatul Luxemburg. *Cetăţenii-Directori* îl felicită. Larevellière a renunţat chiar la obişnuita lui ironie.

— Nici nu ştim cum să răsplătim o faptă atît de eroică.

Grisel îşi dă aere. Spune, arătînd spre inimă :

— Aci e răsplata mea.

Îi face lui Carnot o declaraţie de dragoste :

— Vă sînt credincios, precum stejarului iedera.

„Stejarul" clipeşte din ochişorii lui minusculi şi-l bate pe umăr cu multă duioşie pe eroul naţional. Grisel se umflă în pene. Prin faţa ochilor îi trec grămezi de galbeni, o uniformă de general, saluturile mulţimii, surîsurile femeilor ; aude aclamaţiile, întrezăreşte gloria.

Dar Parisul ? Parisul tace. Ca de obicei, luminile cafenelelor şi ale balurilor strălucesc cu sutele. Ca de obicei, nevoiaşii vorbesc despre pîine, iar muscadinii despre o modă nouă : în curînd valsul va înlocui toate dansurile. E mult mai plăcut decît celelalte : cavalerul îşi strînge dansatoarea în braţe... Victoria lui Bonaparte la Lodi încîntă pe strategi, iar problema atitudinii pe care o va lua Consiliul celor Cinci Sute faţă de arestarea lui Drouet preocupă pe politicieni. Speculanţii se bucură de noua prăbuşire a asignaţiilor. Un ludovic de aur a ajuns astăzi la opt mii două sute, iar femeile din cartierul *Marceau* sînt înspăimîntate : livra de pîine a ajuns la treizeci şi cinci de franci.

Dar arestarea lui Babeuf ?... Duşmanii poporului au pus mîna pe Gracchus, şeful mulţimilor de *sanchiloţi*, propovăduitorul *Egalităţii*, apărătorul, prietenul, Tribunul — şi Parisul nu spune nimic ?

Parisul tace. Unii se bucură, alții, cu un aer sumbru, strîng pumnii : „trădătorii !..." Dar pe străzi domnește liniștea. Nimeni nu strigă : „Dați-ni-l înapoi pe Babeuf !" Nimeni. În jurul închisorii *Abbaye* : tăcere, întuneric, santinele, stele. Parisul e stors de vlagă. Cît se poate cere de la o singură generație ? — 14 iulie, 10 august, 31 mai, 12 germinal, 3 prerial — toate acestea se numesc acum „zile istorice". Nu sînt prea multe pentru un răstimp de șapte ani și pentru o simplă viață de om ?

— Parisule, apără-l ! Îl vor ucide pe Babeuf...

Se aude : „Santinele, luați seamă !" Apoi, liniștea se așterne din nou. Parisul tace.

XIX

FURIE ŞI DRAGOSTE

Tăcerea poate exprima multe lucruri şi Babeuf îi aude glasul. Paznicul se uită posomorît la acest deţinut care toată noaptea umblă prin celulă în lung şi în lat: e un demon!

Cît de îngrozitoare poate fi o noapte senină de mai! Babeuf nu se gîndeşte la el însuşi. Moartea? O aşteaptă; de mult e pregătit s-o înfrunte: în acea noapte îndepărtată de vară, cînd mulţimea urla în jurul unui felinar ruginit, cînd, pentru prima dată Babeuf a auzit glasul Revoluţiei, el a înţeles ce sfîrşit îi pregătise soarta. În zilele de furtună revoluţionară numai sfinţii şi laşii mor în paturile lor. Revoluţie înseamnă sacrificiu. Nu, ceea ce-l înfioară nu e moartea unui om, a lui Babeuf, care s-a numit François, apoi Camille, apoi Gracchus, care are treizeci şi cinci de ani, nevastă, copii, ochi albaştri, o cicatrice pe obrazul drept, care-şi aminteşte de tatăl său, maiorul, de crîngul de lîngă Roye, de cărţile lui Rousseau şi de sărutul lui Grisel. Omul acesta va muri. Altceva îl înspăimîntă: moartea Revoluţiei.

Parisul tace. Directoratul are să extermine iarăşi sute de patrioţi. Şi pe urmă?... Revenirea aristocraţiei, Lu-

dovic al XVIII-lea, austriecii, Pitt, asasinii din Coblentz-ul de pe Rin şi cei din Coblentzul de pe bulevardele Parisului. E oare cu putinţă ca aceşti cinci orbi din Palatul Luxemburg să nu-şi dea seama încotro duc ţara ? Nici mai mult, nici mai puţin decît la picioarele monarhiei ! Dacă *Cei Egali* vor pieri, odată cu ei nu vor pieri numai visurile de Fericire Universală, teancuri de hîrtii înnegrite de slove şi cîteva inimi nobile. Nu, odată cu ei va pieri însăşi Revoluţia.

Cine vrea să o ucidă ? Şuanii, puterile străine ? Nu : Barras, Carnot, Reubell — toţi, foşti iacobini ; Larevellière — duşman al bisericii ; montaniardul Letourneur. Cinci de-ai ei. Cinci oameni care au votat cu toţii moartea lui Capet. Poate că printre aceşti „Cinci" se află un orb care să nu fie trădător. Datoria lui Babeuf e să-i deschidă ochii. Să ştie măcar acesta pe cine vor să omoare !

Repede ! o coală de hîrtie, o pană !

Gracchus Babeuf scrie :

„Vi s-ar părea mai prejos de demnitatea voastră, *Cetăţeni-Directori*, să discutaţi cu mine de la egal la egal ? V-aţi putut convinge acum de încrederea uriaşă de care mă bucur ! Aţi văzut că partidul meu cîntăreşte cu prisosinţă cît şi al vostru ! Aţi văzut cît de adînc şi de departe îşi înfige rădăcinile ! Sînt mai mult decît convins că această realitate v-a cutremurat..."

Un gînd îl face să tresară : dacă nenorociţii aceia şi-ar închipui cumva că el vrea să se justifice, că se teme de răzbunarea lor ? Atunci scrie :

„Ce s-ar întîmpla dacă acest caz ar ieşi la lumina zilei ? Aş apărea în cel mai glorios dintre roluri : aş dovedi, cu toată măreţia sufletească, cu toată energia pe care mi-o cunoaşteţi, nobleţea conspiraţiei la care nu am tăgăduit niciodată că particip..." „Aş putea fi

condamnat la deportare, la moarte ; dar judecarea mea ar fi socotită de îndată ca o hotărîre luată de forţele crimei, mai puternice decît plăpînda virtute... Sau vreţi poate, ca a doua zi după uciderea mea, să-mi pregătiţi în acest fel altare, alături de cele în care sînt slăviţi astăzi, fiind trecuţi în rîndul martirilor iluştri, eroi ca Robespierre şi ca Goujon ?... Aţi cuteza să distrugeţi dintr-o dată această uriaşă sectă *sanchilotidă...* ? Aveţi nevoie să vă sprijiniţi pe un partid ; suprimîndu-i pe patrioţi, nu aveţi în faţa voastră decît pe regalişti. Nu e încă timpul pierdut... să nu vă închipuiţi că această acţiune a mea este interesată... moartea sau exilul ar deschide pentru mine calea nemuririi, şi sînt gata să le întîmpin cu un avînt eroic şi religios ; dar prin desfiinţarea mea și a tuturor democraţilor nu aţi avea nimic de cîștigat şi nu aţi asigura salvarea Republicii..."

„Nu ar merita mai degrabă aceşti patrioţi să le fie vindecate rănile decît să li se adîncească ?..."

Babeuf scrie mult. Demonstrează, convinge, ameninţă, făgăduieşte iertare acelor cinci descreieraţi dacă vor deveni, de acum încolo, patrioţi adevăraţi. Scrisoarea lui pare o divagaţie. E rechizitoriul unui învingător şi nu suplica unui deţinut. El este ca întotdeauna peste măsură de prezbit. Vede ruina Republicii, dezamăgirea poporului, puterea militarismului, victoria regaliştilor răzbunători şi meschini. Dar, în momentul de faţă, nu vede nici trădarea lui Barras, nici îngîmfarea greoaie a lui Carnot, nici josnicia lui Reubell. Vorbeşte despre salvarea Republicii, adresîndu-se unor oameni care, fără ruşine, deportează la Cayenne pe prietenii lor din ajun, pentru singurul motiv că aceşti prieteni n-au vrut sau n-au putut să-i trădeze la timp.

Nu, ideea de a stropi pe soldaţi cu vitriol nu era a lui Babeuf ! Babeuf a fost însă cel care a adresat Di-

rectoratului această scrisoare, poate copilărească şi oarecum ridiculă... El nu era un politician de cafenea, şi nici măcar un Tribun : era un apostol.

La primul interogatoriu Babeuf va declara :

— Profund convins că actualul guvern reprezintă un regim de asuprire, eram gata să fac tot posibilul pentru a-l răsturna. Mă asociasem cu toţi democraţii Republicii. Dar nu mă socotesc obligat să numesc pe vreunul din ei.

Judecătorul de instrucţie :

— Prin ce mijloace urmăreai să-ţi atingi scopul ?

— Împotriva tiranilor toate mijloacele sînt legale. Nu mă simt dator să dau amănunte cu privire la mijloacele ce ar fi fost folosite.

Parisul continua să tacă.

Desigur, patrioţii se adunau necontenit în jurul închisorii *Abbaye*. Dar erau cu mîinile goale : n-aveau nici puşti, nici măcar pietre. Se dădeau în lături, speriaţi, ori de cîte ori apărea un pluton de dragoni.

La ordinul Directoratului, principalii conspiratori, afară de Drouet, fură transferaţi la închisoarea *Temple* ; pentru a nu putea comunica între ei sau cu partizanii lor rămaşi în libertate, au fost încarceraţi în celule separate, iar garda — întărită.

Arestarea lui Drouet punea guvernul într-o serioasă încurcătură. E drept că Consiliul celor Cinci Sute, speriat de mesajul Directoratului, aprobase pe loc arestarea deputatului ; Drouet avea însă mulţi prieteni, nu numai printre muncitorii din suburbia *Marceau*, dar şi printre oamenii de vază ai Republicii. Nimic însă nu-i lega pe Directori de Babeuf.

Cînd, într-o şedinţă a Directoratului, Carnot dădu citire scrisorii lui Babeuf, Barras izbucni în rîs :

— Un nebun !... şi un laş... Spune că e gata să moară, dar de fapt tremură pentru pielea lui.

Puteau să-l înjure pe Babeuf, să-i mînjească numele şi să-i compromită ideile pentru a putea spune moderaţilor : „Aţi văzut de cine v-am scăpat ?“ Cine va lua partea lui Babeuf ? Sărăcimea Parisului ? Dar Directoratul a înţeles ce înseamnă tăcerea poporului : a înţeles că sîngele, emfaza, discursurile, închisorile, foamea răvăşiseră sufletul Revoluţiei. Dacă aşa stau lucrurile n-au de ce să-l menajeze pe Babeuf.

Cu Drouet treaba se schimbă. Era un om cu idei puţine : cînd avea de pronunţat un discurs la Consiliul celor Cinci Sute Babeuf scria textul, iar el, Drouet, îl citea. Avea o voce răsunătoare şi un nume la fel de răsunător. Întreţinea relaţii bune cu Barras. Era un exaltat. Încolţit, ar putea deveni periculos. Ştia multe despre viaţa din Palatul Luxemburg : intrigi, ciubucuri, trădări... În libertate, Drouet ar fi inofensiv. Ce însemna el fără Babeuf ? Doar o uniformă de paradă într-un cufăr !... În faţa tribunalului însă Drouet s-ar dovedi mai primejdios decît oricare altul. Ceilalţi sînt doar nişte *sanchiloţi*, în timp ce el este deputatul, prizonierul de la Spielberg, răsfăţatul zilei. Mai înţelept ar fi să scape de el.

Instrucţia îşi urma cursul. În faţa Directoratului se ivi problema alegerii unui tribunal. În nici un caz cel din Paris !... În această privinţă arestarea lui Drouet era avantajoasă. El fiind deputat, procesul era de competenţa Înaltei-Curţi a Republicii, care trebuia să judece la o oarecare depărtare de reşedinţa guvernului. Directorii se îndeletniciră cu geografia : Bourges ? Vendôme ? Amiens ? Chiar în alegerea unui oraş nu se puteau în-

ţelege uşor. În cele din urmă optară pentru Vendôme : un orăşel liniştit, cazărmi mari în care se puteau instala cîteva regimente. Apoi, la Vendôme patrioţii nu erau prea numeroşi.

Dar ce să facă cu Drouet ? Letourneur găsise o soluţie : să fie împuşcat...

Ministrul Poliţiei, Cochon, era acum întrutotul de acord cu regaliştii : voia să dea o cît mai mare amploare acestei chestiuni. Trebuia profitat de ocazie şi incluşi în conspiraţie toţi foştii iacobini, în frunte cu Tallien şi Fréron. Tallien, „eroul din prerial" şi Fréron, şeful *Tinerimii aurite* rămăseseră totuşi nişte iacobini în ochii regaliştilor.

Barras era scos din sărite : Tallien ? Pentru ce ? Pentru trecutul lui ? Asta înseamnă că mîine ar putea fi judecat şi el, Barras !... Şi aici, tot mîna lui Carnot ! Să fie judecaţi *Cei Egali* şi la dracu cu ei ! Contele Barras nu este un anarhist. Dar nu vede nici un motiv să fie amestecat şi Tallien în afacerea asta... Drouet a greşit, desigur, şi n-ar fi rău să fie puţin scărmănat ; dar judecat — imposibil ! Toţi alcătuiesc verigile unui singur lanţ : după Drouet, Tallien ; după Tallien, Barras, Reubell, Fouché...

Directoratul e în şedinţă. Cochon soseşte în grabă :

— Dezastru ! A evadat Drouet !

Letourneur urlă :

— Imediat, o anchetă ! Trebuie să fie ceva la mijloc !

Cum se poate evada dintr-o închisoare ? De ce n-a fost băgat la *Temple* ?

Barras tace. E obişnuit cu ieşirile lui Letourneur. Un mojic !... Cochon nu reuşeşte să se liniştească :

— Şi eu sînt convins că este vorba de un complot. Paznicul l-a văzut la ora şase, şi la şapte şi jumătate celula era goală. E cu neputinţă ca în acest răstimp să fi izbutit să taie gratiile. Apoi coborîrea e de neînţeles: zidul măsoară patruzeci şi cinci de picioare[1].

La urmă se amestecă şi Barras în discuţie.

— Nu înţeleg agitaţia dumitale, *Cetăţene-Ministru*. Drouet a mai încercat să evadeze şi dintr-o fortăreaţă austriacă, nu e de mirare că a putut fugi din închisoarea *Abbaye*. E un om curajos. În orice caz, pentru noi întîmplarea e binevenită: fără Drouet, procesul lui Babeuf va decurge cu mult mai puţină bătaie de cap!

Poate că în sinea lui Carnot nu era de acord cu Barras, dar nu avea altceva de făcut decît să aprobe. Drouet era liber. Întreg Parisul rîdea: totul mersese strună.

Pe cînd Drouet ieşea liniştit pe poarta închisorii, îl opri o patrulă.

— N-aţi văzut pe aici un deţinut care fugea?

— Nu, şi nici nu e conform cu principiile mele să opresc pe deţinuţii care fug!

Drouet fu căutat numai de formă. Bineînţeles, nu putu fi găsit. Oricum, Barras era Director şi în Palatul Luxemburg oamenii lui Cochon n-aveau dreptul să-şi bage nasul!

Evadarea din închisorile Republicii fără ajutor de mai sus era lucru greu. *Cei Egali* rămaşi în libertate încercară să organizeze evadarea lui Babeuf şi a tovarăşilor săi. Mituiră un paznic, dar una din santinele îi denunţă pe toţi.

---

[1] *Picior* — unitate de măsură folosită înainte de adoptarea sistemului metric şi echivalînd cu aproximativ o treime dintr-un metru (n.t.).

Urmară luni întregi de aşteptare, de inactivitate, de singurătate. Babeuf izbutise să stabilească o legătură cu soţia sa şi cu Lepeletier. Ştia cum primise Parisul arestarea *Celor Egali*, cunoştea calomniile ziarelor şi mesajul Directoratului. Atunci încercă un sentiment nou : disperarea. Pentru Babeuf singurătatea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Gazetarii democraţi care, nu de mult, susţinuseră *Panteonul*, se străduiau acum să dovedească în ziarele lor că Babeuf era un spion. Louvet scria : „Acest democrat nu e altceva decît un regalist camuflat... la fel am gîndit şi despre Marat şi despre Hébert". Réal : „Babeuf este omul străinătăţii, da, este omul regilor". Dubois-Crancé : „Lovitura pe care a primit-o Babeuf a răsunat de-a lungul întregului lanţ, pînă la Londra. Iată alte cîteva mii de guinee[1] cheltuite pe degeaba."

Aşa vorbeau despre Babeuf nu regaliştii, şi nici măcar partizanii lui Carnot, ci democraţii.

Numele unora dintre conspiratori nu fuseseră aflate de Grisel ; astfel ei scăpară de arestare. Dar tăceau. Nimeni nu apăra cinstea lui Babeuf.

Babeuf a luptat pentru Fericirea Universală. A crezut în bunătatea naturii umane. Acum, însă, vede pretutindeni numai josnicie şi laşitate, calomnia duşmanilor şi tăcerea prietenilor. Sufletul îi este stăpînit de o disperare tot atît de puternică, de violentă, ca şi credinţa lui de mai înainte. Întoarce capul ori de cîte ori paznicul îi aduce strachina cu ciorbă : nu se mai poate uita la un om. Nici măcar la soţie şi la copii nu se gîndeşte, deşi la ei, dincolo de zidurile închisorii, e numai jale şi lacrimi. Soţia lui Babeuf a îndurat cu tărie toate încercările prin care a trecut, dar, în cele din urmă, curajul

[1] *Guinee* — veche monedă engleză de aur (n.t.).

a părăsit-o. Copiii îi mor de foame, iar ea simte că nu mai are de ce trăi. Soțul ei este în închisoare şi toată lumea spune că de data aceasta va fi ghilotinat. Îi scrie lui Babeuf că nu mai poate îndura această viață, că-şi doreşte moartea.

Răspunsul lui Babeuf este crud, înfiorător. Numai cînd ştii cum îşi iubea acest om familia, cum se preocupa întotdeauna de sănătatea nevestei şi de educația copiilor — atît pe vremea cînd era în închisoare, cît şi atunci cînd stătea ascuns — numai ştiind acest lucru poți înțelege grozăvia unor asemenea rînduri : „...fiind, după cum mă cunoşti, un bun patriot, în mine dragostea de patrie înăbuşă astăzi oricare altă dragoste. Sincer ca întotdeauna, îți voi mărturisi că noi, iacobinii şi extremiştii, nu mai sîntem de loc duioşi, ci, dimpotrivă, înăspriți ca dracul. De aceea, cînd îmi scrii că eşti gata să mori, nu pot decît să-ți răspund : mori dacă-ți face plăcere."

Dar furia trece şi cu nesaț caută Babeuf la ceilalți dîrzenie, şi duioşie în propria lui inimă. În celula de alături se află Buonarroti. Nici nu se întîlnesc, nici nu se pot vedea. Şi Buonarroti are o soție. Se numeşte Thérèse, e tînără, lipsită de experiență, singură. Buonarroti nu are numai o față plăcută şi un trup bine proporționat ; totul în ființa lui este armonios. El nu cunoaşte renunțarea, seninătatea, pasiunea nestăvilită a lui Babeuf. E devotat ideii *Egalității*. Se gîndeşte fără teamă la moarte. Dar dragostea pentru binele obştesc n-a omorît în el cealaltă dragoste. Imaginea soției e veşnic prezentă în celula lui. Pe fîşii de pînză smulse din cămaşă, el îi trimite scrisori drăgăstoase : „Odorul meu scump, suferința ta îmi chinuie conştiința, care de

altfel n-are nimic să-şi reproşeze... Fii curajoasă, soţia mea iubită, fii demnă de un om cinstit pe care cei trufaşi şi tiranici vor să-l jertfească... Dragostea mea pentru tine n-a fost niciodată mai arzătoare. Biata mea Thérèse! Vărs lacrimi atît de amare gîndindu-mă la tine! Dacă aş putea să am portretul tău lîngă mine... Din păcate trebuie să-ţi spun adio! Noi suferim pentru adevăr şi pentru dreptate."

Citind aceste mîzgălituri pe jumătate şterse, cusute în căptuşeala vreunei haine, Thérèse plînge, dar zîmbeşte printre lacrimi: o femeie poate fi mîndră de o astfel de dragoste.

Timpul trece. A venit luna messidor. Vara înăbuşitoare s-a strecurat în celule. Acum, în sufletul lui Babeuf s-a aşternut liniştea. Este liniştea deznădejdii. Prietenului său Lepeletier îi scrie: „...nu te speria văzînd aceste cuvinte scrise de mîna mea... Sînt o fiinţă cu totul părăsită... Dar cugetul îmi spune că sînt un om curat."

Scrie, apoi rămîne pe gînduri: cine ştie, poate că şi Lepeletier îl va trăda... Nu, Lepeletier este un om cinstit şi drept. Îi scrie deci în continuare: „După ce trupul meu va zace în ţărînă, nu va mai rămîne de pe urma mea decît o cantitate destul de mare de proiecte, de note, de scrieri democratice şi revoluţionare... Cînd cineva se va gîndi din nou să arate omenirii calea spre fericirea pe care noi i-am propus-o, vei putea să cauţi printre aceste petice de hîrtie şi să arăţi tuturor discipolilor *Egalităţii*, acelor prieteni care păstrează încă în inimă principiile noastre, vei putea să le arăţi, zic, pentru a-mi reabilita memoria, colecţia tuturor fragmentelor care conţin ceea ce corupţii de azi numesc visurile mele."

Vorbeşte apoi despre trădarea democraţilor, despre calomniile lor, spune că nimeni nu vrea să-l înţeleagă.

Îşi încredinţează nevasta şi copiii prietenului său Lepeletier. Fiul său mai mare vrea să se facă muncitor tipograf. Babeuf îi cere lui Lepeletier să-l ajute. Cel mai tînăr ? E încă prea mic, nu se poate şti ce va face... Dar amîndoi vor trebui să devină meseriaşi cinstiţi.

Pentru el însuşi, Babeuf nu cere decît un singur lucru : în curînd va fi transferat la Vendôme. Nu s-ar putea procura soţiei şi copiilor lui mijloacele necesare ca să-l urmeze ? Ar vrea să-i aibă lîngă el pînă în ultima clipă.

Ajuns aci, Babeuf lasă pana din mînă. Cu capul plecat, umblă mult timp prin celulă. Nimeni nu-l bagă în seamă : nici paznicii, nici istoria. Babeuf, François Babeuf, bunul François, poate acum să plîngă în voie.

Tîrziu, noaptea, adaugă : „gîndul meu i-a însoţit pînă acolo unde începe odihna nefiinţei“, iar neagra nefiinţă, nefiinţa înăbuşitoare, trece prin fereastră şi-i pătrunde în ochi, în suflet... Poate că lampa fumegîndă s-a şi stins. Poate că deţinutul Babeuf istovit de umblet a adormit...

Sosi în sfîrşit şi ziua plecării. Deţinuţii fură închişi în nişte cuşti confecţionate special în acest scop. Cu trei ani mai înainte, tot Parisul vorbea de cruzimea austriecilor care-l închiseseră pe Drouet într-o cuşcă. Dar era desigur o născocire a gurilor rele. Ceea ce se atribuise austriecilor fusese realizat de guvernul Republicii. Acuzaţii erau expuşi, ca nişte fiare, batjocurii mulţimii.

Văzîndu-l pe Babeuf în cuşcă, muncitorii înjurau. Întorceau capul sau îi strigau cu o dezolare plină de duioşie : „Curaj, Gracchus !“, iar pleava din *Palais-Égalité* – speculanţii, ziariştii care pînă mai ieri cereau pedepsirea tuturor aristocraţilor, îmbogăţiţii, muscadinii,

tinerii care se eschivau de la recrutare — toată pleava aceasta împodobită şi parfumată se repezea ca o haită asupra celor doborîţi : „Moarte tîlharilor !“, „Moarte teroriştilor !“

Soţiile şi copiii veneau în urmă. Thérèse Buonarroti — aristocrata — şi Maria Babeuf — slujnica — se luaseră de mînă, apropiate printr-o durere comună, sfîşietoare. Merseră trei zile. Cînd se înnopta, plîngeau — erau femei. Ziua zîmbeau, căci cei din cuşcă se uitau la ele — atunci nu mai erau doar femei.

Ce vremuri josnice şi sublime !

XX

ATACUL DIN GRENELLE

După arestarea conducătorilor, patrioţii se împrăştiaseră. Nu mai aveau încrederea şi siguranţa de odinioară, nu mai aveau nici măcar organizaţie.

Mai zicea cîte unul: „Cît să stăm aşa, cu braţele încrucişate? Trebuie să luptăm". Celălalt era, fireşte, de acord. Dar amîndoi continuau să-l înjure pe Barras, sporovăind prin cafenele, înconjuraţi de agenţii lui Cochon.

Zădărnicirea complotului nu izbutise să potolească frămîntările poporului. Ca şi mai înainte, muncitorii se adunau, seara, pe podurile Senei. Strigau:

— Ori Robespierre, ori regele, tot un drac! Numai să nu crăpăm de foame.

Parisul tot mai părea un vulcan clocotitor. Şi puţini îşi dădeau seama că acest vulcan fumegînd era totuşi pe punctul de a se stinge.

Directoratul cocheta acum cu regaliştii, aşa cum făcuse cu patrioţii după vandemier.

Principiile înalte, ca şi funcţiile avantajoase dădeau loc la tot soiul de tocmeli. Carnot se căznea să adune clienţi noi: chivernisea pe regalişti cu funcţii de admi-

nistratori, de comisari, de judecători. Emigranţii încetaseră să se mai ascundă. Se arătau în plină zi prin saloanele Parisului.

Biserica devenea din nou agresivă, uitînd de martiri şi de catacombe. Înainte de paşti, negustorii din Paris primiră un bileţel anonim : „Dacă de sărbători nu vei închide prăvălia, te vom socoti iacobin".

Toate ziarele influente se aflau în mîinile adversarilor Republicii.

Dacă regaliştii nu au încercat atunci să pună mîna pe putere, este numai din cauza unei apatii generale.

La citirea scrisorii lui Babeuf Directorii s-au prăpădit de rîs. Dar iată că acum un general republican, Hoche, şi nu un anarhist, rostea aceleaşi cuvinte : „Prea mulţi dintre prietenii voştri v-au părăsit ; nu aşteptaţi ca ceilalţi să cadă pradă deznădejdii şi să meargă la pieire, voind să salveze Republica pe căi ilegale... Ce tot vorbiţi de terorişti ? Unde sînt ei ? Unde e armata lor ? În schimb aceea a şuanilor este pretutindeni." Pe străzile Parisului se iviră din nou drapele albe. Directoratul răspunse sărbătorind cu fast aniversarea zilei de 9 thermidor. Larevellière, cocoşatul, avea o deosebită predilecţie pentru cortegiile maiestoase, pentru ghirlande şi focuri de artificii. Plin de entuziasm, îşi punea bicornul de mare ţinută. De data aceasta a fost însă lume puţină. Cînd *Cetăţenii-Directori* strigară : „Trăiască Republica !" nimeni nu reluă această lozincă. Adevărul este că prietenii Republicii urau Directoratul, iar duşmanii Republicii preferau alte lozinci, mai sincere.

Poliţia nu stătea degeaba. Bineînţeles, cînd era vorba de regalişti se abţinea : regaliştii aveau şi bani şi multe legături. Erau arestaţi însă mari criminali : astfel, de pildă, a fost băgată în închisoare fosta bucătăreasă a

fostului conte de Chalabre, care purta pe piept un medalion cu portretul unui ticălos : Marat.

Dar să nu se creadă cumva că toate fostele bucătărese şi toţi foştii portari continuau să cinstească memoria *Prietenului Poporului.* Unii din ei ajunseseră departe şi îşi dispreţuiau trecutul. Aceştia îşi cîştigau bine existenţa. Speculînd cu furnituri şi efecte publice, cetăţeanul Piot reuşise să facă, într-un singur an, economii serioase : două case la Paris, o sută de hectare la Courbevoie, o casă la Passy, valorînd şapte milioane de asignaţii şi, în fine, două mari băcănii, una la Marsilia, cealaltă la Bordeaux. Cei de teapa lui Piot erau numeroşi. Ei susţineau Directoratul, atît împotriva patrioţilor cît şi a emigranţilor.

Parisul care mînca pe săturate continua să petreacă, să se distreze cu dansuri, cu sporturi. Localurile de dans se înmulţiseră, ajungînd aproape la o mie opt sute. Această pasiune îi cuprinsese şi pe muncitori. În beciurile afumate din *Saint-Antoine,* aria *Lăncierilor* înlocuise discursurile iacobine. Mai multe mii de spectatori se adunau să asiste la lupte de atleţi, la curse de cai, la jocuri celtice. Oamenii voiau să trăiască, să ţopăie, să alerge, să se zbenguie, să nu se mai gîndească la nimic, la nimic...

Micul Coblentz era agitat de ivirea unei mode noi. Tereza Tallien decretase că a purta cămaşă era o prejudecată stupidă. Cămaşa nu avea alt rost decît să ascundă farmecul antic al trupului. Toate *minunatele* îi urmară îndată exemplul : azi, Parisul nu se mai preocupa de *sans-culottes,* ci de *sans-chemises*[1]. Doar inelele, brăţările, colierele, lanţurile mai dădeau în vileag

---

[1] Joc de cuvinte între *sans-culottes* (fără pantaloni) şi *sans-chemises* (fără cămăşi), exprimînd triumful dezmăţului care însoţea reacţiunea thermidoriană (n.t.).

situaţia socială a prietenei contelui de Barras. Văzînd-o într-o zi, Talleyrand suspină plin de respect: „Imposibil să fii mai luxos dezbrăcată“.

Tot atunci apărură nenumărate echipaje noi. Pietonii începeau să se plîngă: devenise periculos să treci strada; puteai fi strivit. În faţa intrării Palatului Luxemburg trecătorii se opresc în grupuri. Privesc trăpaşii, trăsurile, călăreţii şi doamnele în mare toaletă: soseau invitaţii. Azi este bal la contele de Barras. Printre cei de pe stradă, sînt şi oameni care nu de mult strîngeau prietenos mîna lui Barras, iacobinul, şi care acum nu cîştigă nici măcar de-o pîine. Mîrîie. Şi sînt mult mai mulţi decît invitaţii! La Paris, mai numeroşi erau cei înfometaţi decît cei care dansau! Însă foamea n-are glas, în timp ce muzicanţii au tobe şi trompete...

Patrioţii continuau să discute: ar trebui încercat ceva!... Dar, posomorîţi şi speriaţi, aşteptau parcă o minune. Şi iată că minunea s-a întîmplat!... Nu trebuie oare numită astfel marea veste pe care patrioţii şi-o comunică unul altuia: „Tabăra din Grenelle este de partea noastră. Ofiţerii şi soldaţii aşteaptă să fraternizăm cu ei. Ne vor primi cu braţele deschise. Vom răsturna Directoratul. Cu toţii la tabără!“

Bineînţeles, copoii poliţiei le cîntau în strună: „Straşnică idee!...“ Cine ştie, poate, că această minune văzuse lumina zilei chiar în cabinetul cetăţeanului-ministru al poliţiei, Cochon...

Directoratul a fost încunoştinţat îndată despre noul plan al patrioţilor. Carnot se bucură din inimă: „Este neapărat necesar să dăm anarhiei o lovitură hotărîtoare“. Carnot vorbea la şedinţele celor „Cinci“. Prefera convorbirile particulare cu cetăţeanul Cochon.

Dar ce făcea Barras? Ca întotdeauna, se sucea cînd spre dreapta, cînd spre stînga, tărăgăna, şovăia. Îi spunea

lui Carnot : „Desigur, o represiune este foarte necesară", dar în fundul inimii se temea de un nou succes al Directoratului, care mîine ar fi putut face din Carnot un dictator...

În mijlocul patrioţilor nu se mai aflau acum nici Babeuf, nici Buonarroti, nici Germain. Prin cafenele se vînturau proiecte privind alcătuirea unui guvern revoluţionar. Dar toate erau naive şi absurde : în locul unui om ca Babeuf — mîrşavul Tallien care de atîtea ori îl ponegrise ; alături de neprihănitul Germain — coruptul Fréron.

Barras era totuşi îngrijorat : după descoperirea complotului *Celor Egali*, pricepuse că o înţelegere cu babuviştii ar fi fost cu neputinţă. *Cei Egali* nu-i pregăteau un post înalt, ci doar un glonte ! Într-unul din documentele găsite la Babeuf, se specifica : „Uciderea celor Cinci". Babeuf era în închisoare şi acum alţii încercau să preia conducerea patrioţilor. Printre aceştia erau Tallien şi Fréron, vechi prieteni de-ai lui Barras. Fără îndoială, îi venea mai uşor să se înţeleagă cu ei decît cu un cap de lemn ca al lui Carnot.

Pe faţă, Barras căuta să se justifice : „Trebuie o represiune", dar pe din dos, prin intermediul prietenului său Méhée, provocator încercat, erou al masacrelor din septembrie, îi aţîţa pe patrioţi. Le trimise chiar douăzeci şi patru de mii de franci „pentru a se da băutură soldaţilor". Şiretenia lui degenera însă în prostie : ciocnirea devenind inevitabilă, Barras se hotărî să-i susţină şi pe unii şi pe ceilalţi...

Şi Cochon folosea agenţi provocatori ca să trimită bani patrioţilor. Dar el, cel puţin, ştia ce vrea. Unul din agenţii săi se remarcă printr-un zel deosebit ; era un anume Romainville, care cutreiera neobosit Parisul.

— Să fraternizăm cu soldaţii din tabăra de la Grenelle! Veniţi, ne aşteaptă!

Patrioţii nu se îndoiau de sinceritatea acestor chemări. Ei ştiau că la Grenelle era cantonat un escadron de dragoni format din soldaţi ai fostei Legiuni de Poliţie. Legiunea de Poliţie era de mult cunoscută pentru spiritul ei iacobin. Pe vremuri, şi *Cei Egali* se bizuiau pe ea. Directoratul izbutise să dizolve Legiunea de Poliţie, dar soldaţii rămăseseră tot soldaţi. Ei spuneau pe şleau: „Porcii ăştia nu ne plătesc nici solda!..." În cîrciumile din jurul taberei, la *Soarele de aur*, sau la *Cafeneaua Cîmpenească*, soldaţii declarau adeseori muncitorilor: „În curînd le arătăm noi lor!..." şi-şi exprimau în gura mare părerea de rău pentru vremea cînd Robespierre îi ţinea la respect pe aristocraţi. Cine, mai mult decît vitejii dragoni, ar putea să-i ajute pe patrioţi?

Parisul era liniştit. Spectacolele s-au terminat. Pe străzi, trecători răzleţi sînt opriţi de patrule. În schimb, e larmă în cartierul Grenelle. Acolo s-au strîns patrioţii. N-au nici săbii, nici puşti. Au venit să fraternizeze cu soldaţii. Cu cîntecele lor vor să salveze Revoluţia. Soldaţii reiau refrenul:

La arme, cetăţeni!

Victoria e asigurată!

În tabără domneşte liniştea. Soldaţii dorm. Cei care sînt de gardă joacă cărţi sau spun anecdote piperate despre fetele din strada *Vaugirard*. Ah, ce şmechere! Mulţimea se adună în jurul taberei. Cîţi patrioţi să fie acolo? Unii spun: trei sute; alţii: cinci sute; alţii — o mie.

Deodată, mulţimea se dă la o parte. Se aud strigăte : „Bravo !“, „Trăiască Părintele Poporului !“, „Mergem cu tine contra tiranilor !“ Este deputatul Drouet. A venit călare. Prietenii săi îl înconjoară. Cîntecele devin din ce în ce mai puternice, feţele sînt tot mai vesele : „Drouet e cu noi !“ Patrioţii vor să se apropie de corturile în care este cantonat batalionul din departamentul Gard. Printre soldaţii acestui batalion sînt mulţi oameni de nădejde.

Noaptea este întunecoasă. O noapte de toamnă. Cum să mai deosebeşti tovarăşi de duşmani ?

— Voi sînteţi, prieteni ?

Cetăţeanul Cochon a avut grijă de toate. În ultima clipă, a dat ordin să fie înlocuit batalionul din Gard cu alte trupe, mai sigure. Patrioţii cîntă, cheamă :

— Veniţi cu noi !...

Se găsesc în faţa cortului căpitanului Malo. Se aud glasuri din mulţime :

— Trăiască regimentul 21 dragoni !

— Trăiască dragonii ! Jos tiranii !

Cetăţeanul Malo este cunoscut ca un patriot. Desigur că nu va lupta împotriva poporului.

Malo se apropie. Trage spada. În urma lui se reped dragonii. Abia au sărit din pat. Cei mai mulţi sînt în cămaşă. Se produce o încăierare. Patrioţii continuă să cînte — ce pot face mai mult decît atîta ?... Dar Malo sovăie să execute instrucţiunile primite. Lasă sabia în jos şi întreabă :

— Sînteţi înarmaţi ?

Atunci, unul din poliţişti trage. Glonţul trece peste capul lui Malo. Aha ! Un atac ! Malo comandă :

— Încălecaţi ! Scoateţi sabia !

E întuneric beznă. N-ai unde să fugi!... Patrioţii nu mai cîntă. Cad unii după alţii sub lovituri de sabie. Răniţii sînt zdrobiţi de copitele cailor. Ţipete. Cîteva focuri de armă răzleţe şi disperate. Un ultim strigăt: „Fraţilor, ce faceţi..." Apoi, nechezatul strident al cailor.

Cei care nu avuseseră vreme să se apropie de corturi îl văzură pe Drouet fugind în galop pe străzile pustii. În această noapte el a riscat totul: „Dacă nu vom ieşi învingători, am să plec în India..." Drouet nu voia să moară, dar nu mai putea suporta o viaţă paşnică, tihnită. Goni fără să se oprească, de la tabăra din Grenelle la graniţă, de la graniţă la Genua şi de acolo în India. Era gata să fugă oriunde, numai să fie departe de Paris. Oriunde, fie chiar la dracu!

Soldaţii continuau să lovească cu sabia în patrioţii fără arme, să-i ucidă pe răniţi. Un general în retragere, iacobinul Javogues, încercase să organizeze o rezistenţă, dar patrioții îngroziţi fugeau fără să mai asculte de ordinele cuiva. Alt ofiţer, generalul-adjutant Lay, pătrunsese în cazarma Invalizilor, unde se afla garnizoana grenadierilor: „Săriţi în ajutorul poporului!" Soldaţii se lăsau greu: „Desigur, dar... n-o să reușim..." Un sergent îndrăzneţ, care de mult visa să obţină galoane de ofiţer, se apropie de generalul-adjutant Lay:

— Vino cu mine!

— Unde?

— Ai să vezi unde... Te lămuresc eu acolo...

Unii patrioţi mai respingeau atacurile, strigau, încercau să convingă.

Pe cheiul *Voltaire*, cu pălăria înfundată pe ochi, ca să nu poată fi recunoscut, staţiona un cetăţean. Aştepta rezultatul atacului din Grenelle. Era prudent, nu voia

să riște. Dacă o patrulă l-ar fi oprit, ar fi răspuns cu un aer liniștit: „Mă plimb". Spre ora unu noaptea, cînd soldații își terminaseră treaba, un tînăr se opri, gîfîind, lîngă el: „Încercarea a dat greș... Au fost împrăștiați..." Prudentul cetățean dădu din umeri. „Dobitoci! și lași!" Apoi se îndreptă cu pași grăbiți spre locuința sa. Nu era altul decît Fréron, cel părăsit de toți, atît de regaliști, cît și de patrioți, Fréron, care încă nu de mult era urmat de ceata *Tîncretului* său.

Acum, el visa o victorie a iacobinilor: nu fusese ales în Consiliul celor Cinci Sute. Nu avea nici slujbă rentabilă, nici bani, nici partizani.

Fréron nu mai putea face altceva decît să meargă liniștit spre casă. În timpul acesta, poliția organizase o adevărată vînătoare de anarhiști. Îi prindea prin case, pe străzi, pe drumuri, în preajma barierelor orașului.

Începea să se lumineze de ziuă. Unii cetățeni dădeau de bună voie ajutor polițiștilor: erau regaliști, sau poate doar burghezi pe care proclamațiile *Celor Egali* îi scoseseră din minți. „Babeuf voia să prade pe toată lumea!"

Generalul Javogues reușise să ajungă pînă la Montrouge. Se oprise într-o cafenea ca să-și mai tragă sufletul. Acolo a fost prins. Asupra lui s-a găsit eșarfa tricoloră de membru al Convențiunii. Cu mîndrie, el declară:

— E toată averea mea, tot ce mi-a dăruit Revoluția.

Îl căutară prin buzunare și găsiră un briceag. Executînd ordinul lui Cochon, polițiștii consemnară: „Cetățeanul Javogues a fost găsit cu armele în mînă".

Printre cei arestați erau Bertrand, babuvist, Cussot și Huguet, membri ai Convențiunii, apoi mulți muncitori din suburbiile *Saint-Antoine* și *Saint-Marceau*. În total

— o sută treizeci şi două persoane. Bineînţeles, provocatorul Méhée spălase putina. Fusese văzut în timp ce trecea Sena înot. Mai încercaseră şi alţii să scape în acest chip. Dar numai Méhée izbutise. Poate că era un bun înotător ; în orice caz era prietenul lui Barras.

În seara din ajun, Cochon raportase *Cetăţenilor-Directori* că trebuiau să se aştepte la mici dezordini. Moralul trupelor era însă excelent, şi guvernul nu avea a se teme de nimic. Reubell suspină uşurat :

— Dacă aşa stau lucrurile, pot să plec liniştit la Arcueil... Larevellière se duse cît se poate de liniştit să se culce. Spre dimineaţă fu deşteptat de un zgomot neobişnuit. Pe jumătate îmbrăcat se repezi afară cu sabia în mînă. În curte văzu un grup de soldaţi şi, în mijlocul lor, pe Carnot şi Letourneur. Larevellière se supără :

— De ce nu m-aţi trezit şi pe mine ?

Carnot îl potoli : „Noi sîntem militari..." Bineînţeles, nu-i mărturisi lui Larevellière că un cocoşat, preocupat de filozofie, n-ar fi putut decît să-i stînjenească în comandarea acestei bătălii ridicule, în care escadroane de cavalerie au fost aruncate în luptă împotriva unor cete de patrioţi dezarmaţi.

Acum, pericolul trecuse.

— Dar Barras unde e ?

— Am bătut la uşa lui Barras, însă nu a răspuns nimeni.

Barras nu se arătă decît după-amiază, în timp ce arestaţii erau duşi pe străzile Parisului spre închisoarea *Temple*.

Larevellière îl întrebă cu un aer mirat :

— De ce n-ai răspuns astă-noapte, cînd ţi s-a bătut la uşă ?

Întrebare stupidă : Barras nu era omul să se arate în mijlocul unei astfel de reprezentaţii... Cu un aer binevoitor, răspunse zîmbind :

— Se vede că dormeam... Am un somn foarte adînc...

Se feri totuşi să adauge că un somn adînc dovedeşte o conştiinţă curată.

Cadavrele fură transportate la groapa comună. Cei arestaţi erau duşi pe jos de-a lungul bulevardelor, iar doamnele, acele doamne care nu purtau cămaşă, celebrele frumuseţi din vremea Directoratului, strigau :

— La moarte, cîini turbaţi !...

Reubell reveni din Arcueil foarte bine dispus. Barras care dormise atît de bine, era gata să se apuce de lucru. Carnot şi Letourneur au avut şi ei răgaz să se odihnească după oboseala din timpul nopţii. Începu şedinţa Directoratului.

— Trebuiesc exterminaţi !...

Asupra lui Javogues fusese găsit un cuţit, asupra unui muncitor — un topor. Altor doi li s-au băgat arme prin buzunare. „De ce să mai pierdem vremea cu atîtea discuţii ?..."

Directoratul ordonă ca toţi deţinuţii să fie trimişi în faţa Consiliului de Război, ca fiind găsiţi cu armele în mînă. Şi, folosind acest prilej, adresă un mesaj populaţiei : „Răscoala anarhiştilor a fost înăbuşită mulţumită eroismului armatelor republicane".

Un Consiliu de Război înseamnă o judecată expeditivă. Iar Directoratul era grăbit : în apropiere de *Pont-Neuf* muncitorii aruncaseră cu pietre în poliţişti ; în jurul închisorii *Temple*, o mulţime de cetăţeni îi înjuraseră în gura mare pe cei „Cinci".

Consiliul de Război condamnă douăzeci şi şase de oameni la moarte prin împuşcare : cea mai mare parte

din ei erau muncitori-cizmarí, pielari sau mici negustori, toţi cititori ai *Tribunului Poporului,* pătrunşi de doctrina *Egalităţii.* Gracchus era departe, la Vendôme, dar umbra lui era prezentă la *Temple,* atunci cînd, faţă-n faţă, se înfruntau stîlpii ordinii — militari în uniforme nou-nouţe, judecători pripiţi şi, dincolo de gratii, ultimii *sanchiloţi.*

Unul dintre condamnaţi, ciubotarul Bonbon, se aruncă de pe o fereastră a turnului închisorii, strigînd : „Trăiască Egalitatea !" Dar sentinţa rămîne sentinţă : cadavrul lui Bonbon fu adus la locul execuţiei, spre a fi împuşcat.

Mulţimea murmura : „Nu sînt decît nişte oameni necăjiţi ! De ce îi omoară ?..." Cineva strigă :

— Aici nu-i un tribunal, e un adevărat abator !... Cunosc şi eu pe unul din condamnaţi, e un om cinstit...

Un husar, care se afla în apropiere, zdrobi ţeasta cutezătorului.

Înainte de a fi duşi spre locul execuţiei, unii osîndiţi fuseseră legaţi. Întinşi în fundul căruţelor, cîntau : *„La arme, cetăţeni !"*

Pe cine chemau ? Pe trecători ? Pe arestaţii din Vendôme ? Pe cei morţi ?... Unii din ei erau duşi pe jos. Pictorul Gagnant înainta în mijlocul unui grup de condamnaţi pe *Boulevard des Italiens.* Nici o privire compătimitoare nu se îndrepta spre el. Dar o femeie tînără — soţia lui — mergea lîngă dînsul, fără a-l slăbi din ochi. Cînd arestaţii ajunseră în dreptul Teatrului Italian, Gagnant, îmbrîncind pe soldaţi, o luă la fugă. Se repezi spre o casă. Iată scara, coridorul. Se poate socoti salvat : acolo se află atelierul unui şelar — fratele lui. Dar soldaţii descoperă pe fugar. Îl lovesc cu măciulia

săbiei. Însîngerat, Gagnant e aruncat într-o căruţă. Soţia lui vede totul. E mereu alături de el. În căruţă — o masă informă de carne şi zdrenţe însîngerate, din care se ridică un glas omenesc. Adunîndu-şi toate puterile, Gagnant, muribund, începu să cînte:

Decît robia, mai bine moartea!

Înspăimîntaţi, obişnuiţii *Micului Coblentz* se opresc în loc şi ascultă.

— Îi auziţi ?... Oricum, bandiţii aceştia nu sînt laşi. Ştiu să moară.

S-ar părea că nu mai este nici un pericol. Condamnaţii sînt duşi spre locul de execuţie. Partidul ordinii a triumfat. Dar doamnele întorc capul, speriate:

— Aţi văzut ce ochi înfricoşători au ? Partizani de-ai lui Robespierre, care s-au sculat din morminte...

Nu se poate tăgădui că le este frică de acei oameni care, orice s-ar spune, ştiu încă să moară. Şi în acest timp noul Paris nu ştie decît să trăiască, să trăiască cu sete, josnic, cu orice preţ — numai să trăiască.

Printre toţi condamnaţii pe unul îl cunoaşte bine mulţimea — este fostul general Javogues. El nu era un muncitor, un discipol al sfintei *Egalităţi.* Era un membru al Convenţiunii şi reprimase rebeliunile din Lyon şi din Bourges. Ordonase ţăranilor să adune recolta, să macine grîul şi să dea *sanchiloţilor* făină, într-un termen de opt zile. Ţăranii ziceau: „Aşa a ordonat Javogues“, şi făina sosea la timp. El a semnat ordinul de distrugere a castelelor din împrejurimile oraşului Mâcon. „Împărţiţi celor săraci cărămizile şi pietrele şi ajutaţi-i să-şi ridice case“. La Saint-Etienne

decretase un impozit asupra averilor : cel care avea un milion trebuia să plătească un impozit de opt sute de mii de livre ; cel care avea o sută de mii de livre trebuia să dea douăzeci de mii. Javogues rămăsese credincios ideilor şi moravurilor acelui veleat. El nu fura, ca ceilalţi. Toată averea sa era, într-adevăr, o eşarfă tricoloră. Ar fi vrut să se înapoieze la el acasă, la Montbrisson, dar tatăl său, un bătrîn portărel, îl implora să rămînă la Paris : „Aci te-ar ucide numaidecît".

Couthon pierise la 10 thermidor. Javogues scăpase cu viaţă. Dar acum, păşeşte şi el spre moarte. Păşeşte cu bărbăţie, cîntă. Numeroşi sînt cei pe care i-a trimis odinioară la moarte. Acum, el păşeşte prin faţa mulţimii ca o amintire a anului 93. Poate că şi el îşi aduce aminte de trecut : la Lyon, Tribunalul Revoluţionar condamnase o dată la ghilotină şaizeci de persoane, printre care nu erau numai aristocraţi, dar şi girondini, şi unii cetăţeni arestaţi la întîmplare, pe baza unor simple denunţuri. Aceşti oameni, ascultînd sentinţa, cîntaseră :

A se jertfi pentru patrie
E soarta cea mai frumoasă,
Cea mai demnă de invidiat...

Şi iată că acum, la rîndul lui, fostul membru al Convenţiunii, generalul Javogues intonează acelaşi cîntec :

E soarta cea mai frumoasă,
Cea mai demnă de invidiat...

Condamnaţii sosiră la tabăra din Grenelle. Plutonul de execuţie era comandat de ofiţerul Lille. În ultima clipă, el nu putu să pronunţe : „La ochi, arm' !" Întoarse capul, şi mulţimea îi văzu chipul răvăşit.

Atacul din Grenelle se terminase. La teatrul Feydeau, un public în ţinută de gală aplauda ostentativ atunci cînd o actriţă spunea, după cum îi cerea rolul : „De data aceasta, sîntem salvaţi".

Ar mai trebui adăugat că învingătorii trudeau în sudoarea frunţii : prima şedinţă a Directoratului se ocupă să stabilească pedeapsa ce se cuvenea ofiţerului Lille care, în executarea consemnului, dăduse dovadă de o intolerabilă şovăială.

XXI

BILE ALBE ŞI BILE NEGRE

Vendôme este un orăşel tihnit a cărui faimă se datoreşte unei străvechi mînăstiri şi unui anumit soi de cîrnat. Îndată ce s-a constituit Înalta-Curte, Vendôme a devenit însă de nerecunoscut. Pretutindeni numai corturi, soldaţi, nechezat de cai, patrule, focuri de tabără, piramide de arme. Se spunea prin oraş că n-ar fi de mirare ca procesul să ţină chiar şase luni. Pe drumurile din împrejurimi treceau într-una căruţe încărcate cu bagaje : aristocraţii şi cetăţenii foarte prudenţi părăseau oraşul. Cine poate să ştie cum se va sfîrşi treaba aceasta ? Babeuf avea partizani numeroşi... Oraşul era înconjurat de trupe şi nimeni nu avea voie să pătrundă înăuntru. Deţinuţii erau închişi în vechea mînăstire *Trinité,* a cărei capelă fusese pregătită în vederea sesiunilor Înaltei-Curţi. Ferestrele celulelor, deşi zăbrelite, erau astupate ermetic cu scînduri. Fără întrerupere, o sută cincizeci de soldaţi stăteau de pază în preajma mînăstirii. Comandantul ordonase să fie îndreptate şase tunuri spre cele şase ferestre. La o eventuală încercare de revoltă — salvă de artilerie.

Din celule nu răzbătea decît zvon de cîntece. Deținuții cîntau frumos, iar patrioții din Vendôme (orice s-ar spune, existau încă patrioți, chiar și la Vendôme) se adunau pe dealurile din jur și ascultau *Cîntecul Marsiliezilor*. Cuprinși de emoție, patrioții aplaudau.

Șaizeci și cinci de cetățeni fuseseră deferiți Înaltei-Curți, optsprezece dintre aceștia erau judecați în contumacie. În rîndurile inculpaților se aflau atît conducătorii *Celor Egali*, cît și simpli conspiratori și oameni care nu au avut nici un amestec în această chestiune, fiind arestați doar pe baza unor mărturii mincinoase. În timpul cercetărilor, Babeuf și prietenii săi cei mai apropiați avură o atitudine plină de demnitate. Fără a tăgădui cîtuși de puțin participarea lor la conspirație, răspundeau: „Noi nu sîntem deținuți, sîntem prizonieri de război".

La Vendôme, pentru prima dată inculpații se întîlniră între ei. Cum să întocmească un plan comun de apărare?... Erau judecați pe temeiul afirmațiilor lui Grisel, sprijinite de un maldăr de documente. Patrioții cei mai puțin compromiși îi îndemnau pe conducători: „Tăgăduiți existența conspirației! Printre înalții jurați se vor găsi desigur cîțiva republicani, și astfel le va fi mai ușor, dacă nu chiar să vă achite pe voi, cel puțin să ne achite pe noi..."

Babeuf șovăi mult timp: se dădea o luptă între mîndria lui înnăscută și sensibilitatea lui umană. Nu se gîndea nicidecum la el: răspunsurile date în timpul cercetărilor au fost destul de clare. Darthé era împotriva acestei tăceri organizate. „Sîngele patrioților nu face decît să ațîțe focul în inimile națiunii." Babeuf răspundea: „Sîntem înfrînți și ne aflăm în preajma unei lungi perioade de stagnare. Desigur, avem dreptul să ne jertfim, totuși nu aceasta ni se cere. Ce se

va întîmpla cu ceilalţi ?... Aceşti treizeci de patrioţi pot fi salvaţi dacă declar : «Da, sînt împotriva Directoratului. Consider că insurecţia este legală. Aş fi vrut să mă alătur şi eu complotului. Însă aceste liste nu sînt listele conjuraţilor.» O ! cît de bucuros aş fi să pot dezvălui pe loc tot adevărul ! Dar alta este datoria unui patriot. Înţelege, Darthé, trebuie să încercăm acum să ne salvăm prietenii..."

Cei Egali hotărîseră să tăgăduiască existenţa unei conspiraţii, dar totodată să admită că dacă o asemenea conspiraţie ar fi existat ar fi participat cu toţii la ea. Babeuf începu să-şi pregătească apărarea. O dată mai mult voia să arate contemporanilor cît şi urmaşilor principiile de bază ale *Societăţii Celor Egali*. Directoratul pretinde că el s-ar fi vîndut regaliştilor, că a propovăduit omorul şi jaful. Va folosi deci banca acuzaţilor pentru a-şi răspîndi ideile ; va aduce la cunoştinţa lumii lucrările sale, scrise în atîtea nopţi de veghe. Această conspiraţie din luna floreal [1], anul IV, împotriva Directoratului, nu a izbutit. Dar răscoala întregului popor împotriva luxului, a trîndăviei, a crimelor trebuie să triumfe.

Preşedintele Înaltei-Curţi, cetăţeanul Gandon, nu era decît o unealtă. În toate cazurile litigioase trecea de partea acuzării ; dar, fiind din naştere molîu şi prostălău, i se întîmpla de multe ori să nu găsească nici o replică de dat acuzaţilor ; printre aceştia mulţi cunoşteau mai bine decît el toate articolele Codului. Atunci, acuzatorii naţionali Bailly şi Vieillart îi săreau în ajutor. Vieillart visa să capete un fotoliu de deputat ; prin rechizitoriul rostit în faţa Înaltei-Curţi spera să-şi atragă simpatiile regaliştilor. Bailly, căruia

[1] *Floreal* — a opta lună a Calendarului Republican (20 aprilie—19 mai) (n.t.).

îi plăcea să vorbească despre „idealurile republicane", era totuşi cunoscut pentru ura lui împotriva iacobinilor. Cînd Babeuf rosti cuvîntul „Revoluţie", Bailly îl întrerupse scurt: „Vijeliile revoluţionare sînt de mult potolite..."

Dezbaterile judiciare se transformară atunci în dezbateri politice. Darthé strigă:

— Aţi auzit? Acum nu ne mai judecă pe noi, ci însăşi Revoluţia! Noi sîntem oamenii de la 14 Iulie!

Fără a-şi pierde cumpătul, Vieillart răspunde:

— Şi noi!

Vieillart vrea să amintească astfel, o dată mai mult, că judecătorii cu robă şi cu tocă roşie nu sînt cîtuşi de puţin judecători în slujba lui Ludovic al XVIII-lea. Nu, ei sînt oamenii Directoratului. Ei datoresc totul vitejilor *sanchiloţi*. Acum îi judecă pe cei care, cîndva, i-au ajutat. Mulţumiri pentru 14 Iulie!... Dar Înalta-Curte din Vendôme e cu mult mai bine păzită decît Bastilia!...

Principalul apărător, cetăţeanul Réal, era un bun avocat şi un om de afaceri priceput. Cu cîteva luni înainte afirmase în ziarul său că Babeuf primea fonduri de la Pitt. Acum hotărîse să-i apere pe babuvişti: cum ar fi lăsat el să-i scape un proces atît de răsunător? Încă de la începutul Revoluţiei, Chénier spusese despre el: „Dar Réal?... ei, bine, Réal... realizează beneficii!"

Iscusitul avocat hotărîse să realizeze un beneficiu şi din tragedia care venise la rînd.

Dintre toţi acuzaţii, întunecatul Darthé îl nelinştea în mod special pe Réal. Argumentele tovarăşilor săi nu izbutiseră să-l convingă pe Darthé. El hotărîse să tacă. La întrebările preşedintelui, răspundea scurt:

— Nu aveţi voi căderea să mă judecaţi!

Să se apere? Nici nu-i trecea prin gînd.

— Cînd libertatea e ucisă... cînd prietenii, partizanii *Egalităţii* sînt urmăriţi, rătăcitori pe drumuri, daţi pe mîna asasinilor turbaţi, sau pradă celei mai crunte mizerii... cînd apărătorii patriei sînt acoperiţi cu insulte, despuiaţi, umiliţi şi încovoiaţi sub jugul celui mai mîrşav despotism... cînd punerea în afara legii ameninţă pe toţi oamenii virtuoşi, pe toţi prietenii raţiunii... cînd — culmea grozăviei! — în numele a tot ce este mai sfînt, în numele prieteniei... al binefăcătoarei dreptăţi... al blîndei omenii... bandiţii aduc cu ei prăpădul, disperarea şi moartea... cînd groaznica trădare... sperjurul infam, jefuirea şi asasinatul sînt onorate în mod oficial... cînd Franţa e acoperită cu un văl de doliu... cînd nu mai există patrie — atunci moartea este o binefacere...

Babeuf nu era orator; a fost nevoit să-şi scrie apărarea. În schimb, elocventul Germain nu lăsa nici o clipă de răgaz acuzatorilor.

În sală îşi face intrarea Georges Grisel. Aruncă priviri trufaşe în jurul său: acum nu mai tremură. Oare nu sînt acolo două companii de soldaţi şi şase tunuri ca să apere preţioasa-i viaţă? E încîntat să răspundă la întrebările pe care i le pun gazetarii curioşi. E drept că n-a fost încă avansat general, dar în ziare semnează: „Principalul martor al acuzării." Măcar o dată să fie şi el principal!

Grisel îl priveşte pe Babeuf cu dispreţ: ei, da, l-a sărutat cîndva!... Aşteaptă complimentele preşedintelui: nu este un denunţător interesat, e demn să poarte cununa cetăţenească.

Preşedintele dă din cap în semn de aprobare. Are în faţa lui un erou. Germain se ridică:

— Nu, Georges Grisel, nu ţi se va da cununa cetăţenească. Nu, Georges Grisel, nu vei avea nici măcar o cunună de spini — pe aceasta o purtăm noi — cununa care ţi se cuvine ţie este aceea care se aşeza pe capul sclavilor la Roma, ca să poată fi vînduţi cu cîţiva gologani mai mult.

Toţi acuzaţii erau solidari între ei. Împotriva lui Antonelle nu exista nici o dovadă : din întîmplare, Grisel nu ştia nimic despre el, dar Antonelle, acest om calm, de mult nepăsător faţă de moarte, acest marchiz convins de nobleţea *sanchiloţilor,* voia să împartă soarta tovarăşilor săi. Declarase adesea : „Sînt alături de ei". Astfel se dovedea legătura de nezdruncinat dintre toţi membrii, nu ai unui partid politic, ci ai unei secte persecutate, în care toţi sînt fraţi, toţi sînt egali : cîntăreaţa de la *Băile Chinezeşti,* Sophie Lapierre, Tribunul Poporului, marchizul d'Antonelle şi lăcătuşul Didier.

În fiecare seară, cînd preşedintele ridica şedinţa, acuzaţii intonau *Imnul martirilor din prerial :*

Sculaţi, voi victime ilustre !

Toţi se obişnuiseră cu ideea morţii lor apropiate ; peste capul judecătorilor şi al jandarmilor, se adresau marilor umbre ale unui trecut recent, dar totuşi atît de îndepărtat.

Babeuf exclamă :

— Goujon, Duroy, Romme, Soubrani, Duquesnoy, Bourbotte, victime ilustre ! Voi, ale căror nume pururea vestite au mai răsunat în această incintă, unde vor răsuna încă de atîtea ori ! Voi, a căror memorie o cinstim neîncetat, prin cîntecele noastre zilnice ! Voi, a căror dîrzenie în lanţuri şi în faţa judecătorilor-călăi ne va fi o pildă pentru a îndura cea mai lungă şi cea

mai grea întemnițare! Voi, în fine, pe care cei răi i-au ucis fără a-i putea însă mînji! Glorioşi martiri! Neînfricați sprijinitori ai sfintei *Egalități*!...

Acuzatorul Bailly îl întrerupe. Babeuf nici nu aude.

— A trebuit să vă luăm locul... trebuie să urmăm şi exemplul vostru...

Ochii lui Babeuf aruncă fulgere: nu privesc nici spre jurați, nici spre mulțime, ci spre trecut.

Nu este lăsat să vorbească. Strigăte, scandal, amenințări. Curtea se retrage pentru a delibera; se ia o hotărîre: „Acuzații nu au dreptul să ridice probleme accesorii". Buonarroti zîmbeşte: dacă Revoluția este socotită aici o problemă accesorie, de ce mai sînt ei judecați?

Mărturia lui Grisel ținuse două zile; trădătorul povestise tot: despre mătuşă, despre cele două mese, cea cu Carnot şi cea cu Darthé, şi chiar despre sărutarea cu Babeuf. Nici măcar o dată nu plecă ochii. Fireşte, trecu sub tăcere faptul că un uşier al Palatului Luxemburg îl sprijinise, atunci cînd era gata să leşine pe scară. Nu, el nu este un laş, el cinsteşte memoria eroilor antici şi speră să se asemene cu ei.

După ce îşi sfîrşi mărturia, Grisel rămase în sală. Nu departe de el şedea o tînără femeie. Grisel o observă imediat: o frumusețe! Lui nu-i plăceau numai eroii antici, ci şi sexul slab. Potrivindu-şi părul cu cochetărie, se instală mai aproape de frumoasa femeie. E sigur de izbîndă. Succesul le fascinează întotdeauna pe femei, iar el, Grisel, este eroul acestui proces. Toate ziarele din Paris vorbesc despre el. Femeia a întors capul, îşi aruncă ochii asupra lui Grisel. Omul, care timp de două zile a înfruntat privirile dispreţuitoare ale acuzaților, de data aceasta nu mai poate îndura.

Se retrage în grabă pe o bancă din fundul sălii. Era Thérèse Buonarroti.

Cînd veni vorba despre *Actul Directoratului Insurecţional,* montaniardul Ricord, pentru a îndepărta un pericol ce-i ameninţa mai degrabă pe *Cei Egali* decît pe el însuşi, sugeră :

— E poate opera lui Grisel...

Babeuf nu se putu stăpîni :

— Nu, nu l-a făcut el, nu este un document de care autorul lui ar avea să roşească. Grisel este un ticălos prea mare pentru a putea făuri un asemenea act !

Curajul şi nobleţea acuzaţilor mişcau chiar pe soldaţii din escortă. Aceştia povesteau prin oraş : „Sînt oameni adevăraţi..." Comandantul Pieţei din Vendôme era nevoit să-şi împrospăteze permanent trupele : se temea de o răzvrătire.

Un oarecare Hézine avu ideea să scoată un ziar în care să descrie dezbaterile judiciare : *Curierul Înaltei-Curţi,* sau *Ecoul oamenilor liberi şi simţitori.* În acest ziar se publicau dări de seamă amănunţite. Redactorul fu în curînd arestat. Soţia acuzatului Didier, şi, împreună cu ea, alte unsprezece femei fură băgate la închisoare sub învinuirea de „îndemn la insurecţie".

Directoratul îl grăbea pe cetăţeanul Gandon : „Terminaţi mai iute cu judecata"... dar numai citirea hîrtiilor găsite la Babeuf ţinu peste cincisprezece zile. Curtea din Vendôme devenise o nouă Convenţiune. Preşedintele, pierzîndu-şi răbdarea, striga :

— Tăcere. Cine este judecat aici ? Noi judecăm o mînă de criminali, sau voi judecaţi guvernul Republicii ?

Nu era greu de răspuns la întrebarea cetăţeanului Gandon : la Vendôme era judecat Directoratul, iar pa-

lidul Grisel personifica acolo trădarea, această înaltă virtute a *Cetăţenilor-Directori.*

Babeuf este întrebat: „Cine era cu dumneata?“ Mirat, îl priveşte pe preşedinte:

— E uimitor! Cum puteţi presupune *a priori* că aş fi într-atît lipsit de sentimente cetăţeneşti?

E rîndul preşedintelui să fie mirat. Îl înţelege mult mai bine pe Grisel! Dar în sală lumea aplaudă. Soldaţii îi dau afară pe cetăţeni. Babeuf e aplaudat de popor, de acest popor care nu e în stare să-şi apere eroii, dar care mai poate fi înduioşat de virtutea lor. Această a treia „parte“, care nu era nici Grisel, nici *Cei Egali,* nu apăru decît o singură dată la tribunal.

Preşedintele ordonă să fie chemaţi martorii acuzării, cetăţenii Barbier şi Meunier. Ambii erau soldaţi ai Legiunii de Poliţie, desfiinţată din ordinul Directoratului. Fuseseră trimişi în judecată pentru că participaseră la o răscoală; condamnaţi la cîte zece ani închisoare, la Vendôme au fost aduşi sub escortă. Meunier păşeşte în sala de şedinţe. Este un tînăr slab şi palid.

— Numele dumitale? întreabă preşedintele.

În loc de răspuns, Meunier începe să cînte:

Sculaţi, voi victime ilustre!

— Tăcere!

Meunier cîntă; cînd a isprăvit de cîntat, spune preşedintelui:

— Dacă sînteţi un adevărat patriot, acest cîntec trebuie să vă placă tot atît de mult cît îmi place şi mie.

— Îi cunoşti pe acuzaţi?

— Nu. De ce m-aţi adus aici? Nu pot decît să-mi exprim admiraţia faţă de aceşti apărători ai libertăţii!

Mai bine să mi se usuce limba în gură decît să semăn cu ticălosul de Grisel!

Un tribunal de călăi m-a condamnat. Am fost amenințat cu tortura dacă nu semnez o mărturie falsă. Am avut o clipă de ruşinoasă slăbiciune. Îmi pare rău. Acum, am inima tare. Acuzatorul, cetăţeanul Vieillart — iată-l, e aci — a venit să mă vadă în închisoare. Mi-a spus: „Dacă menţii în faţa tribunalului declaraţia pe care ai dat-o, te vom pune în libertate. Dacă nu o faci, te vei căi..." Dar o conştiinţă curată este mai presus decît libertatea...

Cetăţeanul Vieillart încearcă să protesteze. Meunier este ameninţat: articolul 336 pedepseşte aspru mărturiile false. El, totuşi, nu cedează. Atunci este adus Barbier, care repetă acelaşi lucru: acuzatorul Vieillart i-a silit să dea mărturii false. Barbier are dovezi. Preşedintele îl opreşte pe martor la timp:

— Te acuzi singur.

Barbier răspunde:

— Prea bine, dacă vă mai trebuie o victimă, sînt gata. Mă simt fericit să iau loc alături de aceşti eroi.

Babeuf vorbise tribunalului despre Rousseau, despre Mably, despre Diderot; Barbier şi Meunier erau aproape analfabeţi. Nu ştiau să citească decît silabisind, şi abia de puteau să se iscălească. Nu din raţiune, ci din inimă porniseră acele cuvinte pline de curaj. Gracchus Babeuf, înconjurat de duşmani, văzu întrupat în aceşti doi oameni poporul însuşi, dezinteresat şi drept, căruia îi închinase întreaga sa viaţă nefericită.

Procesul ţinu multă vreme. Începuse în vantoz [1], cînd era ger. Acum începuse vesela lună floreal. În

[1] *Vantoz* — a 6-a lună a calendarului revoluţionar (19 februarie—20 martie) (n.t.).

sala întunecoasă a tribunalului aerul era înăbuşitor. Încordîndu-şi toate puterile, Gracchus Babeuf îşi citeşte apărarea. Au trecut zece ore de cînd citeşte fără o clipă de întrerupere. Sudoarea îi curge şiroaie pe frunte. Glasul i se frînge. Expune judecătorilor ideile sale : legea agrară nu este o soluţie ; doar comunitatea bunurilor este chezăşia egalităţii. Bailly rîde.

— Cine va culege roadele, dacă nimeni nu poate spune : sînt ale mele ?...

Babeuf răspunde :

— Aceasta este condiţia fericirii, să nu fie nimic „al meu" şi „al tău".

Babeuf vorbeşte despre viaţa sa ; el ştie ce este revoluţia, ştie ce este foamea ; două uncii de pîine... un sicriu de copil...

În clipa aceea toată lumea întoarce capul : în sală, cineva plînge cu hohote înăbuşite. Este soţia lui Babeuf.

Babeuf aminteşte pericolul ce ameninţă Republica. Vieillart îl întrerupe :

— Aţi vrut să ruinaţi Republica.

— Nu, am vrut să o salvăm ! Revoluţia nu a adus nici un folos poporului, şi poporul începe să urască Republica. Aruncaţi o privire în urmă ! Ce vedem în jurul nostru ? Nepăsare. Patrioţii, ieri încă viteji şi înflăcăraţi, azi au tăcut. Le-a pierit curajul... Dar *Egalitatea* trebuie să triumfe, şi va triumfa. Revoluţia franceză nu este decît premergătoare unei alte revoluţii, mult mai măreţe şi mai falnice, şi care va fi cea din urmă. Atunci se vor nărui pietrele de hotar, împrejmuirile, zidurile, închisorile, atunci vor pieri furturile, crimele, spînzurătorile, invidia, lăcomia nepotolită, înşelătoria, făţărnicia şi acel vierme care roade inima oamenilor — neliniştea universală...

Pe fața judecătorilor se poate citi enervarea. Jurații s-au plictisit de această înaltă filozofie care-i adoarme. Acum, în sala întunecată, Babeuf vorbește cu generațiile viitoare. A dovedit că proiectele sale nu erau doar visuri deșarte : le vor înțelege într-o zi copiii. Dar e timpul să termine. În clipa aceea durerea omenească schimbă glasul lui Babeuf : el nu predică, își ia rămas bun de la viață ; și nu vorbele lui, ci doar tremurul vocii îi face pe jurați să-l asculte cu luare-aminte. N-or fi ei filozofi, dar sînt totuși oameni.

— Dacă moartea noastră este acum hotărîtă, dacă ultimul ceas al vieții mele este fixat în cartea destinului pentru clipa de față, acest moment îl aștept de multă vreme. Obișnuit cu închisoarea, cu ideea execuției, a morții violente, care sînt mai totdeauna hărăzite revoluționarilor, ce mă poate oare surprinde într-un asemenea eveniment ? Las în urma mea monumente scrise care, prin fiecare rînd al lor, vor dovedi că toată viața și toată suflarea mea le-am închinat dreptății și fericirii poporului. Dar vai, copiii mei ! De pe această bancă — singurul loc de unde vă poate parveni glasul meu — nu pot exprima decît o amarnică părere de rău : aceea că dorind din răsputeri să contribui a vă lăsa moștenire *Libertatea*, izvor al tuturor bunurilor, nu văd după mine decît robie, iar pe voi vă las pradă tuturor relelor. Nu am absolut nimic ce să vă las moștenire. N-aș dori măcar să moșteniți virtuțile mele cetățenești, ura mea adîncă împotriva tiraniei, devotamentul meu nețărmurit pentru cauza *Egalității* și a *Libertății*, dragostea mea atît de fierbinte pentru Popor. Ar fi din partea mea un dar mult prea funest. Vă las în stare de robie, și acesta este singurul gînd care-mi va sfîșia sufletul în ultimele clipe...

Babeuf nu vede nimic înaintea lui, ochii îi sînt împăienjeniţi de lacrimi. Darthé însă priveşte mirat spre juraţi. Toată lumea ştie că aceşti juraţi au fost aleşi cu grijă, că-i urăsc pe anarhişti. Şi iată că juraţii plîng. Şi publicul plînge. Cu jale, un soldat de pază îşi şterge nasul. Numai pe faţa cetăţeanului Vieillart stăruie un zîmbet batjocoritor. Acuzatorul naţional nu suferă de boala sentimentalismului. Rechizitoriul lui e simplu şi clar : A fost conspiraţie ? A fost. E de-ajuns. El ştie că aceasta îi va impresiona cel mai mult pe juraţi, pe aceşti paşnici provinciali, cărora le place să joace *whist,* să culeagă buchetele de nu-mă-uita şi să trăiască în linişte.

— Ajunge. Nu este cu putinţă să mergem din revoluţie în revoluţie. Aduceţi-vă aminte de cele optsprezece luni de teroare. Franţa este obosită.

În numele oboselii, el cere cîteva capete : Franţa nu trebuie împiedicată să se întremeze. Iar juraţii, care adineauri plîngeau ascultîndu-l pe Babeuf, suspină acum cu simpatie. În adevăr, sînt obosiţi...

Nevestele acuzaţilor ascultă cu încordare fiecare cuvînt, aţintindu-şi privirile pe feţele juraţilor : acesta, dinspre stînga, pare mai milos, dar celălalt, la dreapta, vrea fără îndoială să condamne cu asprime. Émile, care are zece ani, o întreabă pe maică-sa :

— Au şi luat o hotărîre, sau se mai gîndesc ?

Maria Babeuf aşteaptă o minune. Îi răspunde în grabă :

— Ce tot spui ! Nu se ştie încă nimic. Cu ajutorul lui dumnezeu, le va fi milă de el. Toată lumea îşi dă seama că François este un om cinstit...

Alături de ea, o persoană respectabilă : contele Dufort de Cheverny, cel mai bogat proprietar din împrejurimi. A fost închis pe vremea iacobinilor. Dar

totul se schimbă: azi el a venit să asiste la judecarea unor iacobini. A auzit şoapta Mariei Babeuf. Indignat, se dă la o parte: cum poţi numi „om cinstit" un nemernic care voia să prade pe toată lumea?...

Azi, contele Dufort de Cheverny nu-şi mai ascunde devotamentul faţă de tron. Aşadar, cine-i judecă pe *Cei Egali?* Nişte republicani sau tribunalul regelui?

Antonelle, calm, ca întotdeauna, a mai amintit încă o dată judecătorului, în aceste ultime ceasuri:

— Împotriva regaliştilor am merge să ne batem chiar pentru o republică cum e aceasta. Băgaţi bine de seamă, republicani, voi vreţi să nimiciţi ultimii patrioţi. Dar ce va fi mîine? Cine va mai putea apăra Republica franceză? Nu ne ucideţi numai pe noi, vă ucideţi şi pe voi înşivă.

Juraţii părăsesc sala de şedinţe pentru a delibera. Pentru ultima dată, Sophie Lapierre intonează „La arme, cetăţeni..." Începe o zi nesfîrşită, o zi copleşitoare. În sala juraţilor e zăpuşeală sufocantă. Cît timp vor sta acolo? Pînă ce se vor fi pus de acord. Dar e foarte greu să se pună de acord. Degeaba s-au zbătut autorităţile: patru dintre juraţi sînt patrioţi. *Cetăţenii-Directori* citesc zilnic cu îngrijorare rapoartele privind starea de spirit a juraţilor. Mare păcat că trebuie să se ţină seamă de lege: patru bile albe sînt de-ajuns pentru ca acuzaţii să fie achitaţi. Dar achitarea lui Babeuf ar însemna, de fapt, condamnarea Directoratului. Din Paris sosesc neîncetat ştafete: trebuie să cadă capul lui Babeuf! Juraţii discută, tac, apoi discută din nou. Se lasă seara. Tot nu sînt de acord. Patru dintre ei stăruie pentru achitare. S-ar părea că Babeuf este salvat.

În celulele acuzaţilor nu se duc discuţii, nu se fac ipoteze privind viitorul. Acolo e linişte. Oamenii se

gîndesc, pentru ultima dată, la ai lor. Îşi strîng mîinile în tăcere. Babeuf nu se îndoieşte că i se apropie sfîrşitul. Îşi aminteşte de cuvintele lui Goujon: „Pentru ca mîna mea să nu dea greş..." S-a descheiat la cămaşă, îşi priveşte pieptul cu ochii ficşi. Apoi se scoală, umblă, după cum îi e obiceiul, cu paşi repezi: i-a mai rămas ceva de făcut...

Scrie soţiei şi copiilor:

„Bună seara, prietenii mei dragi. Sînt gata să mă afund în noaptea cea veşnică. Dragostea voastră pentru mine v-a adus pînă aici, trecînd peste toate greutăţile sărăciei noastre. Aţi îndurat necazurile şi lipsurile; dar nu ştiu cum veţi face ca să vă înapoiaţi la locul de unde aţi plecat..." Scrie soţiei sale: „Sărmana, buna mea prietenă"... Îi scrie şi fiului său, Émile. Émile îşi va aduce desigur aminte de el. Şi Camille? Pentru Camille, adaugă: „Vorbiţi-i despre mine, amintiţi-i de mii şi mii de ori că l-am iubit din toată inima..." Şi gîndindu-se la Caïus, al treilea, cel care s-a născut după întemniţarea tatălui său: „Spuneţi acelaşi lucru lui Caïus, cînd va fi în stare să înţeleagă". Babeuf cere să-i fie păstrat textul apărării. Lebois a făgăduit că îl va tipări. „Această apărare va fi veşnic scumpă inimilor pline de virtute..."

„Adio. Nu mai sînt legat de pămînt decît printr-un fir de aţă pe care ziua de mîine îl va rupe. E un lucru sigur. Îmi dau prea bine seama... Trebuie să ne resemnăm. Cei răi sînt mai puternici decît noi. Le recunosc izbînda. E însă o mîngîiere de a muri cu o conştiinţă atît de curată ca a mea: singurul lucru în adevăr crunt, sfîşietor, este că mă smulg din braţele voastre, o, scumpii mei! Adio, adio! Încă un cuvînt: scrie mamei şi surorilor mele. Trimiteţi-le, cu

poştalionul sau pe altă cale, apărarea mea aşa cum va fi tipărită. Povestiţi acelor femei atît de bune, cum am murit, şi încercaţi să le faceţi să înţeleagă că o asemenea moarte, departe de a mă dezonora, este o moarte glorioasă... Adio, deci, încă o dată, scumpii mei, iubiţii mei! Adio pentru totdeauna! Mă afund într-un somn în care totul nu este decît virtute...

Gracchus Babeuf"

S-a înnoptat. Scrisoarea e gata. Acum Babeuf îşi ia rămas bun de la Germain. Amîndoi îşi amintesc de Arras, de bileţelele pline de voie bună, de viaţă. Apoi vine despărţirea de Darthé, de Buonarroti: atîtea speranţe, emoţii, dureri. Vorbesc între ei cu glas scăzut. Sub fereastră se aude clinchetul armelor. Soţiile acuzaţilor sînt date la o parte de santinele. Micul Caïus plînge în braţele mamei sale. Térèse Buonarroti se roagă de un soldat: „Spuneţi-i doar atît din partea mea: «Sînt alături de tine»"

În sala de deliberare a juraţilor căldura este şi mai apăsătoare, iar vocile sînt şi mai înăbuşite: „da", „nu", „nu", „da". La prima întrebare, despre complot, patru au răspuns: „nu". Mai rămînea întrebarea a doua, cu privire la provocările menite să răstoarne guvernul.

— Este oare cu putinţă să mai fie salvaţi?

Cîţiva juraţi s-au culcat pe podele şi au adormit. De optsprezece ceasuri discută neîncetat. Preşedintele a primit instrucţiuni de sus: „Capul lui Babeuf". Amînă votul cît poate. Deşi votul este secret, cei patru juraţi nesupuşi sînt cunoscuţi de toată lumea. Cu trei dintre ei, este de prisos să stai de vorbă — sînt iacobini. Dar al patrulea, cetăţeanul Duffau, departe de a fi un terorist, este un simplu republican. „De ce să fie exterminaţi patrioţii, cînd regaliştii cheamă în mod

deschis la revoltă ?" Şi Duffau pune o bilă albă. Preşedintele îl ia deoparte. Îi şopteşte la ureche :

— E mai bine să vă previn — fiţi prudent. Sînteţi bănuit... Se zvoneşte că aţi făcut curte soţiei lui Buonarroti. Un jurat mi-a spus, chiar adineauri, că sînteţi anarhist. Am încercat, fireşte, să-l conving că se înşală, dar vedeţi, nu e bine să vă încăpăţînaţi. Sînteţi, după cîte ştiu, tată de familie. Credeţi că merită să riscaţi atît ? Lucrurile nu trebuiesc luate în glumă : aici e vorba de Înalta-Curte de Justiţie. Directoratul se interesează îndeaproape de verdict. Sper că m-aţi înţeles.

De data aceasta cetăţeanul Duffau a înţeles. Cînd i s-a vorbit de soţia lui Buonarroti, a privit nedumerit, cu ochii mari : nu o văzuse niciodată. Dar dacă e vorba de Directorat !... Într-adevăr, de ce să rişte ?

XXII

MOARTEA LUI BABEUF

Ora patru. Se crapă de ziuă. Lumina, parcă cu părere de rău, pătrunde prin ferestruica vechii mînăstiri, răzbind pînă în sala mohorîtă, în care se sting torţele fumegînde. E cenuşie şi tristă ca o pîclă. În această lumină, cît de livid şi de chinuit apare obrazul femeilor... Thérèse Buonarroti stă lîngă balustradă cu braţele întinse. S-ar zice că vrea să smulgă Înalţilor-Juraţi o tainică sentinţă. Soţia lui Babeuf tresare la cel mai mic zgomot: iată că trece un avocat... lui Réal i-a căzut o carte din mînă... Sosesc!... Ochii lui Émile ard ca în friguri şi Camille plînge. Un zîmbet naiv şi indiferent luminează faţa lui Caïus; doarme, strîns la pieptul mamei sale.

Dorm şi locuitorii din Vendôme: ce le pasă de Babeuf, de bile albe sau negre? Se trezesc în bătaia tobelor, în tropotul copitelor de cai, în zgomotul tunurilor trase de artilerişti. Ce se întîmplă?... Trebuie să fie procesul anarhiştilor...

Cînd preşedintele, în urma discuţiei sale cu cetăţeanul Duffau, întruni majoritatea de voturi de care avea neapărată nevoie, îl preveni îndată pe comandant. Tru-

pele fură puse pe picior de alarmă. Deţinuţii sînt readuşi în sala de şedinţe.

Ei nu privesc spre uşă, spre uşa aceea prin care, peste cîteva clipe, vor intra juraţii ; ei se uită la soţiile lor, şi acestea le zîmbesc printre lacrimi.

Toată lumea se ridică în picioare. Preşedintele citeşte. Tulburat, se bîlbîie, încurcă cuvintele. Articulate cu o voce tremurătoare, vorbele reci şi oficiale capătă deodată o semnificaţie umană. Mîinile Thérèsei Buonarroti sînt încleştate. Ca o sălbăticiune tînără, Émile îşi arată dinţii. Maria Babeuf şi-a împreunat mîinile, neputincioasă : mai speră într-o minune. Preşedintele citeşte rar : se opreşte între două fraze lungi, ca şi cum ar vrea să răsufle. Sala este cufundată în tăcere, de parcă însăşi moartea şi-ar fi făcut intrarea. Acuzatorii şi deţinuţii tac, conspiratorii şi judecătorii tac, tac santinelele, tac şi copiii. Chiar aerul stă neclintit. În sfîrşit, sînt rostite cuvintele îngrozitoare. Directoratul nu şi-a trimis degeaba emisari. A obţinut două capete : Babeuf şi Darthé sînt condamnaţi la moarte ; ceilalţi *Egali,* la deportare.

Buonarroti strigă :

— Popor nenorocit, priveşte cum îţi sînt judecaţi prietenii ! Poporule, apără-ţi Tribunul !

Atunci, cei prezenţi în sală se năpustesc asupra balustradei. Lucesc săbiile soldaţilor din escortă. Se aud comenzi. Oamenii sînt călcaţi în picioare. Un pluton de soldaţi respinge repede pe ultimii apărători ai lui Babeuf. Buonarroti încearcă să mai spună ceva, dar strigătele, blestemele, plînsetele îi acoperă vocea. Babeuf se apleacă spre el :

— Adio, Philippe ! Făgăduieşte-mi că vei povesti istoria conspiraţiei *Egalilor* ca să o ştie şi contemporanii şi posteritatea.

Eroi din prerial! Soarta voastră e demnă de invidiat. Exemplul vostru e sublim... Deodată, sala întreagă a înmărmurit de spaimă. Preşedintele îşi acoperă ochii. O clipă de tăcere: Maria Babeuf n-are încă putere să ţipe. Roba de avocat a cetăţeanului Réal e stropită cu sînge. În spatele lui era Babeuf. Răsună glasul lui Buonarroti: „O lovitură de pumnal în inimă!" Numaidecît, se ridică Darthé, strigînd: „Trăiască Republica!", apoi, cu o zvîrcolire, cade greu pe podea. Germain strigă Curţii: „Asasinilor!" *Cei Egali* se reped spre trupurile tovarăşilor lor. Chiar şi soldaţii s-au zăpăcit. Soţiile au trecut de balustradă. Încăierare. Un ordin: „La atac! Expulzaţi publicul! Deţinuţii în celule!" Din nou sclipiri de săbii. Unii soldaţi tîrăsc trupurile sîngerînde, alţii lovesc pe condamnaţi, împing pe femei. E ora patru şi jumătate. Ochii lui Émile sînt aprinşi ca jăratecul: el nu va uita niciodată.

Soarta n-a fost miloasă cu Babeuf şi cu Darthé. Păziţi cu străşnicie, nu izbutiseră să-şi procure arme. Ceea ce Buonarroti a numit „pumnal" nu era decît spirala de fier a unui sfeşnic, pe care ei o ascuţiseră de o piatră. Nu izbutiseră decît să se rănească. De altfel, mîna lui Babeuf dădu greş, lovind prea jos. Lunecînd, fierul îi perforase pîntecele. Babeuf nu mai putea vorbi. Gemea. Cînd medicul sosi ca să-i extragă fierul, el şopti, mişcînd încetişor din cap: „Nu, nu este nevoie". Se chinuia îngrozitor, dar tot mai spera că va muri de pe urma acestei răni.

Între timp, comandantul pieţei din Vendôme îşi mustra aghiotantul: „Ce-i prostia asta? De ce nu s-au luat măsuri?...

Toată lumea era atît de convinsă de curajul civic al numitului Duffau, încît nici nu fusese chemat călăul din Blois. Comandantul porunci unui călăreţ să por-

nească în galop spre a-l aduce : se temea ca Babeuf să nu moară înainte de a fi sosit de la Blois Sanson-cel-tînăr, fiul lui Sanson, călăul Parisului. Drumurile erau desfundate ; în nici un caz nu va putea ajunge la Vendôme înainte de căderea nopţii. În adevăr, Sanson-cel-tînăr nu sosi decît la ora zece seara. Din ceas în ceas comandantul întreba : „N-au murit ?..." Babeuf şi Darthé zăceau pe paie, acoperiţi de sînge negru, închegat. Nu se tînguiau, nu gemeau ; nu cereau nici măcar o înghiţitură de apă. Dar mai erau în viaţă, şi paznicii îl linişteau de fiecare dată pe comandant :

— Încă n-au murit !

Ora cinci dimineaţa. Cetăţeanul Sanson şi ajutorul său îl ridică pe Darthé. Acesta rezistă. Nu se va preda de viu ! Îşi redeschide rana. Sîngele ţîşneşte pe mîinile lui Sanson. De altfel, pentru acesta nu e ceva neobişnuit. Deşi pe jumătate mort, Darthé este încă puternic. Se zbate. E legat şi tîrît spre ghilotină. În urma lui este dus şi Babeuf.

E foarte devreme. Locuitorii din Vendôme mai dorm. Nu s-a adunat decît puţină lume pe *Place d'Armes* : cîţiva gură-cască, cîţiva patrioţi credincioşi lui Babeuf. O dimineaţă însorită de primăvară. În grădina fostei mînăstiri liliacul a înflorit. Ajuns în piaţă, Babeuf aruncă de jur împrejur o privire plină de nesaţ. Unul rîde. Altul face un gest prietenesc cu mîna... Maria !... Da, iat-o. Copiii o însoţesc. Pe Caïus îl ţine în braţe. „Ah, îţi mulţumesc, prietenă credincioasă ! Să vadă şi copiii..."

Sanson tocmai sfîrşise cu Darthé. Doi temniceri l-au ajutat. Darthé a continuat să strige pînă şi sub cuţitul ghilotinei. E rîndul lui Babeuf. Acum e pe eşafod. Se încordează. Spune cu glas tare :

— Rămas bun, prieteni! Rămas bun, oameni din popor! Mor cu dragostea în suflet...

Caïus, cu un zîmbet pe buze, priveşte la jucăria care sclipeşte: cuţitul ghilotinei cade.

Tribunul Poporului, Gracchus Babeuf, muri în ziua de 8 prerial al anului V, iar după stilul vechi la 27 mai 1797, în vîrstă de 37 de ani.

Conform ordinelor comandantului, trupurile celor executaţi n-au fost predate familiilor, ci aruncate la groapa cu gunoi din afara oraşului. Condamnaţii la deportare fură din nou băgaţi în cuşcă. Germain exclamă: „Mă puteţi trimite la Cayenne. Nici acolo n-am să renunţ la luptă, iar dacă nu găsesc oameni care să mă înţeleagă, atunci voi sta de vorbă cu papagalii."

Cînd proscrişii sosiră la Saint-Lô, primarul şi Consiliul Municipal ieşiră să-i întîmpine. Primarul îl îmbrăţişă pe Buonarroti şi-i numi pe deportaţi „fraţii noştri năpăstuiţi".

— Aţi apărat drepturile poporului, le spuse el, şi orice bun cetăţean vă datorează dragoste şi recunoştinţă.

Revoluţia nu putea să moară dintr-o dată. Însîngerată, ea se mai zbătea, aşa cum se zbătuseră Babeuf şi Darthé.

Directoratul îşi sărbători victoria: Barras dădu un bal, Carnot oferi o recepţie. În ziua execuţiei Georges Grisel primi răsplata serviciilor sale dezinteresate: o sabie şi un centiron. I se mai dădu suma de treizeci de franci în arginţi. Nu se cunoaşte cauza pentru care se hotărîse tocmai această cifră. Exemplul Evangheliei?... sau poate numai greutăţile financiare ale *Cetăţenilor-Directori*?

Călăul, Sanson-cel-tînăr, fusese mult mai bine plătit. E drept că Grisel făcuse treabă bună; dar fără dinastia

Sanson existenţa însăşi a Franţei părea de neconceput. În seara aceea, Sanson se îmbătă la cîrciuma *Bas Bret*, lăudîndu-se că membrii familiei Sanson slujeau statul de o sută douăzeci de ani şi că fără ei nu ar fi putut guverna nici alde Capet, nici alde Barras. Cine l-a executat pe anarhistul Babeuf ? Tot Sanson, bineînţeles...

Ciobanul Pierre, întorcîndu-se noaptea în satul Montreux, zări două cadavre. Le acoperi cu crengi. Ajuns acasă, povesti cele văzute unui consătean, Louis Vardour ; acesta, care se dusese mai de mult la Paris să cumpere sare, spuse numaidecît :

— E Babeuf. A fost un om cinstit, de aceea l-au ucis.

În zori, ţăranii din satul Montreux ridicară trupurile lui Babeuf şi Darthé. Le îngropară cu respect. Ei nu ştiau cîntece patriotice, şi nu se pricepeau să rostească cuvinte meşteşugite ca la Paris, la funeraliile republicanilor. Tăceau. Doar Louis Vardour spuse :

— I se zicea *Tribunul Poporului*... De aceea au fost ucişi — şi el şi celălalt... Uite, aşa arată Revoluţia !

XXIII

POST-SCRIPTUM

Astăzi e mare recepţie la Directorul Barras. Garat, tenorul la modă, îi desfată pe invitaţi. Ah! Cavatinele lui Cimarosa! Ah, sînii Terezei!... Musafirii ascultă, admiră, se complimentează unii pe alţii şi beau vin la gheaţă: e o noapte de vară călduroasă.

— N-a fost uşor, se pare, să i se vină de hac, ticălosului de Darthé. Cinci minute a stat sub cuţitul ghilotinei şi în tot acest timp a strigat: „Jos tiranii".

— *De nechezut*! Cine v-a spus asta?

— Marchizul. I-a scris contele Dufort de Cheverny.

— Dar Babeuf?

— Pînă în ultima clipă Babeuf a făcut pe nevinovatul, ca într-o scenă pastorală. E vechiul truc al teroriştilor.

Intră Talma. Tereza Tallien (nu este oare ea aci stăpîna casei?) ciripeşte triumfătoare:

— Ah, Talma... Mîndria noastră...

Se face cerc în jurul artistului, lumea îl roagă:

— Împărtăşiţi-ne din farmecul artei dumneavoastră desăvîrşite. Ce frumos declamaţi...

Curtenitor, Talma salută:

— Vă sînt recunoscător de măgulitoarea părere ce-o aveţi despre mine, dar din păcate nu pot să declam. Să cînte mai degrabă Garat. Ce-aş putea să recit ? Jurămîntul lui Brutus ? V-ar tulbura prea tare. Trebuie să vă cruţ sensibilitatea. Iertaţi-mă...

Talma se apropie de un grup de bărbaţi. Acolo se discută politică.

— Regaliştii voiau să profite de situaţia creată de Babeuf, dar n-au izbutit. Vă amintiţi de maiorul Malo, acel care i-a înfrînt pe insurgenţi la atacul din Grenelle ?

— Cum de nu ! Mi s-a spus că ar fi un fost călugăr...

— Tot ce se poate. Acum e însă un foarte cinstit republican. A intrat în legătură cu oameni ai regelui, şi pe urmă i-a denunţat Directoratului.

— Ei, aş !... Încă un Grisel...

Cetăţeanul Barras rîde.

— Nu vă închipuiţi cît de popular este acum acest Grisel. Fiecare ar vrea să fie un Grisel. Un oarecare Gondoin a încercat să mă convingă că el l-a predat pe Babeuf, că el este Grisel ! Dar Malo şi-a dovedit devotamentul faţă de Republică. Anarhiştii sînt acum neputincioşi ; în schimb partizanii lui Ludovic al XVIII-lea ridică capul. Cu siguranţă că englezii îi sprijină. Cîte guinee n-au fost risipite cu prilejul alegerilor !

Barras suspină : şi Directoratul a încercat să cumpere oameni, dar ce reprezentau *mandatele* de hîrtie alături de guineele de aur ! Regaliştii au ieşit învingători în alegeri. Carnot se bucurase. El e de partea lor. Dar situaţia lui Barras devenise mai grea. Pe lîngă aceasta, conform Constituţiei, unul din membrii Directoratului trebuia să se retragă. Cei cinci Directori petrecură o noapte albă. Tragerea la sorţi îl desemnă pe Letourneur.

Nu e lucru uşor să pleci din Palatul Luxemburg. Pentru a-şi consola colegul nenorocos, cei patru supravieţuitori au făcut o colectă : au dat fiecare cîte zece mii de franci. Dar ce înseamnă patruzeci de mii de franci, dacă-i compari, de pildă, numai cu plocoanele primite de la furnizori ?... Barras s-a bucurat de plecarea lui Letourneur. Evident, ar fi fost mai bine să fi plecat Carnot !... Totuşi, soarta ar fi putut să-l lovească pe el însuşi... Şi acest gînd era de ajuns pentru a-l înfiora pe conte... Îndată după aceasta se ivi însă alt prilej de frămîntare : cine avea să fie ales în locul lui Letourneur ?...

Azi, Barras primeşte felicitări :

— Cele mai bune urări pentru noul membru al familiei !

Dar el n-are chef de glumă : noul Director ales era ambasadorul Barthélemy. A şi părăsit Geneva. Toată lumea ştie că Barthélemy e omul regaliştilor. E clar că va fi de partea lui Carnot. Şi e mult mai periculos decît Letourneur. Aşadar, toţi sînt împotriva lui Barras. Chiar aci, în casa lui, tineri invitaţi îşi spun la ureche :

— Ai citit articolul lui Barriel ? Ce-l mai biciuieşte pe Barras !... E vorba de întrevederea cu babuvistul Germain... Se zice că Barras e furios...

Musafirii serioşi pun la cale diferite afaceri. Domnul Gobert se gîndeşte să procure furaje armatei din Nord, iar domnul Mallard — alimente pentru armata din Italia. Domnul Delannay vrea să obţină o concesiune de lemne. Dar domnul Ouvrard, podoaba Republicii, Ouvrard, cel mai bogat pungaş al Franţei, despre ce vorbeşte oare în şoaptă cu stăpînul casei ? Despre vapoare ? Despre sare ? Despre harnaşamente ? Nu ! Astăzi gîndul lui Ouvrard se îndreaptă spre lucruri mai poetice. Se tocmeşte cu *Cetăţeanul-Director* pentru fru-

moasa Tereza. Ştie că Barras este pe drojdie: Tereza e în stare să ruineze pe oricine. Dar Ouvrard are destui bani, chiar pentru a întreţine tîrfa cea mai costisitoare a Republicii. Cei doi bărbaţi au schimbat cîteva cuvinte îşi strîng mîna, tîrgul s-a făcut.

Cu un aer scîrbit, Talma trece dintr-un salon în altul: peste tot se aude numai „preţul pielăriei", „zece mii", „trebuie cumpărat administratorul". Peste tot — afacerism, mahalagism, intrigi.

Ce sufocant! Vara e atît de călduroasă... Talma nu mai poate răbda această pleavă în haine de sărbătoare O dată mai mult, o nevastă de furnizor se apropie de el, gîngurind:

— Recitaţi-ne o tiradă!... Ah, Othello mă tulbură pînă în fundul inimii! Şi pe dumneavoastră?

Talma zîmbeşte:

— Nu, ceea ce mă tulbură pentru moment pînă în fundul inimii nu este Othello, ci *Madame Angot*[1].

Îşi ia rămas bun şi pleacă. Chiar şi în stradă, căldura este înăbuşitoare. De-ar izbucni odată furtuna! Dar puzderia de stele e nemişcată pe imensitatea neagră a cerului. Sînt mii şi mii. Printre ele — planeta Mercur, descoperită de Lalande. Talma îşi aminteşte — pivniţa, podul. Acum casa e vîndută, şi nici pivniţa, nici podul nu mai folosesc nimănui. Toată lumea s-a potolit. André Chénier vorbea de libertate. David, sub Robespierre, credea în egalitatea dintre oameni. Şi ce s-a ales din visurile lor? Milioanele domnului Ouvrard. Se poate ca atîţia oameni cu suflet nobil să se fi sacrificat pentru aşa ceva? Se poate ca Revoluţia, după atîtea fapte de vitejie, iluzii, vărsări de sînge, crime, cuvinte înflăcărate, exemple de eroism şi de ferocitate, să nu aibă alt sfîrşit

[1] *Madame Angot* — personaj popular din timpul Directoratului, simbolizînd ridicolul epocii (n.t.).

decît instalarea lacheilor la Palat, bombonierele în casele țăranilor, Madame Angot cu trena ei, și pictiseala copleșitoare ?

Talma merge pe străzi întunecate. E apăsat de gînduri amare. Gîndește cu glas tare, cînd un prieten, actor și el, îl oprește în drum :

— Ce faci ? Studiezi un rol nou ? Care anume ?

— Rolul unui contemporan. Dar sînt obosit... Noapte bună !

În timpul acesta, musafirii plecaseră de la Palatul Luxemburg. Barras rămase cu Larevellière și Reubell : aveau multe să-și spună. Barras a uitat și de prerial și de trădarea sa cu prilejul atacului de la Grenelle. După ce controlează dacă ușierii nu stau să asculte, spune cu un aer abătut :

— Mare încurcătură ! Două treimi din Consiliul celor Cinci-Sute sînt împotriva noastră. Barthélemy, Carnot... Dacă nu se întîmplă o minune, s-a dus Republica, și noi cu ea !

De acest lucru își dădeau seama cu toții, chiar fără s-o spună Barras. Discutară îndelung, încercînd să prevadă evenimentele : pe cine să cheme în ajutor ? Muncitorii n-aveau arme, și de altfel nu ar mai fi luptat pentru Republică : erau lămuriți... Patrioții fuseseră nimiciți. Atunci cine-i va susține pe Directori ? Căci orice s-ar spune, ei nu sînt regaliști. Ar vrea să salveze Republica. Să se sprijine poate pe armată ?... Pe generali ?... Hoche trimitea Directoratului mustrare după mustrare : „Este cu putință ca în Franța să nu mai existe republicani ?"... Ar putea fi rechemat Hoche de la Haga, cu trupe credincioase. Dar Bonaparte ? Eroul din Italia ? Idolul Parisului ?... E greu să te lipsești de Bonaparte.

Barras se străduiește să-și liniștească colegii :

— Bonaparte este foarte ambiţios dar, fără îndoială, e un republican convins. Chiar astăzi mi-a spus Talleyrand că Bonaparte a pretins papii o contribuţie importantă: o sută de tablouri sau obiecte de artă, la alegere — dar neapărat, printre ele, şi bustul patriotului Marcus-Brutus.

Contele îşi recapătă uşor optimismul. Larevellière spune, însă, cu un zîmbet bănuitor :

— Aţi şi uitat ce ne spunea în luna nivoz ? Aţi uitat ?... Nu vă amintiţi cum ne scria el atunci că a sosit momentul să proclamăm sfîrşitul Revoluţiei, să declarăm că Revoluţia s-a terminat ?

CUPRINS

Redactor responsabil : Linica Manu
Tehnoredactor : Aurica Ionescu

Dat la cules 06.12.1962. Bun de tipar 26.02.1963. Apărut 1963. Tiraj 50.170 ex. broşate. Hîrtie semivelină satinată de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 11,20. Coli tipar 16,5. A. T. 1415/83. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru bibliotecile mici 8S.—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 21.246 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Lei 5,50